

*Siyaset Bilimi
ve Uluslararası
İlişkiler
Kongresi*

2.

2nd

*Politics and
International
Relations
Congress*

Abstract Book

Özet Kitabı

15 -16 Kasım - November 2018

Trabzon - Türkiye - Turkey

**Department of
International
Relations**

**Uluslararası
İlişkiler Bölümü**

Department of
International
Relations

Uluslararası
İlişkiler Bölümü

26
uluslararası
ilişkiler
bölümü
1993
.yıl

Organising Committee

- Professor Suleyman Erkan – Karadeniz Technical University, Turkey
- Assistant Professor Alper Tolga Bulut – Karadeniz Technical University, Turkey
- Assistant Professor Ozgur Tufekci – Karadeniz Technical University, Turkey
- Research Assistant Hulya Kinik – Karadeniz Technical University, Turkey
- Research Assistant Goktug Kiprizli – Karadeniz Technical University, Turkey
- Research Assistant Emel Ilter – Karadeniz Technical University, Turkey
- Research Assistant Caglar Kaya – Karadeniz Technical University, Turkey
- Research Assistant Ayce Sepli – Karadeniz Technical University, Turkey

International Scientific Committee*

- Professor Mohammad Arafat – Karadeniz Technical University, Turkey
- Dr. Shane Brennan – American University in Dubai, United Arab Emirates
- Assistant Professor Alper Tolga Bulut – Karadeniz Technical University, Turkey
- Dr. Alessia Chiriatti – University for Foreigners of Perugia, Italy
- Professor Murat Cemrek – Necmettin Erbakan University, Turkey
- Assistant Professor Rahman Dag – Adiyaman University, Turkey
- Dr. Federico Donelli – University of Genoa, Italy
- Assistant Professor Ayca Eminoglu – Karadeniz Technical University, Turkey
- Associate Professor Suleyman Erkan – Karadeniz Technical University, Turkey
- Professor Monique Sochaczewski Goldfeld – Escola de Comando e Estado-Maior do Exército, Brazil
- Assistant Professor Fatma Akkan Gungor – Karadeniz Technical University, Turkey
- Professor Ayla Gol – Aberystwyth University, United Kingdom
- Assistant Professor Vahit Guntay – Karadeniz Technical University, Turkey
- Associate Professor Emre Iseri – Yasar University, Turkey
- Professor Gokhan Kocer – Karadeniz Technical University, Turkey
- Associate Professor Ismail Kose – Karadeniz Technical University, Turkey
- Dr. SungYong Lee – University of Otago, New Zealand
- Assistant Professor Ali Onur Ozcelik – Eskisehir Osmangazi University, Turkey
- Professor Alp Ozerdem – Coventry University, United Kingdom
- Assistant Professor Kaand Renda – Hacettepe University, Turkey
- Dr. Paul Richardson – University of Manchester, United Kingdom
- Associate Professor Didem Ekinici Sarier – Cankaya University, Turkey
- Associate Professor Bulent Sener – Karadeniz Technical University, Turkey
- Assistant Professor Husrev Tabak – Recep Tayyip Erdogan University, Turkey
- Professor Coskun Topal – Karadeniz Technical University, Turkey
- Assistant Professor Ozgur Tufekci – Karadeniz Technical University, Turkey
- Assistant Professor Murat Ulgul – Karadeniz Technical University, Turkey

* The surnames are listed in alphabetical order.

Kongre Programı / Congress Program

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

08:30-09:30	Kayıt / Registration
09:30-10:40	Opening Speeches / Açılış Konuşmaları Prof. Dr. Süleyman Erkan – Karadeniz Teknik Üniversitesi Prof. Dr. Hikmet Öksüz - Karadeniz Teknik Üniversitesi Prof. Dr. Ziya Öniş – Koç Üniversitesi Prof. Dr. Ersel Aydınli - Bilkent Üniversitesi KTÜ-Uluslararası İlişkiler Bölümü 2018 Yılı En İyi Doktora Tezi Ödül Töreni Aile Fotoğrafi / Family Photo

10:40-11:00	Çay-Kahve Arası / Coffee Break
-------------	---------------------------------------

11:00-12:15	1. Oturum / 1st Session
-------------	---

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: Erol Kalkan

Asya Çalışmaları

- “Çin'in Enerji Talebinin ve Enerji Güvenliğinin Karşılmasında Stratejik Açıdan Afrika'nın Rolü” **Coşkun Topal – Soner Hamzaçebi**
- “Bir Kuşak Bir Yol Girişimi ve Çin'in Orta Asya Politikası” **Ümit Alperen**
- “Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin Tek Kuşak, Tek Yol İnişiyatifindeki Rolü” **Göktürk Tüysüzoğlu**
- “Türk” Anlamının Tarixdə “Türk” Fenomeninin Formalaşmasına Təsiri ve Nurməhəmməd Endelibin Yaratıcılığı Esasında Azərbaycan Türkmen Edebi İlişkileri” **Aynur Seferli**

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: Erhan Büyükkancı

Barış Çalışmaları: Ütopyadan Bilimsel Yöntemlere

- “İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Barış Olgusunun Yapısı Üzerine Değerlendirme” **Burak Gülboy**
- “Bütünleşme Kuramlarında Barış Arayışları” **Sezgin Mercan**
- “Barış Çalışmalarında Düşüncenin ve Aktivizmin Öncüsü: Johan Galtung” **Kıvılcım Romya Bilgin**

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: Hüsrev Tabak

Turkish Foreign Policy

- “Domestic Sources and External Constraints that Created a New Social Movement Transforming Turkey's Foreign Policy in Erdogan's Era” **Polat Üründül**
- “Understanding Local Determinants of Turkish Foreign Relations – Ethnographic Research in Erzurum” **Christopher Trinh**
- “Dissidence, Domestic Norm Competition and the Making of Competing Foreign Policies in Turkey” **Hüsrev Tabak**
- “Afghanistan-Pakistan Conflict: How can Turkey Play a More Effective Mediator Role?” **Ahmad Zaki Wasiq**

12:15-13:45	Öğle Yemeği / Lunch
-------------	----------------------------

13:45-15:15

2. Oturum / 2nd Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Erhan Büyükakıncı*

Bariş Çalışmalarının Alanları ve Aktörleri

- “Liberal Bariş İnşasının Sınırları” *Ayça Eminoğlu*
- “Sembollerde Bariş Yorumlamak: Siyasal İletişimde Toplumsal Aktivizm” *Ufuk Törün*
- “Toplumsal Cinsiyet Merkezli Bariş Kuramları” *Gizem Bilgin Aytaç*

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Örnek Olay İncelemeleri

- “Demografik Yapının Dış Politikaya Etkisi: Guyana ve Surinam Örnekleri” *Mürsel Bayram*
- “Zeytin Dalı Operasyonunun Psikolojik Harekât Yönünden İncelenmesi” *Bora İyiat*
- “Uluslararası Silahlı Çatışmaların Çevreye Etkisi: Suriye ve Irak Örneği” *Cengiz Özgün*
- “Davetle Müdahale Doktrininin Modern Uygulamaları: Yemen ve Gambiya Örnekleri” *Adem Özer*
- “Vatansız Serseriler: Yüzellilikler’in Cumhuriyet Gazetesi’ndeki Akisleri” *Pınar Aydoğan - M. Çağatay Okutan*

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Vahit Güntay*

ABD ve Uluslararası Politika Çalışmaları

- “Hegemonik İstikrar Yaklaşımı ve Uluslararası Hukukun Bütünlük Sorunu” *Vahit Güntay - Nükhet Güntay*
- “2000’li Yıllarda ABD Dış Politikası ve Devlet Dışı Aktörler: HAMAS ve GAM Analizi” *Saffet Akkaya*
- “ABD ve Kuzey Kore Nükleer Krizinde Çin Faktörü” *Özlem Zerrin Keyvan*
- “Deniz Çevresinin Korunmasına İlişkin Küresel Yönetişim İlkeleri” *Arda Özkan*
- “Türk – Amerikan İlişkilerinde Trump Dönemi: Tarihsel Perspektif ve Süreklilikler” *Efe Siviş*

15:15-15:30

Çay-Kahve Arası / Coffee Break

15:30-17:00

3. Oturum / 3rd Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Kristin VandenBelt*

Politics and Foreign Policy Studies

- “Process Tracing in Foreign Policy Analysis: Prospects, Problems and Challenges” *Bezen Balamir Coşkun*
- “A Cosmopolitan Critique of the Transnationality in Foreign Policy Research” *Hüsrev Tabak*
- “Do Parties Keep Their Promises? Testing Pledge Fullfilment in a Nascent Party System” *Alper Tolga Bulut*
- “The Correlation Between the Colour Revolutions and ‘Sovereign Democracy’” *Nasuh Sofuoğlu*
- “Whitening the Nation: Migration Policy as a Tool of Nation-Building in Latin America and Australia, 1850-1950” *Kristin VandenBelt*

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Gökhan Koçer*

Avrupa Çalışmaları

- “Düzensiz Göçün Avrupa Birliği’nde Siyasal Tercihlere Etkisi” *Ayçe Sepli*
- “Lizbon Antlaşması Sonrası Değişen Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye İlişkileri: Türkiye Avrupa Düzeninin Neresinde?” *Büşra Kılıç*
- “Avrupa Birliği’nin Komşuluk Politikası Çerçevesinde Azerbaycan Cumhuriyeti ile İlişkileri” *Gülzar İsmayil*
- “Avrupa Birliği’nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği” *Fevzi Kirbaşoğlu – Özgür Tüfekçi*
- “Avrupa Birliği’nin Küba Meselesine Bakışı” *Mehmet Sait Dilek*
- “Karadeniz’de Bölgesel Bütünleşme ve Avrupa Birliği’nin Etkileri” *Eda Kuşku Sönmez*

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Süleyman Erkan*

Enerji Çalışmaları

- “Dış Politikada Diplomatik Yaptırım Aracı Olarak Enerji Kaynakları” *Anıl Çağlar Erkan - Ayça Eminoğlu*
- “Kıbrıs Sorununda Enerji Boyutu” *Kamer Kasım*
- “Güney Kafkasya’da İstikrarın Sağlanması İçin Dönüştürücü Güç Kapsamında Enerjinin Rolü” *Mustafa Üren*
- “İran’a Uygulanan ABD Ambargosunun Türkiye’nin Enerji Güvenliğine Etkisi” *İlhan Sağsen*
- “Putin Dönemi Rus Dış Politikası ve Ekonomisinin Dönüşümü: Bir Enerji Mucizesi” *Kübra Çağlar Hekimoğlu*

18:00-20:00

Açılış Yemeği / Gala Dinner

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Alper Tolga Bulut*

Kadın Çalışmaları

- “Kadın Seçmenlerin Oy Verme Davranışları Üzerinde Etnisite Etkisi: Sivas İli Örneği” *Erol Kalkan - Nurgül Ergül*
- “Türkiye’de Kadın ve Siyasal Temsil” *Emel İlter - Alper Tolga Bulut*
- “Ankara ‘da Ev Hizmetlerinde Çalışan Gürcü Kadınların Göçmen Olarak Deneyimleri” *Betül Kocaoğlu*
- “Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algıları: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği” *Mehtap Erdoğan*
- “Bir Eşitsizlik Nosyonu Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Akraba Evliliği” *Sedat Polat*

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Murat Ülgül*

İnsan Hakları Hukuku

- “İnsan Hakları: Liberal-Normatif Hukuksal Biçimciliğe Karşı Onto-Politik ve Etik-Politik Gerekçeleştirme” *Efe Baştürk*
- “AB’nin Yeni Komşuluk Politikasının İnsan Hakları Üzerine Etkileri: İran Kamuoyu Örneği” *Onur Okyar*
- “İnsan Haklarının Korunması Bağlamında İnsani Müdahale ve Devletlerin Egemenliği Sorunu” *Eda Tutak*
- “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin Davranış Değişikliğine Etkisi” *Muhammet Erdal Okutan*
- “Afrika Örneğinde İnsan Haklarının Bölgesel Düzeyde Hukuki Korunma Mekanizması Üzerine Bir İnceleme” *Mahir Terzi - Serkan Yenal*

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Bülent Şener*

Terörizm

- “Terörizme Karşı Mücadelede “Hedef Alarak Öldürme” *Saadat Demirci*
- “Küresel Bir Terör Örgütü Olarak El-Kaide” *İskender Karakaya*
- “Nükleer Terörizm: 21. Yüzyılda Kaçınılmaz Bir Felaket mi?” *Bülent Şener*
- “Hindistan ve Pakistan’ın Keşmir’deki Mücadelesinin Dönüşümü: Konvansiyonel Savaştan, Teröre” *Esra Altınova Telatar*
- “Devlet Dışı Silahlı Aktörler Kavramı ve Karakteristik Özellikleri: Deaş Örneği” *Davut Yeşil*

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Bölge Çalışmaları

- “Afrika’da Terörle Mücadelede Amerikan Askerinin Rolü” *Ali Poyraz Gürson - Huriye Yıldırım Çınar*
- “Afrika’da Milli Kurtuluş Hareketleri ve Sosyalizmin Etkisi: Kwame Nkrumah Dönemi Gana Örneği (1957-1966)” *Cihan Daban*
- “Hint-Pasifik” Kavramsallaştırması: Üç Stratejinin Çakışması” *Mohammad Arafat - Duygu Çağla Bayram*
- “Küresel / Bölgesel Sorunlar Kapsamında Uluslararası Örgütlerin İşleyişine Eleştirel Bir Bakış: Birleşmiş Milletler ve Suriye Krizi Örneği” *Murat Demirel*
- “Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Reformu Sorunsalı: İtalyan Dış Politikasının Beklentileri ve Stratejileri” *Ömer Çolak - İsmail Köse*

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Gökhan Koçer*

Türk Dış Politikası

- “Uluslararası İlişkiler ve “Akıllı Güç” Olarak Deniz Kuvveti: Türk Deniz Kuvvetleri ve Dış Politika” *Gökhan Koçer*
- “Pastor Krizi’ne Amerikan İç Politikası Bağlamında Bir Yaklaşım” *Murat Ülgül*
- “Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Rolü: Bugünü ve Geleceği” *Haluk Karadağ*
- “Türk Dış Politikasının Dönüşümü: AK Parti Dönemi” *Mustafa Uluçakar*
- “Türkiye’nin Dış Yardımları: Çıkarlar mı?, İnsani Kaygılar mı?” *Rıdvan Kalaycı*
- “Türkiye-İran İlişkileri: Antagonizmden Bölgesel Protagonizme” *Onur Okyar*

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Erol Kalkan*

Suriye Krizi ve Göç Çalışmaları

- “Suriyeli Mültecilerin Sosyal Hayatına Yönelik Yapılan Anket Çalışmasının Sonuç Özeti” *Sultan Ceylan*
- “2010-2015 yılları arasında İran ve Türkiye’nin Suriye Krizine Yönelik Dış Politikasının Karşılaştırılması” *Aboubeid Ahmadi*
- “Suriye Krizi’nin Gaziantep Ekonomisine Olumlu ve Olumsuz Etkileri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz” *Halil Yılmaz - İsmail Köse*
- “Göç Nedenleri ve Güvenlik Politikalarına Etkileri” *Merve Erol*
- “Uyum Sürecinde Göçmenlere Destek Sağlayan Derneklerin Güç (SWOT) Çözümlemesi: Türkiye Örneği” *Mehtap Erdoğan*

12:30-13:45

Öğle Yemeği / Lunch

13:45-15:15

6. Oturum / 6th Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Alper Tolga Bulut*

European Studies

- “EU-Maghreb Relations Cooperation without Partnership” *Erol Kalkan - Youcef Kherbache*
- “Feminism in Foreign Policy: Swedish Case” *Gökhan Ak - Pınar Akarçay*
- “Constructing EU-Turkey Relations: Influence of European Parliament” *Rahman Dağ*
- “The Limits of the European Union’s Rules and Regulations: Changing Political Positions of Visegrad Group Countries in the EU” *Nargiz Uzeir Hajiyeva*

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Bülent Şener*

Rusya Çalışmaları

- “Putin Döneminde Rusya ve Ermenistan İlişkileri” *Hilal Akgüller*
- “Putin Döneminde Rusya ve Azerbaycan İlişkileri” *Burçin Hafize Tarcan*
- “Putin’in İlk Dönemindeki Realist Rus Dış Politikası ve 2000 – 2004 Arası Dönemde Bu Politikanın Rusya – ABD İlişkilerine Etkisi” *Doğuş Sönmez*
- “Yabancı Savaşçıların Rusya’nın Suriye Politikasına Etkisi” *Ünal Tüysüz - Rıdvan Kalaycı*
- “Soğuk Savaş Sonrası Türk-Rus İlişkileri ve Bu İlişkilerin Bölgesel Etkileri” *Cihan Taşgın*

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Güvenlik Çalışmaları

- “Karadeniz Bölgesi’nin Güvenliğine Yönelik Tehditlerin Değişen Doğası: Asimetrik Tehditler ve Bölge Güvenliğine Etkileri” *Selim Kurt*
- “Türkiye’de Güvenlik Çalışmalarının Nitel Analizi” *Fikret Birdişli - Y. Zakir Baskın*
- “Genişletilmiş Güvenlik” Kavramı Bağlamında Avrupa Birliği (AB) Yapısal Savunma Antlaşması ve Türkiye” *Nurgül Bekar*
- “Amerika Birleşik Devletleri ve NATO Savunma Doktrini: Türkiye’ye Biçilen Rol” *İsmail Köse*
- “Türkiye’nin Nükleer Diplomasisi ve Nükleer Yayılmanın Önlenmesine Dönük Politikaları” *Hakan Mehmetcik*
- “Türkiye-ABD İlişkilerindeki Gerginliğin Savunma Sistemi Tedarik ve Modernizasyon Projelerine Etkisi: F-35 Projesi Örneği” *Cenk Özgen*

15:15-15:30

Çay-Kahve Arası / Coffee Break

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Rahman Dağ*

Asian/Eurasian Studies

- "The Eurasian Economic Union (EEU) from the Perspective of IR Theories" *Gülşen Aydın*
- "The Perception of Turkish Foreign Policy by Russian Experts" *Olena Trubniakova - Coşkun Topal*
- "China and the Global Financial Markets: A Different Way to be Great Power in International Politics" *Müge Yüce - Ensar Ağırman*
- "Indian Strategic Thought" *Syed Sadam Hussain Shah*
- "Testing Gravity Model Through Georgia's International Trade (1995-2014)" *İsmail Altay*
- "The Rise of China and Its Regional Policies towards India" *Mehmet Tufan Yılmaz – Özgür Tüfekçi*

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Alper Tolga Bulut*

Teorik Çalışmalar

- "Dostluk Politikası ve Egemenlik: Farklılığa Derridacı Bir Yaklaşım" *H. Furkan Livan*
- "İki Savaş Arası Dönem: Carr'ın Yirmi Yıl Krizi'ni Anlamak" *Sabri Aydın*
- "Uluslararası İlişkilerde Bir "Amil" Olarak Diplomatlar: Diplomasi Teorisi Alanına Yapısal Bir Katkı Denemesi" *Hüseyin Sert*
- "Bir Siyasi İletişim Stili Olarak Popülizm" *Nurhan Hacıoğlu - Alper Tolga Bulut*
- "İran'ın Dış Politikası ve Yapısal Bir Yaklaşım" *Ender Akyol - Azam Ahmadi*

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Yaşar Sarı*

International Security / Peace and Conflict

- "The Emerging Challenges to Turkey's Soft Power Capabilities and Regional Role in the Context of Regional Security Issues" *Benazir Banu*
- "Israel-Egypt-Greece Security Collaboration in the Mediterranean Sea: A Single Issue Alliance" *Furkan Halit Yolcu - Enes Ayaşlı*
- "Collective Identity-Conflict Relations in World Politics" *Yaşar Sarı*
- "Another Birth of Religious Terrorism?: Looking at Shiism in Nigeria" *Mohammed Hashiru – Özgür Tüfekçi*
- "The Impact of Shale Revolution on Middle East Geopolitics" *Akif Bahadır Kaynak*

Salon / Room: D

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Küresel Ekonomi Çalışmaları

- "Bitcoin'in Uluslararası Finans Sistemine Entegrasyonu Meselesi" *Mürsel Doğrul*
- "Gürcistan Ekonomisinin Kalkınmasına Ülke Jeopolitiğinin Sağladığı İmkânlar" *Haleddin İbrahimli*
- "Yoksulluk ve Din İlişkisi" *Sedat Polat*
- "Uluslararası Emek Göçünün Toplumsal Etkileri" *Gülşen Çetin Aydın*
- "Koordineli Piyasa Ekonomilerinde Çevresel Harcamaların Çevre Kalitesi Üzerindeki Etkileri" *Aykut Başoğlu - Umut Üzar*

Katılımcı Listesi / Participant List

Prof. Dr.	Süleyman Erkan	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Gökhan Koçer	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Mohammad Arafat	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Hayati Aktaş	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Coşkun Topal	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	M. Çağatay Okutan	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Prof. Dr.	Ziya Öniş	Koç Üniversitesi
Prof. Dr.	Ersel Aydınli	Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr.	Kamer Kasım	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Prof. Dr.	Erhan Büyükkakıncı	Galatasaray Üniversitesi
Prof. Dr.	Burak Gülboy	İstanbul Üniversitesi
Prof. Dr.	Haleddin İbrahimli	Avrasya Üniversitesi
Prof. Dr.	Yaşar Sarı	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Doç. Dr.	İsmail Köse	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr.	Bülent Şener	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doç. Dr.	Ali Poyraz Gürson	Kocaeli Üniversitesi
Doç. Dr.	Mehmet Sait Dilek	Atatürk Üniversitesi
Doç. Dr.	Fikret Birdişi	İnönü Üniversitesi
Doç. Dr.	Saadat Demirci	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Doç. Dr.	Bezen Balamir Coşkun	İzmir Policy Centre
Doç. Dr.	Göktürk Tüysüzoğlu	Giresun Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Özgür Tüfekçi	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Alper Tolga Bulut	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Ayça Eminoğlu	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Erol Kalkan	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Fatma Akkan Güngör	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Murat Ülgül	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Vahit Güntay	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Aykut Başoğlu	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Haluk Karadağ	Başkent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Selim Kurt	Giresun Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Cenk Özgen	Giresun Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Efe Baştürk	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Hüsrev Tabak	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Ensar Ağırman	Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Rahman Dağ	Adıyaman Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Eda Kuşku Sönmez	Avrasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Cengiz Özgün	Avrasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Saffet Akkaya	Avrasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Mustafa Uluçakar	Avrasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Mustafa Üren	Avrasya Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	İskender Karakaya	Bozok Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Gülzar İsmayil	Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Gülşen Çetin Aydın	Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Mürsel Bayram	Ahi Evran Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Onur Okyar	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Hakan Mehmetçik	Marmara Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Gökhan Ak	Nişantaşı Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Pınar Akarçay	Uppsala University
Dr. Öğr. Üyesi	Akif Bahadır Kaynak	Altınbaş Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Gülşen Aydın	Atatürk Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Nurgül Bekar	Kastamonu Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi	Murat Demirel	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Efe Siviş	Altınbaş Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Pınar Aydoğan	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Ender Akyol	İnönü Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	İlhan Sağsen	Abant İzzet Baysal Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Sezgin Mercan	Başkent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Kıvılcım Romya Bilgin	Başkent Üniversitesi
Dr. Öğr. Üyesi	Gizem Bilgin Aytaç	İstanbul Üniversitesi
Öğr. Gör. Dr.	Özlem Zerrin Keyvan	Hacettepe Üniversitesi
Dr.	Umut Üzar	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Dr.	Kristin VandenBelt	Lone Star College, USA
Dr.	Hüseyin Sert	Boğaziçi Üniversitesi
Dr.	Mahir Terzi	Kara Harp Okulu
Dr.	Serkan Yenil	Kara Harp Okulu
Dr.	Ümit Alperen	Süleyman Demirel Üniversitesi
Öğr. Gör.	Eda Tutak	Gümüşhane Üniversitesi
Öğr. Gör.	Soner Hamzaçebi	Gümüşhane Üniversitesi
Öğr. Gör.	Ufuk Törün	İstanbul Rumeli Üniversitesi
Öğr. Gör.	Anıl Çağlar Erkan	Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Öğr. Gör.	Mürsel Doğrul	Necmettin Erbakan Üniversitesi
Arş. Gör.	Ayçe Sepli	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Arş. Gör.	Emel İlater	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Arş. Gör.	Gökтуğ Kıprızlı	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Arş. Gör.	Hülya Kınık	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Arş. Gör.	Yasin Çağlar Kaya	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Arş. Gör.	Mehtap Erdoğan	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Arş. Gör.	Cihan Daban	Selçuk Üniversitesi
Arş. Gör.	Doğuş Sönmez	İstanbul Arel Üniversitesi
Arş. Gör.	H. Furkan Livan	Hacettepe Üniversitesi
Arş. Gör.	Sabri Aydın	Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi
Arş. Gör.	Arda Özkan	Giresun Üniversitesi
Arş. Gör.	Ünal Tüysüz	Sakarya Üniversitesi
Arş. Gör.	Rıdvan Kalaycı	Sakarya Üniversitesi
Arş. Gör.	Muhammet Erdal Okutan	Marmara Üniversitesi
Arş. Gör.	Betül Kocaoğlu	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Arş. Gör.	Syed Sadam Hussain Shah	Centre for International Strategic Studies
Arş. Gör.	Müge Yüce	Atatürk Üniversitesi
Arş. Gör.	Kübra Çağlar Hekimoğlu	Atatürk Üniversitesi
Arş. Gör.	Furkan Halit Yolcu	Sakarya Üniversitesi
Arş. Gör.	Enes Ayaşlı	Ortadoğu Enstitüsü
Arş. Gör.	Nasuh Sofuoğlu	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Arş. Gör.	İsmail Altay	Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
Arş. Gör.	Adem Özer	Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Arş. Gör.	Esra Altınova Telatar	Ankara Üniversitesi
Doktora Öğr.	Duygu Çağla Bayram	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Ömer Çolak	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Ahmad Zaki Wasiq	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Mohammed Hashiru	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Halil Yılmaz	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Nurhan Hacıoğlu	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Olena Trubniakova	Karadeniz Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Büşra Kılıç	Marmara Üniversitesi
Doktora Öğr.	Huriye Yıldırım Çınar	Kocaeli Üniversitesi

Doktora Öğr.	Aboubeid Ahmadi	Kocaeli Üniversitesi
Doktora Öğr.	Cihan Taşgın	İstanbul Üniversitesi
Doktora Öğr.	Aynur Seferli	Bakü Devlet Üniversitesi
Doktora Öğr.	Sedat Polat	Atatürk Üniversitesi
Doktora Öğr.	Nargiz Uzeir Hajiyeva	Yeditepe Üniversitesi
Doktora Öğr.	Christopher Trinh	LaTrobe University, Australia
Doktora Öğr.	Azam Ahmadi	İnönü Üniversitesi
Doktora Öğr.	Polat Üründül	Orta Doğu Teknik Üniversitesi
Doktora Öğr.	Benazir Banu	Selçuk Üniversitesi
YL Mezunu	Nurgül Ergül	Cumhuriyet Üniversitesi
YL Öğr.	Mehmet Tufan Yılmaz	Karadeniz Teknik Üniversitesi
YL Öğr.	Youcef Kherbache	Karadeniz Teknik Üniversitesi
YL Öğr.	Sultan Ceylan	Kocaeli Üniversitesi
YL Öğr.	Nükhet Güntay	Karadeniz Teknik Üniversitesi
YL Öğr.	Fevzi Kırbaşoğlu	Karadeniz Teknik Üniversitesi
YL Öğr.	Y.Zakir Baskın	Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi
YL Öğr.	Davut Yeşil	Kocaeli Üniversitesi
YL Öğr.	Merve Erol	Kocaeli Üniversitesi
YL Öğr.	Hilal Akgüller	Karabük Üniversitesi
YL Öğr.	Burçin Hafize Tarcan	Karabük Üniversitesi
Müşavir/ YL Öğr.	Bora İyiat	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

11:00-12:15

1. Oturum / 1st Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Erol Kalkan*

Asya Çalışmaları

- "Çin'in Enerji Talebinin ve Enerji Güvenliğinin Karşılmasında Stratejik Açıdan Afrika'nın Rolü" ***Coşkun Topal – Soner Hamzaçebi***
- "Bir Kuşak Bir Yol Girişimi ve Çin'in Orta Asya Politikası" ***Ümit Alperen***
- "Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin Tek Kuşak, Tek Yol İnisiyatifindeki Rolü" ***Göktürk Tüysüzoğlu***
- "Türk" Anlamının Tarixdə "Türk" Fenomeninin Formalaşmasına Təsiri ve Nurməhəmməd Endelibin Yaratıcılığı Esasında Azərbaycan Türkmən Edebi İlişkileri" ***Aynur Seferli***

ÇİN'İN ENERJİ TALEBİNİN VE ENERJİ GÜVENLİĞİNİN KARŞILANMASINDA STRATEJİK AÇIDAN AFRİKA'NIN ROLÜ

**Coşkun TOPAL/ Gümüşhane Üniversitesi
Soner HAMZAÇEBİ/ Karadeniz Teknik Üniversitesi**

Özet

Dünyanın en fazla enerji tüketen ülkesi Çin, uluslararası enerji politikalarının geleceği konusundaki tartışmaları merkezinde yer almaktadır. Enerji politikalarıyla ilgili aldığı ve alacağı her karar; uluslararası enerji politikalarının belirlenmesini, küresel enerji arz talep ilişkisini, sera gaz emisyonunu kontrolünü, enerji fiyatlarının belirlenmesini, küresel enerji güvenliğini ve küresel enerji yönetiminin yapısını etkileme potansiyele sahiptir. Zira Pekin yönetimi ülkenin petrol ve doğal gaz açığını kapatmak için, ekonomik gücünü kullanarak ekonomik açıdan güçsüz olan enerji zengini ülkelere mali destek vererek, bu ülkeler ile uzun dönemli enerji antlaşmaları yapmaktadır. Bu bağlamda Pekin yönetiminin Çin'e yeni enerji rezervleri sunan Afrika ülkeleri ile işbirliği için de olması dikkat çekmektedir. Zira Çin'in Afrika kıtasındaki yükselişi soğuk savaşın sona ermesinden bu yana kıtada yaşanan en önemli gelişmelerden biri olmuştur. Afrika Kıtasının günümüzde politik ve ekonomik sorunların merkezinde olması Batılı devletlerin kıtaya ilgisiz kalmasına neden olurken, Çin'in kıtaya olan ilgisi her geçen gün artmaktadır. Çin'in, diğer devletlerin iç işlerine karışmama konusundaki uzun süredir devam eden ilkesi Afrika kıtasındaki nüfuz alanının artmasına neden olmuştur. Çin bu politikası sayesinde bölgenin hem en önemli aktörü hem de en önemli ticaret ortağı olmuştur.

Çin şu an dünyanın ikinci en büyük ekonomik gücüdür ve yakın gelecekte ABD'yi geçerek dünyanın en büyük ekonomik gücünün olacağı tahmin edilmektedir. Bu gücünün sürekliliğini sağlayabilmesi için daha fazla üretim yapmak zorundadır. Üretim yapabilmesi için daha fazla enerjiye gereksinim duymaktadır. Ne var ki petrol ve doğal gaz kaynakları bakımından çok zengin bir ülke değildir. Bu durum Çin'in enerji ve enerji güvenliği konularını ön plan çıkarmaktadır. Günümüzde enerji kaynaklarına ulaşım konusunda en fazla sorun yaşayan ülkelerin başında Çin gelmektedir. Zira enerji ihtiyacının büyük bir çoğunluğunu politik olarak istikrarsız Ortadoğu bölgesinden ithal etmektedir. Bu nedenden dolayı enerji ihtiyacını daha

güvenilir bir şekilde karşılayabilmek için diğer enerji zengini ülkeler ve bölgeler ile yakın ilişkiler geliştirme politikası izlemektedir. Çin ekonomik büyümesini sürdürmek ve Ortadoğu petrollerine olan bağımlılığını azaltmak için Afrika kıtasındaki petrol kaynaklarını elde etme niyetindedir ve kıtadaki petrol ve diğer doğal kaynakları kontrol altına alma çabasıdır. Bu çabanın bir parçası olarak, Çin, riskleri ve zorlukları olan ve ekonomik olarak göz ardı edilen ama petrol kaynakları bakımından zengin olan Afrika ülkeleri ile yakın ilişkiler geliştirmiştir.

Çin, kıta ülkeleri ile başta enerji olmak üzere siyasi, askeri, ticari ilişkileri her geçen gün geliştirmektedir. Çin kıtada uygulamaya koyduğu politikalar neticesinde Afrika'daki altyapı projelerine yatırım yapmak suretiyle kıtadaki enerji kaynakları üzerinde kolay imtiyazlar edinmektedir. Çin- Afrika ilişkileri karşılıklı çıkara dayanmaktadır. Çin, Afrika'daki altyapı projelerine yatırım yapmak suretiyle kıtadaki enerji kaynakları üzerinde imtiyazlar edinmektedir. Dolayısıyla her iki taraf karşılıklı faydalar çerçevesince kazanımlar edinmektedirler. Dünyadaki kanıtlanmış petrol rezervlerin yaklaşık olarak %10'unu barındıran Afrika Kıtası, Çin için önemli bir enerji kaynağı haline gelmiştir. Angola, Sudan, Nijerya ve Kongo dâhil olmak üzere diğer Afrika ülkeleri toplamda Çin'in petrol ithalatının 1/3'ini karşılamaktadır. Pekin yönetimi enerji ihtiyacını karşılamak ve enerji güvenliğini güvence altına almak için Ortadoğu ülkelerine alternatif oluşturacak Afrika ülkeleri ile enerji antlaşmaları yapmaktadır. Bu bağlamda ilk öncelikli olarak; Çin - Afrika ilişkilerinin tarihsel incelenmesi yapılacak ardından Çin'in enerji talebinin karşılanmasında Afrika'nın önemine değinilecektir. Sonuç olarak bu çalışmada Afrika enerji kaynaklarının Çin'in enerji güvenliğinin sağlanması hususunda stratejik görevler üstlendiği açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Afrika, Enerji, İşbirliği, Enerji Güvenliği.

“BİR KUŞAK BİR YOL” GİRİŞİMİ VE ÇİN’İN ORTA ASYA POLİTİKASI**Ümit ALPEREN / Süleyman Demirel Üniversitesi****Özet**

1990 yılının ortasından itibaren ticaret ve Şanghay İşbirliği Örgütü (ŞİÖ) temelinde hızlı bir şekilde gelişmeye başlayan Çin-Orta Asya ilişkileri, Eylül 2013'te Xi Jinping'in, 60'a yakın ülkede yüz milyarlarca dolar yatırım yaparak ekonomik motivasyon ile bu ülkelerle yakın ilişkiler ve bir uluslararası ticaret ağı oluşturulmasını hedefleyen, Bir Kuşak Bir Yol (BKBY) Girişimi'ni açıklaması ile yeni bir döneme girmiştir. Mevcut haliyle BKBY Girişimi, bir proje ya da program olmaktan daha çok, Avrasya'nın sosyo-ekonomik, altyapı ve finansal yatırım süreçlerinde bütünleşmeyi hedefleyen uzun vadeli bir öneridir. Coğrafi olarak altı koridor ve bir deniz İpek Yolu'ndan oluşan BKBY girişiminin en önemli kuşaklarından bir tanesi "Çin-Orta Asya-Batı Asya (Ortadoğu)" koridorudur. BKBY Girişimi kapsamında Çin'in Orta Asya'da ekonomik, ticari ve dolaylı olarak da siyasi nüfuzu artması beklenmektedir. Çin'in BKBY Girişimi'nin başarılı olmasında üç temel paradigma dikkatleri çekmektedir.

İlk olarak, Çin'in Orta Asya ile geliştirdiği ve BKBY girişimi ile de hızlı bir ivme kazanan ekonomik ilişkileri önemli rol oynayacaktır. 2016 yılı verilerine göre, Çin-Orta Asya ülkeleri arasında toplam ticaret hacmi 30 milyar dolar iken, Rusya-Orta Asya ülkeleri arasındaki toplan ticaret hacmi 18 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir. Çin Orta Asya ülkelerinin önemli bir ticari ortağı olmasının yanı sıra altyapı yatırımları da gerçekleştirmektedir. Çin-Orta Asya ekonomik ilişkilerinin kazan-kazan simetrik gelişen ve eşitlikçi bir yapıda olması BKBY girişiminin başarısında önemlidir.

İkinci olarak ise BKBY girişiminin başarısında Çin'in Orta Asya'daki yumuşak gücünün etkisi belirleyici olacaktır. Çin, Orta Asya'da ekonomik motivasyon temelinde yumuşak güç ile var olmaya çalışmasına rağmen, ticari alan dışında bölgede yumuşak gücü zayıftır. Orta Asya yönetici elitleri Çin ile yakın ekonomik ve ticari ilişkilere sıcak bakmasına rağmen, bu görüş halk düzeyinde aynı sempati ile karşılanmamaktadır.

Üçüncü olarak, Orta Asya'nın en büyük siyasi ve askeri nüfuzuna sahip Rusya ile Çin'in ilişkileri BKBY'nin başarısında belirleyici olacaktır. Rusya

öncülüğünde 2014'de Beyaz Rusya, Kazakistan tarafından imzalanması ile temelleri atılan Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Çin'in BKBY girişimleri Orta Asya'da çalışmaktadır. Soğuk Savaş sonrası Rusya-Çin arasında ekonomik, siyasi ve askeri işbirliği gelişmektedir. Orta Asya'da Çin'in BKBY'si ile Rusya'nın Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) Projesi arasında rekabetsel ve aynı zamanda tamamlayıcı bir işbirliğinden bahsedilebilir. Her iki ülkenin önerilerinin niteliğinin ve amaçlarının farklı olmasına rağmen aralarında bir uzlaşma bulunmakta ve iki ülke de söz konusu önerilerini kendi hedeflerinin gerçekleştirilmesinde araç olarak görmektedirler. Bu iki ülke arasındaki bu işbirliğinin en önemli motivasyon kaynağı bölge-dışı aktör olan ABD'nin Orta Asya'ya girmesini engellemektir. Fakat Çin'in Orta Asya'da ekonomik çıkarlarının yanı sıra siyasi ve askeri çıkarları da hızlı bir şekilde önemini arttırmaktadır. Fakat Çin, Orta Asya ülkeleri ile yaptığı ekonomik işbirliğini henüz güvenlik alanında gerçekleştirebilmiş değildir. Çin'in Orta Asya ülkeleri ile güvenlik işbirliğinin sınırlı kalması, Rusya'nın bölgede askeri etkisini devam ettirmesi ve ŞİÖ bağlamında işbirliğini yeterli bulmasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla Rusya ve Çin'in orta vade de ikili ilişkileri BKBY'nin başarısının yönünü belirleyecektir.

Yukarıda anlatılan bağlamda bu çalışmada da öncelikle BKBY öncesi ve sonrasında Çin'in Orta Asya politikasının temel dinamikleri ve hedefleri analiz edilmektedir. Böylece Çin'in BKBY öncesi ve sonrasında bölgeye yönelik jeo-ekonomik ve jeo-politik etkisinin ve ilgisi ortaya çıkarılmaktadır. İkinci olarak ise, Çin'in Orta Asya'da uyguladığı politikaların yönetici elitler ve halk üzerinden tartışılarak bölgedeki yumuşak gücünün sınırları incelenmektedir. Üçüncü olarak ise Rusya'nın AEB projesi ile Çin'in BKBY'sinin Orta Asya özelinde örtüştüğü ve çeliştiği noktalar iki ülke ilişkileri bağlamında ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Bir Kuşak Bir Yol, Orta Asya, Rusya, Yumuşak Güç.

SİNCAN UYGUR ÖZERK BÖLGESİ'NİN TEK KUŞAK, TEK YOL İNİSİYATİFİNDEKİ ROLÜ

Göktürk TÜYSÜZOĞLU/Giresun Üniversitesi

Özet

Çin'in gelecek perspektifi içerisinde çok önemli bir role sahip olan Tek Kuşak, Tek Yol inisiyatifi, tarihi İpek Yolu'nu yeniden canlandırma girişimi olarak da görülmektedir. Kara ve deniz olmak üzere iki ayağı olan bu proje, her iki yönde de çeşitli güzergâhlar yönünde ilerleyecek ve Çin'in artan ticari gücünün, dünyanın çeşitli bölgeleri ekseninde daha etkin bir şekilde yankı bulmasını sağlayacaktır. Pekin reddediyor olsa da, bu girişimin esasen sistemsel bir hegemonya kurgulama amacını güttüğüne yönelik çeşitli analizler de bulunmaktadır. Ekonomik, ticari ve finansal ödüllendirme mekanizmaları eliyle projede yer alması planlanan ülkeleri kendisine bağımlı kılmayı hedefleyen Çin, bu bağımlılığın, bahsedilen ülkeleri kendi yanına çekmekte önemli bir işleve sahip olacağını öngörebilmektedir. Yani, Pekin, bu girişim eliyle ekonomik/ticari gücünü siyasal bir bağlama taşıyabilmeyi amaçlamaktadır. Batı merkezli olarak kurgulanmış ve ABD'nin liderliğinde şekillendirilmiş olan uluslararası sistemi değiştirmeyi amaçlayan en önemli aktör olarak değerlendirilmesi gereken Çin, bu inisiyatif üzerinden "yumuşak gücü" önceleyen bir sistemsel değişim dalgasına yaslanmaktadır. İlginçtir ki, Çin, bu değişimi gerçekleştirirken neoliberal değerleri ön plana koymaktadır. Bu çerçevede, Pekin'in sistemin özünü değil, onu yönlendiren aktörü değiştirmeyi planladığı anlaşılabilmektedir.

Tek Kuşak, Tek Yol inisiyatifinin kara ayağı özelinde ön plana çıkan en önemli toprak parçası ise Çin'in en batısında yer alan Sincan Uygur Özerk Bölgesi'dir. Ülkenin en büyük idari bölümlenmesini oluşturan Sincan Uygur Özerk Bölgesi, Orta Asya cumhuriyetlerine komşudur. Yeni nesil İpek Yolu girişiminin Batı yönündeki en önemli rotalarından birinin Orta Asya'yı takip edeceği dikkate alındığında, bölgenin önemi anlaşılabilir. Ayrıca, Pekin'in, bu inisiyatif çerçevesinde en çok önem verdiği "Pakistan-Çin Ekonomik Koridoru"nun da Sincan Uygur Özerk Bölgesi üzerinden Çin'e bağlandığı göz önünde bulundurulduğunda bölgenin ne denli kritik bir kavşakta olduğu rahatlıkla görülebilmektedir. Ne var ki, bu bölgenin Çin ile olan ilişkilerinin çok iyi olduğu söylenemez. Ülkenin Tibet ve İç Moğolistan

ile birlikte en az gelişmiş bölgelerinden biri olan Sincan Uygur Özerk Bölgesi, aynı zamanda etnik ve dinsel anlamda farklı bir halk olan Uygur Türkleri'nin vatanı olarak bilinmektedir. Uygurlar, bölgenin tarihsel "Türkistan" topraklarının doğu kısmını oluşturduğunu ve Çin tarafından işgal edildiğini belirterek, "yeni sınır" anlamına gelen Sincan (Xinjiang) sözcüğünün yerine "Doğu Türkistan" kullanımını yeğlemektedir. SSCB'nin dağılması sonrası, Orta Asya'daki Türkî cumhuriyetlerin bağımsızlığını kazanması, Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nde de bu tarz bir isteklilik ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir. Kurumsal kimlik kazanmış çeşitli hareketler eliyle Uygurların bağımsızlık ve hak talepleri dünyaya duyurulmaya çalışılmaktadır. Son dönemde ise, Uygurların hak taleplerinin ve Pekin'in bölgede giriştiği ifade edilen çeşitli hak gasplarına uluslararası medyada daha fazla yer verildiği gözlenmektedir. Kuşkusuz, bu durumun en önemli nedenini de Sincan Uygur Özerk Bölgesi'nin, Tek Kuşak, Tek Yol inisiyatifi içerisindeki kritik önemi oluşturmaktadır. Siyasal ayrılıkçılık, dinsel aşırılıkçılık ve Uluslararası terörizmi kendisi adına dikkat edilmesi gereken en önemli sorunlar olarak belleyen Pekin, bu bağlamda özellikle Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ne odaklanmaktadır. Bölgeyi tarihsel açıdan da Çin'in ayrılmaz bir parçası olarak değerlendiren Pekin, Uygurlar ve bölgede yaşayan diğer etnik grupları da çok etnikli ve bütünlük bir kimliği ifade eden Çin ulusal kimliğinden ayrı görmemektedir. Ne var ki, aynı durum Uygurlar için pek de geçerli değildir. Hatta bölgenin yerli halkı olarak bilinen Uygurların, hükümet eliyle bölgeye göç ettirilen Han Çinlilerini kendilerine tehdit olarak gördüğü ve iki toplum arasında ciddi bir huzursuzluğun olduğu da bilinmektedir. Bu huzursuzluk ve dışsal aktörleri de bölgeyle ilgilenmeye iten jeopolitik, siyasal ve ekonomik faktörler, Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ndeki hareketliliği gündemde tutmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin-Pakistan Ekonomik Koridoru, Urumçi, Dünya Uygur Kongresi, İslam, ABD.

**“TÜRK” ANLAMININ TARİXDƏ “TÜRK” FENOMENİNİN
FORMALAŞMASINA TƏSİRİ VE NURMƏHƏMMƏD ENDELİBİN
YARATICILIĞI ESASINDA AZERBEYCAN TÜRKMEN EDEBİ İLİŞKİLERİ**

Aynur SEFERLI / Bakü Devlet Üniversitesi

Özet

“Türk” kavramının neleri kapsadığı iki asrdir tartışma konusudur. Bu kavramın bu kadar tartışma konusu olması Osmanlı devrindeki Osmanlı vatandaşlarının kimlik algılaması ve de Avrupalıların öteki olarak “Türk” kavramını tanımlamaları ile ilgilidir. “Türk” adına Uygur ve Karahanlı dönemi belgelerinde rastlamaktayız. Kök-Türk konfederasyonunun çöküşünden sonra bu kelime. Oğuz soyları arasında artık kesin bir biçimde etnik bir ad olarak kullanıldı ama hiçbir Uygurca belgede Uygurların kendilerine “Türk” dediklerine ilişkin bir kanıt yoktur; yalnız dilleri için türk tili, türkcä ve türk uygur tili nitelermelerini kullanmışlardır.. Bir başka karışıklık da Oğuzları Türklerden ayırmasındadır; zira bugün “Türk” ve ondan türeyen “Türkmen” adını neredeyse yalnız Oğuz kökenli halklar kullanmaktadır. Osmanlı ideolojisinde “Türklük” ile “Türkmenlik, giderek eşanlamli kullanılmaya başlanmış ve bir tür “ötekilik” atfını içermeye başlamıştır.

Cumhuriyetlerden bahsederken “Türk Cumhuriyetleri”, halklardan sözederken de “Azerbaycan Türkü, Türkmen Türkü, Özbek Türkü, Kırgız Türkü, Kazak Türkü, Tatar Türkü” ve s. ifadelerin kullanılması gerekmektedir. Türk fenomeni ve Türk mucizesinin büyüklüğünden bahs ediliyo. Türk tarihi hakkında gerçeği gizleyen ve gerçeği büyük bir beceri ile çarpıtan Batılı bilginler, tarihin Türk ile başladığını zaten itiraf ediyolar. Yakın gelecekte hem Şummerlerin hem Etrusların Türk olduğunun bilimsel olarak kanıtlanacağına inanıyoruz. Dünyada, Türklerin coğrafyasını Türkler kadar yayabilecek ve siyasi ve idari sınırlar ne olursa olsun bir ulus olmaya devam etdiren ikinci bir ulus yoktur. Tarih boyunca, Türkler farklı ortamlarda yayılıyor, din, dil ve edebiyatı onlarla birlikte alıp yeni bölgelere ve kültürlere adapte ettiler. Bir ulusun vatandaşlığının en önemli unsurlarından biri, söz hazinesinin temeli olan dildir. Edebi tarih gözlemlerine dayanarak, Türk halklarının edebiyatının yanı sıra zengin kültür de uzlaşmaz olduğunu söyleyebiliriz. Bu meraklı edebiyatta Azerbaycan ve Türkmen edebiyatını listelemek mümkündür. Dünya halklarının edebiyatı tarihinde öyle büyük

şahsiyetler yetişir ki, onlarsız halkın ruhunu, bakış açısını, psikolojisini, milli geleneklerini, sanatını, Edebiyatının önemli meyilærini hayal etmek, tanımlamak zor olur.

Folklor, ulus tarihini, dünya görüşünü, geleneklerini ve kültürünü ulusun manevi servetinin parlak bir aynası olarak gören her ulusun tarihi kadar kadim. Tüm şairlerin sanata ve edebiyata gelmeden önce, şu ve ya bu ölçüde mutlaka halk edebiyatı ve klasik şiirin etkisi altında olmasının nedeni folklorun hiçbir yabancı etkiye maruz kalmadan, ağızdan ağıza, nesilden nesile geçerek cilalanıp billurlaşaraq söz serraflarının dikkatini çekmektedir.

Edebiyat tarihini gözlemledikten sonra, söyleye biliriz ki, Türk halkının edebiyatı, kültürü zengin olduğu kadar da cefakeş olmuştur. Toplumun inkişafının farklı zamanlarında Azerbaycan, Türkiye, Türkmen, Kazak, Kırgız ve s. halklar arasında edebi-kültürel alakalar oluşmuştur. Bu ülkeler de kaderleri, tarihleri, dilleri, gelenekleri ve coğrafi koşulları nedeniyle bir-birine yakındır. Bu ulusların da edebiyatlarındaki benzerlikler de bunun bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Eski çağlardan beri ifade tarzı, ruh, dil ve akraba yakınlığının özünü gösterdiği bu halkların ilişkileri hep bir-biriyle bağlantılı olmuştur.

Türkmen halkının tarihinde XVIII. yüzyıl sosyo-politik açıdan zor bir dönem olmuştur. Aynı yüzyılda İranlı Şahların, Buhara ve Hiva hanlarının saldırıları Türkmenlere ciddi bir darbe oldu. Türkmen kabileleri arasındaki gerilim ülke ekonomisinin gelişmesine zarar verdi. Böyle bir durumda, doğal olarak, Türkmenler sosyal ve kültürel hayatlarını istedikleri gibi inşa edemeyip edebiyatlarını gereken şekilde geliştiremediler. On sekizinci yüzyılda, Azerbaycan'ın da durumu aynı zamanda kardeş ülkenin statüsünü hatırlatıyordu. Bir yanda tecavüz ve dış saldırılar, diğer yandan da onlarca yerli hanların dahili didişmesi ve feodal tiranlık neredeyse her iki ülke için karakteristikti.

Bu kardeş toplulukların her ikisi de Türklerin Oğuz koluna aittir. Tarihimiz, kültürümüz, dinimiz, dilimiz ve hatta kanımız bile müşterektir. Yüzyıllar boyunca, iki halk arasındaki kardeşlik ilişkileri Sovyetler döneminde daha da yakın olmuştur. Her iki ülkede Kültür Günleri düzenlenmiş, şair ve yazarlar, ılım ve sanat figürleri bir-birlerine misafir olmuş, sanatçılar konserler vermiştir. Bağımsızlık yılları boyunca, her iki ülke de doğal olarak devlet inşası faaliyetlerine odaklandığı için kültürel ilişkilerde bazı durgunluklar

oldu. Orta Asya'da yaşayan Türk halkları arasında Azerbaycana Türkmen dili Türk kardeşlerimizin dili kadar yakındır. Eski zamanlardan beri Türk halkları Merkez ve Orta Asya, Kafkasya ve Altay'da yaşadığı için bu halklar arasındaki bağlantı güçlüdür. Araştırmacı Anıkinin'in bu konudaki tetkikleri söylenenleri şu şekilde isbat ediyor: "Azerbaycan ve Türkmen halkları, teşekkülü ve kökeni nedeniyle bir-birine çok yakındır. Bu halkların kültürlerinin antik çağlardan olan yakınlığı da bununla ilgilidir".

On sekizinci yüzyılın en ünlü isimlerinden biri olan Endelib'in eserleri diğer türkmen şairlerine nispeten daha yaygındır. Bunun da nedeni Endelib'in folklor stiline yakın olmasıdır. Şair folklor gelenek ve motiflerine meyl etmiş, kendi yaratıcılığında destan türüne üstünlük vermişti. Bilindiği gibi, "Leyla ve Mecnun" efsanesini sözlü edebiyattan yazılı edebiyata ilk tanıtan kişi Nizami Gencevi olmuştur. Kaç yüzyıl geçtikten sonra, bu efsane gerçek anlamda yazılı edebiyat örneğine çevrildikten sonra Endelib de ona halk ruhu vermiştir. Popüler efsanenin destan türünü çalışmıştı. Sonradan "Yusuf ve Züleyha" süjeti bazında destan yarattı ki, bununla da folklorla yakınlık onun sanatında biçim yönünden kendini daha çok göstermeye başladı. Ne kadar başarılı olmasına bakmasak bile, yazıları her zaman orijinal eserler olarak kabul edildi. O zaman neden şair aşk konularını seçti? Bu sorunun cevabını prof.dr. Penah Halilov şöyle anlatmış: "Endelibin aşıkane destan türüne öncelik vermesi herhalde XVIII. yüzyılın ikinci yarısında Türkmen şiirinde halk yaratıcılığı etkisinin kuvvetlenmesiyle ilgilidir. Bu etki Endelipte tüm azameti ile ortaya çıkmasa da, Mahtumqulu sanatında, onun takipçilerine önemli yer tutmaktadır."

Anahtar Kelimeler: Türk Kavramı, Kardeş Halklar, Türk Olgusu, Azerbaycan Türkmen İlişkileri, Nurmhammet Endelipin Yaratıcılığı.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

11:00-12:15

1. Oturum / 1st Session

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Erhan Büyükkacı*

Barış Çalışmaları: Ütopyadan Bilimsel Yöntemlere

- "İki Dünya Savaşı Arası Dönemde Barış Olgusunun Yapısı Üzerine Değerlendirme" *Burak Gülboy*
- "Bütünleşme Kuramlarında Barış Arayışları" *Sezgin Mercan*
- "Barış Çalışmalarında Düşüncenin ve Aktivizmin Öncüsü: Johan Galtung" *Kıvılcım Romya Bilgin*

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASI DÖNEMDE BARIŞ OLGUSUNUN YAPISI ÜZERİNE DEĞERLENDİRME

Burak GÜLBOY / İstanbul Üniversitesi

Özet

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı arasında yer alan zaman aralığı, işbirliği ile çatışmanın iki ucu oluşturduğu bir yelpazede, devletlerin sergilediği aktivitenin uluslararası ilişkiler tarihi açısından özel önem taşıdığı bir epizodu temsil etmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrasında gerek savaşın getirdiği yıkım ve gerekse de daha savaştan önce ivmelenmeye başlamış olan "barış" yaklaşımının baskısı ile 1919 Paris Kongresi yalnızca bir "galiplerin adaleti" durumunu değil; hem devletlerin hem de uluslararası hale gelmiş olan bir sivil toplumun da dahil olduğu yeni bir dünyanın öngördüğü bir "liberal barış" ütopyasının mümkünliğini de simgeledi. 1930'ların başına kadar Milletler Cemiyeti'nin kurulması, Locarno ve Briand Kellog Paktları gibi kurumsallaşmalar barışın uluslararası yapıdaki yansımaları oldu.

1930'lardan başlayan ve 1940'ların başında tamamlanan yıkılmanın unsurları ise aslında 1920'lerdeki idealizmin içinde gizliydi. 1929'deki Büyük Buhran'ın liberalizme indirdiği darbe ve totaliterleşen bir dünyada, devletlerin çıkar tanımlarını bireyselleştirerek egemen oldukları alanları bu yönde mobilize etmeleri barışın 1920'lerdeki ülküsünü yok etmekle kalmadı, aynı zamanda onun kurumsallaşmalarını da işlevsizleştirdi. Bu sunumun amacı iki savaş arası dönemi yukarıda bahsedilen ikileme içinde Uluslararası İlişkiler teorilerinden İngiliz Okulu'nun uluslararası sistem, uluslararası toplum ve dünya toplumu üçlemesi özelinde analiz etmektir.

Anahtar Kelimeler: 1. Dünya Savaşı, Anlaşmalar, Diplomasi, Normon Angell.

BÜTÜNLEŞME KURAMLARINDA BARIŞ ARAYIŞLARI

Sezgin MERCAN / Başkent Üniversitesi

Özet

İki savaş arası dönem, idealizmin insan doğasının iyiliğinden hareketle uluslararası alanda da bu iyiliğin etkin olabileceği fikrinin öne çıktığı bir süreçtir. İşlevselcilik, insan doğasının çatışma ve savaşa yatkın olduğuna dair kötümser tutum yerine, barışçıl olabileceğine dair bir iyimser tutumu yansıtmıştır. Sanayi devriminden beri dünyada artarak devam eden karşılıklı bağımlılığa cevaben gelişmiştir. Bu sayede de David Mitrany'nin uluslararası siyaset teorisi haline gelmiştir. Mitrany, daha sonra uluslararası alanda işlevsel bir sistemin yerleştirilmesini savunmaya yönelmiştir. Avrupa bütünleşmesi bu bağlamda adeta örnek olay konumunu almıştır. Günümüzde Avrupa bütünleşmesi her ne kadar farklı meşruiyet kaynaklarını bulmaya yönelik bir arayış içinde olsa da, bütünleşmenin ilk yıllarında meşruiyet kaynağını, barış projesini hayata geçirme hedefi oluşturmuştur. Bu kaynağı, ulus aşan nitelikteki modern Avrupa uluslararası sisteminin, devlet merkezli geleneksel Vestfalya uluslararası sisteminden ayrılan yönleri de beslemiştir. Jean Monnet'nin Avrupa bütünleşmesi Mitrany için 1930'lar ve 1940'larda uluslararası işbirliğini geliştirmeye yönelik bir model halini almıştır. Nasıl Monnet uluslararası işbirliğinin öncülerindense, bunun işlevsellikle özdeşleştirilmesi de Mitrany'ye düşmüştür. Bu çalışmada öncelikle işlevselcilik ve barış ilişkisi ortaya konulacak, ardından uluslararası örgütlenme, ulus devlet ve bölgesel bütünleşme, hem işlevselciliğin dönüşümü hem de Mitrany'nin bütünleşme kuramlarında barış arayışlarındaki yerine referansla açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bütünleşme, Midlarsky, Avrupa Tarihi, İşlevselcilik, Kurumlar.

**BARIŞ ÇALIŞMALARINDA DÜŞÜNCENİN VE AKTİVİZMİN ÖNCÜSÜ:
JOHAN GALTUNG**

Kıvılcım ROMYA BİLGİN / Başkent Üniversitesi

Özet

Bariş çalışmalarında II. Dünya Savaşı sonrasında Norveçli düşünür Johan Galtung ile başlayan bir açılım yaşanmıştır. Bunun en önemli nedeni Galtung'un sadeliğine rağmen çatışmaların çözümündeki işlevselliğiyle kendine yer bulan kapsamlı çalışmaları ve uluslararası düzeydeki aktivizmidir. Özellikle Galtung'un çalışmaları ile başlayan tartışmalar araştırma merkezleriyle birlikte kurumsal bir yapılanmanın da önünü açmış ve barış çalışmalarının güçlenmesine imkan sağlamıştır. Bugün gelinen noktada barış çalışmaları literatüründe yürütülen tartışmalarda Galtung'un barış, şiddet ve çatışma kavramlarına yönelik çizdiği kavramsal ve kuramsal çerçevenin izlerini kolaylıkla görmek mümkündür. Ancak bu izleri doğru bir şekilde takip edebilmek, Galtung'un barış çalışmalarına katkılarını net bir şekilde ortaya koymak ile mümkündür. Bu amaçla, çalışmada Galtung'u anlamak için kullanılacak anahtar kavramlar ve bu kavramlar ile barış çalışmalarındaki etkisi ele alınarak genel bir çerçeve ortaya konulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Galtung, Barış Süreçleri, Çatışma Çözümü, Çatışma Analizi.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

11:00-12:15

1. Oturum / 1st Session

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Hüsrev Tabak*

Turkish Foreign Policy

- "Domestic Sources and External Constraints that Created a New Social Movement Transforming Turkey's Foreign Policy in Erdogan's Era" ***Polat Üründül***
- "Understanding Local Determinants of Turkish Foreign Relations – Ethnographic Research in Erzurum" ***Christopher Trinh***
- "Dissidence, Domestic Norm Competition and the Making of Competing Foreign Policies in Turkey" ***Hüsrev Tabak***
- "Afghanistan-Pakistan Conflict: How can Turkey Play a More Effective Mediator Role?" ***Ahmad Zaki Wasiq***

**DOMESTIC SOURCES AND EXTERNAL CONSTRAINTS THAT CREATED A
NEW SOCIAL MOVEMENT TRANSFORMING TURKEY'S FOREIGN
POLICY IN ERDOGAN'S ERA**

Polat ÜRÜNDÜL / Middle East Technical University

Abstract

Erdogan began to be active in politics at the Welfare Party, which could be described as an Islamist and anti-Western Party. The Welfare Party's 'National Outlook' ideology combined pan-Islamism with religiosity and anti-westernization. The party was banned by the constitutional court because of anti-secularist activities. Erdogan, who was the mayor of Istanbul at that time, was also imprisoned because of reading a poem that was nationalistic and religious. The Justice and Development Party (AK Party) came to power in Turkey in 2002. Early in his leadership at the AK Party, Erdogan and his party sought more pragmatic, centre-right policies, which were consistent with Turkey's traditional pro-western, secular foundations. After Erdogan succeeded in elections for the third time with a vote of nearly 50% in 2011, his rhetoric and foreign policy direction seemed to evolve into a more religious, nationalistic and assertive one. Because the political incidents in Turkey, and the external constraints caused by the Arab Spring and Syrian Civil War put unbearable pressure on Erdogan and his party. The PKK's terror attacks in Turkey to establish self-governments in the country's eastern cities, the failed coup attempt on 15th July 2016, and judiciary obstacles introduced by the 'establishment' against the AK Party can be considered as domestic political incidents affecting Erdogan's rhetoric and foreign policy direction.

After Erdogan won three referendums changing Turkey's constitution, he had new powers that enabled him to tackle pressures put on his leadership both within Turkey and abroad. After a brief survey of these institutional and individual factors, this paper will try to answer to question "How did external constraints and domestic pressures transformed Turkish Foreign Policy in recent years?". It will be argued in this research that Erdogan in the recent period has been pursuing a more assertive foreign policy because of external constraints and domestic pressures affecting his leadership and

Turkey's political stability. Such a situation demonstrates a slight departure from the traditional, exclusively pro-Western orientation of Turkish foreign policy. It could be said that Erdogan and the Turkish FPE try to behave more independently while making foreign policy and they pay less attention to the external constraints than their predecessors. The interpretation that this research seeks to demonstrate is that Turkey's relations with the US, NATO and the EU are still important but have been critically interpreted by Erdogan and his government. Erdogan's successful economic policies have helped to bolster public support for him, leading to a more religious and nationalistic country on all levels, as well as enabling the Turkish FPE to have a more assertive and nationalistic foreign policy orientation. Such view and vision helped Erdogan's 'Yenikapı Spirit' to become a new social movement after the failed coup attempt organised by the FETO. Then that spirit was transformed into a political alliance and it changed Turkey from a parliamentary to a presidential system of governance. Such a transformation can also change Turkey's place in the international system. The rhetoric "The world is bigger than five" illustrates that Turkey may transform into a country which may want to change the structure of the international system, while it was always a pragmatic, western-oriented and coherent country with the unipolar world.

Keywords: Erdogan, Transformation in Turkish Foreign Policy, External Constraints, Domestic Sources, Yenikapı Spirit.

UNDERSTANDING LOCAL DETERMINANTS OF TURKISH FOREIGN RELATIONS: ETHNOGRAPHIC RESEARCH IN ERZURUM

Christopher TRINH / LaTrobe University

Abstract

In the last few years, fewer countries have had a more turbulent political environment than Turkey. This compounds Turkey's permanent position at the crossroads of global turmoil and conflict. Turkey has has has many issues in its foreign relations with many countries. Most notably disagreements with the United States on various issues, rapprochement with and new disagreements with Israel and redefining the relationship between NATO and Russia. Academics and politicians from outside of Turkey have had to grapple with some serious issues in their relations with Turkey. Relations have not been easy. While criticisms of hostility and uncooperative behaviour from Turkish officials have some merit, the USA and NATO countries are certainly guilty of not understanding changing dynamics in Turkish politics. Turkey's importance will remain no matter which direction it take, relations-wise. Therefore academics must understand the various dynamics that drive Turkey's foreign policy.

I have spent the last half a year living in Erzurum and participating in some education projects at Ataturk University as part of my doctoral research on Turkish foreign relations. The aim of this study is to understand local determinants of foreign policy, through understanding local patterns of thought and behaviour. Most of the literature on Turkish foreign relations focuses on identity and economic concerns. I am exploring local determinants more deeply. I had chosen to do this through ethnographic research in Erzurum. Erzurum has voted for Erdoğan, and AKP candidates in every election since 2002. Continuing the region's conservative voting trends since the Republic's first democratic elections. The current leadership receives a lot of support from Erzurum. This suggests that there is commonality between local thought patterns in Erzurum and Turkish leadership's actions and behaviours. The research has consisted of ethnographic research in Erzurum and interviews with key societal figures. I base this research on two ethnographic studies – Branislaw Malinowski's study in New Guinea and Kübra Zeynep Sarıaslan's study in Kars. I have

some interviewed key figures representing NGO's, academia, literature and sports. My questions centre around local values and mindsets. The aim of these questions is to see what citizens think and why they think that. Then, I will assess if the elite shares these values and act upon them. From this research, we can have a better understanding of local determinants of Turkish foreign policy.

The basis of the research is the white Turk/black Turk divide. Seda Demiralp defines the black/white Turk polarisation – the “white” urbanised elites from the cities who have structural domination over the rural Anatolian “black Turks”. Turkey’s “white” elite had characterised “Black Turks” as economically backward, anti-secular and anti-modern. For decades, the black Turks represented backwardness and easternism and thus kept from power. The social division goes beyond the simple religious/secularist divide - reducing society to these two factors does not give a solid enough picture for proper analysis. Sumer’s thesis deliberately avoids the religious/secularist divide, as she argues that elites only added that later. Rather, Polarisation in Turkey comes from the differences in behaviours, appearances, and consumption between “black” and “white”. President Recep Tayyip Erdoğan has made numerous reference to black Turk identity. He portrays himself as a defender of black Turk interests. Since this can explain domestic shifts in Turkish politics, it is possible to attribute foreign relations to these ideas. As Erzurum can represent a “black Turk” identity, it was a good candidate to conduct this sort of research.

It is important for foreign policy elites and academics to understand all drivers of foreign policy – from elite level, to folk and local determinants. Previous studies had typically focused on the military and urban elite who had dominated Turkish foreign relations in decades past. With Erdoğan’s leadership, there has been a shift from the old guard. While the fundamental principles that have guided Turkish foreign relations since Atatürk have remained, geopolitical shifts and changes in Turkey’s domestic environment have resulted in some changes. This research seeks to explore these changing dynamics in order to provide comprehensive understanding of Turkey’s foreign relations.

Keywords: Foreign Relations, Culture, Polarisation, Ethnography, Identity.

DISSIDENCE, DOMESTIC NORM COMPETITION AND THE MAKING OF COMPETING FOREIGN POLICIES IN TURKEY

Hüsrev TABAK / Recep Tayyip Erdoğan University

Abstract

Foreign policy is conventionally comprehended as a domain in which a government oversees a country's official foreign affairs. And so far, to better understand how this works, vast research has been devoted to theorizing the decision making processes or the structural, systemic and ideational (norm, culture, identity) determinants. Moreover, a great attention is paid to the utilization of foreign policy by the governments in moulding domestic politics or in rebalancing domestic power struggle. Having acknowledged the value of all these approaches, it is necessary to underline that thinking and writing of foreign policy as a 'singular story' – a process principally implemented by governments, debated/criticized by the opposition, and contributed to by non-governmental sector – has retrospectively confined the narration mostly to what governments do with foreign policy and how they respond to the international and domestic processes. As a refining move, I suggest considering foreign policy as consisting of plural stories in the scope of which along with governments, dissident and opposition groups and individuals conduct their own outwardly, cross-border, and transnational practices. Such an approach thinks of foreign policy in plural and suggests the simultaneous presence of multiple 'foreign' (external) policies in a country, internationally alternating the official foreign policy overseen by the government. I accordingly talk about the happening of competing foreign policies conducted by distinct actors within a singular country within the scope of the plurality of the international.

Moreover, globalization and relatedly the increase in transnational qualities of international politics and governance have facilitated the opposition groups' gaining access to the necessary instruments for such involvements, yet their alternating the official policy, this paper further argues, occurs due to a competition in domestic politics on norm (and identity) dominance. Accordingly, similar to the guidance of official foreign policies by certain domestic norms, foreign policies of dissident groups are alike guided by norms, by particularly the ones competing with the officially embraced

dominant norms. The domestic norm competitions, therefore, manifest themselves as official bodies' and dissident/opposition groups' performing separate and competing foreign policy practices.

To empirically observe this relationship, this research studies the norm competition between the government and the two of the opposition parties in Turkey (secular Republican Peoples' Party, CHP, and the pro-Kurdish Peoples' Democracy Party, HDP) that manifested itself as the taking place of different and competing foreign policies in the Syrian civil war. The CHP and the HDP accordingly often normatively alternated (delegitimized) the official position and policies during the civil war in Syria – this involved the CHP's meeting with and supporting Bashar Al-Assad or the HDP's providing direct assistance to the Kurdish separatists despite Turkey is in an official fight with them within Syria.

The competing foreign policies perspective will, therefore, help us to elaborate why dissident groups alternate official foreign policies, how and through which mechanisms they build their own foreign policies, what they do with such policies, how their policies are normatively framed, and what consequences their practicing of foreign policy bring for both domestic and international politics.

Keywords: Norms, Foreign Policy, Turkey, Dissidence

AFGHANISTAN-PAKISTAN CONFLICT: HOW CAN TURKEY PLAY A MORE EFFECTIVE MEDIATOR ROLE?

Ahmad Zaki WASIQ / Karadeniz Technical University

Abstract

The ongoing conflict between Afghanistan and Pakistan started in 1947; as soon as Pakistan was founded. Since then, Pakistan-Afghanistan relations have always been problematic. Soon after Pakistan was founded, Afghanistan voted against Pakistan's membership in the United Nations, due to its claims on the Pashtun areas of Pakistan in the other side of the Durand Line. Afghanistan wanted to annex Pashtun-dominated areas of Pakistan, and persisted in bothering Pakistan regarding this issue during the 50s, 60s and 70s. That persistence made Pakistan support insurgent groups and Mujahedeen that used to fight against the government of Afghanistan. The two countries had good relations only during the Taliban regime. However, the border between the two countries -the Durand Line- has not been recognized as an international border by any regime in Afghanistan, not even by the Taliban. Pakistan is the only country that Afghanistan has had a serious and long-lasting border dispute with. As the Afghanistan War has been getting intensified, conflicts between the two countries have increased and their relations have deteriorated. Historically, the two countries have provided safe havens to each other's insurgents and since the fall of the Taliban, Pakistan has provided safe havens to the Taliban and other insurgent groups that fight against the government of Afghanistan and its international partners. This has been one of the main factors that has caused hostility between the two countries. On the other hand, another main factor that has increased tensions between Afghanistan and Pakistan, is India's involvement in Afghanistan; Pakistan has always been concerned about the growing India-Afghanistan friendship and increasing role of India in Afghanistan.

Amidst the growing conflict between Afghanistan and Pakistan, Turkey has always shown interest in playing a mediator role between the two countries. Turkey accepted to mediate between Afghanistan and Pakistan in 1955 and tried to mediate between them until the end of the mentioned decade. However, the mediation efforts of Turkey were not successful; as Turkey

played a fully impartial and passive mediator role. After the fall of the Taliban regime and establishment of the new administration in Afghanistan, Turkey started to have significant role in developments of Afghanistan. In addition to supporting Afghanistan in military, economic, cultural and political fields, Turkey has tried to mitigate the ongoing conflict between Afghanistan and Pakistan by mediating between the two countries again. In this regard, since 2007, Turkey has organized 8 triple summits that included Afghanistan, Pakistan and Turkey and established the Istanbul Process in 2011 in order to pave the ground for cooperation among Afghanistan and its neighbours, in different fields. Nevertheless, Turkey's mediation efforts haven't been successful; conflicts between Afghanistan and Pakistan have increased. In this paper, it is suggested that Turkey should stop being an impartial listener in the process and in addition to organizing different meetings, it should; generate ideas and solutions, find common ground, push forward the process, provide compromise proposals, and focus on solving the main problem (border dispute) between the two countries.

Keywords: Afghanistan-Pakistan Conflict, Border Dispute, Turkey, Mediation, Taliban.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

13:45-15:15

2. Oturum / 2nd Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Erhan Büyükakıncı*

Barış Çalışmalarının Alanları ve Aktörleri

- "Liberal Barış İnşasının Sınırları" ***Ayça Eminoğlu***
- "Sembollerde Barışı Yorumlamak: Siyasal İletişimde Toplumsal Aktivizm" ***Ufuk Törün***
- "Toplumsal Cinsiyet Merkezli Barış Kuramları" ***Gizem Bilgin Aytaç***

LİBERAL BARIŞIN SINIRLARI

Ayça EMİNOĞLU / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Liberal barışın çerçevesi, uluslararası liberal düşünce, liberal kurumsalcılık, demokratik barış teorisi ve serbest ticaret, uluslararası hukuk, kişisel özgürlükler ve düzenlemeler arasındaki denge üzerine kurulmuş kavramlara dayanmaktadır. Açık bir biçimde liberal barış söylemi, anayasal demokrasi, insan hakları, neoliberal gelişme yanı sıra sivil barışa odaklanmaktadır. Bunlar liberal barışa ulaşılabilecek genel çerçeveyi oluştururlar. Uygulamada, süreç içerisinde zayıf devletler ve kurumlar ortaya çıkmış, sivil toplum işsizlik, kalkınma yetersizlikleri, milliyetçilik nedeniyle bozulmuş ve liberal barışın konservatif formuna geçiş belirli bir durgunluk yaratmıştır. Bu şartlarda temel sorunlar, yeni yönetim şekli, ekonomideki güven eksikliği, ulusal ve uluslararası aktörlerin niyetlerine güvenmemektir. Örneğin, Balkanlar genelinde uluslararası aktörlerin ve yerel siyasetçilerin niyetlerine güvenilmediği gibi, anayasalarda da güven eksikliği bulunmakta ve kurulan devletlerin sürdürülebilirliği yanı sıra işsizlik, etnik şovenizm gibi sorunlarla da karşı karşıya kalınmaktadır. Bu durum birçok uluslararası aktörün bölgede uzun süre varlığını korumasına rağmen gerçekleşmiştir.

Günümüz şartları, liberalizmin sınırlarının altını çizmekte yapısal değişikliğe ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Benzer olarak bazı yerel kurumlar devlet sistemini ve liberal uluslararası yapıyı hem etik hem de pratik olarak aşmıştır. Ne devlet, ne uluslararası yapılar ne de teknoloji bu çelişkiyi tek başına çözmeye yeterlidir sistemi ve devlet aktörünü yeniden şekillendirebilecek yeni bir özgürleştirici düşüncenin barış yolunda başarılı olabileceğine dair bir garanti de bulunmamaktadır.

Liberal demokrasi ve piyasa reformlarının bölgesel istikrarı sağlayacağı, devleti daha istikrarlı hale getireceği ve bireysel refaha öncülük edeceği yönünde bir argüman bulunmaktadır. Ancak söz konusu uluslararası barış inşacılarının, ekonomik yapısal düzenlemeler ve piyasalaştırma süreçlerinde, yerel elitleri bir an önce reform yapmaları adına, demokrasi ve insan haklarını hiçe saydıkları ve rafa kaldırdıkları gözlemlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Liberal Barış, Barış İnşası, Demokrasi, İnsan Hakları

**SEMBOLLERDE BARIŞI YORUMLAMAK:
SİYASAL İLETİŞİMDE TOPLUMSAL AKTİVİZM**

Ufuk TÖRÜN / İstanbul Rumeli Üniversitesi

Özet

Bariş olgusu toplumsal açıdan başlı başına siyasi bir mittir; insanoğlunun savaşa ve çatışmaya karşı bir başkaldırısı, huzur ve istikrar düzeni arayışıdır. Rosenthal'a göre, yüzyıllara bağlı barişin anlamı ve içeriği zamanlara göre değişse de, inançlara ve dinsel mitlere bağlana sembollerin kullanılması çok nitelik değiştirmemiştir; zeytin dalından beyaz güvercine değin birçok imgenin bariş sembolize etmesi, günümüz evrensel kültürünün kalıcı parçaları haline gelmeleri açısından önemlidir. Bu çalışmamızda bazı sembollerinden en çok bilinenlerinin ortaya çıkış ve anlamlandırılma süreçlerini ele almak, modern dünyamızdaki sembol aktivizmi üzerinden bunları tartışmak istiyoruz. Bunlardan en önemlisi olan CND sembolünün nükleer silahlanma karşıtlığının toplumsal eylemlere dönüşümünde kullanılması modern dünyamızda bu sembolleştirme çabaları açısından bir yeni bir çığır açmıştır. Kırık tüfekler sembolü de bir başka toplumsal girişimin çabasıdır. İnanç bazlı simgelerin ötesinde devlet-dışı aktörlerin bariş sembollerini kendi araçlarıyla ifade etmeye çalışması siyasi kültürün çeşitlenmesini açıklamak açısından önemli bir argüman olabilir.

Anahtar Kelimeler: Bariş, Semboller, Mitler, İnançlar, Toplumsal Eylemler.

TOPLUMSAL CİNSİYET MERKEZLİ BARIŞ KURAMLARI

Gizem BİLGİN AYTAÇ / İstanbul Üniversitesi

Özet

Barış çalışmaları içinde feminist yaklaşım, küresel politikada cinsiyet kimliklerine atfedilen toplumsal rolleri gözlemler ve bunları eleştirir. Feminist uluslararası ilişkiler kuramı kadının doğası gereği barışçıl olduğu fikri eleştirir. Küresel politikanın yüksek politika olarak tanımlanan güvenlik, savaş, barış kararlarının hepsi bir cinsiyetin egemenliği altındadır. Güç politikaları, erkle ve erkeklikle ilişkilendirir. Bu güç kadınsal olandan dışlanmıştır. Hegemonik bir erkeklik alanı tanımlar ve bu alan hızla militerleşir. Kadınların savaşın kurbanı gibi görülmesinin nedeni de bu yüzdendir. Kadın, askerlik yaptığı düşünülüğünde en az erkek kadar savaşçıdır, ama en kurumsal ve büyük ordularda dahi tacize ve ayrımcılığa uğrar. Yüksek kademelere erişmesi güçtür. Kadının bedeni savaş durumunda olsun ya da olmasın cinsel şiddetle işgal edilen ya da can pahasına korunması gereken bir olgudur. Bu bahsettiğimiz örnekler sadece uluslararası alanda toplumsal cinsiyetin nasıl şekillendiğine yönelik son derece kısıtlı örnekler. Barış hali kadınlar için özellikle Galtung'un yapısal şiddet kavramını da içine kattığımızda büyük ölçüde zorlu alanlar. Kadının barışı yaratması, talep etmesi ve savaşın etkilerini sınırlaması açısından gösterdiği önemli tarihi mücadele, feminist hareketin tarihi ile paralel. Ne yazık ki 1995'deki Dayton Antlaşması gibi kadınların barış sürecinde söz hakkı olmadığı ve şiddetin koşullarının devam ettiği birçok çatışma bölgesi var. 2000 yılında ortaya çıkan 1325 Güvenlik Konseyi Kararı bu sürecin değişmesinde önemli katkılar sunmaktadır ancak ardılı devam eden birçok karar gibi hala küresel politikanın içinde çatışma alanlarında hâlâ uygulanması zorlaştırılmakta ya da engellenmektedir. Feminist perspektiften yönelen barış kuramları, barışın toplumsal cinsiyet eşitliğini odağına alarak yeni politikalar üretmeye çalışır. Bu panelde bu perspektifteki kuramcıların düşüncelerini ve sahadaki uygulamaları karşılaştırmalı olarak değerlendirmeye çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Özgürleşme, Toplumsal Cinsiyet, Barış, Kadın Hakları.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

13:45-15:15

2. Oturum / 2nd Session

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Örnek Olay İncelemeleri

- "Zeytin Dalı Operasyonunun Psikolojik Harekât Yönünden İncelenmesi" **Bora İyiat**
- "Uluslararası Silahlı Çatışmaların Çevreye Etkisi: Suriye ve Irak Örneği" **Cengiz Özgün**
- "Davetle Müdahale Doktrinin Modern Uygulamaları: Yemen ve Gambiya Örnekleri" **Adem Özer**
- "Vatansız Serseriler: Yüzellilikler'in Cumhuriyet Gazetesi'ndeki Akisleri" **Pınar Aydoğan - M. Çağatay Okutan**

ZEYTİN DALI OPERASYONUN PSİKOLOJİK HAREKÂT YÖNÜYLE İNCELENMESİ

Bora İYİAT / Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Özet

İnsanoğlunun, yaratılışıyla başlayan rekabet, yine insanlık tarihi ile yaşıt başka bir olgu olan "Savaş" kavramını ortaya çıkartmıştır. En basit tanımıyla bu kavramı açıklayacak olursak "Savaş düşmana irademizi kabule zorlamak için bir kuvvet kullanma eylemidir". Savaş kavramı üzerine duran her bir düşünür bu kavramı şekillendirerek disiplin içine kattığı anlayışlarla savaşın farklı bir boyutunu işaret etmiştir. Sun Tzu (M.Ö. 400-320) "Savaş Sanatı" adlı eserinde, "Savaş, devlet için hayati önemi haizdir. Yaşam ya da ölümle son bulan bir sahadır ve hayatta kalmaya veya mahvolmaya giden bir yoldur" şeklinde tanımlamıştır. Clausevitz'e göre ise "Savaş; politik ilişkilerin bir devamı ve başka araçlarla gerçekleştirilmesidir."

İlk Çağlarda bugünkü anlamda devletlerin var olmadığını göz önünde bulunduracak olursak, kabileler arası çatışmalardan ibaret olan savaş kavramının; Orta Çağlarda siyasi yapının değışmesi ile ortaya çıkan feodal erkler yönetimindeki şehir devletlerinin milislerince ve paralı askerlerin oluşturduğu özel ordular tarafından küçük alanlarda, düşük yoğunlukta ancak, uzun sürede cereyan eden silahlı bir mücadeleye dönüştüğü görülür. Bunu takip eden Yeni Çağdan itibaren ki bunun için Fransız devriminin sonucunu beklemek gerekecektir. Bu kez ulusal devletlerin kurulmasıyla oluşturulan millî orduların savaş kavramını, hükümdarların mücadelesinden milletlerin savaşımına dönüştürdüğüne tanık oluruz. Bu dönemde savaşın topyekûn bir hâl aldığı ve kesin sonuçlu yıkıcı bir nitelik kazandığı görülür. Her kim tarif ederse etsin, literatüre altında hangi bilim insanının imzası ile yazılırsa yazılsın ortada tek bir gerçeklik vardır. Savaş içeriğinde şiddet unsurlarını en üst düzeyde içeren bir durumdur. Nitekim Çiçero, savaş; " tarafların kuvvet kullanarak çatışması" olarak tanımlamıştır. Kimine göre savaş insan doğasından kaynaklanan ve "kaçınılması güç" bir "defo," ama mutlak sebeple haklı yönlerinin de var olduğu bir siyasi sonuç iken kimine göre insanın içinde olması gereken erdem adlı güdüye ters ve bu nedenle insanlık geliştikçe giderek "demode" ve "ahlak dışı" hale gelmesi gereken bir olgudur. Kenneth Waltz savaşın oluşumuna yönelik farklı zamanlarda yaptığı

tüm yorumlarda ortak tek bir görüşü savunmaktadır. Ona göre "herhangi bir şey" savaşa neden olabilir. Uluslararası ilişkiler teorileri birden fazla okul olarak siyasi süreçleri açıklama çabasında olsa dahi savaş hususunda bu açıklamayı benzer iddialarla yaparlar.

Uluslararası ilişkiler teorisyenlerine göre; savaşın "kaza eseri ve rastlantısal" meydana gelen bir olgudan ziyade belli aktör, yapı ve süreçlerin bir araya gelmesiyle meydana gelen "önceden kestirilebilir" bir durum olduğunu iddia ederler. Farklı baktıkları ise daha çok savaşın nedenselliğine ilişkindir. Örneğin klasik realistler insan doğasındaki eksiklik ve güç kazanmaya duyulan tutku seviyesinde bir arzu ile savaşı açıklarken, bu teorinin eksik yönlerinden beslenen neo-realistler savaşın nedeni ile ilgili açıklamalarını bir adım ileriye taşıyarak, uluslararası sistemdeki "anarşi" ve devletler sisteminde savaşı durduracak bir "üst otoritenin" yokluğu ile savaşı açıklamaktadır. Uluslararası ilişkiler ekollerinden temelde ekonomi-politik yaklaşımlar üzerine sistemi kurgulayan marksizim gibi radikal yaklaşımlar ise savaşları kolonizasyon sürecinin veya kapitalizmin tabii bir sonucu olarak yorumlamaktadır.

Savaşların nedenleri nasıl ve ne şekilde açıklanırsa, açıklansın bölgesel ve küresel ölçekte etkileri olduğu malumdur. Üstelik her savaş kendi çarpanı ile başka aktörleri de bu çatışmaların içerisine çekmektedir. Bu anlamda, Suriye'de devam eden iç savaş jeopolitik değişimler yaratması olasılığıyla tüm dünya tarafından izlenmektedir. Anılan coğrafyada yaşanan son gelişme ise TSK tarafından Suriye'nin Afrin bölgesine yönelik yaptığı operasyondur. Afrin ve periferisi incelendiğinde bölgenin sadece Kürtlerden teşekkül etmediği ortadadır. Bölgede, Kürtlerin dışında, ABD, Rusya, Suriye hükümeti ve muhalif örgütlerin etki sahası vardır. Aynı aktörler bölgede farklı ölçek, düzeyde kuvvet bulundurmaktadır. Bu bölgede kendi menfaat sahasını oluşturmak amacındaki ABD tarafından stratejik ve lojistik anlamda desteklenen güçler, genelde Kürtlerin kontrol ve idaresinde olan Suriye Demokratik Güçleri'nin (SDG) denetimindeki sahadadır. Bu saha; coğrafi olarak Deyrezor'dan başlayarak Menbiç'e doğru bir hat halindedir. Bu hattın hemen üzerinde de Rus birlikleri yerleşiktir. Alanda basında yer alan açık kaynaklardan edindiğimiz bilgilere göre uyuyan cihatçı gruplarında olduğundan bahsedilmektedir. Tüm bu jeostratejik özelliklerinin yanında Türkiye'nin güvenlik ve istikrarını son 30 yılı aşkın süredir ciddi anlamda

tehdit eden bölücü örgütün kurulduğu yerin de Afrin olması kente özel anlam yüklemektedir. Bölgede kendi sınır güvenliğini sağlamak üzere operasyon yapan Türk Silahlı Kuvvetleri, operasyonu Özgür Suriye Ordusu (ÖSO) ile müşterek halde gerçekleştirmiştir. Savaş ve çatışmaların değişen doğası, harp içerisinde başka öğelerin en az silahlar kadar önem kazanmasına neden olmuştur. Bu öğeler özellikle psikolojik-sosyal etki çevreleri ile iletişim öğeleridir.

Benzer şekilde gerçekleştirilen operasyonların başarısı konvansiyonel harp unsurlarının, psikolojik hareket planlamasıyla yapılmasına bağlıdır. Bir harbin psikolojik boyutu, fiziki boyutu kadar önemlidir. Psikolojik hareket aslında yardımcı bir silahtır. Ancak etkisi ateşli silahların yarattığı etkilerden farklıdır. Çünkü gücü çok daha geniş bir ölçekte etkilidir. Psikolojik hareket; istihbarat ve propaganda ağı içerisinde yürütülür. Bu hareket planlanması ve uygulanması belli bilimsel, teknik esaslar dahilindedir. Bu teknik detaylar, Türk Silahlı Kuvvetleri'nin diğer konularında olduğu gibi bir talimname ile belirlenmiştir. Bu esasların belirlendiği talimname, tüm NATO üyesi ülkeler tarafından genel kabul görmüş bir disipline bağlıdır ve FM 3-05.301 olarak kodlanan bir yönergeye tabidir. İşte bu çalışma anılan operasyon kapsamında psikolojik hareket unsurlarının anılan yönergeye göre nasıl kullanıldığını örnekler üzerinden incelemek, operasyonun bu anlamdaki başarısını değerlendirmek amacıyla yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Psikolojik Harekât, Propaganda, Savaş, Afrin, Suriye.

ULUSLARARASI SİLAHLI ÇATIŞMALARIN ÇEVREYE ETKİSİ: SURIYE VE IRAK ÖRNEĞİ

Cengiz ÖZGÜN / Avrasya Üniversitesi

Özet

İnsanın çevresiyle olan ilişkileri; yeryüzünde var olduğu andan başlayarak çevre sorunlarının yaşamına bir tehdit olarak görülmeye başladığı günümüze kadar uzanan bir süreçtir. Bu süreçte üzerinde yaşadığımız toprak, içtiğimiz su, soluduğumuz hava, yediğimiz besinler hızla ve bilinçsizce tüketilmekte, aynı zamanda kirletilmektedir. Sadece doğal çevre değil, insan elinden çıkmış cansız varlıklar da çevreyi oluşturduğundan, yapay çevre de çevre sorunlarından payına düşeni almaktadır. Çevrenin bir sorun olarak insanlığın gündemine girmesiyle çevrenin korunması ve muhafazası, insan sağlığına yönelik tehditlerin önlenmesi ve gelecek kuşakların ihtiyaçlarının karşılanması konuları düşünülmeye başlanmıştır. Zira sınırsız doğal kaynak olarak görülen çevre, tüketilerek yok edilebilmekte, aynı zamanda sadece diğer canlılar için olmayıp insanlığın kendisi için de tehdit teşkil edebilmektedir. Bu sorunlara neden olan etkenlerin çoğu da insan faaliyetleri sonucudur. Savaş, soykırım, kentkırım gibi olgular da birer çevre sorunu olarak kabul edilmektedir. Gerek uluslararası gerekse bir devlet içindeki değişik silahlı grupların her türlü silahlı çatışması, aynı zamanda doğal kaynaklar ve ekosistem üzerinde telafisi zor ağır yıkımlara yol açmaktadır.

Birleşmiş Milletler verilerine göre yaşanan çevre sorunlarının üçte biri savaş ve silah harcamalarından kaynaklanmaktadır. Savaş nedeniyle meydana gelen çevre sorunları, Türkiye'nin komşusu iki ülkede yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. 1990'lı yılların başlarında Irak'ın Kuveyt'e askerî müdahalesi sonucunda Basra Körfezinde binlerce deniz canlısıyla kuşlar denize petrol dökülmesi yüzünden ölmüştür. Kuveyt petrol üretim tesisleri tahrip edilince günde 5-6 milyon varil petrol yanmış ve tonlarca kirletici gaz atmosfere karışmıştır. Koalisyon güçlerinin Irak'a müdahalesi sonrasında bölgede zırhlı araç, tank, mühimmat ve insan atığı olmak üzere önemi miktarda katı atık çevreye bırakılmıştır. Bağdat'taki temiz su taşıma kanallarının yarısı 1'inci Körfez savaşında tahrip olmuş, tamamı 2'nci Körfez savaşında çökmüştür. Suriye'deki iç savaş da Irak'taki gibi başlı başına bir

çevresel felakettir. Etnik ve dini bölünmüşlükle başlayan iç savaşa, uluslararası aktörlerin katılması ve kimyasal silahların kullanılmasıyla çevresel bozulma daha da artmıştır. Çatışan taraflarca kültürel ve tarihi miras tahrip edilmiştir. Savaştan kaçan Suriyeli mültecilerden, resmi rakamlara göre 3,5 milyonu Türkiye’de yaşamaktadır. Tüm bu yaşananlar, amacı ne olursa olsun bütün silahlı çatışmaların gerek canlı, gerekse insan elinden çıkmış çevresel öğeleri etkilediğini göstermektedir. Birleşmiş Milletler de, 1992 tarihli Çevre ve Kalkınma Rio Deklarasyonunun 25’inci ilke kararı ile barışın, kalkınmanın ve çevreyi korumanın birbirlerine bağlı kavramlar olduğuna ve ayrılmaz bir bütün oluşturduklarına dikkat çekmiştir. Savaşlar nedeniyle günümüzde artık sadece sınırlar içerisindeki geleneksel güvenlik kavramından söz etmek yeterli görülmemektedir. Çünkü içinde bulunulan çevre ve bir bütün olarak ekosistem, yerel, bölgesel, ulusal ve küresel pek çok tehdide maruz kalmaktadır. Bu nedenle güvenlik kavramının, bir ülkenin yurttaşlarının güvenliğinden ekolojik olarak birbirine muhtaç olan bireylerin güvenliğine doğru genişlediğini söyleyebiliriz. Diğer bir ifadeyle güvenliği sağlamak devletin bekasından tüm insanlık için ortak bir geleceği hazırlamaya dönüşmüştür. Savaşı kim kazanırsa kazansın; sonuçta kaybeden doğa olmakta ve savaş çevre üzerinde onarımı olanaklı olmayan kayıplara yol açmaktadır.

Bu çalışmada, genel olarak çevre ve günümüzde çevre sorunları, uluslararası silahlı çatışmaların çevreye etkisi ve özelde Irak ve Suriye’deki savaşın yarattığı çevre sorunları incelenmektedir. Uluslararası kuruluşların çevresel güvenlik kavramına ilişkin eylem ve etkinlikleri tartışılmaktadır. Çoğu yeniden üretilmeyecek nitelikteki sınırlı doğal kaynaklardan, gelecek kuşakların da yararlanabilmesi amacıyla çevrenin sürdürülebilir olması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Silahlı Çatışma, Çevre Sorunu, Çevresel Güvenlik, Doğa.

DAVETLE MÜDAHALE DOKTRİNİN MODERN UYGULAMALARI: YEMEN VE GAMBİYA ÖRNEKLERİ

Adem ÖZER / Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Özet

Modern uluslararası hukukta kuvvet kullanma yasağı Birleşmiş Milletler (BM) Sözleşmesi madde 2(4)'te somutlaşmıştır. Bu yasak günümüzde jus cogens (peremptory norm) kurallarının temel bir ilkesi olarak kabul edilmektedir. Kuvvet kullanma yasağının tek istisnası BM Sözleşmesi madde 51'de doğal, otonom ve geçici bir hak olarak ortaya çıkan meşru müdafaa hakkı olarak görünse de bir devletin hükümeti askeri yardım talep ederse davet edilen devlet/devletler BM Sözleşmesi 2(4)'de belirtilen kuvvet kullanma yasağını ihlal etmeden, talep eden devletin topraklarında kuvvet kullanabilme yetkisi başka bir istisna hali olarak ortaya çıkmaktadır. Nitekim Uluslararası Adalet Divanı (UAD) Kongo Bölgesinde Silahlı Faaliyetler (Demokratik Kongo ve Uganda) Davası'nda davetle müdahalenin "hükümetin talebi/izni üzerine verilebileceği" genel kuralını teyit etmiş ve pratikte uygulamıştır. Bu bağlamda hükümetin geçerli bir rızasına binaen bir başka devletin kuvvet kullanması veya kuvvet kullanmayı içermeyen bir karışmada bulunması uluslararası hukuka aykırı görülmemektedir. Devlet uygulamaları ve opinio juris bu yöndedir. Günümüzde uluslararası hukuk normlarının büyük bir bölümü devletlerinin rızasına dayanmaktadır. Rızanın bu bakımdan kurucu bir rolü vardır. Ayrıca rızanın normal olarak uluslararası hukuka aykırı olan durumları uluslararası hukuka uygun hale getiren özelliği bulunmaktadır. Öte yandan yine UAD Nikaragua'ya karşı Askeri ve Yarı-Askeri Faaliyetler Davası'na ilişkin kararında "devletin meşru temsilcisi olan hükümetin rızası dâhilinde müdahalenin meşru olacağını ancak modern uluslararası hukukta muhalefeti destekleyen böyle bir genel müdahale hakkının mevcut olmadığını" belirtmiştir.

Davetle müdahale, davet eden hükümetin kendi ülkesi sınırları içinde gerçekleşen iç silahlı çatışmaya müdahale için yabancı devletten yardım istemesi durumudur. Yabancı devletin müdahalesi askeri eylemleri (fiili çatışma gibi) içerebileceği gibi davet eden hükümetin askeri güçlerine lojistik ve teknik gibi aktif askeri destek boyutunda da olabilir. Tarihte pek çok kez, yapılan müdahalelerin ilgili devletin daveti üzerine yapıldığı

belirtilmiştir. Fakat davetle müdahalenin uluslararası hukuka uygunluğu sağlayabilmesi için maddi ve şekli bazı şartları yerine getirmesi gerekir. 2015 yılında Suudi Arabistan öncülüğünde Yemen'e gerçekleştirilen "Kararlı Fırtına Operasyonu'nun (Operation Decisive Storm)" ve 2016 yılında ECOWAS'ın Gambiya'ya gerçekleştirmiş olduğu "Demokrasiyi Restore Operasyonu'nun (Operation Restore Democracy)" meşru olabilmesi için bu şartları sağlaması gerekmektedir. Yemen olayı yakın dönemde davetle müdahale doktrini çerçevesinde vuku bulan Gambiya olayı ile paralellik içerisindedir. Hem Gambiya Devlet Başkanı Adama Barrow'un hem de Yemen Devlet Başkanı Abdu Rabu Mansur Hadi gibi uluslararası desteği söz konusudur. BM Güvenlik Konseyi ne 2204 sayılı kararında ne de 2337 sayılı kararında kuvvet kullanmaya ilişkin yetkilendirmesi vardır. Öte yandan Gambiya ve Yemen olayları birçok yönden de farklılaşmaktadır. Öncelikle davetle müdahalenin meşru olabilmesi için bir diğer ölçüt ise, iç karışıklığın iç savaş (full-fledged civil war) eşiğinin altında olması gereklidir, tam ölçekli iç savaş eşiği aşıldığında ise "davetle müdahale doktrini" uygulanmamaktadır. Nitekim Yemen'de iç karışıklık hali mevcutken, Gambiya'da bir iç karışıklığın varlığından bahsetmek mümkün değildir. Öte yandan Yemen'deki müdahalenin meşruiyeti etkin denetime sahip Hadi'nin davetine dayanmaktadır. Ancak Barrow'un devlet başkanlığını ilan etmeden önce Senegalli birliklerin Gambiya topraklarına girmesi daveti sorunlu hale getirmektedir. Bu bağlamda çalışmanın amacı davetle müdahale doktrininin maddi ve şekli şartlarını incelemek ve akabinde Suudi Arabistan'ın ve ECOWAS'ın (Economic Community of West African States) söz konusu müdahalelerinin uluslararası hukuka uygun olup olmadığını tartışmaktır.

Anahtar Kelimeler: Davetle Müdahale, Gambiya, Yemen, Demokrasiyi Restore Operasyonu, Kararlı Fırtına Operasyonu.

“VATANSIZ SERSERİLER: YÜZELLİLİKLER”İN CUMHURİYET GAZETESİ’NDEKİ AKİSLERİ

Pınar AYDOĞAN / Karadeniz Teknik Üniversitesi
M. Çağatay OKUTAN / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Kurtuluş Savaşı'nın kazanılması, Cumhuriyet'i kuracak kadroya köklü değişimler yapmak konusunda önemli bir eşik olmuştur. Bu bağlamda ilk olarak, 30 Ekim 1922 tarihinde Saltanat kaldırılmıştır. Bu karar Milli Mücadele'ye karşı muhalif bir tutum sergileyenleri de etkileyen önemli sonuçlar doğurmuştur. En başından beri Anadolu hareketine karşı çıkan Ali Kemal'in yakalanıp yargılanması, Milli Mücadele'ye muhalefet edenlerin telaşlanmasına yol açmış ve bunun bir sonucu olarak birçoğu İngiliz elçiliğine sığınmıştır. İngilizler kendilerine sığınanların gruplar halinde, başta Mısır olmak üzere Suriye, Romanya gibi ülkelere geçmelerini sağlamıştır. Yurtdışına çıkan bu kişiler arasında, dönemin gazetecilerinden Refik Halit Bey (Karay) Suriye'ye, Çerkes Ethem ve kardeşleri ise Yunanistan'a sığınmıştır. Refii Cevat Ulunay, Sevr Antlaşması'nı imzalayan kurulun başındaki Rıza Tevfik, Süleyman Şefik Paşa, Mehmet Vehip Paşa, Gazeteci Hafız İsmail, Eski Şeyhülislam Mustafa Sabri Efendi ve Padişah Vahdettin döneminin birçok bakanı, Mısır'a giden ekip arasında yer almıştır.

Lozan Görüşmeleri'nin yapıldığı tarihler, Milli Mücadele'ye karşı çıkanların nasıl cezalandırılması gerektiği konusunun da tartışıldığı bir dönem olmuştur. Her uluslararası barış antlaşmasının, genel bir af yasasını da içinde barındırdığını bilen Ankara hükümeti, çıkarması gereken bir af kanunundan muaf tutulacak kişilerin belirlenmesi için çalışmalar başlatmıştır. Listede kimlerin yer alacağına dair tartışmalar, uzun süre devam etmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda "bozgunculuk yapanlar, Damat Ferit kabinesinde görev alanlar, ona düşünce ve eylem olarak yardım etmiş olanlar" af kanununun kapsamı dışında bırakılmış ve böylece liste belirlenmiştir. Ankara Hükümeti 24 Temmuz 1923 tarihinde imzaladığı Lozan Antlaşması'nın bir gereği olarak, 1924 yılında genel bir af kanunu hazırlamıştır. Af kanunundan muaf tutulan kişi sayısı, yüz elli olarak belirlenmiştir. İşte bu tarihten itibaren af kanunundan muaf tutululardan, "Yüzellilikler" olarak söz edilmeye başlanmıştır. "Yüzellilikler Listesi",

Meclis'te yapılan uzun tartışmalar sonucunda belirlenmiştir: "Vahdetin'in beraberindekiler, Sevr Antlaşması'nı imzalayan kabine üyeleri, Kuvay-ı İnzibatiye'ye üye olanlar, Ethem ve yandaşları, düşmanla işbirliği yapan gazeteciler..." Belirlenen bu yüz elli kişi, 28 Mayıs 1927 tarihinde vatandaşlıktan çıkarılmıştır.

Cumhuriyet rejimi, kuruluşunun onuncu yılı sebebiyle bir af kanunu hazırlamıştır. 1933 Af Kanunu'na dahil olacakları söylentileri olsa da, yurt dışında rejime muhalif olan tutumları nedeniyle Yüzelilikler kapsam dışında tutulmuşlardır. 1938 yılında -yurtdışından, bir "yüzellilik"ten aldığı mektup üzerine- Atatürk, Başbakan Celal Bayar'a genel bir af kanunu çıkarılması yönündeki dileğini iletmiş ve Bayar da bu istek doğrultusunda çalışmalar başlatmıştır. Af kanunu Yüzelilikler'in yanı sıra Heyet-i Mahsusalar ve İstiklal Mahkemeleri'nce verilmiş mahkumiyet kararlarını da kapsamıştır.

1933 yılında rejimin, tam anlamıyla kök salmadığı kaygısıyla Yüzelilikler'i af kapsamına alma konusunda "çekindiği" düşüncesinin aksine, yeni rejim için 1938 yılındaki Af kanunu tartışmalarında bu "çekinme" kaygısı, artık söz konusu olmamıştır. Mesela Başbakan Celal Bayar, "Türk Rejimi artık kafalarda ve yüreklerde istikrar bulmuştur" diyerek devrimlerin kökleşmiş olduğunu ve rejimin kimseden çekinmesinin olmadığını vurgulamıştır. Geçen bu on beş yıl içinde "sarsılmaz temellere" ve "yıkılmaz prensiplere" sahip olan rejimin Yüzelilikler'e "merhametini esirgemesi" için bir neden yoktur. Başbakan Celal Bayar'ın "Türk vahdetinin ve rejiminin çelikleşmiş olduğunu cihana göstermede" en somut örnek olarak sunduğu Af Kanunu, basında oldukça geniş bir yer bulmuştur.

Af Kanunu hem Meclis'te hem de basında tartışmalara neden olmuştur. Her gün Af Kanunu'nun aleyhinde ve lehinde birçok yazı ve demeç yayınlanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi'nin kurucusu ve Atatürk'ün yakın çevresinden olan Yunus Nadi, Af Kanunu'nun kapsamına alınan Yüzelilikler'e "Vatansız Serseriler" nitelemesi yaparak, bu tartışmaların tam merkezinde yer almıştır.

Bu çalışmanın amacı, yeni rejimin önemli bir gazetecisi olan Yunus Nadi'nin siyasi tarihte "Yüzellilikler" adıyla anılanları da kapsayan 1938 Af Kanunu hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktır.

Çalışmanın yöntemi ve kapsamı, 1938 yılında Af Kanunu görüşmeleri sırasında yaşanan tartışmaların, Cumhuriyet Gazetesi'nde başta Yunus

Nadi'nin yazıları olmak üzere, yayınlanan karikatürler, mektuplar ve yazılar üzerinden ele alınıp, taranmasına dayanmaktadır.

1938 yılında kabul edilen Af Kanunu, basında ve Meclis'te farklı bakış açılarıyla karşılanmıştır. Bu kapsamda "siyasi muhaliflerin affedilmesinin rejim için bir tehlike oluşturabileceği /oluşturamayacağı", "rejimin 'son muhalif kuvveti' kırmak amacıyla mı af kanunu çıkarttığı", "yeni bir af kanununa ihtiyaç duymayı gerektiren iç ve dış faktörlerin neler olduğu", "cezaların kişiselliği", "Yüzellilikler'in vatana dönüşlerine dair yazılar yazılmamasına dair basına konulan yasaklar", "Yüzellilikler'in hangi şartlarda Türk vatandaşlığına geçirilebilecekleri" tartışılan konu başlıkları olmuştur. Yunus Nadi, hem Meclis'te yaptığı konuşmalarla hem de gazetesinde yazdığı yazılarla bu tartışmalara müdahil olmuştur.

Çalışmanın sonucunda, 1938 Af Kanunu hakkında yazılanların, söylenenlerin, tartışılması ve yorumlanması çerçevesinde Erken Cumhuriyet döneminde Türk basın tarihinin önemli bir figürü, "Kemalizm'in içeriden konuşan bir sesi" ve "milli birlik ve kaynaşmış bir kitle" anlayışına sahip olan Yunus Nadi'nin muhalefete, farklılıklara, özgürlüklere olan bakışının ortaya koyulabileceği düşünülmektedir. 1930'lar Türkiye'sinde, yurtdışı siyasal muhalefetin en önemli alanını oluşturan Yüzellilikler'in, yurt dışındaki siyasi faaliyetleri, Cumhuriyet rejiminin gözündeki öncelikli tehditlerden biri olmuştur. Bu anlamda yapılacak analizler, af kanununun çıkarılma nedenini anlamayı sağlayacaktır. Öyle ki af kanunu ile bir yandan "rejimin büyüklüğü" ortaya konurken bir yandan da "kendini korumak" hedefine yöneldiği veya "muhalifleri susturmak, denetim altına almak" yoluna gidildiği ifade edilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Yüzellilikler, 1938 Af Kanunu, Yunus Nadi, Kemalizm, Cumhuriyet Gazetesi.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

13:45-15:15

2. Oturum / 2nd Session

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Vahit Güntay*

ABD ve Uluslararası Politika Çalışmaları

- "Hegemonik İstikrar Yaklaşımı ve Uluslararası Hukukun Bütünlük Sorunu" *Vahit Güntay - Nükhet Güntay*
- "2000'li Yıllarda ABD Dış Politikası ve Devlet Dışı Aktörler: HAMAS ve GAM Analizi" *Saffet Akkaya*
- "ABD ve Kuzey Kore Nükleer Krizinde Çin Faktörü" *Özlem Zerrin Keyvan*
- "Deniz Çevresinin Korunmasına İlişkin Küresel Yönetişim İlkeleri" *Arda Özkan*
- "Türk – Amerikan İlişkilerinde Trump Dönemi: Tarihsel Perspektif ve Süreklilikler" *Efe Sıvış*

HEGEMONİK İSTİKRAR YAKLAŞIMI VE ULUSLARARASI HUKUKUN BÜTÜNLÜK SORUNU

Vahit GÜNTAY / Karadeniz Teknik Üniversitesi
Nükhet GÜNTAY / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Uluslararası ilişkilerin temel sorunlarından birisi sistemin hukuksal bir bütünlüğe sahip olmayışıdır. Disiplinin realist perspektifi halen bu düzeyi en iyi şekilde anlatan yaklaşımlar arasındadır. Bu yaklaşım içerisindeki "Hegemonik İstikrar Teorisi" realist perspektife iyi bir örneklem olsa da uluslararası hukukun bütünlük sorunu açısından iyi bir karşılaştırma yapmamıza da olanak vermektedir. Hegemonik istikrar yaklaşımının temelinde hegemon vasfına sahip gücün genel anlamda dünya siyasetine de yön vermeye çalıştığını görmekteyiz. Bu durum uluslararası hukukun realist yaklaşımlarla tartışıldığı düzeyin temelini oluşturmaktadır. Egemen eşitler arasındaki vurgu uluslararası hukuk açısından ön plana çıkarken hegemon bir devletin varlığını dünya ekonomisi ve sistemi için elzem görmek ciddi bir anlayış farklılığını da ortaya koymaktadır. Uluslararası ilişkilerin disiplinel yaklaşımını egemenler üzerinden okudukça uluslararası hukukun yıprandığı gerçeğini gözardı etmemek gerekmektedir. Öne çıkan araştırma sorularından birisi de hegemonun olmayışı durumunda uluslararası bir istikrarsızlığın artıp artmayacağıdır.

Hegemon kısa vadede realist perspektif anlamında kazanımlarını kendine çevirecektir. Her iki dünya savaşının temelinde de kazanımların kutuplaşması gelmektedir. Uluslararası hukukun varlığı büyük savaşların başında ve sonunda akla gelen bir kavram dahi olmamıştır. Örneğin ABD İkinci Dünya Savaşı sonunda bir hegemon olarak yükselişe geçerken uluslararası hukukun eşitler arasındaki boyutunu bir avantaja dahi dönüştürmüştür. Bretton Woods sistemi ile hegemon düzeyini derinleştirmiş ve aslında sisteme dahil olan egemen eşitleri de bu konuda teşvik etmiştir. Uluslararası ilişkilerin güç ilişkileri açısından ABD'nin hegemon vasfını koruyabileceği tartışması 21. yüzyıl için bir tartışma konusu olabilir fakat bu konuda zıtlaştığı uluslararası hukuk kendi bütünlüğü açısından önemli bir sınav vermektedir. Uluslararası hukukun bir güç düzeni olup olmadığı halen bir tartışma konusu iken devletlerin egemen eşitliği konusu bir ifadeden öteye geçememektedir.

Hegemonun temel sorunu gücün uluslararası hukuka uygun olarak işletilmesinden yana olmayışıdır. Hegemonik istikrar teorisinin açıklamaya çalıştığı husus gücün kaos karşısında işletilebilmesidir. Charles Kindleberger'in de 1929 Büyük Buhranı'nı incelerken hegemonik istikrar teorisine yer vermesi bu konuda anlamlı gibi gözükmemektedir. Fakat uluslararası anlamda düzenleyici olma hegemonun varlık nedenini uluslararası hukuk karşısında açıklayabilmekte midir? Bu çalışmanın temelini de bahsettiğimiz sorulara verilmeye çalışılan cevaplar oluşturmaktadır. Uluslararası anlaşmaların hegemon karşısında duruşu ve normların işletilebilmesi konusundaki girişimler de çalışma içerisindeki diğer alt başlıklar arasındadır. Cevap verilmeye çalışılan sorular dönemsel anlamda günümüze ışık tutmaya çalışmaktadır. Bunun sebebi uluslararası sistemin bazen hegemonya bazen de güçler dengesine dayalı oluşudur. ABD karşısında yükselen güçlerin varlığı yeni dalgalanmalara sebep olabilir fakat uluslararası anlamda normların işaret ettiği bütünlük liberal ve ideal yaklaşımların elini güçlendirecektir. Uluslararası hukukun varlığı bugün tüm devletler tarafından kabul edilmektedir. Bu durum uluslararası örgütlerin varlığıyla da güçlenmektedir. Uluslararası hukuk ve hegemon aynı sistem içerisinde eşit bir yapıyı inşa edebilecek midir sorusu bu noktada yine cevaplanması gereken sorular arasındadır. Uluslararası hukukun elbette tüm uluslararası sorunları çözme gibi bir kapasitesi bugün itibariyle gözükmemektedir fakat Birleşmiş Milletler gibi bir örgütün varlığı hegemon açısından önemli bir dengeleyici faktördür. Birleşmiş Milletler'in Güvenlik Konseyi ile hizmet etmeye çalıştığı uluslararası sistem hegemonun etkisi ile eleştirilmektedir. Hegemonik istikrar teorisinin gücü bir dengeleyici olarak gördüğü sistem başta insan hakları ihlalleri olmak üzere uluslararası hukukun egemen eşitler arasındaki önemli ilkelerini yıpratmaya devam etmektedir. Uluslararası örgüt çalışmalarının işaret ettiği ortak düzenin uluslararası hukuk bağlamında hegemonik istikrar teorisine ne kadar örtüştüğü de bu çalışma dahilinde cevabı aranan sorular dahilindedir. Bu sorular dahilinde uluslararası hukukun fiili düzeyde hegemonik istikrar teorisine karşılaştırılması çalışma dahilinde amaç edinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hegemonya, Uluslararası Hukuk, Hegemonik İstikrar Teorisi, Uluslararası Örgütler, Güç Dengesi.

21'İNCİ YÜZYILDA DEVLET DIŞI AKTÖRLER VE ABD DIŞ POLİTİKASI

Saffet AKKAYA / Avrasya Üniversitesi

Özet

Bu çalışmada 21nci yüzyılda sayıları ve güçleri artan Devlet Dışı Aktörler ile yeni arayışlar içinde olan ABD dış politikası arasında ortaya çıkan işbirliği ve çatışma alanları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Devlet Dışı Aktörler (DDA) tahmin edilenden daha uzun bir tarihi geçmişe sahiptirler ve uluslararası platformlarda daha etkin roller oynamaktadırlar. Küresel ölçekte, DDA'ların sayıları ve etkileri ekonomik, siyasi, sosyal ve kültürel etkileşimler kapsamında hızla artmaktadır. Bugün dünyada 200 kadar devlet vardır. Ancak devlet dışı aktörlerin sayısı 50.000 den fazladır ve bu aktörlere bağlı ekonomik, kültürel, sosyal bağlıları sayısının yarım milyondan fazla olduğu tahmin edilmektedir. Doğaldır ki, DDA'ların ekonomik-finansal-sosyal faaliyetleri birçok ülke kapasitesinin üzerine çıkmıştır ve daha komplike bir uluslararası ortam yaratmışlardır. Soğuk savaş sonrası dönemde küresel pazar ekonomisi, fon akışı, teknoloji transferleri, mal ve hizmet üretimleri artık devletlerin kontrolü dışına çıkıp DDA'lar eliyle yürütölmeye başlamıştır. Uluslararası literatürde devlet dışı aktörleri dört ana başlık altında toplamak mümkündür; Uluslararası Organizasyonlar (International Organizations/IOs), Uluslararası Rejimler (/International Regimes/IRs), Hükümet Dışı Organizasyonlar (Non-governmental Organizations/NGOs), ve Şiddet Yanlısı Gruplar (Violent Non-State Actors). Bu sunumda şiddet yanlısı DDA'ları da işlev ve amaçları açısından sınırlandırmak gereklidir.. Çünkü, eline bir silah alan ve özel bir amaçla bunu kullanmayı düşünen tek bir fert bile bir DDA olarak görölebilir. Bir şiddet yanlısı grubun VNSA olarak kabul görmesi için dört özelliğe sahip olması gereklidir. Birinci olarak, bir VNSA'nın yalnız gezen kişilerden değil bir gruptan müteşekkil olması gereklidir. İkinci olarak, VNSA'nın asıl faaliyeti şiddet ve terör olmalıdır. Üçüncüsü, bir VNSA'nın bir ideolojisi ve siyasi hedefi olmalıdır. Dördüncüsü de, bir VNSA'nın şiddet yöntemleri olarak, bombalama, adam kaçırma, sabotaj ve benzeri infial yaratan hareketleri kullanması gerekmektedir. 21nci yy. aynı zamanda, ABD'nin şiddet yanlısı Devlet Dışı Aktörler ile ciddi bir anti-terör mücadelesine girdiği yıllardır. Bu sunumda ABD'nin barış yanlısı DDA'lere

olan liberal yaklaşımı ile şiddet yanlısı DDA'lara olan realist/faydacı yaklaşımın sebep olduğu ikilemler ve politik çıkmazlar üzerinde durulacaktır.

Anahtar kelimeler: Devlet Dışı Aktör, Şiddet, ABD, Küresel, Liberal

ABD VE KUZEY KORE NÜKLEER KRİZİNDE ÇİN FAKTÖRÜ**Özlem Zerrin KEYVAN / Hacettepe Üniversitesi****Özet**

Son dönemlerde Kore Yarımadasında yaşanan gerginlik, ABD ve Kuzey Kore arasında savaş ihtimalinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. ABD Başkanı Donald Trump'ın sert söylemleri ile Kuzey Kore'nin son dönemde artan kıtalararası balistik füze denemelerinin birbirini paralellik gösteren şekilde takip etmesi, gerginliğin ciddi uluslararası bir diplomatik krize dönüşmesine yol açmıştır. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyinin (BMGK) oybirliğiyle aldığı 6 Ağustos tarihli karar çerçevesinde Kuzey Kore'ye yaptırımların artırılması kabul edilmiştir. BM'nin bu kararı ile Kuzey Kore'nin nükleer silah geliştirmeye hız vermesinden duyulan endişe, uluslararası toplumu ciddi adımlar atmaya teşvik etmiştir. Yaptırım kararını destekleyen Çin, taraflara karşılıklı diyalog çağrısında bulunurken, en makul çözüm yönteminin çift taraflı askıya alma formülü olduğunu belirtmiştir.

Son iki aydır kriz etkilerinin azalmasıyla dikkat çekse de, uzun zamandır inişli çıkışlı bir seyirle uluslararası toplumu endişelendirerek devam etmektedir. 12 Haziran'da Singapur'un ev sahipliği yaptığı ABD-Kuzey Kore Zirvesinde ABD Başkanı Donald Trump ile Kuzey Kore lideri Kim Jong-un ilk kez bir araya gelmiştir. Zirve sonrasında imzalanan anlaşma ile ABD'nin güvenlik garantileri karşılığında, Kuzey Kore nükleer silahlarının imha edilmesi ve nükleer silah programını sonlandırması taahhüdünde bulunmuştur. Zirve öncesinde nükleer silah programını kısmi olarak sonlandırması ve bir nükleer deneme sahasını kapatması, Kuzey Kore'nin ABD ile anlaşmaya yakın olduğunu göstermiştir. ABD Savunma Bakanlığının Güney Kore'yle ortak düzenlenen bazı askeri tatbikatları süre belirtilmeden iptal ettiğini açıklamasının ardından, Kuzey Kore 1950-1953 yılları arasındaki Kore Savaşı sırasında ölen Amerikan askerlerinin kemiklerinin ABD'ye iadesi kararına uymuştur.

Kriz sadece iki ana aktör olan ABD ve Kuzey Kore üzerinden ilerler gibi görünmekteyken, krizin gidişatını etkileyen ve zirvenin gerçekleşmesini sağlayan asıl tarafın Çin olduğu bilinmektedir. Çin, Kuzey Kore'nin nükleer silah sahibi olmasının hem kendi güvenliğini hem de Kuzeydoğu Asya'nın güvenliğini ciddi bir şekilde tehdit ettiğini savunmaktadır. Kuzey Kore'nin

nükleer denemelerinden ve programından dolayı bölgede istikrarsızlıkların ortaya çıkmasına da izin vermek istememektedir. Bununla birlikte ABD'nin Güney Kore'ye THAAD adı verilen füze savunma sistemini kurmasını da Çin'in kabul etmesi mümkün görünmemektedir. Bu yüzden de Çin krizin başlangıcından tırmanmasına kadar olan dönem boyunca tarafları karşılıklı itidalli olmaya davet etmiştir. Böylelikle, Çin bölgesel ve küresel meselelerde yapıcı ve barışçıl yükselen bir aktör olduğunu kanıtlamaya çalışmıştır. Kriz sırasında barışa büyük bir tehdit olarak görülen bir rejime desteğini sürdürmesi Çin'in kazanmaya çalıştığı sorumlu aktör imajını zedelemesine neden olacak gibi görünmüştür. Bununla birlikte bu kriz sırasında Çin ve Kuzey Kore'nin ilişkilerinde yabancılaşmaya başladığı dikkat çekmektedir. Kuzey Kore'den kömür ithalatını yasaklaması, Kuzey Kore tarafı için Çin'in baskıyı artırmak amacıyla ABD ile beraber hareket etmeye istekli olduğuna dair bir algının oluşmasına neden olmuştur. Çin, Kuzey Kore'yi çoğu zaman Güney Kore gibi Batılı ülkelere karşı coğrafi bir tampon olarak kullanıyor olarak algılanmıştır.

Bu çalışmada Kuzey Kore ve ABD arasında yaşanan nükleer krizin ortaya çıkmasının nedenleri, tarihsel gelişimi ve nasıl bir noktaya varacağına dair muhtemel senaryolar eşliğinde değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu olası senaryolar içinde özellikle ABD'nin başvurma ihtimalinin yüksek olduğu sıkça vurgulanan önleyici savaş kavramına değinilerek, önleyici savaşın mümkün olup olmadığı tartışılacaktır. ABD ve Kuzey Kore'nin ilişkileri üzerinden yaşadıkları kriz vurgulanırken, bu krizdeki Çin faktörünün etkisi ve önemi Çin ve Kuzey Kore ilişkileri de ele alınarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Kuzey Kore, Çin, BM, Önleyici Savaş.

DENİZ ÇEVRESİNİN KORUNMASINA İLİŞKİN KÜRESEL YÖNETİŞİM İLKELERİ

Arda ÖZKAN / Giresun Üniversitesi

Özet

Devletler, deniz çevresinin korunması ve muhafaza edilmesi amacıyla çok taraflı uluslararası sözleşmeleri, ilke ve standartları, uygulama ve prosedürleri temel alarak küresel veya bölgesel düzlemde diğer devletlerle ya da yetkili uluslararası örgütlerle işbirliği yapmalıdırlar. Bunun sağlanması için ulusal yargı alanlarının ötesinde deniz alanlarının yönetilmesi ve uyumlu bir rejimin geliştirilmesi için sağlam bir hukuksal mekanizmada uygulanacak uluslararası hukuk ilkeleri, uluslararası sözleşmeler veya mahkemelerin kararlarında yerini almaya başlamıştır. Deniz hukuku ilkelerinin uygulanması, deniz çevresinin korunması, uluslararası işbirliği, sürdürülebilir ve hakça kullanım, ekosistem yaklaşımı, deniz çevresinin kirlenmesinden doğan zararlarda sorumluluk ve yükümlülükler, kirlenen öder ilkesi, çevresel etki değerlendirmesi, en iyi çevre uygulama teknikleri gibi yönetim ilkeleri denizlerin korunmasında çok önemi haiz olan ilkelere aittir. Aynı zamanda çevre hukuku ilkeleri olan bu prensipler, deniz alanı çevresini etkileyen olumsuz faaliyetlere de uygulanmaktadır. Günümüzde birçok uluslararası sözleşme, statülerini netleştirme, hem mevcut çatışan çıkarların ve hem de gelecekte çatışacak çıkarların nasıl çözüleceğine ilişkin rehberlik sağlayan esnek bir çerçeve oluşturmayı temsil etmektedir.

Deniz çevresinin korunması açısından uluslararası sözleşmeler devletlere bazı yükümlülükler getirmektedir. Öncelikle, deniz çevresini kirletmemek ve kendi vatandaşlarının kirliliğe yol açacak davranışlarda bulunmalarına izin vermemek yükümlülüğü altındadırlar. İkinci olarak, devletler komşu devletlerle, bölgesel düzlemde ya da küresel ölçekte işbirliği yapmak çeşitli kuralların, prosedürlerin ve standartların oluşturulmasına katkıda bulunmalıdırlar. Son olarak, devletler deniz çevresinin korunmasına ilişkin uluslararası çevresel standartları kendi milli hukuk düzenleri içerisine sokmak, konu ile ilgili gerekli olan hukuki düzenlemeleri yapmak ve koruma ilkelerini uygulamakla yükümlüdürler. Devletler bu genel yükümlülükler altında deniz çevresinin korunması ve muhafaza edilmesinden yükümlü tutulmuşlardır. Deniz hukuku ile ilgili uyuşmazlıkların barışçıl yollarla

çözülmesi için oluşturulan Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi (BMDHS), komşu devletlerarasında ortaya çıkan deniz alanlarının sınırlandırılması ile ilgili konuların yanı sıra deniz çevresinin korunmasına ilişkin hususlarda ilk defa evrensel bir çerçeve oluşturmuştur. Deniz Hukuku Sözleşmesi'nin deniz çevresinin korunmasına ilişkin yer verdiği düzenlemeler, deniz kirliliği ile ilgili olarak genel prensiplere yer vermekte, dolayısıyla "çerçeve prensipler" niteliğiyle de duruşunu sergilemektedir. Sözleşme'nin metninde deniz çevresi tanımlanmamış olmasına rağmen, "hassas ekosistemlerin korunması" ile "deniz türlerinin ve her çeşit deniz canlılarının doğal yaşamlarının korunmasına ilişkin yükümlülükler" göz önünde bulundurulduğunda deniz çevresinin geniş bir açıdan ele alınmış olduğu görülmektedir.

Denize kıyısı olsun ya da olmasın tüm devletlerin deniz çevresini koruma ve muhafaza etme yükümlüğünü öngören BMDHS, sürdürülebilir kalkınma ilkesi, entegrasyon ilkesi, ihtiyatlılık ilkesi gibi uluslararası çevre hukukunda uygulanmaya başlayan ilkelerle ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Bu kapsamda devletler kendi egemenlik alanlarında bulunan deniz alanlarında doğal kaynakların işletilmesine ilişkin egemen haklarını uluslararası çevre politikalarına ve deniz çevresini koruma ödevlerine uygun biçimde uygulamak durumundadırlar. Uygulanması öngörülen yönetim ilkeleriyle devletler, kendi denetimleri altındaki faaliyetlerin çevrelerine zarar vermeyecek şekilde yürütmekle yükümlü tutulmalıdırlar.

Küresel yönetim ilkeleri, başta Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesi olmak üzere deniz alanlarının korunması ile ilgili olan sözleşmelere taraf olan devletlerin uygulamalarını, ulusal yargı alanlarının ötesindeki deniz alanları için düzenleyici bir rejimin getirilmesi ve geliştirilmesine rehberlik etmeyi hedeflemektedir. Bu hedef kapsamında deniz alanlarının korunmasının uygulanması deniz ekosisteminin, habitatının ve canlılarının muhafaza edilmesi bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışmada, özellikle küresel yönetim ilkeleri esasında oluşturulacak hukuksal bir rejimin ulusal yargı alanları ötesindeki deniz alanlarında yaşanan kirlenmeye karşı ne kadar etkili olduğu tespit edilecektir.

Anahtar Kelimeler: BMDHS, ÇED, Çevresel Güvenlik, Yönetişim, Sürdürülebilir Kalkınma.

TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİNDE TRUMP DÖNEMİ: TARİHSEL PERSPEKTİF VE SÜREKLİLİKLER

Efe SIVIŞ / Nişantaşı Üniversitesi

Özet

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Sovyet tehdidinin etkisi ve Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu ekonomik yardımlarla başlayan Türkiye – ABD müttefikliği bağları, bir yanda süper güç seviyesinde, gelişmiş, büyük bir devletin, diğer yanda ise orta büyüklükte, gelişen ekonomi seviyesinde olan bir başka devletin yürütülmesi zor olan ilişkisinin bir tezahürü oldu. Uluslararası ilişkilerde havuç ve sopa yaklaşımı, realist ekol tarafından kullanılan bir kavramdır. Sert güç sahibi aktörler, diğer aktörleri kendi dış politika hedefleri doğrultusunda hizalamak adına havuç ve sopa yaklaşımını kullanabilmektedir. Buna göre sert güç sahibi aktör, diğer bir devletin kendi dış politik hedeflerine uygun bir adımını ödüllendirdiği gibi (havuç) çelişen adımlarını cezalandırma (sopa) eğilimine girebilmektedir. İkili ilişkilerin tarihsel perspektifi göz önünde bulundurulduğunda bu yaklaşım ABD'nin Türkiye'ye yönelik dış politikasını anlamak için açıklayıcı olabilir.

2017 yılında göreve başlayan Trump yönetimindeki ABD'nin Türkiye ile ilişkilerinde de aynı yaklaşımın sürdüğü savunulabilir. 1947 yılında Truman Doktrini ve Marshall Yardımları ile ivme kazanan ilişkiler, 1950'li yıllarda Menderes hükümetleri dönemindeki ekonomik ve güvenlik alanındaki işbirliğinin ardından ABD'nin 1962'de Küba Krizi'nde, Türkiye'nin güvenliğini önemsemeksizin Çiğli'deki nükleer başlıklı füzeleri sökmesiyle sorgulanır hale geldi. ABD'ye ilişkin güvensizlik, 1964'te Kıbrıs'a yönelik olası bir müdahalenin arifesinde olan dönemin başbakanı İnönü'ye, ABD Başkanı tarafından gönderilen tehditkâr mektupla perçinlendi. ABD'nin 1960'lı yıllarda Türkiye'ye Afyon üretimini durdurması yönünde yaptığı baskılar ve 1975'te Kıbrıs Barış Harekâtı'na tepki olarak başlattığı silah ambargosu ikili ilişkilerin sorunlu yapısını belirginleştirdi. 1 Mart 2003'te, ABD'nin Irak işgalinde Türkiye'nin topraklarını kullanmasını reddeden tezkere ile ilişkilerinin en bunalımlı dönemi başladı. Türk askerinin kafasına Süleymaniye'de çuval geçirilmesi ve dönemin ABD Savunma Bakanı Paul Wolfowitz'in TSK'ya yönelik sitem dolu sözleri ABD'nin tepkisini açık etti. 2008'de Barack Hussein Obama'nın iktidara gelmesiyle ikili ilişkilerde görece

bir restorasyon dönemi başladı. Obama ilk deniz aşırı ziyaretini Türkiye'ye yaptı ve iki ülkeyi model ortak olarak addetti. Ne var ki iki devletin, BMGK'da İran'a yönelik yeni yaptırımların getirilmesi konusunda ayrışması ve Arap Baharı'nın ardından Orta Doğu'ya ilişkin vizyon farklılığı, nihayet Obama'nın, halefi Trump'a, Türk-Amerikan ilişkilerinde iki yapısal sorun bırakmasıyla sonuçlandı. Bunlardan birincisi FETÖ lideri Fetullah Gülen'in iadesi, ikincisi ise ABD'nin Suriye'de faaliyet gösteren terör örgütü PYD/YPG'ye verdiği destek idi. ABD'nin 45. Başkanı Donald J. Trump'ın 2015'in Haziran ayında başlattığı seçim kampanyası sürecinde ikili ilişkilerin iyileşeceğine yönelik ümitler belirdi. Trump'ın, Türk demokrasisine ilişkin eleştirilerde bulunmaması, DAES'le Obama dönemine kıyasla daha aktif mücadele edilmesi gerektiği yönündeki görüşleri Ankara'da memnuniyet yarattı. Ne var ki Trump'ın 20 Ocak 2017'de başkanlık koltuğuna oturmasından kısa bir süre sonra ikili ilişkilerde belirgin bir iyileşme yaşanmadığı gibi, mevcut sorunların derinleştiği ve buna ek sorunlar eklendiği görüldü. ABD'nin İsrail Büyükelçiliği'ni Kudüs'e taşıması, Türkiye'nin de dâhil olduğu 8 ayrı ülkeden yapılacak uçak seferlerinde kabinde cep telefonundan büyük elektronik cihazların taşınmasının geçici olarak yasaklanması ikili ilişkilerde yeni fakat mevcut sorunlardan daha az çetrefilli sorunlara işaret ediyordu. Fakat ABD'nin iki ülke arasında 1981 tarihinde yürürlüğe giren suçluların iadesine yönelik anlaşmaya rağmen 15 Temmuz 2016 darbe girişiminin yöneticisi konumundaki Gülen'i Türkiye'ye iade etmeme konusundaki ısrarı ikili ilişkilerdeki sorunu kökleştirdi. Bu süreçte Türk – Amerikan ilişkilerini sarsan diğer bir unsur "Gülen Yapılanmasına Üye Olmak" suçuyla yargılanan İzmir'deki Protestan Diriliş Kilisesi'nin Papazı Andrew Brunson oldu. ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence, Brunson'ın durumunun tutukluluktan ev hapsine çevrilmesini yeterli görmedi. Pence'in 29 Temmuz 2018 tarihli açıklamasında, ABD'nin Brunson serbest bırakılana dek Türkiye'ye belirli yaptırımlar uygulamaya hazır olduğunu vurgulaması, okyanus ötesinden Türkiye'ye yönelik gelen yeni bir tehdit dalgasına işaret etti. Başkan Trump da benzer şekilde Türkiye'ye bu nedenle geniş çaplı yaptırımlar uygulanacağı yönünde bir tweet attı.

Türkiye'nin Rusya'dan satın alacağı S-400 savunma sistemi, Trump döneminde ikili ilişkileri geren bir başka unsur oldu. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Türkiye'nin savunma sistemleri alımından vazgeçmemesi

halinde ABD'den Türkiye'ye yapılacak F-35 savaş uçakları satışının tehlikeye gireceği uyarısı, Brunson konusundaki yaptırım tehdidiyle beraber ABD'nin Türkiye'ye yönelik tarihsel olarak yaptığı sopa gösterme politikasının son halkası olmuştur.

Obama'dan Trump dönemine kalan bir diğer sorun ise ABD'nin, Türkiye'de terör faaliyetlerinde bulunan PKK'nın bir kolu olan PYD/YPG'ye verilen desteğin sürmesidir. Söz konusu terör örgütünün, Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı'nın (CIA) web sitesinde dahi PKK ile iltisakı bulunduğu ikrar edilmesine rağmen yapılan silah yardımları sürmektedir. ABD Savunma Bakanlığı'nın 2019 bütçesine PYD/YPG için 300 milyon Amerikan doları ayırması, iki ülke arasındaki sorunun kısa vadede çözülmeyeceğini göstermektedir. ABD'nin 1991'de Irak'ta Kürtleri Saddam rejimine karşı bir koz olarak kullanmış olması, 2010'lu yıllarda aynı hizmeti PYD/YPG tarafından Esed rejimine karşı almasıyla uyumludur.

Literatürde PKK'nın Kuzey Suriye Örgütlenmesi olarak da addedilen PYD/YPG, ABD ve Esed rejiminin yardımı ile kontrolündeki kantonları birleştirme yönünde adım attı. Cezire'den Ayn el-Arap'a kadar bir koridor oluşturdu. Afrin'le diğer kantonları birleştirmeyi hedefledi. Ne var ki Türk Silahlı Kuvvetleri tarafından gerçekleştirilen Fırat Kalkanı Harekâtı ve Zeytin Dalı Harekâtı, PYD'nin Suriye'deki kantonları birleştirmesinin ve Afrin'de kontrolü sürdürmesini engelledi. Türkiye'nin bu operasyonları ABD'ye rağmen yapmış olması, Pentagon ve Ankara arasında Obama döneminden itibaren süren gerilimi perçinledi.

Barack Hussein Obama'nın başkan yardımcısı Joe Biden'ın, hükümeti adına PYD/YPG'nin Fırat'ın batısına çekileceği yönündeki vaatleri aradan geçen süreye rağmen gerçekleşmedi. Sorunun çözülmesi Trump yönetimi dönemine kaldı. Ankara, PYD/YPG'nin Münbiç'teki etkisinden ötürü rahatsızlığını ifade etti ve bunu milli güvenliğine bir tehdit olarak algıladığını muhataplarına her platformda dile getirdi. Türkiye'nin Münbiç konusundaki çekinceleri konusunda somut adım, 4 Haziran 2018'de Türk Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu ile ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo görüşmesinde "Münbiç yol haritası" adıyla gerçekleşti. Böylece iki ülke arasında geçen gerilimli sürecin ardından bir uzlaşma zemini oluştu. Bu görüşmede Münbiç'te bulunan PYD/YPG unsurlarının Münbiç'i terk etmesi, yerel konseylerde bulunan PYD/YPG unsurlarının görevlerinden ayrılması ve

nihayet Türkiye ile ABD'nin müşterek gözetiminde yeni yerel konseylerin oluşturulması konusunda mutabakata varıldı. Bu sürecin başarıya ulaştırılması Türk dış politikasının yakın vadeli hedefleri arasında bulunuyor. Münbiç mutabakatından sonra Ankara'nın önceliğinin benzer süreçlerin PYD/YPG'nin etkili olduğu Rakka ve Fırat'ın doğusunda yer alan diğer bazı kentlere teşmil edilmesi olması muhtemeldir. Türk Amerikan ilişkilerinin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki seyri ve Trump'ın işbaşına geldikten sonra Türkiye'ye ilişkin politikaları değerlendirildiğinde, ABD'nin realist bir anlayışla havuç sopa politikasını sürdürdüğü savunulabilir.

Anahtar Kelimeler: Realizm, Havuç Sopa Yaklaşımı, Türk Dış Politikası, Türk Amerikan İlişkileri, Sert Güç.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

15:30-17:00

3. Oturum / 3rd Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Kristin VandenBelt*

Politics and Foreign Policy Studies

- "Process Tracing in Foreign Policy Analysis: Prospects, Problems and Challenges" *Bezen Balamir Coşkun*
- "A Cosmopolitan Critique of the Transnationality in Foreign Policy Research" *Hüsrev Tabak*
- "Do Parties Keep Their Promises? Testing Pledge Fulfilment in a Nascent Party System" *Alper Tolga Bulut*

**PROCESS TRACING IN FOREIGN POLICY ANALYSIS: PROSPECTS,
PROBLEMS AND CHALLENGES**

Bezen BALAMİR COŞKUN / İzmir Policy Centre

Abstract

Process-tracing is a method for studying causal mechanisms linking causes with outcomes. Process tracing enables the researcher to make strong inferences about how a cause contributes to produce an outcome. Process tracing has been one of the common methods in studying social phenomena. In studying international politics, process tracing has also become a popular method which aims to enable the researcher to undertake rigorous causal analysis of an international political outcome.

Process tracing is acknowledged as a robust method since it helps to gain detailed knowledge about how causal processes work in real-world cases. Process tracing as a method has three distinct variants: theory-testing, theory-building, and explaining outcomes. In this context, process tracing is a very convenient method in analyzing foreign policy since it provides an analytical framework for the development and analysis of the observable empirical manifestations of certain policy decisions.

In explaining outcome variant of process tracing, which is the most useful variant of process tracing in analyzing foreign policy, the researcher attempts to find a minimally sufficient explanation of a historical outcome in a specific case, such as why the rapprochement between North and South Korea happened. In this variant of process tracing method, the aim is to craft a (minimally) sufficient explanation of the case.

The main theme of this talk is to discuss the process tracing method as a tool to explain foreign policy outcomes. Here, it is argued that if genuinely employed, process tracing could be an advantageous case analysis method in foreign policy analysis. Following a brief overview of the process tracing method, two case analyses will be shared to illustrate the analytical potential of process tracing method for foreign policy analysis. The first illustrative case is the explanation of the causal mechanism whereby the symbolism in the construction of Macedonian national identity produces the naming dispute between Greece and Macedonia. In this case, it was argued that process tracing can contribute decisively both to describe

political and social aspects of the dispute and to evaluate causal claims of both sides. The purpose of the analysis was to explain the historical outcome of the naming dispute by building sufficient explanation in the case study. Non-systematic mechanisms play a role in explaining the historical outcome. The second illustrative case traces the Turkey-Russia relations before and after the jet crisis. In this case the process tracing involves both system level factors and domestic factors in analysing Turkish foreign policy outcome towards Russia. It is argued that such an analysis allows the researcher to discuss foreign policy decisions of the leaders as a two-level game. To do this, both sequence evidence, which is temporal and spatial chronology of events, and account evidence, which is content of empirical material, were analysed.

The following events were chosen as events for sequential evidence: Russian air campaign against the Islamic State of Iraq and Levant (ISIL) and other anti-government forces (30 September 2015), The Russian jet crisis (24 November 2015) and The failed coup attempt in Turkey (15 July 2016). Based on the applications of process tracing in selected cases, the article will evaluate both prospects and limitations of the process tracing as a convenient method for foreign policy analysis.

Keywords: Process tracing, foreign policy analysis, research methods, Turkish foreign policy, Macedonia and Greece.

A COSMOPOLITAN CRITIQUE OF THE TRANSNATIONALITY IN FOREIGN POLICY RESEARCH

Hüsrev TABAK/ Recep Tayyip Erdoğan University

Abstract

Methodological nationalism is a default position in International Relations (IR henceforth); as it is historically thought of as ruled by national assumptions such as the humanity is composed of a limited number of nations, those nations are organized and demarcated from each other as nation-states, borders of those nation-states are natural barriers representing the difference between inside (national) and outside (international), and the international begins where the national ends. The transnational relations literature developed within the IR, following the general inclination within the field, followed the vocabulary and conceptual tools produced by the listed (and many other) national assumptions, making methodological nationalism a common practice also for the way the transnationality is studied within IR. Therefore, despite having shown that the national boundaries have blurred as a result of an increasing transnational mobility, the scholarship restrained the transnational experience to a 'national condition' and did not challenge the rules governing it.

This paper accordingly raises a critique to the methodological nationalism's dominancy in the way the transnationality is studied within the mainstream International Relations and foreign policy research and offers a Beckian cosmopolitan alternative for going beyond such a scholarly bias. Beckian methodological cosmopolitanism, accordingly, argues that within the scope of global interconnectivity and as side effects of global trade or global threats, the dualities such as domestic/foreign, local/global or national/international produced by methodological nationalism have been dissolved and merged into new forms of cosmopolitan experience to be explored transnationally. This is a condition of cosmopolitan kind that created everyday global awareness, empathies, solidarity, loyalties and eventual responsibilities, the examination of which necessitates adopting a transnational cosmopolitan perspective. Such a perspective, the paper further suggests, will transnationally redefine the core units, levels, and

structures of IR and foreign policy research thus will enable the scholarship to better make sense of and research the transnational and cosmopolitan shifts the contemporary world has gone through.

The paper starts with a brief review of the historical development and contemporary agenda of the transnational relations literature within IR and maps out the core approaches to and discussions on the transnational phenomenon. This is followed by a section that unveils the tacit methodological nationalist practices dominant in the IR transnational relations literature. The sections three and four offer a cosmopolitan redefinition of IR and transnational relations and discuss the possibility of a transnational cosmopolitan *foreign* policy research by which a *domestic global politics framework for studying foreign policy in cosmopolitan condition* is introduced. In the final section, we apply the domestic global politics framework to illuminate the transnational character and complexity of the Syrian civil war and the responses to it from territorial¹ Turkey.

Keywords: Methodological nationalism, Cosmopolitanism, Transnationality, Foreign Policy

---

¹ The globalization has shown that “the national (such as firms, capital, culture) may increasingly be located outside the national territory, for instance, in a foreign country or digital spaces”, therefore through expressing *territorial* Turkey, we intend to confine the case study within Turkey’s legal borders thus to rule transnational Turkey (i.e. diaspora spaces) and digital Turkey (i.e. global virtual spaces on Turkey) out of the scope of our research.

**DO PARTIES KEEP THEIR PROMISES?
TESTING PLEDGE FULLFILMENT IN A NASCENT PARTY SYSTEM**

Alper Tolga BULUT / Karadeniz Technical University

Abstract

An extant literature examines the responsiveness of the government parties to their election promises and finds a significant amount of pledge fulfillment. However, all of these studies are conducted for established democracies such as UK, Netherlands and Ireland which have institutionalized party systems and programmatic parties. Whether these findings travel to transitional democracies is still unknown. Non-established democracies might show different patterns in pledge fulfillment for a number of reasons: First, party leaders may be less programmatic in the sense of having a coherent set of beliefs and a specific agenda based on those beliefs. Second, in these systems ownership of issues is less identifiable which increases the level of issue competition.

The program to policy linkage is of central importance to democratic theory. According to the mandate theory of democracy, a strong linkage between parties' election pledges and subsequent actions of the elected officials is necessary for a well-functioning democracy. The Downsian theory of democracy can be said to form the basis of the mandate theory. In the Downsian model, politicians are motivated by material benefits of holding office and therefore are office seekers. Voters, on the other hand, assess the governments by their performance in office. In this regard, parties tend to formulate policies that will help them win the votes and adjust their positions according to the voters' ideal point. If the policy stances of the parties and the voters are presented in an ideological continuum, voters will vote for the party that has the closest policy preferences. Parties have to enact the policies which they offered in the last election since voters' evaluation of party performance does not only depend on its present policies, but also on the enactment of its previous policy commitments. Yet another strand of the literature argues that parties do not shift positions on issues. Instead, they compete by selectively emphasizing or deemphasizing certain issue dimensions. This approach is known as the "issue ownership" theory.

To sum up, the issue congruence between the parties and the voters can be achieved through party mandate model which requires parties to fulfill their electoral mandate. Parties have to keep up to their promises that they made in the electoral arena since strong linkage between election pledges and the actions of the elected officials is considered as a key component of a well-functioning democracy (Mansergh and Thomson, 2007). The literature on pledge fulfillment concludes that there is a higher level of congruence between election promises and subsequent government actions than commonly believed (Thomson, 2011). Pledge fulfillment seems to be pretty high which means parties kept most of their promises.

This article contributes to the literature by testing pledge fulfillment in a transitional democracy: Turkey. Aside from the lack of a fully institutionalized party system and having a dominantly Muslim population, Turkey has other aspects which make her an interesting case. Firstly, unlike western democracies, the principle dimension of competition is religious/secular divide. Secondly, studies show that ideology in Turkish politics is reversed, with the center-left CHP using more populist right-wing rhetoric, and vice versa.

Using an original dataset, this paper analyzes the fulfillment of pledges contained in the electoral manifestoes of the two main Turkish parties, AKP (the governing party) and CHP (the major opposition party) between the period of 2002 and 2007. The findings of the empirical analysis show that Turkish parties deliver most of their electoral pledges. These results have broad implications for the study of party politics in non-institutionalized countries as well as for Turkish politics.

Keywords: Parties, Pledges, AKP, Mandate Theory, Turkey.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

15:30-17:00

3. Oturum / 3rd Session

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Gökhan Koçer*

Avrupa Çalışmaları

- "Düzensiz Göçün Avrupa Birliği'nde Siyasal Tercihlere Etkisi" **Ayçe Sepli**
- "Avrupa Birliği'nin Yükselen Güçlere Yönelik Politikası: Türkiye Örneği" **Fevzi Kırbaşoğlu – Özgür Tüfekçi**
- "Avrupa Birliğinin Küba Meselesine Bakışı" **Mehmet Sait Dilek**
- "Karadeniz'de Bölgesel Bütünleşme ve Avrupa Birliği'nin Etkileri" **Eda Kuşku Sönmez**

DÜZENSİZ GÖÇÜN AVRUPA BİRLİĞİ'NDE SİYASAL TERCİHLERE ETKİSİ**Ayçe SEPLİ / Karadeniz Teknik Üniversitesi****Özet**

Popülist radikal sağ partilerin Avrupa Birliği'nde yükselişe geçmesinin ardında yatan nedenlerin en önemlilerinden biri siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel boyutlarıyla Avrupa'yı etkileyen düzensiz göçtür. Bu çalışmada, düzensiz göçün Avrupa Birliği (AB) genelinde sağ partilere olan ilginin bunun da ötesinde yabancı düşmanlığının artmasına ne derece etki ettiği araştırılacaktır. Bu kapsamda, AB'nin lokomotifini olan Almanya, Akdeniz ülkelerinden İtalya, Kuzey ülkelerinden İsveç ve Batı Avrupa'da merkez sol tarafından yönetilen son iki hükümet olmasından hareketle İspanya ve Portekiz örnek ülkeler olarak ele alınacak ve bu ülkelerde göç ve sağ kanat partilerin yükselişi arasındaki ilişki araştırılacaktır. Göç, bireyin siyasal, ekonomik ya da toplumsal nedenlerden ötürü bir süre ya da temelli olarak bir yerleşim yerinden bir diğerine yerleşmesi eylemidir ve yasal yollarla gerçekleşen yer değişikliği olarak 'düzenli göç' ve kaynak, transit ve ev sahibi ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen yer değişikliği olarak 'düzensiz göç' olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Birleşmiş Milletler (BM) verilerine göre 2017 yılı itibarıyla yaklaşık 257,7 milyon kişi uluslararası göçmen statüsündedir ve bu sayı dünya nüfusunun %3'ünden fazladır. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre 2018 Haziran ayı itibarıyla tüm dünyada toplam 68,5 milyon insan zorla yerinden edilmiştir; bunların 25,4 milyonu mülteci statüsündeyken, 3,1 milyonu sığınmacı konumundadır.

Avrupa'ya doğru gerçekleşen düzensiz göç akışı incelendiğinde özellikle 2015 yılında yalnızca Akdeniz (İspanya-İtalya ve Yunanistan) üzerinden 1 milyonun üzerinde kişinin gelmesiyle son yılların en yüksek seviyesine ulaşıldığı gözlemlenmektedir. BM Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre, bu sayı önceki yıl Avrupa'ya Akdeniz üzerinden giriş yapan düzensiz göçmen sayısının yaklaşık beş katıdır. 2015 yılını takiben Avrupa'ya gelen göç dalgasında düzenli olarak azalma gözlemlenmektedir ve bu sayı 2018 Eylül itibarıyla 85,808 kişiye kadar düşmüştür. Bu süreçte, AB bünyesinde göçün ekonomik ve güvenlik boyutları öne çıkmaya başlamış ve Birliğin göç politikaları düzensiz göçün önlenmesi ve sınır kontrollerinin sıklaştırılması doğrultusunda şekillenmiştir.

Göç, ekonomik ve güvenlik boyutunun yanı sıra siyasi, sosyal, kültürel vb. gibi politika alanlarına da etki eden çok boyutlu bir olgudur. Açıkça gözlemlenebildiği üzere, AB son dönemde yaşanan göçmen ve mülteci krizinden ciddi bir biçimde etkilenmiş ve Avrupa ülkelerinde yaşayan yabancı nüfusun oranı hızla artmıştır. Ev sahibi ülkeler için istihdam, eğitim, kültür vb. pek çok alanda sorunların meydana çıkmasına neden olan göç dalgasının en önemli sonuçlarından bir diğeri de sağ kanat partilere olan ilgi ve yabancı düşmanlığında gözlemlenen artıştır. Bu bağlamda, Avrupa'ya yaşanan göç akışı ile birlikte AB'ye gelen göçmen ve mülteci sayısı ile doğru orantılı olarak popülist radikal sağ partilere oy veren seçmen sayısının da arttığı görülmektedir. Özellikle 2015 yılında yaşanan daha önce eşi benzeri görülmemiş düzensiz göç dalgası neticesinde göç ile oy verme davranışı arasındaki ilişkinin yeni bir soluk kazandığı iddia edilebilir.

Popülist radikal sağ partilerin ortak özellikleri küreselleşme karşıtlığı, göçmen-mülteci karşıtlığı, korumacılık, ulusalcılık, doğuştancılık, yabancı düşmanlığı, Avrupa kuşkuculuk, mevcut düzene karşıtlık ve sağ kanat popülizmi gibi değerleri benimsemeleri olarak sayılabilir. Popülist radikal sağ partilerin göçmenlere yönelik kuşkucu yaklaşımı güvenlik temaları çerçevesinde şekillenmekte ve göç konusu özel önlemler alınmasını gerektiren bir durum olarak lanse edilmektedir. Göçmenleri ve mültecileri tüm sorunların kaynağı olarak gösteren bu partiler, göçün milli egemenliğe olumsuz etkisinin yanı sıra ekonomik, güvenlik, sosyal ve kültürel alalara da tehdit oluşturduğunu vurgulayarak seçmen kitlesini arttırmak adına göç ve yabancı karşıtı söylemleri seçim propagandalarına taşımaktadırlar. Avrupa'da yükselen yabancı düşmanlığı ve göç karşıtı tutumun ardındaki esas sebep belli bir insan grubunun 'biz'den farklı olarak 'onlar' olarak algılanması ve bundan duyulan endişedir.

Bu çalışmada, yaşanan göçmen ve mülteci krizinin AB genelinde popülist radikal sağ partilerine olan desteğin ve yabancı karşıtlığının artması ile ne derece bağlantılı olduğunun anlaşılması amaçlanmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde, göç konusundaki kavramsal çerçevenin açıklanmasını takiben sağ kanat partilerin özellikleri açıklanmaya çalışılacak ve AB genelinde bu partilere olan desteğin artmasının ardındaki nedenler araştırılacaktır. İkinci bölümde, AB genelinde bulunan göçmen ve mülteci nüfus incelenecek ve göçmen ve mültecilere yönelik uygulanan genel politikalar ve seçilmiş örnek

lkeler bazında göçmen algısının nasıl Őekillendiđi incelenecektir. Son bölümde ise, sağ kanat partilerin oy oranlarındaki değişim, artan yabancı düşmanlığı ve gç arasındaki ilişki analiz edilerek değerlendirilmeye çalışılacaktır. Bu bağlamda, sağ kanat partilerin seçilen örnek ye ülkeler özelinde aldıkları oy oranları incelenecektir. Çalışma süresince gerekli veriler Avrupa İstatistik Ofisi (Eurostat), Eurobarometer (Avrobarometre), BM Mlteçiler Yüksek Komiserliği (UNHCR) ve Uluslararası Gç rgt'nün (IOM) veri tabanlarından faydalanılarak elde edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Düzensiz Göç, Göçmen, Mülteci, Popülist Radikal Sağ, Avrupa Birliği.

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YÜKSELEN GÜÇLERE YÖNELİK POLİTİKASI: TÜRKİYE ÖRNEĞİ

**Fevzi KIRBAŞOĞLU/ Karadeniz Teknik Üniversitesi
Özgür TÜFEKÇİ / Karadeniz Teknik Üniversitesi**

Özet

Avrupa (kıtası), tarih sahnesine çıktığı günden bu yana birçok kanlı mücadeleye ev sahipliği yapmıştır. Şüphesiz bu mücadelelerin en yıkıcı etkiye sahip olanları, yaklaşık 90 milyonun üzerinde insanın hayatını kaybettiği ve bir o kadar da yaralının olduğu, Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'dır. Avrupalı uluslar bu felaketlerin bir daha yaşanmaması için, birbiriyle rekabet eden ülkelerin "ekonomik ve siyasi açıdan birleşmesi fikri"ni kıtasal barışı sağlama hususunda çözümleyici bir unsur olarak tanımlamışlardır. Bu gelişmeler çerçevesinde, 1950 yılında dönemin Fransa Dış İşleri Bakanı Robert Schuman tarafından geliştirilen, Almanya ve Fransa arasında ekonomik yarışın sona ermesi için kömür ve çelik üretiminde alınan kararları bağımsız ve uluslarüstü bir kuruma devretmeyi önerdiği, plan Avrupalı karar vericiler tarafından teveccühle karşılanmıştır. Böylece Batı Almanya, Fransa, İngiltere, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'un kurucu üye olarak yer aldığı Avrupa Kömür Çelik Topluluğu (AKÇT) 1951 yılında faaliyete geçmiştir. Tarihte ilk defa birden çok devletin kendi iradesiyle egemenliklerinin bir kısmını uluslarüstü yapıya teslim ettiği Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, 1957 yılında Roma Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte Avrupa Ekonomik Topluluğu'na (AET) dönüşmüştür. Ayrıca ilgili antlaşmayla birlikte nükleer enerjinin barışçıl amaçlarla kullanılması amacıyla Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (EURATOM) kurulmuştur. Ardından 1965 yılında imzalanan Füzyon Antlaşması ile Avrupa Kömür Çelik Topluluğu, Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu bir çatı altında toplanmış ve tek bir komisyon ve konsey oluşturulmuştur. Birleşme Anlaşması ile artık Avrupa Topluluğu (AT) adını alan birlik, 1991 yılında müzakerelerine başlanan ve 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile bugünkü Avrupa Birliği (AB) adını almıştır. Birlik kurumsal gelişimini tamamladıktan ve savaş sonrası ekonomisini düzene koyduktan sonra çevre ülkelere/uluslararası örgütlere olan ilgisini her fırsatta dile getirmiş ve bu ülkelerle/örgütlerle yaşadığı rekabet son yıllarda çok daha

fazla hissedilmiştir. Avrupa Birliği'nin kendisine meydan okuduğunu düşündüğü bloğun başında yükselen güçler gelmektedir.

11 Eylül terör saldırıları, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) hegemonyasını sorgulanır hale getirmiş ve tek kutuplu sistemden çok kutuplu bir uluslararası sisteme dönüşümün habercisi olmuştur. Türkiye, Rusya, Çin, Brezilya, Hindistan ve Endonezya gibi aktörler küresel oyundaki yerlerini almış ve uluslararası sistemin çok kutuplu bir yapısını ortaya çıkarmıştır. Bu çok kutuplu düzende, dünyanın jeoekonomik-jeostratejik-jeopolitik eksenini Kuzey'den Güney'e kaymış, enerji kaynakları önem kazanmış ve çok aktörlü/dinamik bir uluslararası yapı meydana gelmiştir. Artık BRICS, MIKTA, MINT ve MIST gibi oluşumların; hızlı büyüyen ekonomilere sahip olmaları, dünyanın en gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri bünyesinde barındıran kuruluşlarda yer almaları ve gerek bölgesel gerekse küresel meselelerde söz sahibi olmaları nedeniyle Avrupa Birliği'nin ilgilenmek zorunda olduğu saydam bir blok haline gelmiştir.

Birçok otorite tarafından yükselen güç olarak nitelendirilen Türkiye, bölgesel ve uluslararası örgütlerdeki etkinliği, her geçen yıl büyüyen ekonomisi, coğrafyasında lider ülke olma ülküsü, insani yardım ve kamu diplomasiyle küresel aktör olarak değerlendirilmektedir. Bu çalışmada amaç, Avrupa Birliği'nin yükselen güçlere yönelik politikasını/politikalarını Türkiye'yi referans alarak sorgulamaktır. Anlatımı yaparken, geçmişten günümüze uluslararası sistemin yapısı incelenmiş, yükselen güçlerin dünyaya meydan okumasının nasıl gerçekleştiği ve Türkiye'nin yükselen bir güç olup olmadığı sorularına cevap aranmış, AB'nin küresel bir aktör olarak uluslararası sistemdeki rolü ve etkisi belirlenmiş ve ardından Türkiye ve Avrupa Birliği arasındaki ilişki düzeni tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Uluslararası Sistem, Avrupa Birliği, Yükselen Güçler, BRICS.

KARADENİZ'DE BÖLGESEL BÜTÜNLEŞME VE AVRUPA BİRLİĞİ'NİN ETKİLERİ

Eda Kuşku SÖNMEZ / Avrasya Üniversitesi

Özet

Karadeniz Bölgesi'nde yer alan ülkeler arasındaki kurumsallaşmış çok taraflı işbirliklerinin sayısı yıllar içerisinde artmış ve bölge ülkelerinin bu yapılara üyelik biçimlerinin Karadeniz'deki dengeler üzerine yaptığı etkinin değerlendirilmesi ihtiyacı doğmuştur. Bu çalışma öncelikle, Karadeniz'de bölgesel işbirliğine yönelik alternatif yapıları ve bölge ülkelerinin bu yapılardaki rolleri, ilgi ve değerlendirmelerini analiz edecektir.

Karadeniz çevresinde yer alan ülkeler, AB ile ilişki biçimleri bakımından da oldukça farklılaşmış durumdadır. AB, bu bölgedeki bazı ülkeleri genişleme kapsamında değerlendirirken, diğer bir grup ülke ile ilişkilerini kurumsallaştırmak için Komşuluk Politikası kapsamında geliştirdiği mekanizmalara başvurmaktadır. Bu çalışma, AB'nin bu farklı stratejik mekanizmalarının bölgesel ilişkilere ve dengelere yansımalarını da değerlendirecektir. Böylelikle genel olarak Karadeniz'de bölgesel işbirliğinin kurumsallaşması yönünde yaşanan çeşitli gelişmelerin bölgedeki ilişkiler üzerine etkileri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Karadeniz Bölgesi'ndeki kurumsallaşmış işbirliklerinin Karadeniz'in bölgeselleşmesi üzerindeki etkileri pek çok bölge çalışmasının konusu olmuştur. Bu bölgesel bütünleşme çabalarından ilki 1992'de Türkiye'nin girişimi ile kurulan Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'dür (KEİ). Yine, 2001'de Türkiye'nin öncülüğünde Karadeniz Donanma İş Birliği Görev Grubu (BLACKSEAFOR) kurulmuş ve 1 Mart 2004 tarihinden itibaren Karadeniz Uyum Harekâtı (KUH) başlatılmış ve zaman içinde bu yapının çok taraflı ve operasyonel hale gelmesi için girişimlerde bulunulmuştur. İlk bölümde Karadeniz özelinde kurulmuş olan bu ve benzeri işbirliği yapılarının genel bir değerlendirmesi yapılarak, bölge ülkelerinin katılımı analiz edilecektir.

Karadeniz Bölgesi'ndeki işbirliklerinin teşviki ve tasarımıya yönelik olarak Avrupa Birliği de son yıllarda oldukça aktif bir politika izlemektedir. AB mevcut yapılara ek olarak, Karadeniz Sinerjisi, Doğu Ortaklığı ve Karadeniz

Forum'u gibi yapıları hayata geçirmiş ve bu mekanizmalar marifetiyle bölgeyle ilişkilerini kuvvetlendirmek istemiştir. Karadeniz Bölgesi özelindeki kurumsal yapılardaki günümüzde artan bu çeşitlenme, bu yapıların bölgesel dengeler açısından oluşturacağı etkinin bütüncül bir değerlendirmesini gerektirmektedir. Karadeniz'deki ülkelerin bu yapılar altında bölgesel entegrasyonun ilerletilmesine yönelik yaklaşım ve tutumları böyle bir etkiyi belirleme açısından gösterge kabul edilebilir. AB'nin bölgeye yönelik stratejik mekanizmalarındaki çeşitlenme ve bunların bölge ülkelerini kapsama bakımından farklılaşmaları ölçüsünde bölge ülkeleri arasında dengesizlikler ve rekabet oluşabilmektedir. Bu çalışma, AB'nin Karadeniz bölgesindeki ülkelerle kurumsal yapılar üzerinden ilişki kurma biçimlerinin bölge ülkeleri tarafından nasıl algılandığı sorusuna da cevap aramaktadır. Ayrıca, AB'nin bölgeye yönelik artan ilgi ve müdahalelerinin bölgesel işbirliğini yapısal olarak nasıl etkilediği de değerlendirilecektir.

Çalışma, Karadeniz'deki mevcut kurumsal işbirliklerinin amaç ve kapsamı, bölge ülkelerinin çeşitli bölgesel işbirliği yapılarına yönelik yaklaşımları, Avrupa Birliği'nin Karadeniz'deki kurumsal işbirliğine etkileri, Avrupa Birliği'nin bölgeyle kurumsal ilişkilerine yönelik yaklaşımlar isimli kısımlardan oluşmaktadır. Bu bağlamda, ilk olarak Karadeniz Havza'sında çeşitli hedeflerle kurulmuş bir dizi çok taraflı işbirliği girişiminin hangi ülkelerin inisiyatifi ile kurulduğu, kapsamı ve bu yapılar altında ülkelerin birbirleriyle temasları karşılaştırmalı olarak değerlendirilecektir. Çalışma ikinci kısımda bölge ülkelerinin siyasilerinin bölgesel işbirliği yapılarına yönelik değerlendirmelerini inceleyecektir.

Ayrıca, AB'nin Komşuluk Politikası kapsamında geliştirdiği Doğu Ortaklığı mekanizması gibi mekanizmaların ve bölge ülkelerinin AB ile çeşitli entegrasyon düzeylerinin Karadeniz'deki işbirliği üzerine etkileri açısından değerlendirilecektir. Karadeniz Bölgesi ülkeleri, AB ile farklı ilişki düzeyleri içinde bulunmaktadır. Bulgaristan ve Romanya'nın AB üyelikleri, Türkiye'nin AB müzakere süreci ile Gürcistan ve Ukrayna'nın AB'nin Doğu Ortaklığı kapsamında değerlendirilmesi, AB'nin bu ülkelerle asimetrik bir ilişki biçimi geliştirmesine sebep olmuştur. Bu asimetrik durumun bölge ülkeleri ve özellikle Rusya tarafından nasıl değerlendirildiğinin tespiti de, Karadeniz'de

kurumsal bütünleşme dinamiklerine ilişkin yaklaşımların daha net bir biçimde kavranmasını sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Bölgesi, Avrupa Birliği, Bölgesel Bütünleşme, Doğu Ortaklığı, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü.

15 Kasım/November - Perşembe/Thursday

15:30-17:00

3. Oturum / 3rd Session

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Süleyman Erkan*

Enerji Çalışmaları

- "Dış Politikada Diplomatik Yaptırım Aracı Olarak Enerji Kaynakları" **Anıl Çağlar Erkan - Ayça Eminoğlu**
- "Kıbrıs Sorununda Enerji Boyutu" **Kamer Kasım**
- "Güney Kafkasya'da İstikrarın Sağlanması İçin Dönüştürücü Güç Kapsamında Enerjinin Rolü" **Mustafa Üren**
- "İran'a Uygulanan ABD Ambargosunun Türkiye'nin Enerji Güvenliğine Etkisi" **İlhan Sağsen**
- "Putin Dönemi Rus Dış Politikası ve Ekonomisinin Dönüşümü: Bir Enerji Mucizesi" **Kübra Çağlar Hekimoğlu**

DIŞ POLİTİKADA DİPLOMATİK YAPTIRIM ARACI OLARAK ENERJİ KAYNAKLARI

**Anıl Çağlar ERKAN / Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Ayça EMİNOĞLU / Karadeniz Teknik Üniversitesi**

Özet

En açık şekilde bir A aktörünün bir B aktörüne yapmak istemeyeceği bir şeyi yaptırma yetisi ve etkisi olarak tanımlanabilecek olan güç kavramı, uluslararası politikanın en temel kavramlarından biridir. Uluslararası politikada güç bir devletin diğer bir devletin etkileme yetisi olarak üç şekilde kullanıldığı görülmektedir. Bu kullanım şekillerini bir bakıma da yöntem olarak nitelendirebilir ve söz konusu yöntemleri de cezalandırma-tehdit, ödüllendirme ve sert gücün tersi ama benzer etkileriyle yumuşak güç olarak sıralayabilmekteyiz. Üç yöntemle kullanılabildiği belirtilen güç kavramı özellikle bir devletin dış politikasının yöneldiği genel hedeflerin gerçekleştirilmesinde kilit rol oynamaktadır. Çünkü hemen hemen tüm devletler diğerleri üzerinde belirli bir etki elde etmeyi arzulamakta ve bunu güç aracılığıyla gerçekleştirebilmektedirler. Dolayısıyla bu noktada devletlerin belirli dış politika amaçlarına ulaşmak için yöneldikleri genel politikalar olarak tanımlanan dış politika stratejilerinin kullanılmasında da güç olgusunun büyük önem taşıdığını da belirtmek gerekmektedir. Fakat bu noktada uluslararası ilişkilerde güç olgusunu barbarlık ve başına buyrukluğa ilişkilendirmek yanlışlığına düşmemek gerekmektedir ki çalışmada söz konusu olgu tam olarak amaç bağlamında değerlendirilmemiş ve ağırlıklı olarak araç olarak değerlendirilmiştir. Hatta devletin dış politika araçlarından birisi olarak tanımlanan diplomaside etkinlik sağlayan bir araç olarak ele alınmıştır.

Uluslararası sistem birbirleriyle gönülsüz de olsa ilişki kurmak zorunda olan birden fazla aktörün beraber varlık gösterdiği bir yaşam alanı olarak tanımlanmaktadır. Sistemin yapısı çeşitli nitelendirmelerle tek kutup, çift kutup ya da çok kutuplu olarak çeşitli kavramlarla nitelendirilebilse de asıl önemli olan sistemde aktörlerin isteyerek ya da istemeyerek birbirlerinin davranışlarını etkilemeleridir. Kısacası devletler arası ilişkilerde sistemin yapısı nasıl olursa olsun bir takım sahip olunan nitelikler dış politikaları etkilemekte ve önemli ölçüde söz konusu nitelikler diplomaside

araştırılmaktadır. Çünkü diplomasi, devletlerin aktör olarak yetenek, bilgi ve kapasitelerinin birleşiminden oluşan bir siyasi faaliyettir. Devletler için hayati önem taşıyan enerji kaynakları da söz konusu araştırılan niteliklerin başında yer aldığı gözlemlenmektedir. Devletler için enerjinin askeri, jeopolitik, ekonomik, toplumsal, siyasi ve stratejik açıdan derin izler bırakan niteliğe sahip oluşu söz konusu gözlemin temelinde yatmaktadır. Enerji güvenliği konsepti ve dolayısıyla enerji bağlamında güvensizlik ortamının var oluşu söz konusu izlerin silinmesi bağlamında devletlerin kaynaklara yönelimini arttırmış, kaynakları da diplomasinin temeline oturtmuştur. Özellikle yaşanan petrol krizlerinde enerji kaynaklarının diplomaside oynamış olduğu rol söz konusu gözlemin doğruluğunu güçlendirmektedir. Ayrıca doğal gazın nitelikleri itibariyle enerji krizlerinde ve sistemin aktörleri arasındaki ilişkilerde oynamış olduğu rol ise söz konusu gözlemin gerçekliliğini ve geçerliliğini güçlendiren diğer bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda dünya coğrafyasına eşit olarak dağılmamış olan enerji kaynaklarının uluslararası sistemde güç ve uluslararası politika ışığında dış politikaya etkisi incelenmesi gerekliliği ve örnekleriyle çalışmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır. Bu noktadan hareketle çalışmada enerji kaynaklarının dış politikaya etkileri öncesi ve sonrasıyla irdelenmektedir. Söz konusu kaynakların diplomaside özellikle doğal gaz kullanımındaki küresel çapta yaşanan artışıyla birlikte diplomaside yaptırım aracı bir silah olarak kullanılması örneklerle birlikte analiz edilmektedir. Enerji kaynaklarına sahip olan devletlerin bu kaynaklarını kendi çıkarları için kullanarak küresel enerji güvenliğini nasıl tehlikeye attıklarına ve çözüm önerilerine çalışmada ayrıca yer verilmektedir. Bu bağlamda analiz edilen gelişmeler ise 1973 Petrol Krizi, 2006-2009 Ukrayna-Rusya Federasyonu arasında yaşanan enerji krizleri, Estonya-Rusya Federasyonu arasında yaşanan enerji krizleri olmakla birlikte gelecek dönemlerde meydana gelebilecek olası enerjinin diplomaside yaptırım aracı olarak kullanılabileceği öngörülen krizlerdir.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Diplomasi, Enerji Kaynakları, Güç, Enerji Güvenliği.

KIBRIS SORUNUNDA ENERJİ BOYUTU

Kamer KASIM / Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Özet

Uluslararası alanda Soğuk Savaş döneminden itibaren devam eden ve sonuçsuz müzakerelerle uluslararası politikanın gündeminde olan Kıbrıs sorunu çok çeşitli parametrelerle bölgesel ve sistemsel düzeyde tartışılmıştır. 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı sonrasında adada çatışmanın olmadığı bir istikrar ortamı oluşmuş ve iki tarafta ayrı devlet yapılanmalarını süreç içinde pekiştirmişlerdir. Her ne kadar 1983’de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin (KKTC) ilanından sonra da iki toplumlu, iki kesimli tarafların siyasi eşitliğine dayanan müzakereler devam etse de bunlar bir sonuç vermemiş ve Kıbrıs’ta iki devletli çözüm tartışmaları başlamıştır. Kıbrıs sorununda son döneme kadar gündemde olmayan yeni bir unsur ise, ada çevresinde enerji kaynaklarının varlığının tespiti üzerine bunun Kıbrıs sorunu bağlamında ele alınmasıdır. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi’nin (GKRY) KKTC’nin haklarını hiçe sayarak enerji kaynaklarının olduğu bölgelere ilişkin parselleme yapması ve en önemlisi bazı şirketlere arama lisansları vermesi Kıbrıs sorununda yeni bir gerginlik unsuru oldu. Enerji boyutunun gelişimi Kıbrıs’ta taraflar arasında ayrışmayı arttırıcı bir rol oynadı. Konunun bir yönü GKRY ve KKTC arasında egemenlik açısından çakışan sahalardan oluşması, diğer yönü ise bu enerji kaynaklarının nasıl değerlendirileceği ve bu bağlamda uluslararası pazarlara ulaştırılması konusudur. Türkiye ve KKTC haklarının ihlaline izin vermeyeceklerini ve gerekirse güç kullanabileceklerini göstermişlerdir. Enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara ulaştırılmasında en rasyonel seçenek Türkiye üzerinden olmasıdır. Bu durum Türkiye ve KKTC’nin içinde olmadığı seçeneklerin ekonomik açıdan pek de rasyonel olmayacağını şirketler açısından da ortaya koymaktadır. Enerji boyutunun tartışılmasına neden olan sadece Kıbrıs adası çevresinde değil, Mısır ve İsrail’de bulunan doğal gazla birlikte düşünüldüğünde ortaya çok önemli bir miktarın çıkmasıdır. Türkiye ve KKTC sahalardaki haklarını korumak için TPAO’ya arama lisansı vermişler ve TPAO Norveç’ten alınan sondaj gemisiyle çalışmalara başlamıştır.

Kıbrıs sorununda Annan Planı sonrası süreçte Kuzey’e verilen sözlerin tutulmaması ve Güney’in iki kesimlilik, iki toplumluluk ve tarafların siyasi

eşitliği gibi Kuzey açısından bir çözümün olmazsa olmazları olan konulara çok mesafeli olduğunun görülmesi yeni bir bakış açısına neden oldu. İki devletli çözüm fikrine uzak olanlarda bile KKTC'nin varlığının sürmesine dayalı formüller gündeme geldi. Uluslararası alandaki gelişmelerle de uyumlu olan bu durumun enerji tartışmalarına da yansımaları kaçınılmazdır. Kıbrıs'ın geleceğinde ada çevresindeki enerji kaynakları rol oynayacaksa, bu Kıbrıs sorunu müzakerelerinde de konu olacaktır. Taraflar mevcut iki devletli fiili durum çerçevesinde bir görüşme halinde deniz alanlarının bölüşümünden, çıkarılacak kaynakların nasıl değerlendirileceğine kadar kapsamlı bir şekilde enerji boyutunu ele almak zorundadırlar. Taraflar arasında çatışmalı bir tarihi geçmiş ve derin bir güvensizlik olması, enerji tartışmalarında işbirliğinden doğacak olası ekonomik getiri fikrini ikinci plana itmektedir. Kıbrıs'ta Türk tarafı açısından 1963-1974 yıllarında yaşanan katliamlar Rum Kesimine yönelik güvensizliğe neden olmuştur. Ayrıca Annan Planı sonrası süreçte de Güneyin Kuzeyi izole etmeye yönelik politikaları sürdürmesi, Rumların aynı devlet içinde eşit ortak olarak bir arada olmayı istemediğini göstermiştir. Rum Kesimi AB üyeliğini kullanarak izlediği ayrıştırıcı politika ile çözümden daha da uzaklaşmıştır. Tarafların enerji tartışmalarında çatışma olasılığını azaltacak bir yöntem bulmaları kaynakların en kısa sürede değerlendirilmesi bakımından önemlidir. Ancak KKTC'nin görmezlikten gelinmesi ve GKRY'nin adanın tamamına yönelik tasarrufta bulunmasının özellikle AB tarafından teşvik edilmesi, tarafların anlaşma zemini bulmasını zorlaştırmaktadır. Bu makalede Kıbrıs sorununun uluslararası sistem ve bölgesel gelişmelerden kaynaklanan etkilerle birlikte gelişimi ile ortaya çıkan tablo analiz edilerek, yeni bir boyut olan enerjinin tarafların argümanlarına ve stratejilerine etkisi değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Türkiye, Yunanistan, Enerji, AB.

GÜNEY KAFKASYA'DA İSTİKRARIN SAĞLANMASI İÇİN DÖNÜŞTÜRÜCÜ GÜÇ KAPSAMINDA ENERJİNİN ROLÜ

Mustafa ÜREN/Avrasya Üniversitesi

Özet

Kafkasya bölgesinin iki önemli aktörü olan Türkiye ve Rusya, farklı çıkar algılamalarına rağmen Suriye konusunda ortak hareket etmeyi başaramışlardır. Türkiye'nin böylesine hayati bir konuda ABD ile değil de Rusya ve İran ile ortak politika takip etmesi, realist paradigmanın temel varsayımları açısından uygun bir hareket tarzıdır. Tarihsel süreç içinde birçok kez savaşmak zorunda kalan ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra ise sürekli iki ayrı blokta yer alan iki aktörün Orta Doğu'da birlikte hareket etmesi, uluslararası sistemin diğer önemli bölgelerinden biri olan Kafkasya'da neden birlikte hareket etmesinler sorusunu akla getirmektedir.

Kafkasya, genel olarak Türkiye ve Rusya'nın çıkarlarının çatıştığı bir bölgedir. Örneğin her iki aktör de, hala bir türlü siyasi çözüm bulunamayan Dağlık Karabağ Sorununda farklı taraflarda yer almaktadır. Soruna çözüm bulunamamasında, Ermenistan'ı himayesine alan Rusya'nın tutumu belirleyici olmaktadır. Yine her iki aktör de, Azerbaycan'a ait enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara aktırılması için farklı projeleri desteklemektedir. Aslında enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara aktırılması için ortaya konulan nakil hatları için en kısa ve en ekonomik güzergâh Ermenistan'dan geçmektedir. Ancak Ermenistan, Dağlık Karabağ Sorunundaki tutumundan dolayı söz konusu projelerin dışında tutulmaktadır. Bu yüzden belirtilen kapsamdaki tüm boru hatları Gürcistan üzerinden geçmek zorunda kalmıştır veya kalmaktadır. Dolayısıyla bu zaruret, sürekli Gürcistan'ın lehine bir sonuç yaratmaktadır. Nitekim BP (British Petroleum)'nin hesaplamalarına göre, Gürcistan sadece Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattından her yıl 60 milyon ABD doları tutarında gelir elde etmektedir. TANAP ile bu rakamın daha da artması beklenmektedir.

Hazar enerji kaynaklarının uluslararası pazarlara aktırılması için uygulamaya konan son proje TANAP (Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi)'tir. Haziran 2018 tarihinde faaliyete geçen TANAP ile başlangıçta yıllık 16 milyar metreküp doğalgaz taşınması planlanmaktadır. Söz konusu doğalgazın, 6

milyarı metreküpü Türkiye'ye; 10 milyar metreküpü ise, Avrupa'ya taşınacaktır. TANAP'ın kapasitesini talebe bağlı olarak önce 22 milyar metreküpe, akabinde ilave yatırımlarla 31 milyar metreküpe çıkarılması hedeflenmektedir.

TANAP'ın bahse konu kapasite artırımı için en uygun seçenek Türkmenistan doğalgazını devreye sokacak olan Trans Hazar Projesidir. Adı geçen projenin hayata geçirilebilmesi, hukuki statüsü tartışmalı olan Hazar Denizi'ne yaklaşık 50 kilometrelik bir boru hattı döşenmesine bağlıdır. Bu açıdan projenin uygulanabilmesi için Rusya'nın rızası gerekmektedir. Bunun için de, bölgede söz sahibi olan bir aktörün devreye girmesi ve Rusya'yı ikna etmesi oldukça önemlidir. Bunun yapılması halinde, bölgedeki enerji kaynakları bölge halklarının lehine olan ortak projelerde Kafkasya'nın istikrarına katkı sağlayan dönüştürücü bir vasıta gibi kullanılabilir.

Bölge geneline bakıldığında belirtilen uzlaştırma faaliyetini yapabilecek en uygun aktör Türkiye'dir. Farklı çıkarlarına rağmen Suriye konusunda Rusya ile işbirliği yapabilen Türkiye, Trans Hazar Projesi konusunda Rusya'yı ikna edebilir. Daha sonra Rusya ile birlikte hareket etmek suretiyle Dağlık Karabağ Sorununun kalıcı çözümü için gerekli diplomatik süreç başlatılabilir. Söz konusu sürecin başarısına bağlı olarak Trans Hazar Projesi için inşa edilecek boru hattı Ermenistan içinden geçirilerek Türkiye'de TANAP boru hattı ile birleştirilebilir. Bu sayede Dağlık Karabağ Sorununun tarafları çatışma halinden işbirliği durumuna geçirilerek Kafkasya'nın istikrarı için uygun şartlar sağlanabilir.

Görüldüğü üzere kısaca özetlenen bu projenin hayata geçirilebilmesi için, Trans Hazar Projesi ile Dağlık Karabağ Sorununa çözüm arayışları arasında bir korelasyon kurulması her iki sorunun çözümü için daha uygun siyasal bir zemin oluşturabilir. Bu hipotezle bağlantılı göz önünde bulundurulması gereken diğer önemli bir husus ise, bölgedeki gerek istikrarın gerekse istikrarsızlığın temel kaynağının Rusya olduğu gerçeğinin unutulmamasıdır. Dolayısıyla Rusya'nın içinde olmayacağı bir projenin başarı şansı yok denecek kadar azdır.

Bu çalışmanın amacı, Türkiye'nin Trans Hazar Projesini uygulamaya koyarak Kafkasya'nın istikrarsızlığını etkileyen en önemli sorunlardan biri olan Dağlık Karabağ Sorununu çözme olasılığını analiz etmek, böyle bir projenin başarılı

bir şekilde hayata geçirilebilmesi için nasıl bir strateji takip edilmesi gerektiğini ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Kafkasya, Trans Hazar Projesi, TANAP, Dağlık Karabağ Sorunu.

İRAN'A UYGULANAN ABD AMBARGOSUNUN TÜRKİYE'NİN ENERJİ GÜVENLİĞİNE ETKİSİ

İlhan SAĞSEN / Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Özet

Enerji yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli temel unsurlardan bir tanesidir. Bu nedenle tarih boyunca tüm medeniyetler ihtiyaçlarını karşılamak için dönemin enerji kaynaklarına ulaşmaya çalışmışlardır. Bu bağlamda, enerji, insanlığın ihtiyaçlarını karşılayacak ve yaşam standartlarının devamlılığını sağlayacak bir unsurken, aynı zamanda da hem enerjiye ulaşmak hem de hakim olmak için uğruna savaşlar yapılan stratejik bir meta olarak tanımlanabilir. Enerjinin stratejik bir meta olmasındaki temel neden bu kaynakların asimetrik yapısından kaynaklanmaktadır. Yani Dünyanın her bölgesinde bulunmaması, enerjinin olduğu bölgeleri jeopolitik merkezler haline dönüştürmüştür. Uluslararası sistemdeki tüm aktörlerin enerjiye yüksek ihtiyacı enerji güvenliği kavramının tartışılmasına sebep olmuştur. Enerji güvenliğinin tanımı, enerjinin ülke sınırları içine kesintisiz bir şekilde sürekli ve uygun fiyata gelmesi manasını taşıyan enerji arz güvenliğinden tasarrufun, çevre korumasının da işin içine katıldığı geniş bir içeriğe ulaşmıştır.

Bu bağlamda, özellikle enerji temelinde dışa bağımlı ve kendi kaynakları açısından da yeterli olmayan ülkeler/aktörler için enerji güvenliğini sağlamak en önemli amaçlardan bir tanesidir. Türkiye de yüksek miktarda enerjiye ihtiyaç duyan ve bu ihtiyacını karşılayacak yeterli kaynağı da bulunmadığı için dışarıdan enerji ithal eden bir ülke olarak, enerji güvenliğini sağlamak öncelikleri arasında bulunmaktadır. Enerji güvenliğinin ne denli önemli bir husus olduğunu Türkiye Rusya ile yaşadığı uçak krizi sonrasında tecrübe etmiştir. Bu olay Türkiye için enerji bağımlılıklarını azaltma yönünde politikalar geliştirmesine ve enerji kaynaklarını/tedarikçileri çeşitlendirmeye gitmeye çalışmasına neden olmuştur.

Türkiye'nin enerji ihtiyacını karşıladığı ülkelerden bir tanesi de İran'dır. Türkiye'nin, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu verilerine göre, hem petrol hem de doğalgaz ithalatında en çok enerji aldığı ikinci ülke İran'dır. Bu da Türkiye'nin enerji güvenliğini sağlama konusunda ve çeşitlendirme

konusunda faydalandığı önemli tedarikçilerden bir tanesinin İran olduğu sonucunu doğurmaktadır.

ABD Başkanı Donald Trump, Amerikan halkının güvenliğini garanti etmediği gerekçesiyle ve korkunç ve tek taraflı olarak tanımlayarak İran ile 2015'te yapılan nükleer anlaşmadan ABD'nin çekildiğini açıkladı. Bu açıklama ardından iki aşamalı bir ambargo uygulanacağı açıklandı. Bu ambargonun ilk aşaması yürürlüğe girerken, 5 Kasım'da ise enerji sektörünü de içine alan ambargonun ikinci safhası uygulanmaya başlanacak. ABD, İran'dan enerji ithal eden ülkelerin Kasım ayı başına kadar İran'dan ithalatını kesmesini istemektedir. Bu durum, Türkiye'yi de yakından etkileyecek bir problemdir. ABD'nin bu tavrı, Türkiye'nin enerji güvenliğine ciddi sıkıntı verecektir. ABD'nin ambargosuna uymak sadece Türkiye'ye İran'dan aldığı enerjiyi nereden telafi edeceği konusunda zarar vermeyecek, aynı zamanda da İran ile mevcut yapılmış kontratlardaki yükümlülükler konusunda da sıkıntı yaşayacaktır. Geçerli bir kontrat varken tek taraflı bir vazgeçmenin hukuki sonuçları olacaktır. Daha önce nasıl Türkiye fiyatlamada İran hakkında uluslararası tahkime gitti ve İran'dan tazminat kazandıysa, şimdi de böyle bir durumda İran'ın uluslararası tahkime başvurması ve Türkiye'nin bir tazminat ödemekle karşı karşıya kalabileceği önemli problemlerden bir diğeridir. ABD bu şekilde bir ambargoya diğer devletleri de zorlarken, doğacak bu gibi zararları tazmin edecek midir? Yoksa Kasım ayı yaklaştığında diplomasi devreye girip belli düzenlemeler ve istisnalar ortaya çıkacak mıdır? Bu sorular da yine çok boyutlu bu konuyu daha iyi anlayabilmek için analiz edilmesi gereken hususlardır. Bu çerçevede, sunum, İran'a uygulanacak ambargonun Türkiye'nin enerji güvenliğini nasıl etkileyeceğini ve çeşitlendirme/çözüm konusunda nasıl bir politika izleyebileceği konusunu analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Enerji, Enerji Güvenliği, ABD Ambargosu, Nükleer anlaşma, Türkiye.

PUTİN DÖNEMİ RUS DIŞ POLİTİKASI VE EKONOMİSİNİN DÖNÜŞÜMÜ: BİR ENERJİ MUCİZESİ

Kübra ÇAĞLAR HEKİMOĞLU /Atatürk Üniversitesi

Özet

Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Soğuk Savaşın sona ermesiyle hayat bulan Rusya Federasyonu (RF), 1990'lı yıllar boyunca hem ekonomik hem de siyasi birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmıştır. İçine düştüğü çıkmazdan kurtulmaya çalışan Rusya, Soğuk Savaş sonrasını takip eden on yıl içerisinde istikrarsız bir dönem yaşamıştır. Ancak, 2000 yılında Putin'in devlet başkanlığı koltuğuna geçmesiyle birlikte, Rusya için değişim rüzgârları esmeye başlamıştır. 1999 yılı ve sonrasında yükselmeye başlayan petrol fiyatlarıyla birlikte Rus ekonomisi büyük bir canlanma yaşamıştır. Ekonomik olarak kalkınan Rusya, kendisini dış politika alanında da toparlamıştır. Sahip olduğu rezervlerden elde ettiği gelirlerle ekonomisini güçlendiren Rusya, siyasi çıkmazlarından da kurtularak dış politikada etkin bir güç olmanın yollarını aramıştır. Putin Dönemi'yle birlikte enerji, hem ekonomik kalkınmanın en önemli aracı hem de dış politikada devletlerle kurulan ilişkilerde belirleyici bir unsur olmuştur. İçinde bulunduğu ekonomik darboğazı ve siyasi açıdan çalkantılı yılları geride bırakmaya çalışan Rusya, enerjiyi hem ekonomik hem de siyasi ilişkilerinin odağına yerleştirerek büyük bir dönüşüm yaşamıştır. Soğuk Savaş sonrasında ülkede yaşanan zorlu süreci toparlayan Putin, ülkesini hem bölgesel hem de küresel politikada söz sahibi bir konuma getirmiştir. Devlet başkanı Putin ile birlikte, Kremlin siyasi otoritenin tek merkezi haline gelmiş, ekonomi hızlı bir yükselme sürecine girmiş ve siyasi açıdan istikrarsız yıllar sona ermiştir. Bu durum Rusya'nın dış politikasına da yansyarak uluslararası arenada prestijli bir Rusya karşımıza çıkmıştır. Sahip olduğu zengin hidrokarbon kaynakları ve özellikle dünyanın en büyük doğalgaz üreticisi ve tedarikçisi olması, Rusya'yı diğer ülkelerden ayıran özel bir dış politika yaklaşımına itmiştir.

Dış politikasını enerji üzerinden şekillendiren Rusya, bunu gerektiğinde bir silah olarak kullanarak da uluslararası politika sözü geçen bir aktör konumuna yükselmiştir. Putin Dönemi'nde Rus dış politikasında görülen en önemli değişim, enerjinin güçlü bir silah olarak kullanılması olmuştur. Bölgesel ve küresel güç olma yolunda enerjiyi bir dış politika aracı olarak

kullanarak, büyük bir dönüşüm süreci yaşamıştır. Soğuk Savaşın kaybeden tarafı olan Rusya, dünya piyasalarında enerji fiyatlarının yükselmeye başlamasıyla zorlu yıllarını geride bırakmıştır. Bugün itibarıyla, Rusya gelişen bir ekonomiye sahip, Asya ve Avrupa ülkelerine enerji tedarik eden güçlü bir ülke konumuna sahiptir. Putin Rusya'sının, enerji ile ekonomi ve dış politika alanında kurduğu bu özel ilişki Rusya'nın yeniden canlanmasını sağlamıştır. Sovyetler Birliği'nin tarih sahnesinden silinmesinin ardından onun yerini alan RF, içinde bulunduğu zorlu yılları geride bırakmak için beklediği mucizeyi artan enerji fiyatlarında bulmuştur. Putin Dönemi ile birlikte Rusya, petrol ve doğalgazdan sağlanan gelirlerle ekonomik güç elde etmiş ve bu ekonomik güç onun dış politika amaçlarına ulaşabilmesinin kilidi olmuştur. Putin Rusya'sının sahip olduğu zengin enerji kaynaklarını dış politikada stratejik bir silah olarak kullanmasının yansımaları ülkede kısa zaman içerisinde kendisini hissettirmiştir. Ülkenin politik prestijine kavuşmasının yolunu açmıştır. Rusya'nın izlediği enerji merkezli dış politika sayesinde yaşanan ekonomik ve siyasi olumlu gelişmeler, enerji kaynaklarına sahip olmanın, bir ülkenin deyim yerindeyse kaderini değiştirme noktasında ne kadar önemli olduğunu gözler önüne sermiştir. Bu çerçevede, çalışma, artan enerji gelirleriyle kendisini toparlayan Rusya'nın yaşadığı ekonomik dönüşüm ve ardından kendine özgü enerji merkezli dış politika geliştirerek yeniden yükselişle dünya sahnesine "başat güç" olarak geri dönüşünü ortaya koyma amacındadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Putin, Enerji Kaynakları, Dış Politika, Ekonomi.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

09:00-10:30

4. Oturum / 4th Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Alper Tolga Bulut*

Kadın Çalışmaları

- "Kadın Seçmenlerin Oy Verme Davranışları Üzerinde Etnisite Etkisi: Sivas İli Örneği" ***Erol Kalkan - Nurgül Ergül***
- "Türkiye'de Kadın ve Siyasal Temsil" ***Emel İlter - Alper Tolga Bulut***
- "Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Algıları: Karadeniz Teknik Üniversitesi Örneği" ***Mehtap Erdoğan***
- "Bir Eşitsizlik Nosyonu Olarak Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Akraba Evliliği" ***Sedat Polat***

KADIN SEÇMENLERİN OY VERME DAVRANIŞLARI ÜZERİNDE ETNİSİTE ETKİSİ: SİVAS İLİ ÖRNEĞİ

**Erol KALKAN / Karadeniz Teknik Üniversitesi
Nurgül ERGÜL / Cumhuriyet Üniversitesi**

Özet

Sosyolojik ve sosyo psikolojik kuram ışığında tüm yaklaşımlar dikkate alındığında, Türk siyasal sisteminin temellerini oluşturan ve seçmen davranışlarına etki eden faktörlerin etnik yapı kapsamında incelenmesi önem arz etmektedir. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde, etnisite ve kimlik kavramının oy verme davranışları üzerinde, özellikle kadın seçmenlerin oy verme davranışı üzerinde etnisitenin etkisi, akademik olarak yeterince çalışılmadığı görülmektedir. Sosyolojik bölünmeleri bilimsel verilerle açıklamak amacıyla ve toplumun sosyo-psikolojik yapısını farklı kitlesel kimlikler üzerinden görebilmek, hangi dinamiklerle oluştuğunu ve ne şekilde siyasal sonuçlara sebep olduğunu anlayabilmek bakımından gereklidir. Türkiye Cumhuriyeti kültürel çeşitliliği barındıran toplum yapısı gereği siyasal katılımın bu boyutu ile incelenmesi önem arz etmektedir. Seçmen davranışlarının doğru analiz edilmesi, yalnız siyasi partilerin başarısı üzerinde değil, aynı zamanda sosyolojik dinamiklerin anlaşılması bakımından da oldukça önemlidir. Bu bağlamda, çalışmada Türk seçmenin etnik dokusunu hedef alarak, kozmopolit yapının siyasal tercihleri ne ölçüde etkilediği ve hangi faktörlerden etkilendiği hususlarında siyaset bilimine katkı sağlamak ve kadın seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde etnisite etkisini görmek bu çalışmada amaçlanmıştır. Kadın seçmenlerin etnik yapılarına göre farklı oy verme davranışlarında bulunacakları ve farklı dinamiklerden etkilenecekleri tartışmanın konusunu oluşturmaktadır. Kadın seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde etnisite etkisi var mıdır? Çalışmanın temel sorusudur. Çalışmanın ana hipotezi, kadın seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde etnisite etkisi bulunmaktadır şeklinde geliştirilmiştir.

Parti ve ideoloji kavramlarından en az etkilendiği düşünülen yerel seçimler ve toplam seçmen sayısının yarısını oluşturan kadın seçmenler çalışmanın temel sorusu olan etnik kimlikler üzerinden değerlendirmeye alınmıştır. Etnisite ve kimlik kavramı çözümlenirken hedef seçmenin kimlik

farklılıklarına göre hangi faktörlerden etkilendiği, sorusu çalışmaya yön vermiştir. Bu amaçla siyaset bilimine yön veren teoriler içerisinde sosyolojik yaklaşıma göre, politik tercihlerin belirlenmesinde sosyal özelliklerin oy verme tercihlerini belirlemiş olduğu varsayımı, kimlik kavramının açıklanmasında yol göstermiştir. Bir diğer yaklaşım olan sosyo-psikolojik kuramın temelinde yer alan seçmenin aile ve çevresinden etkilenmesi ise etnik yapının aile ve sosyal çevre boyutuyla açıklanmasına zemin oluşturmaktadır. Tartışma konusu kapsamında Columbia Ekolü (sosyolojik yaklaşım) politik tercihlerin belirlenmesinde sosyal özellikler önemlidir teorisinden ve sosyo-psikolojik yaklaşımın temelleri olan seçmenin aile ve çevresinden etkilendiği varsayımlarından faydalanılmıştır.

Kaynak alınan temel varsayımlar ışığında etnik kimlik bakımından kozmopolit dokuda olan Sivas İli çalışmanın tartışma konusu ve hipotezine cevap verecek nitelikte olması sebebiyle uygun örnek il olarak seçilmiştir. Sivas merkezde 500 seçmenle likert tipi anket uygulaması yapılarak yerel seçimler bazında farklı etnik gruplara mensup olan kadınların, oy verme davranışlarını etkileyen etnisite faktörü çözümlenmeye çalışılmıştır. Toplanan veriler betimleyici analiz, anova analizi ve faktör analizleri ile değerlendirilmiştir. İlk olarak, elde edilen demografik veriler betimleyici analiz ile incelenmiştir. Etnisite, ideoloji, eşten etkilenme ve parti kimliği gibi unsurlar ise anova ve faktör analizleri ile değerlendirilmiştir. İkinci aşamada kadın seçmenlerin oy verirken dikkate aldığı faktörleri belirlemek için araştırma kapsamında kendilerine sunulan maddelerle faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizleriyle alt ölçekler oluşturulduktan sonra her alt ölçek için cronbach alpha katsayıları hesaplanarak, ölçek maddelerine verilen cevapların toplanabilir olup olmadığı bir diğer ifade ile bu ifadeler birleştirildiği takdirde tek bir olguyu ifade edip etmediği belirlenmiştir. Üçüncü aşamada ise temel araştırma sorusunu açıklayan dört farklı hipotez Oneway Anova testi (varyans analizi) ile açıklanmıştır. Çalışma kapsamında kurduğumuz hipotezler ve bu hipotezleri test etmek için kullandığımız değişkenlerin yapısından kaynaklı (ikiden fazla grup ortalamasının karşılaştırılması) varyans analizleri kullanılmıştır.

Sosyolojik model ve sosyo-psikolojik teori ışığında grupların demografik özellikleri incelenmiştir. Sosyolojik teorisinin grup bazlı varsayımından hareketle gruplar belirlenmiş, gruplar arası benzerlikler ve farklılıklar

demografik özellikler üzerinden incelenmiştir. Anket çalışmasının birinci kısmını oluşturan demografik sorular katılımcıların yaş ortalaması, medeni halleri, eğitim durumları, inanç farklılıkları, gelir düzeyleri, etnik mensubiyetleri ve mesleki durumlarıdır. Görüşme yapılan 500 katılımcının cevap formları veri kalitesi açısından incelenmiş ve 495 katılımcının cevapları eksiksiz ve geçerlilik kriterlerine uygun olduğundan analizlere dâhil edilmiştir. Katılımcılara yaş ortalamaları, medeni halleri, eğitim durumları, sahip olduğu inançlar, gelir durumları, hangi etnik gruba mensup oldukları ve mesleki bilgileri sorularak demografik yapıları analiz edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Katılım, Kadın Seçmenler, Oy Verme Davranışları, Etnisite, Seçmen Yapısı, Siyasi Faktörler.

TÜRKİYE'DE KADIN VE SİYASAL TEMSİL

Emel İLTER/ Karadeniz Teknik Üniversitesi
Alper Tolga BULUT / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Çağdaş demokrasilerin uygulama aracı olan siyaset temsil, kadın ve erkeklerin karar alma mekanizmalarına eşit şekilde dâhil edilmesiyle demokratik olarak gerçekleşmiş olmaktadır. Kadınların siyasette temsili sadece demokrasinin gerçekleşebilmesi için değil, aynı zamanda kadın sorunlarının çözümü için de gereklidir. Kadınların erkeklere göre farklı öncelikleri ve her bir konu için farklı bakış açıları vardır. Tüm bu farklılıkların siyaset alanında da karşılık bulması, kadın çıkarlarının görünür kılınması siyaset temsili tam anlamıyla gerçekleşmesini sağlamaktadır. Bu bağlamda kadının siyasette ve özellikle yasama organında temsili siyaset biliminin önemli çalışma alanlarından birini oluşturmaktadır. Kadınların siyaset temsile bireysel katılımının özellikle 20.yy'ın ikinci yarısından itibaren artmasına ve siyaset alanında kadın hak ve özgürlükleri kapsamında yapılan düzenlemelere rağmen, siyasette temsil konusunda kadınların yeterli seviyede olmaması bilim insanlarını ve siyasetçileri bu konu üzerine yoğunlaşmaya sevk etmektedir.

Bu alanda yapılan çalışmaların temeli Amerikalı siyaset teorisyeni Hanna Fenichel Pitkin'in 1967 yılında kaleme aldığı "The Concept of Representation" adlı kuramsal çalışmaya dayandırılmaktadır. Pitkin'in temsil ile ilgili yaptığı sınıflandırma bağlamında literatürde sıkça tartışılan iki konu üzerinde durulmaktadır: Özellikle 1990'lardan itibaren "Betimsel temsil" olarak ifade edilen, temsil edilen ve temsil eden kişiler arasında bağlantı kurularak temsili cinsiyet, dil vs. kriterlere dayanarak en iyi şekilde yapılabileceği düşüncesi çalışmalarda sıkça bahsedilmektedir. Ancak 2000'li yıllardan sonra kadının temsili ile ilgili çalışmaların odak noktası Pitkin'in 1967'de belirttiği (Substantive representation'a) "Esaslı temsile" doğru kaymaktadır. Temsilde önemli olan şeyin kritik eylemler olduğunu vurgulayan bu temsil türünde Parlamenteoda kadın sayısının artırılması kadınların temsili gerçek anlamda sağlıyor mu?, kadın vekiller, kadınların temsili noktasında fark yaratabiliyorlar mı?, kadın milletvekilleri kadınların ilgi ve çıkarlarını gerçekleştirebilmek için faaliyetlerde bulunuyor mu? gibi

sorular çerçevesinde bilim insanları ve siyasetçiler arasındaki tartışmaları hızlandırmaktadır.

Kadının temsili ile ilgili yapılan çalışmaların çoğu gelişmiş Batı ülkelerini incelemekte, özellikle de ABD, İngiltere ve İskandinav ülkeleri vaka olarak kullanılmaktadır. Gelişmekte olan ve özellikle müslüman ülkelerde kadınların parlamentoda temsili konusu siyaset bilimi kapsamında yapılan çalışmalarda ihmal edilmektedir. Ayrıca Türkiye’de yapılan çalışmalar çoğunlukla toplumsal ve sosyolojik boyutlara vurgu yapmaktadır. Bu bağlamda çalışma iki temel konuda siyaset bilimi literatürüne katkıda bulunmayı hedeflemektedir: Öncelikle, parlamenter aktivitelerin özetleri dikkate alınarak ortak bir başlık kodlama sistemi yardımıyla parlamenter aktivitelerin içerik kodlamasının yapılması ve somut verilerin elde edilmesi İkincisi, kadının temsilinin inceleneceği yer olarak gelişmekte olan Müslüman bir ülke Türkiye’yi esas almasıdır.

Çalışma kadının esaslı temsilini Türkiye örnek olayı üzerinden ele almaktadır. Bu bağlamda özellikle kadın parlamenterlerin mecliste hangi konular üzerinde yoğunlaştıklarını, gerçekleştirdikleri faaliyetlerin kadınların var olan sorunlarını çözme noktasında bir işleve sahip olup olmadığını araştırmaktadır. Ayrıca Mecliste kadının temsili konusunda milletvekilleri arasında ortaya çıkabilecek farklılıkları hem cinsiyet hem de partiler bazında değişimini incelemektedir. Bu bağlamda çalışma hem cinsiyet çalışmalarına hem de partiler arası rekabet literatürüne katkıda bulunmaktadır.

Çalışma tüm bu sorulara cevap verebilmek için önceki çalışmalardan farklı olarak söylenilene değil faaliyetlere bakarak değerlendirme yapmaktadır. Bunun için öncelikle siyasi partilerin ve milletvekillerinin meclis faaliyetlerinin detaylı bir envanteri çıkarılmaktadır. Söz konusu meclis faaliyetlerinin özetleri dikkate alınarak 21 genel ve 240 alt başlık altında kodlanmaktadır. Bu bağlamda Comparative Agendas Project (CAP) tarafından geliştirilen içerik analizi ve başlık kodlama yöntemini benimsenmektedir. Daha sonra elde edilen verilere ekonometrik analiz yöntemi uygulanarak sonuçlar yorumlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Siyasal Temsil, Kadın, Türkiye, TBMM, Karşılaştırmalı Gündem.

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİNE İLİŞKİN ALGILARI: KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Mehtap ERDOĞAN /Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Cinsiyet, kişinin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikleri olarak tanımlanmaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı, kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenmiş kişilik özelliklerini, rol ve sorumluluklarını ifade etmektedir. Başka bir ifadeyle toplumsal cinsiyet kavramı içerisinde; kadın ya da erkek olmaya toplumun ve kültürün yüklediği anlamları, beklentileri ve genellikle bireyin biyolojik yapısı ile ilişkili bulunan psikolojik özellikleri de barındırmaktadır. Bu nedenle toplumsal cinsiyet kavramının tanımında biyolojik farklılıklardan değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili değerler, beklentiler, kalıpyargılar ve roller bulunmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri, geleneksel olarak kadınlarla ve erkeklerle ilişkili olduğu kabul edilen rolleri ifade etmektedir. Bunlar toplum tarafından kalıpyargıya dönüştürülmektedir. Güçlü kalıpyargıların söz konusu olduğu alanlardan birisi de cinsiyettir. Toplumun kadınlardan ve erkeklerden göstermelerini beklediği özelliklere toplumsal cinsiyet kalıpyargıları denilmektedir. Literatürde, toplumsal cinsiyet rolleri kalıpyargıları açısından kadın ve erkeğin rolleri; geleneksel ve eşitlikçi roller olarak sınıflandırılmıştır. Geleneksel roller içerisinde kadına yüklenen roller; ev işlerinden sorumlu olma, iş hayatında aktif olmama gibi eşitlikçi olmayan sorumlulukları içermektedir. Erkekler yüklenen geleneksel roller ise; eve dışardan gelir getirme, evin geçiminden sorumlu olma, evin reisi olmasıdır. Eşitlikçi roller ise; aile, mesleki, evlilik, sosyal ve eğitim yaşamında kadın ve erkeğin sorumlulukları eşit olarak paylaşmaları olarak belirtilmektedir.

Toplumsal cinsiyet rolleri açısından kadın ve erkeğin rolleri; geleneksel ve eşitlikçi roller olarak belirlenmiştir. Geleneksel roller içerisinde kadına yüklenen roller; çocuk doğurma ve büyütme, temizlik yapma, bulaşık yıkama, yemek pişirme gibi ev işlerinden sorumlu olma, kendilerinden önce eşlerinin ve çocuklarının ihtiyaçlarını karşılama, onların mutluluğu ve rahatı için kendi isteklerinden ödün verme, iş hayatında aktif olmama gibi eşitlikçi olmayan sorumlulukları içermektedir. Erkekler yüklenen geleneksel roller

ise; ev dışında çalışma, aileleri için zorluklarla mücadele etme, evin geçiminden sorumlu olma, parasal kaynaklar üzerinde kontrol sahibi olma ve evin reisi olma gibi sorumluluklar yüklemektedir. Eşitlikçi roller ise; aile, mesleki, evlilik, sosyal ve eğitim yaşamında kadın ve erkeğin sorumlulukları eşit olarak paylaşmaları olarak belirtilmektedir. Amaç: Bu araştırmada, üniversitede lisans öğrenimi gören İİBF öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ve tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Örneklem Seçimi: Olasılığa dayanan " Tabakalı Örneklem Seçimi" uygulanmıştır. Yöntem: Bu çalışma nicel bir araştırmadır. Karadeniz Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, MLY, ÇEEİ, İKT, İŞL, EKO, ULS ve KAMU bölümlerinde öğrenim gören 1.2.3.4 sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını ve tutumlarını etkileyen faktörleri belirlemek amacıyla toplumsal cinsiyet algı ölçeği kullanılmıştır. Bulgular: Öğrenciler geleceğin toplum mühendisleridir. Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin kalıpyargı ve tutumları eşitlikçi bir biçimde şekillendirerek topluma benimsetilmesinde önemli sorumlulukları olan kişilerdir. Bu tür fakültelerden mezun olan öğrencilerden beklenen toplumun ihtiyaç duyduğu konularda işlevsel olmalarıdır. Bu nedenle İİBF öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının belirlenmesi son derece önemlidir. İİBF öğrencilerinin cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutumlara sahip olmaları hem hizmet verecekleri kurumlarda eşitlikçi bakış açısı hem de aile yapısında daha eşitlikçi olmasını sağlayacaktır. Bu nedenle İİBF den mezun olacak öğrencilerin toplumsal cinsiyet eşitsizliği konusunda bilinçlendirilmiş olmaları gerekmektedir.

Bu araştırmada öğrencilerin geleneksel tutuma sahip oldukları, "eşitlikçi cinsiyet rolü" ve "kadın cinsiyet rolü" alt boyutlarından aldıkları puan ortancaları incelendiğinde; öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eşitlikçi tutuma sahip oldukları, "Evlilikte cinsiyet rolü", "geleneksel cinsiyet rolü" ve "erkek cinsiyet rolü" alt boyutlarından aldıkları puan ortancaları incelendiğinde ise, öğrencilerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin geleneksel tutuma sahip oldukları belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Toplumsal Cinsiyet.

BİR EŞİTSİZLİK NOSYONU OLARAK TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ VE AKRABA EVLİLİĞİ

Sedat POLAT / Atatürk Üniversitesi

Özet

İnsanlar hayatta kalabilmek ve yaşamsal koşullarını iyileştirmek için bir arada yaşamak zorundadırlar. Bu birarada yaşama zorunluluğu tarihsel süreçte belli davranış ritüellerini meydana getirmiştir. İnsanlar ilkel durumdan günümüz modern toplumlarına ulaşana dek birarada yaşamanın belli formlarını geliştirdiler. Bu formların en belirgin olanı aile kurumudur. Aile, yerküre üzerinde toplum hüviyeti kazanmış, her toplumda çeşitli görünümle ortaya çıkması bakımından evrensel bir kurumdur. Ailenin en temel özelliği ferden içine doğup büyüdüğü, çeşitli ihtiyaçlarının giderildiği birincil sosyal gruptur.

Toplumların tarihi aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin de tarihidir. Bu eşitsizlikler toplumdan topluma, kültürden kültüre değişiklik gösterse de özellikle küreselleşen dünyada bu eşitsizliklerin toplumların karmaşık yapısıyla paralel olarak çeşitlendiği görülmektedir. Tarihsel olarak ortaya çıkan mülkiyet ilişkisi beraberinde toplumsal eşitsizlikleri doğurmuştur. Mülkiyet ilişkisi toplumlarda sınıflı bir yapının doğmasına yol açarken aynı zamanda başka toplumsal bölünmeleri de meydana getirmiştir. Bu bölünmelerin en belirgin olanı cinsiyete dayalı bölünmedir. Biyolojik farklılıklarından (sex) ziyade, toplumsal olarak kurulan toplumsal cinsiyet (gender) nosyonu, kadını, erkeklik (ataerki) anlayışının sömürgesi haline getirmiştir. Evlilik olgusu ile kadın adeta yaşamın dışına itilmiş 'ev'e bağımlı hale getirilmiştir. Akraba evliliğinin nispeten daha fazla yaşandığı topluluklarda kadının söz hakkı dahi elinden alınmış, kadın üzerindeki egemenlik baba-koca arasında el değiştirmiştir.

İnsanlar tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren hayatlarını sürdürebilmek için işbirliği yaptıkları söylenmektedir. Sayıca az olan ve dünyanın farklı yerlerinde küçük gruplar halinde yaşayan bu ilk insanlar uzun zaman boyunca izole gruplar halinde varlıklarını sürdürmüşler. Yaşamlarını sürdürmenin ve soyun devamını sağlamanın kaçınılmaz olduğu bu izole gruplar arasında evlilik ritüellerinin olup olmadığı bilinmemektedir. Ancak çağlar boyunca varlıklarını sürdürebildikleri için biyolojik yeniden üretimin

¹ Bu çalışma 2016-2017 yılında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Genel Sosyoloji ve Metodoloji Anabilim dalına sunulan yüksek lisans tezinden çıkarılmıştır.

olduğu kesinlik kazanmaktadır. Sayıca küçük ve izole yaşayan bu topluluklarda iki farklı cinsin cinsel münasebetleri sonucu soyun devamı sağlanmıştır. Ancak bu iki cinsin akrabalık derecelerinin bilinmemesiyle birlikte aralarında bir akrabalık ilişkisinin olduğu söylenmektedir.

Erzurum ili merkezinde yürütülen bu çalışmada toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin bir nedeni olan akraba evliliğinin gerçekleşmesinde hangi faktörlerin etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. Akraba evliliği yapan eşlerin evlilik hakkındaki tutum ve düşünceleri, yaş (evlenme yaşı) , evlilik kararı, eğitim durumu, gelir durumu ve düzeyi, iş gücüne katılım durumu, evlilik ve akrabalık durumu gibi sayıtların yanında evlilik olgusu, akraba evliliği, aile, cinsiyet eşitsizliği gibi olgular hakkındaki tutumlarının araştırılması hedeflenmiştir. Bu çalışma nitel bir araştırmadır. Yarı yapılandırılmış anket formu Erzurum il merkezinde akraba evliliği yapmış 20 kadın ile görüşülmüştür.

Akraba evliliğinde her iki ailenin akrabalık ilişkileri, evliliği kadın açısından dezavantajlı hale getirmektedir. Evliliğin gerçekleşme nedeni ekseriyetle ailelerin var olan akrabalık ilişkilerini daha da güçlendirme isteği, her iki tarafın tanınır bilinir olması, gelinin kayınvalide ve kayınpedere daha iyi bakacağı inancı, yabancıya duyulan güvensizlik, düğün maliyetini azaltma çabası, erkeğin ailesinin geline daha iyi davranacağı inancı, evlilikte çıkabilecek sorunların aileler içinde hallolunacağı inancı gibi pek çok faktör etkili olmaktadır. Ancak evliliğin gerçekleşmesinden sonra yukarıda sayılan tutumların bir çoğunun gerçekleşmediği kadınlar tarafından ifade edilmiştir. Evliliğin gerçekleşmesi ile birlikte akrabalık ilişkileri yerini dünürlük ilişkilerine bıraktığı, kayınvalide ve kayınpederin kadına akrabaları gibi değil de kayınvalide ve kayınpeder olarak davrandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Her iki ailenin akrabalık ilişkilerinden kaynaklanan herhangi olumsuz bir durumun, evlenen çiftin yaşamına yansıdığı, özellikle kadının bundan olumsuz etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır. Akradan kız almanın hedefinde gelin olacak kişinin aile fertlerine daha iyi davranacağı inancı, gelinin bir aileye karşı sorumluluk taşımasına yol açmaktadır. Kadına peşinen yüklenen bu sorumluluklar kadının özgürlüğünü kısıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Akraba Evliliği, Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği, Eşitsizlik.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

09:00-10:30

4. Oturum / 4th Session

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Murat Ülgül*

İnsan Hakları Hukuku

- "İnsan Hakları: Liberal-Normatif Hukuksal Biçimciliğe Karşı Onto-Politik ve Etik-Politik Gerekçelendirme" *Efe Baştürk*
- "AB'nin Yeni Komşuluk Politikasının İnsan Hakları Üzerine Etkileri: İran Kamuoyu Örneği" *Onur Okyar*
- "İnsan Haklarının Korunması Bağlamında İnsani Müdahale ve Devletlerin Egemenliği Sorunu" *Eda Tutak*
- "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Anayasa Mahkemesinin Davranış Değişikliğine Etkisi" *Muhammet Erdal Okutan*
- "Afrika Örneğinde İnsan Haklarının Bölgesel Düzeyde Hukuki Korunma Mekanizması Üzerine Bir İnceleme" *Mahir Terzi - Serkan Yenil*

İNSAN HAKLARI: LİBERAL-NORMATİF HUKUKSAL BİÇİMCİLİĞE KARŞI ONTO-POLİTİK VE ETİK-POLİTİK GEREKÇELENĐİRME

Efe BAŞTÜRK / Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi

Özet

Uluslararası ilişkiler alanında yaşanan son dönem gelişmeler, etik ve politika arasındaki kadim ilişkinin yeniden gündeme alınmasını zaruri kılmaktadır. İnsan hakları, günümüzde, ulusal egemenlik tarafından olduğu kadar, uluslararası sistemin küresel işleyişi tarafından da hipotetik negasyona uğratılmış durumdadır. Devletlerin savaş politikalarında giderek artan "haklı savaş" iddiaları ve uluslararası sistemin devlet-merkezli bir etik-politik dönüşüme uğratılması karşısında insan hakları düşüncesinin ontolojik düzeyde içi boşaltılmış olduğu gözlemlenebilir. Terörizmin küresel ve yerel düzeyde devlet egemenliğini tehdit edişi ve fakat devletlerin sınırsız ve olağanüstü (exceptional) refleksleri karşısında egemenliğin ve savaşın sınırları üzerinde etik veya hukuki bir tahayyül imkanı da geçersizleşmiş durumdadır. Oysa insan hakları, en başta bir felsefe olarak, politik edim ve davranışların karşısında politik olanın idealize edilmiş bağlamını merkeze alarak bir yanıt verme teşebbüsüdür. Bu Arendt'çi insan hakları varsayımı, insan denilen varlığın ontolojik statüsünü her tür egemenlik iddiasından ve politik bağlamdan uzakta, ondan bağımsız ve en önemlisi onun üzerinde ele alma etiği ve sorumluluğunu imlemektedir.

Arendt'in Kant'a atıfla inşa etmeye yeltendiği "kozmpolit" siyaset felsefesinin temel niteliği, insan kavramının evrensel ufkunu göstermesinde değil, egemenliğin sınırını işaret etmesinde yatar. Buna göre egemenliğin sınırı, en temel varlık olan insan kavramının evrensel ontolojisinde saklıdır ve bu düşünce en bariz anlamını insan haklarının normatif bağlamında gösterir. Devletleri, egemenlik formlarını ve somut politik işleyişlerin ötesinde bulunan şey, politikanın ele geçiremeyeceği bir ontoloji olan insanlık kavramının kendisidir. Bu kavram, politikanın yegane öznesi olarak varsayılan devletlerin bu alanda tek olmadığını, politikanın özneler arası bir paylaşım ilişkisi olduğunun kabulü sayılabilecek bir düşüncenin temelini oluşturmaktadır. Etik-politik gerekçeleştirme, yani Kant-Arendt momenti olarak öne sürebileceğimiz bu varsayımsal bağlam, insan kavramının ontolojisi üzerinden bir açıklama teşebbüsünde bulunarak, insan haklarının

hukuki normatifliğinden ziyade, insan kavramının merkeze alınacağı bir politik çerçeve çizme amacı taşır. Bu varsayım, insan kavramının ontolojisinde, açık bir ilke olarak "sorumluluk" duygusunu görmekte, böylece etik-politik gerekçelendirmenin en temel yarasını insan varlığının kendisinde bulmaktadır. Buna karşın, egemenliğin öznesi olarak devlet – ya da en geniş anlamıyla egemenlik formu – kendi rasyonelitesini kendinden devşirebilen ve bu nedenle kendi ediminde herhangi bir sorumluluk duygusu taşıma gereği duymayan bir makine olarak düşünülmektedir. Devletin, bu varsayımsal kurgu içerisinde, insandan farkı, davranışları öz-kontrol veya öz-algı çerçevesinde anlamlandırma gereği duymaması, bunun sonucunda haklılık telaşı gütmeksizin kendi davranışına – salt egemenlik kaynaklı olduğu için – "geçerlilik" (legitimate) mührü vurabilmesidir. Oysa etik-politik gerekçelendirme, davranışın ancak sorumluluk ilkesi ve duygusu uyarınca öz-değerlendirme etrafında bir düşünümelliğe tabi tutulabilmesi ile mümkündür.

Benim Kantçı-Arendt'çi moment olarak öne sürmek istediğim düşüncenin asıl vurgulamaya çalıştığı nokta burasıdır: insan hakları, daha doğrusu onun etik-politik düzeyde tek geçerli temel olarak sayılma gerekliliği, insan haklarına saygılı bir evrensel hukukun tesis edilmesi ile değil, egemenlik formunun tek başına üstlenmekte yetersiz kalacağı bir "sorumluluk" ilkesi ve duygusunun politik düzeyde işlevsel kılınması ile mümkün olabilir. Dolayısıyla bu, Yunanlıların sıklıkla vurgulamış oldukları gibi, politikanın aynı zamanda varoluşsal bir bağlam içermesi gerektiğine dair düşüncelerinin çağdaş bir güncellemesi olarak da ele alınabilir. Çünkü insan hakları, egemenliği düzenleyici bir normatif prosedür olarak düşünüldüğünde, egemenlik-merkezli bir yorumlama ile pekâlâ rahatlıkla politize edilebilir, daha doğrusu konjonktüre uyarlanarak bağlamını yitirebilir. ABD'nin terörle mücadele altında "haklı savaş" doktrini eşliğinde "insancıl müdahaleler" nosyonlarını egemenlik doktrinine bağlayabilmesi bunun apaçık örneğidir. Oysa insan hakları, en temelde, verili egemenlik işleyişlerinin kapsayamayacağı bir onto-politik zemini öne çıkartarak insan hakları hukukunun liberal-normatif dar kapsamlılığını bertaraf edebilir. İnsan haklarını dar kapsamlı ele alan liberal yaklaşım, insan haklarını egemenlik alanı içinde işleyen fakat politik ilişkiler alanı ile karşılaştırıldığında tali bir mekanizma işlevi gören bir hukuksal biçimcilik ön görür. Bu yaklaşım

içerisinde devlet, toplumsal sözleşme gereği, insan hakları ile uyumlu olarak kurulmuştur ve politik-hukuki çerçevesi de buna göre düzenlenmiştir. Ancak bu yaklaşımın sorunlu noktası, insan haklarını toplumsal sözleşmenin başlangıç durumundaki inşasına sabitleyerek, somut egemenlik icrası karşısında tarih-dışı bir bağlama yerleştirmesidir.

Oysa insan hakları, yukarıda belirttiğim gibi, tüm anlamını egemenliğin somut icrası karşısına getirilebilecek bir etik ilkede bulur. Bu etik ilke, egemenliğin sahip olamayacağı bir sorumluluk duygusundan türeyeceği için egemenliğin hem sınırını hem de her şeye kadir (omnipotent) olamayacağı gerçeğini gösterir. Bu düşünce, Alman hukuku geleneği içerisinde Höffe'de anlamını bulmuştur. Höffe, Hegel'den esinlenerek, liberal evrenselciliğin geçersiz kaldığı noktayı çizer. Buna göre haklar, yükümlülükler, sorumluluklar ve özgürlükler adıyla anılan tüm temel nosyonlar, mübadele edilebilirliği ile anlamlandırılır. Bunun açık anlamı, hak ve özgürlükler, "sahip olunmak" ile yetinilen anlamlı kriterler değil, kişinin başkaları ile zorunlu olarak birlikte paylaştığı kolektif değerlerdir. Bundan dolayıdır ki hak ve özgürlükler, her koşulda, öteki ile paylaşılan bir ilişkide mübadele edilebilirliği noktasında sağlam bir etik-politik içeriğe kavuşmaktadır. Tam da bu nedenle, hak ve özgürlükler doktrini, açıkça, kendisinin somut olarak bulunmadığı bir ilişkide gündeme getirilebilecek egemenlik-dışı bir tarihselliktir.

Sonuç olarak, insan hakları düşüncesine dayalı bir politik felsefe, günümüz uluslararası ilişkiler dünyasında zorunlu-imiş gibi gösterilen egemenlik formlarının olağanüstü (exceptional) çalışma biçimlerine karşılık olarak, politik olanın insansı ve insancıl özü ile karakterini vurgulayan bir egemenlik-dışı söyleme oturtulmalıdır. Bu egemenlik-dışı söylem, etik-politik içeriği ile uyumlu olma zorunluluğundan dolayı, herhangi bir egemenlik iddiasını gerekçelendirme ile değil, tersine onun saf rasyonalitesine karşılık olarak politik insan kavramının ontolojisinde yer alan etik sorumluluk ilkesine bağlı olma ile anlamını kazanabilir. İnsan haklarına ilişkin yeni ve etik-politik gerekçelendirmeye açık bir söylem ancak bu yolla mümkün olabilir.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Normativizm, Etik-Politika, Ontoloji, Onto-Politika.

AB'NİN YENİ KOMŞULUK POLİTİKASININ İNSAN HAKLARI ÜZERİNE ETKİLERİ: İRAN KAMUOYU ÖRNEĞİ

Onur OKYAR / Çankırı Karatekin Üniversitesi

Özet

AB örneğinden hareketle, dünyanın ilk ve tek uluslar üstü örgütü olan ve bu özelliğinin doğal bir sonucu olarak üye devletlerin egemenlik haklarından bir kısmının örgüt otoritesine devredildiği bir düzen inşa edilmiştir. Bu inşadaki temel hedef ilk olarak AB güvenliğinin sağlanması ve yeni bir dünya savaşının önüne geçme isteği, ikincisi ise Batı medeniyetinin liberal demokratik sistemler altında istikrarının sağlanmasıdır. Bu hedefe ulaşabilmek için AB tarafından dışlayıcı (sadece Avrupa kıtasındaki her bir ülkenin birliğe üye olabileceği) ve kapsayıcı (Avrupa kıtası dâhilinde demokrasi, hukuk devleti, azınlık ve insan hakları, liberal bir ekonomi ve kurumsallaşma kriterlerine uyum gibi) politikalar esas alınmıştır. Uluslararası sistemin normlarını bükebilecek/değiştirebilecek bir güç olması itibarıyla AB normatif bir güçtür. Bu bağlamda AB için üç temel ve evrensel esas olarak demokrasi, liberalizm ve sekülerizm kabul edilmiştir. Bu prensipler doğrultusunda AB dış dünya ile ilişkilerini geliştirmekte ve normatif güç olma özelliğini sürdürmektedir.

İran ise AB ile olan farklılıklardan önce İslam dünyasının geneli ile dahi ortak bir zeminde buluşmamış sui generis bir yapıdır. İslam âleminin nüfus olarak %10'unu teşkil eden Şia mezhebinin resmi olarak bir devlet çatısı altında kurumsallaştığı, aynı zamanda Ortadoğu coğrafyasının Arap ve Türklerden sonra üçüncü büyük etnisite ve dili olan, bununla birlikte binyılcılık referansı ile uluslararası sistemde var olmaya çalışan bir yönetim sistemiyle konvansiyonel İslam anlayışından farklılaşan İran, İslam'ın geneli içinde öteki pozisyonundadır. İran Devriminden itibaren rejimin kendini Batı ve sömürü karşıtı olarak kimliklemesi ise Batı ile Pehlevi dönemlerinde tesis edilen ortak paydaları yok etmiştir.

Tüm bu sonuçlar devletlerarası ilişkilerde de geçerlidir. Bununla birlikte kamuoyu ve halklar arasında böyle bir ötekiliğin olup olmadığı araştırılması gereken en önemli konudur. Zira çalışmamız dâhilindeki AB kamuoyu ile İran kamuoyu arasında da bir ötekilik/yabancılaşma varsa iki aktör arasında herhangi bir ilişkinin olup olmaması halkları ve dolayısıyla insan hak ve

özgürlüklerini direkt olarak etkilemeyecektir. Fakat bu aktörlerden en az birisinin karşısındaki aktöre karşı olumlu algılamaları iki taraf arasındaki ilişkilerin, rejimlere rağmen, yumuşak güç temelinde iyileşmesine sebebiyet verebilecektir.

Bu çalışmaya göre ve güncelliğini halen koruyan Medeniyetler Çatışması teorisine bağlamında İran ve Avrupa Birliği (AB) gibi iki farklı kutbun uluslararası sistemde yapıcı bir düzlemde buluşması mümkün değildir. Avrupa'daki egemen devletlerin Ortadoğu ve İran politikaları da ikirciklidir. Bu bağlamda Arap Baharı süreciyle birlikte İran politikasını İsrail ve ABD etkisiyle şekillendirmiş ve İran'a petrol ambargosu uygulanmış, merkez bankasının mal varlıklarına tedbir kararı alan yaptırımlar hazırlanmıştır. NATO ile Kaddafi rejimi devrilmiş lakin körfez monarşileri desteklenmiştir. AB'nin bir bütün olarak bu ötekileştirici ve ayrıştırıcı egemen Avrupa devletlerinin politikalarını ehlileştirici tedbirler alması gerekmektedir. Dolayısıyla İran'da rejim değişikliği yorumları yapan devletler için AB arabuluculuk rolü üstlenmelidir.

Bu varsayıma dayanarak çalışmanın hedefi, AB'nin farklı ülkelerle geliştirdiği sivil toplumu esas alan ve normatif güç özelliğini pekiştiren ilişkilerinin, söz konusu olumsuzlukları gidermek için İran bakımından da uygulanması gereğini vurgulamaktır. AB'nin bu politikayı uygularken İran içinde uygun bir zeminin olduğu görüşü, yazarın gerçekleştirdiği alan araştırması verileri ile desteklenecektir. Çalışma, AB ile daha fazla ilişki kuran İran'ın uluslararası sistem ve topluma karşı daha yumuşak güç temelli politikaları önceleyeceği, böylece uluslararası güvenlik ve ticaretin pozitif bir ivme kazanacağı, ayrıca İran'da insan haklarının artacağı varsayımları üzerine bina edilmiştir.

Bu bağlamda çalışma, neofonksiyonalizm teorisinin yayılma etkisi (spillover effect) fenomeni ile İran ve AB arasındaki ilişkilerin uluslararası ekonomik bağımlılıklar çerçevesinde iyileştirilebileceğini savunmaktadır. Yayılma etkisi fenomeni her ne kadar Avrupa Birliği özelinde dahi tam olarak sonuç vermese de (ekonomik ortaklık henüz siyasi birlikteliğe sebep olmamış ve yazara göre devletlerin egemenlik haklarının her şeyin üstünde olmasından dolayı olmayacaksa da) çalışmada bu etki iki aktör arasındaki ilişkilerin gelişebilmesi için bir araç olarak kullanılmıştır.

İran'ın, kendisini normatif ve yumuşak güç temelinde tanımlayan AB ile ilişkilerinde sivil toplumun etkisini sorgulamayı amaçlayan bu çalışmada ilk

olarak Devrim sonrası İran-AB ilişkilerinin tarihsel çerçevesi çizilmiş ardından İran'da kamuoyunun yeri ve önemi kavramsal verilerden hareketle incelenmiştir. Çalışmanın yöntemi nicel veri analizi kullanılarak elde edilen bulgular bağlamında önem kazanmaktadır. Bu bağlamda araştırmanın evreni, İran'ın başkenti ve en kalabalık şehri olan Tahran'daki 10 devlet üniversitesi özelinde, öğretim üyeleri (%26) ile doktora (%50) ve yüksek lisans (%24) öğrencileri olup bu evren, veri temizliğinden sonra kalan 603 kişilik örneklem üzerinden, istatistikî analiz programı (SPSS) yardımıyla analiz edilmiştir. Örneklem yüksek lisans ve üstü katılımcılardan oluşmasının sebebi, eğitim seviyesi artan bireyin İran resmiyle ilgili daha objektif ve net görüşlere sahip olacağı varsayımından kaynaklanmaktadır. Özellikle İran'ın iç ve dış politikası ile ilgili sorular ve entelektüel birikim gerektiren anket sorularına en net cevabın verilebilmesi için bu örneklem seçilmiş ve lisans öğrencileri örnekleme dâhil edilmemiştir. Bu bağlamda çalışmada örneklemin temsil kabiliyeti noktasında İran halkından kasıt, dış politikayı takip eden/edebilenlerdir. Anketin dili Farsçadır. Örneklem seçim metodu, tesadüfi örnekleme yöntemlerinden çok aşamalı örnekleme yöntemidir. Şubat-Nisan 2013 tarihleri arasında yapılan çalışmanın bulgularının, daha az kozmopolit yerleşim birimleri ile eğitim seviyesi daha düşük örneklem grupları içerisinde farklılıklar gösterebileceği dikkate alınmalıdır.

Çalışmanın bulgular bölümünde İran'daki ötekiler ve berikilerin yaş, gelir ve dindarlık bağımsız değişkenlerine göre AB'ye bakışları ölçülmüştür. Sonuç olarak iki sosyodemografik kutbun da (hem ötekiler hem de berikiler) AB özelinde Batı algılamasının pozitif olduğu bulgulanmıştır. Dolayısıyla İran'daki rejim taraftarlarının dahi AB ile ilişkileri desteklemesi bulgusuna atfen AB'nin İran'a yönelik ilişkilerde sivil toplumu destekleyecek/önceleyecek politikaları artırarak devam ettirmesi gerektiği ve bu sonucun İran'daki insan haklarını destekleyecek önemli bir faktör olacağı sonucuna ulaşılmıştır. Böylece küresel ekonomik sisteme uyum sağlayacak olan sui generis İran'daki ekonomik gelişme ve refah, temel hak ve özgürlükleri de geliştirecektir.

Anahtar Kelimeler: İran, AB, Sivil Toplum, İnsan Hakları, Uluslararası Güvenlik.

İNSAN HAKLARININ KORUNMASI BAĞLAMINDA İNSANİ MÜDAHALE VE DEVLETLERİN EGEMENLİĞİ SORUNU

Eda TUTAK / Gümüşhane Üniversitesi

Özet

Günümüzde insan hakları kavramı, insanlık tarihi boyunca uğruna mücadeleler verilerek elde edilen ve kapsamı değişerek genişleyen hakların tanımı olarak kullanılmaktadır. İnsan hakları; insanın sadece insan olmakla kazandığı haklardır. Bu tanım insan haklarına evrensellik vurgusu yapmakta, dolayısıyla millet veya devletlerin tekelinde olma özelliğini ortadan kaldırmaktadır. Tanımda ve içerikte var olan evrensellik vurgusu bu hakların ihlali durumunda da tüm insanlığın sorumluluğu olduğunu açıkça göstermektedir. Tarihsel olarak, insan haklarının evrenselleşmesi ve tüm insanlık için geçerli olması ve ihlali durumunda uluslararası belirlenen yaptırımlarla karşılaşması amacıyla birçok gelişme yaşanmış ve mücadeleler verilmiştir. İnsan haklarının evrenselleşmesi ve korunması bağlamında insani müdahale kavramı üzerinde durulması ve devletlerin egemenliği ilkesi çerçevesinde ortaya çıkardığı durumun incelenmesi gerekmektedir. Burada sorulması gereken, insani müdahalenin aslında kime, devlete mi yoksa bireye mi hizmet ettiği sorusu olmalıdır. Bu sorunun cevabı devlet olarak belirlenebiliyor ise yeni bir soru ortaya çıktığı açıkça söylenebilir ki bu soru çok farklı noktadan devletin varlığının sorgulanmasına yol açacaktır. İnsan haklarının korunması kapsamında gerçekleştirilecek insani müdahale devletin varlık sebebi olan bireye hizmet etmediği sürece sorgulanması gereken bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Modern ulus devletlerin ortaya çıkmasıyla birlikte vazgeçilmez bir kavram olarak karşımıza çıkan devletlerin egemenliği, insan hakları ihlallerinde müdahalelerin önüne geçen bir durum olarak algılanmış ve bu bağlamda hak ihlali karşısında gerçekleştirilecek bir müdahalenin önünde engel olarak görülmüştür. Bireylerin sosyal güvenliği için ortaya çıkan egemenlik, bir süre sonra bireyi tehdit etmeye başlamış ve insan haklarının uluslararasılaşması sonucu tartışmaya açılan devletlerin egemenliği sorunu ve insani müdahale çatışan iki kavram olarak ele alınmıştır. Ancak, egemenliğin insan haklarına dayandığı unsurunu gözden kaçırmamak gerekmektedir. Egemenlik halka dayanan bir olgudur. Hobbes, Locke, Rousseau gibi düşünürler egemenliği

toplum iradesinin dışında görmemişlerdir. Egemenlik toplum iradesine dayanmakta ve egemen güç toplumu oluşturan bireylere karşı sorumlu tutulmaktadır. Otoritelerin meşruiyet kaynakları, bireyler ve toplumun iradesidir. Dolayısıyla insan haklarının korunması bağlamında öncelikli sorumluluk halkın iradesine dayanan devlet eliyle gerçekleştirilmesidir. Ancak devletin kendisi tehdit haline dönüştüğünde insan haklarının korunması çelişkili bir boyut kazanmakta ve devletlerin egemenliği ve içişlerine karışmama ilkesi engel olarak varlık gösterebilmektedir. İnsan haklarının evrenselleştiği ve korunmasının uluslararası bir boyut kazandığı günümüzde bağımsız ulus-devletlerin egemenliği ilkesi engel olandan ziyade bireye hizmet eden bir olgu olarak tekrar tanımlanmalıdır. Yaşadığımız yüzyılda gelişme sağlanan en önemli olgu insan haklarının evrensel bir değer olarak ele alınmasıdır. Uygulamada tersi durumlarla karşılaşılsa ve tanık olursa dahi tüm insanlığın üzerinde uzlaştığı bir olgu olarak kabul edilmektedir. 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinden itibaren insan haklarının korunması bağlamında çok sayıda sözleşme hazırlanmış ve imzaya açılmış, devletlerin bu sözleşmelere taraf olması prestij haline gelmiş, sivil toplum kuruluşları marifetiyle farkındalık yaratılmış ve dünya basını ile kamuoyu oluşturulabilmiştir.

İnsan haklarının korunması aynı zamanda ihlali durumunda çok hızlı bir şekilde engellenmesi ve yaptırıma tabi tutulmasını da kapsamaktadır. Bu nedenle insani müdahale, uluslararası kabul görmüş bir kavram olarak devlet egemenliğinin karşısında değil varlığı bireye hizmet etmek olan devletin sorumluluğunda görülmeli ve egemenlik kavramı insan haklarının korunması bağlamında yeniden tanımlanmalıdır. Birey için var olan bir yapılanmanın bireyi tehdit edene dönüşmesi kabul edilemez bir durumu ortaya çıkarır ki bu durum egemenliğin halka dayandığı görüşüyle çelişecektir. Sonuç olarak, insan haklarının korunması kapsamında insani müdahale, devletlerin egemenliği sorunu ile karşılaşmaktan ziyade aynı amaca hizmet eden kavram olarak yeniden tanımlanmalıdır.

Anahtar Sözcükler: İnsan Hakları, İnsani Müdahale, Egemenlik, Ulus-Devlet, Birey.

AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ VE AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN ANAYASA MAHKEMESİNİN DAVRANIŞ DEĞİŞİKLİĞİNE ETKİSİ

Muhammet Erdal OKUTAN / Marmara Üniversitesi

Özet

Uluslararası ilişkiler çalışmalarında devletin ve uluslararası örgütlerin, uluslararası ilişkilerde nasıl rol oynadıkları konusunda giderek artan bir tartışma mevcuttur. Realistler devleti uluslararası ilişkilerin merkezine koyarken, liberaller, uluslararası örgütler sayesinde işbirliği olacağını ve bunun bir düzen oluşturacağını öne sürmektedir. Öte yandan bu iki teorinin neo-versiyonları ise, uluslararası örgütlerin rollerinin, uluslararası ilişkilerdeki önemi konusunda önemli tartışmalar içine girmiştir. Neo-realistler uluslararası örgütlerin etkisinin yadsımazken, yine de asıl belirleyicinin devletlerin kendi çıkarları olduğunu ifade etmektedirler. Diğer taraftan neo-liberaller ise uluslararası örgütlerin başat olmamakla birlikte, devletlerin hareketlerinde belirleyici bir takım etkisinin ve uluslararası işbirliğini kolaylaştırıcı özelliğinin halen önemli olduğunu öne sürmektedirler.

Bu bağlamda NATO, NAFTA, BM gibi kuruluşların bölgesel ve küresel etkileri üzerinde tartışmalar sürmektedir. Hatta Avrupa Birliğinin geleceği üzerinde, özellikle BREXİT olayı ardından önemli belirsizliklerin olduğu akademik tartışmaların konusu oluşmuştur. Bu gelişmeler uluslararası örgütlerin etkisinin azaldığı şekliyle yorumlanabilir. Fakat bazı kuruluşların etkisinin azaldığı öne sürülse de, halen bu örgütlerin etkilediği devlet faaliyetleri bulunmaktadır. Bu çalışma uluslararası örgütlerin hukuk alanını nasıl etkilediğini, Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi özelinde tartışmayı amaçlamaktadır.

Çalışma bu amaçla önce uluslararası teorilerin uluslararası örgütlerin devletlerin davranışlarını nasıl etkilediğini ortaya koyacak; daha sonra anayasa mahkemelerinin davranışlarını nasıl etkilediğini tartışacaktır. Bu yolla test edilecek çalışmanın temel hipotezi Anayasa Mahkemesinin davranış değişikliğinde, uluslararası kurum ve kuruluşların etkisinin önemli bir yer tuttuğudur. Aynı zamanda çalışmanın hipotezi, Türkiye Cumhuriyetine Anayasa Mahkemesinin davranış değişikliğini etkileyen faktörler arasında Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi (AİHM) kararlarının etkisini gösterecek şekilde, mahkemenin vermiş olduğu kararların gerekçeleri incelenerek test edilecektir.

Tarihsel olarak 3 dalga şeklinde ortaya çıkmış anayasa mahkemeleri, işlevsel olarak demokratik düzenin, hukuk devletinin ve güçler ayrılığının önemli bir aracı olarak kabul edilmektedir. Bununla birlikte Jan Hirschl, Tom Ginsburg, Ergun Özbudun gibi isimler bazı örnek olaylarda anayasa mahkemelerinin siyasal ve demokratik geçiş dönemlerinin ardından, önceki devlet elitlerinin, ideolojik hegemonyalarının koruma gibi işlevlerinin olduğunu da öne sürmektedirler. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi'nin de bu bağlamda en azından 2010 yılına kadar devlet elitlerinin hegemonik üstünlüğünü koruma yönünde kararlar verdiği çeşitli çalışmalarla ortaya konulmaktadır.

Fakat 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği sonrasında, bireylere kişisel hak ve özgürlüklerinin ihlali durumunda Anayasa Mahkemesine itiraz etme hakkı tanınmıştır. Hem bu değişikliğin etkisi hem de Anayasa Mahkemesinin yapısındaki değişikliklerle, mahkeme devleti koruma davranışından, bireysel hak ve özgürlükleri koruma davranışına doğru evrilmiştir. 2010 yılının ardından verilen kararlar incelendiğinde, bu kararların devleti koruma davranışından bireyi koruma davranışına doğru kaydığı görülebilir.

Bu davranış değişikliğine daha yakından bakıldığında, mahkemenin vermiş olduğu kararların gerekçeleri incelendiğinde, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS) ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin (AİHM) vermiş olduğu kararların, mahkemenin kararlarında nasıl etki ettiği görülebilmektedir. Çalışmada bazı seçilmiş kararların detaylı incelemesine yer verilirken, 2010 sonrası tüm kararların genel bir profili çizilecektir.

Bu bağlamda, çalışmanın temel hipotezi Anayasa Mahkemesinin davranış değişikliğinde, uluslararası kurum ve kuruluşların etkisinin önemli bir yer tuttuğudur. Dünyada uluslararası örgütlerin bölgesel ve küresel sorunlara tepki ve etkilerinin azaldığı konusunda giderek büyüyen bir tartışma varken, Anayasa Mahkemeleri konusunda tam tersi bir tartışma sürmektedir. Bu çalışma, Türkiye Anayasa Mahkemesinin davranış değişikliğindeki AİHS ve AİHM etkisinin, hem davaların gerekçeli kararları hem de Mahkeme hâkim ve raportörleriyle yapılmış yüz yüze derinlemesine görüşmeler ışığında ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Neo-Realizm, Neo-Liberalizm, Uluslararası Örgütler, AİHS, Anayasa Mahkemesi.

AFRİKA ÖRNEĞİNDE İNSAN HAKLARININ BÖLGESEL DÜZEYDE HUKUKİ KORUNMA MEKANİZMASI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Mahir TERZİ / Kara Harp Okulu
Serkan YENAL / Kara Harp Okulu

Özet

İnsan hakları; milliyeti, oturma yeri, cinsiyeti, ulusal ve etnik kökeni, rengi, dini, dili ve diğer herhangi statüsü ne olursa olsun, tüm insanlara özgü olan haklardır. Ayrım olmaksızın herkes, eşit derecede bu haklara sahiptir ve söz konusu haklar birbiriyle ilişkili, devredilemez ve bölünemez niteliktedir. İnsanın insan olmaktan kaynaklanan ve varlığına içkin hakları kapsayan insan haklarının, "kendinden bir değer" olarak ele alınması, 20. yüzyılın özellikle de 2. Dünya Savaşı sonrası dönemin ürünüdür. Günümüzde İnsan Haklarının ulusal düzeyde korunması yanında, Birleşmiş Milletler örneğinde olduğu gibi uluslararası düzeyde ve Avrupa, Amerika ve Afrika örneklerinde olduğu gibi bölgesel düzeyde de korunma mekanizmaları vardır. Bu sunum, insan hakları ve insan haklarının korunma sisteminde daha az bilinen Afrika örneğine temas etmek ve bölgesel koruma mekanizmalarından yoksun Orta Doğu gibi bölgeler için Afrika örneği üzerinden mevcut modeller hakkında farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

Afrika'da insan haklarına yönelik temel belgeler; Afrika İnsan ve Halkların Hakkı Sözleşmesi, Afrika'daki Mülteci Sorunlarının Özel Yönlerini Düzenleyen 1969 Sözleşmesi, Çocuk Hakları ve Refahı Afrika Sözleşmesi ile Afrika İnsan ve Halkların Hakları Sözleşmesi'ne ek protokoller olan Kadın Hakları Protokolü ve 2018 Temmuz ayı itibariyle henüz onaylanmayan Yaşlı Hakları Protokolüdür. Afrika'nın gerek bu belgeler gerekse Afrika Birliği Kurucu Yasası çerçevesinde insan haklarının korunması için kurduğu organlar; Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu, Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Komitesi, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Mahkemesi, Afrika Birliği Adalet Mahkemesi ve henüz onaylanmayan ve imza sürecinin tamamlanmasını bekleyen Afrika Adalet ve İnsan Hakları Mahkemesidir. Bu kurumlar aracılığıyla korunma usullerine bakıldığında periyodik ilerleme raporları, devlet başvuruları, bireysel başvurular ve sivil toplum örgütlerinin başvuruları ile sistemin işletildiği görülmektedir. Bunlardan ilerleme raporunun devletler üzerinde psikolojik bir baskısının

olması sebebiyle etkili olabileceği, kişilerin haklarına yönelik ihlaller sonucunda hükmedilen tazminatların ise bir yaptırım niteliğinde olduğunu söylemek mümkündür.

Ancak bireysel başvurular, Afrika İnsan Hakları koruma mekanizmasının ayırt edici ve üstün özelliği değildir. Çünkü Mahkemenin bireyleri doğrudan çağırıp dinleme yetkisi saklı olmasına rağmen ilgili Mahkemelere bireysel başvuru, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu aracılığıyla yapılabilmektedir. Şikayet mekanizmasının başlatılıp başlatılmayacağı, bu durumda Komisyonun takdirine bağlıdır. Amerika ve Avrupa düzeyindeki insan haklarına yönelik hukuki düzenlemelerle karşılaştırıldığında, Afrika insan hakları hukuk düzenlemelerinin daha genç olduğu söylenebilir. Bununla birlikte Birleşmiş Milletler ve Avrupa örnekleri, Afrika önünde tecrübe kaynağı olarak durduğu için Afrika'nın göz ardı edilemeyecek bir performansa sahip olduğu da kabul edilmelidir. Bu performans, her şeyden önce kendini insan haklarına yönelik hukuki metinlerin hazırlanmasında ortaya koymaktadır. Bu hukuki metinlere işlerlik kazandırılması amacıyla ilgili teşkilat ve organların oluşturulması ise gerekli iradeye sahip olduğunu göstermektedir. Mevcut koruma sistemlerine bakıldığında, Orta Doğu bölgesinin bu sistemler içerisinde yer almadığı ve insan haklarının bölgesel düzeyde korunması için gerekli mekanizmalara kavuşmak için artık zaman kaybetmemesi gerektiği, Afrika örneği üzerinden ifade edilebilir.

Bölgesel koruma mekanizmalarının ulusal hukuk sisteminin geliştiğine katkıda bulunduğunu, Afrika bağlamında olduğu gibi örnek mahkeme kararları üzerinden söylemek mümkündür. Bu anlamda Orta Doğu'nun bölgesel koruma mekanizmalarına sahip olmasının Orta Doğu ülkelerinin insan hakları konusunda ulusal kapasitelerini geliştirmelerine yardımcı olacağını söylemek mümkündür. Sunumun konusunu oluşturan veriler, kaynak ve resmi belge taraması sonucu elde edilmiş olup tanımlayıcı niteliktedir. Bununla birlikte ortaya çıkan tanımlayıcı bilgiler, insan haklarının gelişimi açısından bölgesel kıyaslamalara izin verebilecek niteliktedir. Hukuki metinler ve bu metinlerin uygulamaya yansımaları yahut ideal ve pratik arasında fark olduğu kabul edilmekle birlikte, örneğin Orta Doğu coğrafyasında yaşayan birinin, Afrika ile kendi bölgesini kıyaslaması durumunda, en azından insan haklarına yönelik hak arama imkânları

açısından, aradaki açığı ve farkı görebilecek bir düzeye ulaşması mümkündür.

Anahtar Kelimeler: İnsan Hakları, Hukuki Koruma Sistemleri, Afrika İnsan ve Halkların Hakları Komisyonu, Afrika Çocuk Hakları ve Refahı Uzmanlar Komitesi, Afrika Adalet ve İnsan Hakları Mahkemesi.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

09:00-10:30

4. Oturum / 4th Session

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Bülent Şener*

Terörizm

- "Terörizme Karşı Mücadelede "Hedef Alarak Öldürme" *Saadat Demirci*
- "Küresel Bir Terör Örgütü Olarak El-Kaide" *İskender Karakaya*
- "Nükleer Terörizm: 21. Yüzyılda Kaçınılmaz Bir Felaket mi?" *Bülent Şener*
- "Hindistan ve Pakistan'ın Keşmir'deki Mücadelesinin Dönüşümü: Konvansiyonel Savaştan, Teröre" *Esra Altınova Telatar*

TERÖRİZME KARŞI MÜCADELEDE “HEDEF ALARAK ÖLDÜRME”

Saadat DEMİRCİ / Çankırı Karatekin Üniversitesi

Özet

Küresel dünyanın en fazla tehdit içeren sorunu “terörizmdir”. Terörizmin acımasız yüzü ve gittikçe genişleyen sınırları, devletleri terörizme karşı mücadele amacıyla yeni yöntemlere başvurması için zorlamaktadır. Bu mücadele çerçevesinde iki önemli sınırın belirlenmesi zorunluluğu vardır. Bir yönden devletlerin vatandaşlarını terör saldırılarına karşı koruması gerekmektedir. Bunu yaparken de insan haklarını çiğnememe ve insanların özgürlüğünü ihlal etmeme ilkesine uyması, aynı zamanda da uluslararası hukuk normlarına uygun hareket etmesi gerekmektedir. Birçok uluslararası ve sivil kuruluş ülkelerin terörizme karşı savaş kapsamında acımasız ve katı yöntemler kullanıldığı yönünde endişelerini belirtmektedirler.

Terörizme karşı mücadele yöntemlerinden en çok devletlerin “savunma amaçlı” uyguladığı “hedef alarak öldürme” operasyonları tartışma yaratmaktadır. Özünde hedefli olarak örgüt lider ve üyelerinin hedef alınarak öldürülmesini içeren bu yöntem, çoğu zaman saldırının düzenlendiği devletlerin sınırları dışında uygulanmaktadır. Teröristlerin yakalanması ve tutuklanması imkânsız olduğu durumlarda uygulanan bu yöntemi destekleyenlerin ve eleştirenlerin aynı oranda olduğu söylenebilir. Teknolojik gelişmeler, insansız hava araçları, uzun menzilli silahlar ve füzeler devletlerin “hedef alarak öldürme” operasyonlarını terörizme karşı mücadelesi için en etkili yöntem olarak seçmesini sağlıyor. Bu yöntemi destekleyenler bu uygulamanın öncelik olarak savunma amaçlı yapıldığını öne sürmektedir. Bu yöntemle terör örgütlerinin önemli isimleri ve liderleri yok edilerek yapılacak terörist saldırıların önlemleri alınmaktadır. “Hedef alarak öldürme” operasyonlarını eleştirenler yöntemi yargısız infaza benzeterek herhangi bir hukuksal zemini olmayan uygulamanın terörist saldırılarını durdurmadığı gibi daha fazla radikalleşmesini ve saldırıların daha sık ve acımasız şekilde yapılmasına yol açtığını belirtmektedir.

Hedef alarak öldürme eyleminin açık tanımı üzerinde genel bir uzlaşısı yoktur. Bunun sebebi bu eylemi hukuksal açıdan meşru ve kritik durumlarda kullanılması zaruri olarak görenler ile herhangi bir hukuksal yanı olmadığını savunanlar arasında geniş bir uçurum olmasıdır. Hedef alarak öldürmeyi

hukuksal anlamda meşru olarak görenler; operasyonu meşru müdafaa kapsamında görenler ve illegal örgütlerin devletin bütünlüğü ve vatandaşlarının yaşam hakkına saldırılarına karşı kullanılabilir olacak öldürücü bir güç olarak savunanlardır.

Hedef alarak öldürme operasyonları birçok tartışmaya rağmen ABD, İsrail ve Rusya gibi ülkeler tarafından terörizme karşı mücadele yöntemi olarak kullanılmaya devam edilmektedir. Bu yöntemi eleştirenler kadar destekleyenler de vardır. İsrail Genel Kurmay Başkanı General Dan Halutz, "hedef alarak öldürme operasyonları"nın terörizme karşı etkili bir mücadele yöntemi olduğunu ve İsrail'in bu yöntemle terörizme karşı savaşmaya devam edeceğini belirtmiştir. İsrail güvenlik mensuplarına göre bu operasyonlar; terörist örgütlerini durdurmak, teröristlerin hedeflerini şaşırtmak ve örgüt içini zayıflatmak açısından çok önemlidir. Teröristler operasyon sonrası yer altına inerek uzun süren bir toparlanma süresinden geçmektedir. Fakat her operasyon sonrası öldürülen lider ve terörist örgüt üyesinin yerine yüzlerce gönüllü terörist geldiği ve her gelenin intikam duygusu ile daha radikal ve acımasız yöntemlerle eylem gerçekleştirerek saldırıları devam ettirdiği görülmektedir.

Operasyonlar sırasında teröristler ile birlikte öldürülen insanların sayısı ile ilgili herhangi bir araştırma yapılmadığı gibi çoğu zaman bu vakalar "yan etki" olarak görülmekte ve gizli tutulmaktadır. Operasyonlar her ne kadar titizlikte organize edilmeye ve uygulanmaya çalışılsa da sivil insanların teröristler ile birlikte öldürülmesi bu tür operasyonların sonucunda sıkça görülmektedir. Bu sebeple operasyon sonrası "intikam amaçlı" saldırıların nerede ve ne zaman geleceğinin tahmini imkânsız olduğundan İsrail'de bu operasyonlar sonrası sıkı güvenlik tedbirleri alınmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri Adalet Bakanlığı 2012 yılında öldürme amaçlı operasyonlar için bir memorandum hazırlamış ve ilk kez ülkeye karşı saldırı planları yapan Amerikan vatandaşlarını hangi şartlar altında öldüreceğini açıklamıştır. ABD Adalet Bakanı Eric Holder, "an meselesi olan bir tehdit" varsa ülke dışında yaşayan Amerikan vatandaşlarının öldürülmesinde yasal bir sorun bulunmadığını söylemiştir. Bu tür operasyonların savunma amaçlı yapıldığını, eylemlerin daha hazırlık aşamasında tespit edilmesi ve önlenmesi ile terörist saldırılara kurban gidecek binlerce insanın hayatının

kurtulacağını açıklarken öldürme amaçlı saldırıların "savaş kurallarıyla" belirlendiğini söylemiştir.

Uluslararası hukuk açısından bakıldığında savaşan tarafın öldürülmesinde bir sakınca yoktur. Fakat ABD "terörizme karşı savaş" olarak nitelendiği ve ABD'ye karşı terörist saldırılar yapmakla suçladığı Afganistan, Pakistan, Suriye, Irak gibi ülkelerin hiçbiri ile savaş durumuna gelmemiş, devletlerin sınırları içerisinde bulunan ve tehdit unsuru içeren örgüt ve teröristlere karşı bir savaş kapsamında yola çıkmıştır. Üstelik bu operasyonlar yapılırken devletlerin bu yönde rızası alınmaksızın uygulamaya geçildiği de bir diğer gerçektir. Terörizmin acımasız saldırılarına maruz kalan devletler için bu operasyonlar hukuk dışı bir uygulama olmaz. Bu yüzden devletlerin vatandaşlarını korumak amacıyla uyguladığı terörizme karşı operasyonlarda öldürme hedefli uygulamalarının olmaması söz konusu olmaz. Bu operasyonların hukuksal ve siyasi bir açıklaması olması için devletlerin operasyonları uygun hukuksal zemine oturtması ve operasyonların gereklilik ile orantılılık ilkesine uygun konsept içinde yapıldığına dair açıklaması olmalıdır. Bu kapsamda toplumsal güvenliğin önemi ve saldırıların önlenmesi ile ilgili önemli çalışmaların yapılmış olması gereklidir. Bu yönde yapılan tartışmalar sonucunda devletlerin bu kaçınılmaz uygulamaları için toplumsal güvenlik tehdidi oluşturan terörist örgüt liderleri veya üyelerinin "savaşan taraf" olarak nitelendirilmesi söz konusu olmaktadır. Teröristlerin "savaşan taraf" olması için devletlerin klasik savaş durumunda olması şart değildir, devletlerin "terörizme karşı savaş" durumu ilanı ve terörist örgütlere karşı mücadele çerçevesinde savaşması durumunda da geçerli olmaktadır.

BM Genel Kurulunun "hedef alarak öldürme" operasyonlarının, insan hakları ve insancıl hukuk kapsamında uygulanmasını ve hukuksal geçerliliğini incelediği sunumda "targeted killing" olarak belirlediği operasyonu şu şekilde açıklamıştır: Targeted Killing – Devletlerin veya ajanlarının terörist örgüt ve üyesine karşı belirlenmiş, planlı ve hedefli güç kullanmasıdır. Bu açıklama BM Genel Kurulunun yanı sıra ABD savunma sisteminde belirtilen belgelerde de kullanılmaktadır. ABD, silahlı kuvvetlerin kullanılması ile ilgili doktrininde hedefi (target) bölge veya şahıs olarak belirlemekte ve olası bir savunma, operasyon veya strateji için güç kullanılabilir bir süje olarak gösterilmektedir. Bu, "hedef alarak öldürme"nin (targeted killing) birçok

devletin savunma sisteminde hukuksal çerçevede yer aldığını ve savunma amaçlı olarak savaş durumunda kullanmasının olası bir uygulama olarak belirleneceğini göstermektedir.

Bu şekilcilik önemli güç dinamiklerin modern politik şiddetlerine ve yönetim biçimlerine hoşgörü ile bakmamıza yol açmıştır. Hedef olarak öldürmenin hukuksal yanı tartışılırken Batının neden olduğu küresel ayaklanmaya karşı kampanya kapsamında, stratejik rolünün içeriğini anlamak açısından üzerinde belirlenen tezlerin incelemesi yerinde olacaktır. Bu nedenle hedef olarak öldürme eylemini küresel ayaklanmaya karşı batının bastırıcı politik şiddetinin bir şekli olarak gören ve bu konuda uzmanların belirtilen görüşleri üzerinden geliştirilen tezler üzerinde durulacak, terörizme ile mücadele eden ülkelerde sıkça kullanılan bu yöntem bu çalışmada insancıl hukuk çerçevesinde terörizme karşı mücadele kapsamında kullanılması ile ele alınacak ve hukuksal durumları nezdinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İnsancıl Hukuk, Hedef Alarak Öldürme, Terörizm, Terörizme Karşı Mücadele, Önleyici Meşru Müdafaa.

KÜRESEL BİR TERÖR ÖRGÜTÜ OLARAK EL-KAİDE

İskender KARAKAYA / Bozok Üniversitesi

Özet

Terörizm, çok boyutlu, tarihsel geçmişi olan ve tanımı üzerinde fikir birliği sağlanamamış bir uluslararası ilişkiler konusudur. Terör kelimesi, kökeni "korkutmak, dehşete düşürmek vb." anlamlarına gelen "terrere" kelimesinden türemiştir. Terörizmin tanımı ise; "siyasal amaçları gerçekleştirmek için örgütlü, sürekli ve sistemli terör kullanmayı yöntem olarak seçen strateji" olarak yapılabilir. Terörizmin sınıflandırılması konusunda üzerinde uzlaşmış bir gruplandırma yoktur. Ancak, terörizm amacı açısından ele alınırsa, "ülke içi terörizm", "devlet terörizmi" ya da "uluslararası terörizm" olarak sınıflandırılabilir. Bu bağlamda uluslararası terörizm; "içeriği ve yinelenmesi uluslararası neden ve sonuçlara yol açan terörist faaliyetler" olarak tanımlanabilir. David C. Rapoport'un sınıflandırmasına göre uluslararası terörizm tarihsel açıdan dört ana dalgaya ayrılmaktadır. Birinci dalga 1880-1920 arası görülmüş ve "Anarşist Dalga" olarak isimlendirilmiştir. İkinci dalga, 1920-1960 yılları arasında var olmuş ve "Anti-Kolonyal Dalga" olarak adlandırılmıştır. Üçüncü dalga, 1960-1980 arası görülmüş ve "Yeni Sol Dalga" olarak isimlendirilmiştir. Dördüncü dalga 1979 İran İslam Devrimi ile beraber ortaya çıkmış ve "Din Motifli Terör Dalgası" olarak adlandırılmaktadır. Bu bildiride "küresel terörizm" in, David C. Rapoport'un uluslararası terörizmi dört dalga olarak incelediği yaklaşım bağlamında, "din motifli terörizm" (dördüncü dalga) olarak ortaya çıktığı öne sürülecektir. Küresel terörizmin 11 Eylül 2001 ile dünya gündemine geldiği, diğer terörizm dalgaları ile karşılaştırıldığında "küresel, daha ölümcül olduğu, siviller tarafından yoğun katılımlı olduğu, teknolojinin ve bilimin ileri düzeyde kullanıldığı, şiddetin araçsallaştırıldığı, moral ve etik değerlerin önemsenmediği, modernite karşıtı ve din motifli olduğu, küresel ağ yapılanmalarına sahip olup buna bağlı finansal, örgütsel ve askeri yapılanma içerisinde olduğu ve asimetrik savaş tekniklerini kullandığı" ve bu özellikleri ile diğer terörizm dalgalarından ayrıldığı kabul edilmektedir. El-Kaide'nin bu açıdan küresel terörizmin ortaya çıkışını gösteren ilk örnek olduğu iddia edilecektir.

El-Kaide kelimesi "üs, temel, ilke" anlamlarına gelmektedir. Örgüt, SSCB'nin Afganistan'ı işgali sonrası bölgeye gelen mücahitlere dayanarak 1988'de Usame bin Ladin tarafından kurulmuştur. İdeolojisi "radikal selefi cihatçılığa ve vahhabiliğe" dayanmaktadır. Bu ideoloji tarihsel geçmişi Haricilerden, Ibn Teymiyye'ye oradan Muhammed bin Abdülvehhab'a kadar giden ve 20. yüzyılda Seyyid Kutub'un fikirlerine de temel teşkil eden bir düşünce sistematiğine sahiptir. El-Kaide küresel halifelik kurma amacını gütmektedir. Örgüt, SSCB'nin Afganistan'ı işgalinin sona ermesi ile günümüze kadar çeşitli dönemlerden geçmiştir. 11 Eylül 2001'e kadar Ladin'in kişisel karizması ve serveti üzerinden ilerlemiştir. Afganistan sonrası, Ladin önce Suudi Arabistan'a geri dönmüş, sonra Sudan'a oradan da Afganistan'a geçmiştir. Ladin 1996'da "Küresel Cihat" ilan etmiş ve 1998'de "Haçlılara ve Yahudilere Karşı Cihat İçin İslam Cephesini" kurmuştur. El-Kaide, 1998 (Kenya ve Tanzanya) ve 2000'de (USS Cole) ve 11 Eylül 2001'de ABD'ye kendi topraklarında (Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon) saldırmıştır. Kendine özgü bir yapılanması olan El-Kaide, 11 Eylül sonrası "merkez El-Kaide", "bağlantılı gruplar" ve "yerel hücreler" şeklinde üç temel kısımda örgütlenmiştir. Bununla birlikte El-Kaide kendisine bağlantılı gruplar vasıtasıyla, Somali'den (El-Şebab), Kuzey Afrika'ya (İslami Mağrip El-Kaidesi), Yemen'den (Arap Yarımadası El-Kaidesi), Hindistan'a (Hindistan El-Kaidesi) ve Suriye'ye (El-Nusra / Fetih el- Şam) kadar kendisine bağlı gruplarla dönemsel/sürekli işbirliği yapmaktadır. Örgütsel anlamda IŞİD'in öncülü olmasına rağmen onun kadar küresel gelir elde edememekte, finansal kaynaklarının başlıcalarını; havala (havale) sistemi, bağışlar, organize suç gelirleri vb. oluşturmaktadır. Ancak diğer taraftan, IŞİD'in dönemsel olarak yükselişinden bağımsız olarak El-Kaide, küresel terörizmin ilk ortaya çıkışını simgelemesi, IŞİD dahil türevlerinin ilk örneği olması ve onlara insan desteği sağlaması ve selefi radikalizmin temsilcisi olması bakımından önemini ve etkinliğini hala korumaktadır. Bildiride, küresel bir terör örgütü olan El-Kaide'nin çok boyutlu/küresel yapısına değinilecektir.

Anahtar Kelimeler: Küresel Terörizm, Din Motifli Terörizm, Radikal Selefi Cihatçılık, Vahhabilik, Küreselleşme.

NÜKLEER TERÖRİZM: 21. YÜZYILDA KAÇINILMAZ BİR FELAKET Mİ?

Bülent ŞENER / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

1945'ten bu yana, başta Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu gibi uluslararası kuruluşlar olmak üzere, devletler bölgesel ve uluslararası boyutta karşılıklı nükleer kapasitelerin ve nükleer silahların yarattığı risk ve tehditlere dönem dönem yoğunlaşmış olsalar da, nükleer kapasitelerden ve nükleer silahların yarattığı tehditlerden arındırılmış ya da bunlar üzerindeki kontrolün azami derecede olduğu bir dünyaya ulaşmak noktasındaki uluslararası çabalar sınırlı ölçekte kalmaya devam etmektedir. Kitle imha silahları kategorisi içerisinde en etkili silah tipi olarak uluslararası toplum tarafından uluslararası barış ve güvenliğe karşı en yıkıcı tehdit olarak görülen nükleer silahlar, Soğuk Savaş döneminde devletlerin tekelinde ve kontrolünde iken; Soğuk Savaş sonrası dönemde devletlerden öte, nükleer maddelerin elde edilebilmesi, nükleer silah transferi ve doğrudan ya da dolaylı olarak nükleer bir saldırıda bulunulması olasılığı terörist gruplar açısından da artık imkan dahilindedir. Gerçekten de nükleer terörizm, gerek barışçıl amaçlarla nükleer enerji kullanan tesislere gerekse nükleer silahları sivil veya askeri hedeflere yönlendirebilir. Zira, günümüzdeki teknolojik gelişmeler terörist gruplara kitlesel yeni saldırı imkânları sağlamaktadır.

Değişen uluslararası güvenlik ortamı ve güvenlik algılamalarıyla birlikte, özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırıları sonrası küreselleşen bir olgu olarak uluslararası terörizmin evrimleşme süreci ve uluslararası sistemin yapısı dikkate alındığında, 21. yüzyılda nükleer terörizmin uluslararası toplumun yüz yüze kalacağı kaçınılmaz bir felaket olacağı görüşü henüz sınırlı sayıda bir yazar grubu tarafından iddia edilmekte ve tartışılmaktadır. Söz konusu yazarlar, terörist gruplar ile organize suç örgütleri arasındaki ilişkilerin giderek artması ve teröre destek veren devletlerin de bu tür silahlara sahip olma çabalarına dikkat çekerek terörist grupların bu tür silahları elde etme ihtimalinin artmakta olduğuna dikkat çekmektedirler. Bunun yanında kitle imha silahları, gerek geniş bir alanda yaygın bir ölümcül etkiye sahip olmaları gerekse hedef kitle üzerinde yaratacağı dehşetengiz korku bakımından da terörist gruplara elverişli ve çekici gelmektedir. Bu azınlık

görüşünün karşısında olan yazarlar ise, nükleer silahlar ile kimyasal ve biyolojik silahlar arasında bir ayırım yaparak, terörist grupların nükleer silah kullanabilecekleri ihtimalinin abartılmaması gerektiğini ileri sürmekte, bu tür bir saldırı ihtimalinin düşük olduğunu belirtmektedir. Söz konusu yazarlar, terörist grupların nükleer silah kullanabileceklerine ya da nükleer etkilere yol açacak bir saldırı yapabileceklerine dair yapılan spekülasyonlara rağmen bu güne kadar bu tür bir saldırının gerçekleşmediğine dikkat çekerek, nükleer silahlara göre elde edilebilmesi daha kolay olan ve kullanılması durumunda kitlesel düzeyde ölümcül sonuçlara yol açabilecek kimyasal ve biyolojik silahlarla gerçekleştirilmiş terör saldırısının dahi çok az sayıda olduğunu vurgulamaktadırlar. Dikkatli bir gözle incelendiğinde, nükleer terörizm konusundaki azınlık iddiasını fantastik olmaktan çıkaran iki açmaz ya da ikileme uluslararası toplumun bugün karşı karşıya olduğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, nükleer terörizm tehdidinin dünyanın nükleer kapasitelerden ve nükleer silahlardan arındırılmasıyla doğrudan ilintili ve bağlantılı olduğu gerçeğidir. Zira, devletlerin gerek güvenlik oluşturma gerekçesiyle gerekse ekonomik gerekçelerle nükleer kapasiteye sahip olma istekleri nükleer silahsızlanmanın önündeki en ciddi engeli oluşturmaya devam etmektedir. İkincisi, terörist grupların kısa, orta ve uzun vadede nükleer silah elde etmesinin nasıl önleneceği konusudur. Nükleer terör saldırılarının önlenmesine ve nükleer maddelerin korunmasına yönelik çabaların başarıya ulaşabilmesi nükleer maddeleri ve silahları üreten devletler arasında uluslararası işbirliğini gerektirmektedir. Bu konunun, özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırısı sonrasında, ABD'nin küresel terörizmle mücadeledeki iddia, politika ve eylemlerini meşrulaştırmanın bir aracı haline dönüştürülmesi ve giderek tek yanlılığa doğru evrilerek kendi üstünlüğünü koruma stratejisi haline getirilmesi, bu noktadaki kolektif çabaları ve yükümlülükleri sekteye uğratma ve/veya azaltma potansiyeli taşımaktadır. Bu çalışmada, nükleer terörizmin kaçınılmazlığı argümanı üzerinden hareket edilerek 21. yüzyıl için bir projeksiyon denemesi gerçekleştirilmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Nükleer terörizm, Nükleer silahlar, 11 Eylül 2001, El-Kaide, ABD.

HİNDİSTAN VE PAKİSTAN'IN KEŞMİR'DEKİ MÜCADELESİNİN DÖNÜŞÜMÜ: KONVANSİYONEL SAVAŞTAN, TERÖRE

Esra Altınova TELATAR / Ankara Üniversitesi

Özet

Himalayalar'ın eteklerinde bulunan ve bugün sınırlarını Hindistan, Çin ve Pakistan'ın çevrelediği Keşmir, sahip olduğu doğal güzellikler nedeniyle "Yeryüzünün Cenneti" olarak anılmaktadır. Fakat Keşmirli tarih boyunca bu güzel coğrafyanın bedelini maruz kaldıkları istilalarla ödemiştir. Keşmir son olarak Hint alt kıtasını üç yüz yıl sömürge idaresi altında yönetecek İngilizlere Sihler tarafından savaş tazminatı olarak verilmiştir ve Keşmir'in kaderi sömürge yönetiminin politikaları doğrultusunda şekillenmiştir.

İngiliz yönetimi altında içişlerinde özerk, "yerel devlet" statüsüne sahip olan Keşmir'de bugün hala İngilizlerin "böl-yönet" politikalarının sonuçlarını görebilmekteyiz. Hint alt kıtası sömürge yönetiminden bağımsızlığını kazanırken çok kanlı çatışmalara sebep olan bir ayrılmaya sahne olmuştur. Din temelinde Hindistan ve Pakistan olarak ikiye ayrılan alt kıtada yaşanan bu çatışmalar Keşmir üzerinden bugün hala devam etmektedir.

Bağımsız oldukları günden bugüne Hindistan ve Pakistan'ın arasındaki çözilemeyen en büyük sorun Keşmir'dir. Pakistan coğrafi yakınlığı ve nüfusunun çoğunluğunun Müslüman olmasını sebep göstererek Keşmir üzerinde hak iddia ederken; Hindistan, 1947'deki Katılım Antlaşması'nı öne sürerek kendini Keşmir'in yasal sahibi olarak görmektedir. Pakistan'ın Hindistan topraklarından ayrılarak bağımsız olması Hindistan için toprak bütünlüğünün bozulması anlamını taşımaktaydı. Pakistan ise kendisini Hindistan'ın bir parçası olarak görmemekteydi. Pakistan devletinin kurucu babalarına göre, Hindistan'da yaşayan Müslümanlar ve Hindular iki ayrı ulustur. Bu bağlamda, nüfus çoğunluğunun Müslüman olması nedeniyle Keşmir'in Pakistan'ın bir parçası olduğunu kabul etmek, Hindistan için karşı olduğu iki ulus teorisini kabul etmek anlamına gelecektir. Pakistan için ise Keşmir'i bir parçası olarak görmek ülkesinin varlık sebebini teyit etmek demektir. Sömürge yönetiminden bağımsızlığını kazanmış iki yeni ulus devletin uluslaşma sürecini tamamlaması açısından, her ikisinin de varlıklarını dayandırdıkları temeli sağlamlaştırmak için Keşmir büyük önem taşımaktadır. Keşmir üzerindeki egemenlik iddiaları iki ülkeyi üç savaşta karşı

karşıya getirmiştir. Bu savaşların ikisi doğrudan Keşmir üzerinden çıkarken, bir tanesini yine Keşmir üzerinden iki ülke arasında var olan düşmanlık beslemiştir. İki ülke arasında yaşanan 1971 Savaşı ve bu savaşın sonucunda nüfusunun neredeyse tamamı Müslüman olan Bangladeş'in Pakistan'dan ayrılması, Hindistan'ın Pakistan'ın varlık sebebine itirazını haklılaştırması ve bu ayrılmanın Keşmir'e emsal olabilecek nitelikte olması açısından çok anlamlıdır. Hindistan'ın bu dolaylı zaferi bölgedeki gücünü arttırdı ve nükleer bir güç olma yolunda Hindistan'ın önünü açtı. Pakistan için ise ezeli düşmanının nükleer güç olması kabul edilemezdi ve bu gücü dengelemek için Pakistan da nükleer silah sahibi olmak zorundaydı.

İki ülkenin iç ve dış politikalarının belirlenmesinde önemli bir rol oynayan Keşmir Sorunu, hem Hindistan'ın hem Pakistan'ın nükleer güç haline gelmesiyle, bu ülkelerin de sınırını aşan bir soruna dönüşmüştür. Nükleer silahların denkleme dahil olmasıyla Keşmir'deki gerilimin artmasının yanında terörün bölgeye taşınması sorunu daha çetrefilli bir hale getirmiştir.

70 yıldan beri Hindistan ile Pakistan arasındaki ihtilafın kaynağı olan Keşmir'deki mücadelenin konvansiyonel savaştan teröre dönüşmesi incelenmeye değer bir konudur. İki ülkenin Keşmir üzerindeki mücadelesini ve bu mücadelenin dönüşmesini konu alan bu çalışmanın amacı, bu dönüşümün sebeplerini ortaya koyabilmektir. Bu bağlamda çalışmada, Hindistan ve Pakistan'ın Keşmir üzerindeki mücadeleleri sebebiyle birbirlerinin güvenliğine tehdit oluşturduklarından iki ülkenin de nükleer güç haline geldiği ve nükleer caydırıcılık sebebiyle sıcak savaşı göze alamadıkları ve mücadelelerini terör faaliyetleri yoluyla sürdürdükleri kanıtlanmaya çalışılacaktır.

Üç bölüm halinde sunulacak bildirinin birinci bölümünde önce Keşmir'in tarihi kısaca ele alınacak sonra Keşmir Sorunu'nun ne olduğu, nasıl ortaya çıktığı yani sorunun tarihsel arka planı anlatılacaktır. İkinci bölümde, Keşmir için verilen mücadelenin ilk şekli olan Hindistan ile Pakistan arasında yaşanan savaşlar anlatılacaktır. Son olarak üçüncü bölümde ise, iki ülkenin nasıl nükleer güç haline geldikleri ele alınacak ve bu bağlamda, Keşmir için verilen mücadelenin nükleer caydırıcılık temelinde sıcak savaştan terörist faaliyetlere dönüştüğü kanıtlanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Hindistan, Pakistan, Keşmir Sorunu, Nükleer Güç, Terör.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

10:45-12:15

5. Oturum / 5th Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Bölge Çalışmaları

- "Afrika'da Terörle Mücadelede Amerikan Askerinin Rolü" *Ali Poyraz Gürson - Huriye Yıldırım Çınar*
- "Afrika'da Milli Kurtuluş Hareketleri ve Sosyalizmin Etkisi: Kwame Nkrumah Dönemi Gana Örneği (1957-1966)" *Cihan Daban*
- "Hint-Pasifik" Kavramsallaştırması: Üç Stratejinin Çakışması" *Mohammad Arafat - Duygu Çağla Bayram*
- "Küresel / Bölgesel Sorunlar Kapsamında Uluslararası Örgütlerin İşleyişine Eleştirel Bir Bakış: Birleşmiş Milletler ve Suriye Krizi Örneği" *Murat Demirel*
- "Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin Reformu Sorunsalı: İtalyan Dış Politikasının Beklentileri ve Stratejileri" *Ömer Çolak - İsmail Köse*

AFRİKA'DA TERÖRLE MÜCADELEDE AMERİKAN ASKERİNİN ROLÜ

Ali Poyraz GÜRSON / Kocaeli Üniversitesi
Huriye YILDIRIM ÇINAR / Kocaeli Üniversitesi

Özet

Küresel hegemonyaya sahip olma amacıyla ABD, Soğuk Savaşta SSCB ve komünizm tehdidini uluslararası güvenlik politikalarını merkezine koymuştur. Bu süreçte dünya devletleriyle girdiği temaslarda kendi güvenlik algısını dayatarak çıkarlarını güvenceye alıp, "dünya jandarmalığı" rolüne soyunmuştur. Soğuk Savaş sonrası dönemde ise Washington yönetimi, SSCB'nin yıkılmasıyla komünizm yerine küresel terörizmi ön plana çıkararak yeni bir tehdit ve küresel güvenlik algısı yaratmaya çalışmıştır.

11 Eylül saldırıları sonrasında Washington hükümetinin küresel çaptaki bu terörle mücadele girişimi ile enerji, hammadde, pazar ve siyasi açısından Amerikan çıkarları arasında doğrudan bir bağ kurulabilmektedir. Afganistan ve Irak'taki müdahalelerin ardından 1990'lardan günümüze Washington yönetimi tarafından Afrika'da yürütülen terörle mücadele uygulamaları da Afrika devletlerinin barış ve istikrarı değil, Amerikan küresel hegemonya iddiası ve kıtadaki Washington yönetimi çıkarları kapsamında yürütülmektedir. Bu kapsamda Afrika'daki terörle mücadelede ABD'nin siyasi ve askeri varlığı da amaçları ve nitelikleri açısından sıkça eleştirilmektedir.

ABD, Soğuk Savaş sonrasında terörizm odaklı güvenlik algılarıyla şekillendirdiği Afrika Politikası kapsamında son yıllarda kıtadaki askeri varlığını ve projelerinin sayılarını arttırmıştır. Ancak Washington politikalarındaki bu değişimin sebebi sadece Afrika'da artan şiddet ve terör eylemlerinin artmasına bağlamak doğru değildir. Son yıllarda Afrika'nın sahip olduğu avantajlarla küresel politikalarda yükselişe geçmesi ile ABD'nin enerji, ticaret ve siyasi ayrıcalıklar gibi çıkarları da Beyaz Saray'ın kıtadaki askeri politikalarını şekillendirmektedir. Terörizmin genel geçer bir tanımı yapılamasa bir ülkedeki terörist unsurların sonuçlarının tüm dünyayı etkileyebileceği düşüncesi savunulabilir. Afrika açısından ise terörizm tüm dünya güvenliği açısından çok daha vahim sonuçlar doğurabilmektedir. Hali hazırda güçsüz devletler, demokrasi ve hukuk noksanlığı, kabalık nüfusun maruz kaldığı siyasi ve sosyo-ekonomik kaoslar, kıtlık, yoksulluk, hastalık ve

savaşlar gibi etkenlerle Afrika devletleri terörle mücadelede yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle Afrika ülkelerindeki terörist unsurlara karşı uluslararası bir mücadele gerekliliğinden bahsedilebilir. Ancak bu uluslararası girişimin nitelikleri, sorunun çözümü için büyük önem taşımaktadır. Zira bir yada birkaç aktörün çıkarları ve beklentileri çerçevesinde, soyut algılamalarla ve realiteyi değerlendirmeksizin geliştirilen stratejiler Afrika'daki problemleri derinleştirmekten öteye gidemeyecektir. ABD, 1880'lerden beri askeri açıdan Afrika devletlerine etki etmeye çalışmaktadır. Ancak her girişiminde hep çıkar odaklı ve kısa süreli politikalar güttüğünden dolayı, hem küresel hem de Afrika gerçekleriyle ters düşmüş ve olumsuz sonuçlara sebebiyet vermiştir. 2000'li yılların başından beri Afrika'da kurumsallaştırılmaya çalışılan Amerikan varlığı hala bu tarihi hatalarından uzaklaşabilmiş değildir. Bilhassa terörle mücadele gibi hassas bir konuda eski basmakalıp ve batı değerleri odaklı stratejilerle gerçekleştirdiği başarısız uygulamaları hem Afrikalı devletler hem de dünya ve Amerikan kamuoyu tarafından giderek daha çok eleştirilmeye başlanmıştır.

Washington yönetiminin bu eleştirilerden uzaklaşabilmesi için Afrika sorunlarına Afrika gerçeklerinden hareket edilerek hazırlanmış, uzun süreli ve uygulanabilir stratejilerle yaklaşması, kıtadaki temaslarında kazan-kazan prensibine daha çok ağırlık vermesi gerekmektedir. Ayrıca Çin, Rusya, Avrupalı devletlerle ABD'nin Afrika kıtasında giriştiği rekabet buradaki sorunları daha da çetrefilli bir hale getirmektedir. Belki de bu durum Afrikalı devletleri yapısal ve maddi sıkıntılarından daha çok güçsüz kılmaktadır. Bu nedenle birçok konuda olduğu gibi terörle mücadele konusunda da bu dış aktörler ve yerel aktörler birlikte hareket ederek, daha kapsayıcı ve etkili terörle mücadele politikaları yaratmanın yollarını aramalıdır. Kısa dönemde böyle bir senaryonun yaşanabilme olasılığı olmadığından, Afrika'daki terör sorunu daha uzun yıllar dünya güvenliğini tehdit eden bir konu olarak karşımıza çıkabilecektir.

Afrika'daki terörle mücadele Amerikan askeri varlığının rolünü araştıran bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde ABD'nin Afrika politikasındaki güvenlik algısı incelenerek, bu algının hangi çıkarları güvenceye almak için oluşturulduğu sorusuna cevap aranmaktadır. İkinci bölümün konusu ise geçmişten günümüze Afrika'da Amerikan askeri varlığı

ile son yıllardaki askeri kurumsallaşma çabaları yer almaktadır. Son bölümde ise ABD'nin Afrika kıtasında tehdit olarak algıladığı AQIM, Boko Haram, El Şebap, LRA ve DAEŞ gibi terör örgütlerle mücadelede Amerikan askerini varlığının amaçları ve niteliği incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: ABD Güvenlik Politikası, ABD Dış Politikası, ABD-Afrika İlişkileri, Güvenlik, Terörizmle Mücadele, Afrika'daki Terör Örgütleri, Afrika'da Amerikan Askeri Varlığı.

**AFRİKA'DA MİLLİ KURTULUŞ HAREKETLERİ VE SOSYALİZMİN ETKİLERİ:
KWAME NKRUMAH DÖNEMİ GANA ÖRNEĞİ (1957-1966)****Cihan DABAN / Selçuk Üniversitesi****Özet**

Kapitalizm yerine sosyalizmin devrimci geçişi, toplumların evrimi tarafından şartlandırılmış, düzenli bir süreçtir. Bu manada sosyalist devrim, yeni tipte bir toplumsal devrimdir. Sosyalist devrimler deneyi, kapitalizmin yerine sosyalizmin geçmesiyle başlamış ve özellikle de sömürge altında olan bölgelerde etkisini göstermiştir. Yüzyıllar boyunca sömürge altında tutulan Asya ve Afrika kıta devletleri, II. Dünya Savaşı'nda başlayan dekolonizasyon süreciyle, büyük bir değişim ve dönüşüme şahitlik yapmıştır. Bu değişim ve dönüşüme giden yolda birçok faktörün etkisi olmuştur. Bu faktörlerden biri de sosyalizm akımıdır. Sosyalizm, birçok ülkede aynı kavramla anılmış, ancak farklı anlamlara sahip olmuştur. Bu doğrultuda Avrupa Sosyalizmi ile Afrika Sosyalizminin temelindeki anlamların farklılığı göze çarpmaktadır. Avrupa Sosyalizminin temeli Platon'a dayandırılmış olsa da, daha inandırıcı bir biçimde, 17. yüzyılda yaşanan İngiliz İç Savaşı'ndaki radikal hareketlere dayandırılmaktadır. Modern anlamda Avrupa Sosyalizmi, 19. yüzyılda, hem ekonomik ve toplumsal değişiklikler hem de kentleşme ve endüstrileşme olgularıyla bağlantılı olarak gelişme göstermiştir. Afrika Sosyalizmi ise, 20. yüzyılın ortalarında başlayan milli kurtuluş hareketleriyle birlikte, yaygın bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Bağımsızlık mücadelesi veren liberal eğilimli liderler, bağımsızlıklarını elde etmek için sosyalizmin gerekliliğinden bahsetmişlerdir. Bağımsızlıklarının yanı sıra milli değerlerinin korunması ve yaşatılması gerekliliğine de değinmişlerdir. Bağımsızlık, birlik, özgürlük, milli değerleri koruma ve yaşatma gibi unsurlar Afrika Sosyalizminin temel ilkeleri olmuştur. Afrika'da Milli kurtuluş hareketleri, bu unsurlar doğrultusunda gelişme göstermiştir. Özellikle Afrika'nın bağımsızlığına sıkça vurgu yapılmıştır. Başlangıçta bağımsızlık vurgusuyla sosyalizm yaygınlaştırılmaya çalışılmıştır. Birçok Afrikalı lider, sömürgecilere karşı, kendi halklarını bir arada tutmak için bağımsızlığın öneminden ve gerekliliğinden söz etmişlerdir. Gana lideri Kwame Nkrumah ise, bu bağımsızlık ilkesini sadece kendi ülkesi Gana için değil, tüm Afrika ülkelerinin bağımsız olması gerekliliğinden söz etmiştir. Bütün Afrika bağımsızlığına kavuşmadığı sürece,

sadece Gana'nın bağımsız olması hiçbir değeri ifade etmeyecektir, düşüncesiyle hareket eden Nkrumah, bu politikayla büyük bir başarı sağlamış ve birçok Afrika liderlerini etkilemiştir. Böylelikle özgür bir kıta halkı olacaklarına inanmışlardır. Buradan hareketle Afrika Sosyalizminin bağımsızlık ve özgürlük kavramlarıyla bağdaştırılmaya çalışıldığı söylenebilir. Başka bir ifadeyle Afrika Sosyalizmine yerli ve milli değerleri korumak, kapitalist güçlere bağımlı olmaktan kurtulmak ve Afrika kültürüne üstünlük kazandırmak gibi anlamlar yüklenmiştir. Böylelikle Afrikalı liderler, milli kurtuluş hareketlerinin başarıya ulaşmasında, sosyalizme yükledikleri anlamlar sayesinde halklarını bir arada tutabilmiş ve bağımsızlıklarını elde edebilmişlerdir. Fakat bu bağımsızlıklar genel olarak siyasi yönüyle ön plana çıkmıştır. Ekonomik bağlamda Afrika kıtasının bağımsızlığından söz edilemez. Çünkü milli kurtuluş hareketlerinden sonra sömürgeci devletler, siyasi sömürden ekonomi sömürüne yönelik politikalar üretmeye başlamışlardır. Özellikle 1960'lı yıllardan itibaren bulunan petrol kaynaklarının varlığı, sömürgeci devletlerin bu kıtaya yerleşmesine yol açmıştır. Bu durum kıta halklarının yeni bir sömürü zihniyetiyle karşı karşıya kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu nedenle Nkrumah, emperyalizmin son aşaması olarak, yeni sömürgecilik faaliyetlerinin kılıf değiştirdiğini ifade etmiş ve bunun eski sömürgeciliğe göre daha da tehlikeli olduğunu belirtmiştir. Çünkü yeni sömürgeciliğin amacı, iktisadi egemenliği tesis etmek olmuştur. Ancak bununla sınırla kalmamıştır. Eski sömürgeciliğin kullandığı din, eğitim ve kültür gibi yöntemler, iktisadi bir politikanın çatısı altında toplanmış ve dolaylı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Bundan dolayı Afrika'da 20. yüzyılın ortalarından 21. yüzyıla kadarki en temel sorun, sömürgeciliğin başka bir kılıfa bürünmesiyle devam ediyor olması olmuştur. Aslında en temel sorun, yapay sınırların çizilmiş olmasıdır. Çünkü aynı topraklarda yaşaması gereken halkların ayrı yaşamalarına ve parçalanmalarına yol açmıştır. Bu durum hem kabileler arası kavgalara hem de halk-iktidar çatışmalarına sebebiyet vermiştir. Bu bağlamda makale, dekolonizasyon sürecinin başlamasıyla Afrika'daki genel durumu ve Gana'da ortaya çıkan halk hareketlerini ele almakta ve sosyalist bir lider olan Kwame Nkrumah'ın etkisini analiz etmektedir

Anahtar Kelimeler: Afrika, Milli Kurtuluş Hareketleri, Sosyalizm, Gana.

HİNT-PASİFİK" KAVRAMSALLAŞTIRMASI: ÜÇ STRATEJİNİN ÇAKIŞMASI

Mohammad ARAFAT / Karadeniz Teknik Üniversitesi
Duygu Çağla BAYRAM / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

21. yüzyılda küresel güç dengesinin değiştiği, ABD'nin görece gücünün azaldığı ve dünyanın ağırlık merkezinin Atlantik'ten Asya-Pasifik'e doğru evrildiği aşikârdır. Asya'nın 'iki devî' Çin ve Hindistan'ın yükselişi ve bu yükselişlerinin dış politikalarına yansımaları, dikkatleri Asya-Pasifik bölgesine çekmiş; özellikle Çin'in 'barışçı yükselişi' hasebiyle de, bölgede stratejilerin yeniden yazıldığı bir sürece girilmiştir. Artık Asya-Pasifik kavramı yerini "Hint-Pasifik" kavramsallaştırmasına bırakmaktadır. 'Hint-Pasifik', en genel anlamıyla, Hint Okyanusu ve Pasifik Okyanusunun tek bir 'jeopolitik/stratejik' bölge olarak algılanmasıdır.

Hint-Pasifik kavramsallaştırmasının içinde barındırdığı gizem ise, Asya-Pasifik'teki Çin güç algısını azaltarak yerine, adından da anlaşılacağı üzere, Hint Okyanusunun da dâhil edilmesiyle 'Hindistan lehine genişletilmiş' olan bölgede, Hindistan'ın gücünü ve 'Raj' geleneğinden gelen lider rolünü ön plana çıkarmaktır. 1757 Plassey Zaferi ile İngilizlerin Hindistan hâkimiyeti başlamış ve bu tarihten itibaren 'Raj' olarak anılacak Hindistan'daki İngiliz yönetimi, Hindistan'ın bağımsızlık tarihi olan 1947'ye değin devam etmiştir. Sanskrit temelli Hintçe hükümdarlık/yönetim anlamına gelen Raj döneminde resmi adı Britanya Hindistan İmparatorluğu olan Britanya Hindistanı; Hint alt kıtası (Hindistan, Pakistan, Bangladeş), Myanmar (Burma), Arap Yarımadasında yer alan ve bugün Yemen'in bir şehri olan Aden, Afrika boynuzunda yer alan Britanya Somalilandı ve Andaman ve Nikobar Adalarını kapsayan bir hâkimiyete sahipti. Dolayısıyla Raj geleneğine bakıldığında, günümüz Hindistanı'nın bölgesindeki ve Hint Okyanusundaki 'bütünsel ve sahiplenici' algısını anlamak zor olmayacaktır.

Soğuk Savaş konjonktüründe bölgesinde yerleşmiş olan Asya-Pasifik olgusuyla Hindistan, izlediği 'Bağlantısızlar' Politikası nedeniyle Asya-Pasifik'in, tabir caizse, üvey evladı olagelmiştir. Ancak 1990'lı yıllardan itibaren, uyguladığı istikrarlı ve başarılı ekonomik reformları neticesinde bir yükseliş yakalayan Hindistan, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle Bağlantısızlar

Politikasının 'Stratejik Özerklik' Politikasına evrilmesi neticesinde, bölgesinde geliştirmiş ve geliştirmekte olduğu birtakım politika ve stratejilerle eski lider rolünü oynadığı günlerine, bu kez bağımsız ve kendi lehine olarak, yeniden dönmeye başlamıştır. Öte yandan, bölgede kendisinden çok daha hızlı yükseliş yaşayan ve bu yükselişi birtakım projeleriyle taçlandırmaya çalışan Çin ise, Hindistan'ın geçmişten beri var olan tehdit algısını daha da artırmasına sebep olmaktadır. Her ne kadar Çin yükselişi barışçı olarak lanse edilse de, güttüğü politikalarıyla sadece Hindistan'ın ve bölgedeki diğer ülkelerin değil, dünya gücü olan ABD'nin de tehdit algısına girmekte ve bu bağlamda ABD, bölgede Hindistan öncülüğünde dengeleme stratejileri geliştirmeye çalışmaktadır. Bu saikle, Hindistan'a ve bölgedeki diğer ülkelere nazaran, Hint-Pasifik kavramını doğrudan Çin'e karşı yorumlayan ABD'nin, Hawaii Pearl Harbor'da bulunan Pasifik Komutanlığı'nın ismini 30 Mayıs 2018 günü Hint-Pasifik Komutanlığı'na dönüştürmesi de dikkate alındığında, Hint-Pasifik kavramsallaştırmasının ABD'de nasıl cevap bulduğu anlaşılmaktadır. Bölge ülkeleri, şu aşamada her ne kadar ABD kadar radikal davranmaktan geri dursalar da, kavramı fazlasıyla sahiplenmiş görünmektedirler ki, bu da Hindistan için bir avantajdır; zira bu durum, bölge ülkelerinin Çin yükselişini tehdit olarak algımlarken, Hindistan yükselişinden böyle bir tehdit algılamadıklarının bir ifadesidir.

Hint-Pasifik kavramına, akademik bir çalışma vasıtasıyla, ilk atfı her ne kadar Hindistan yapmış olsa da, kavramsallaştırma konusunda temkinli bir diplomasi yürütmekte, aynı zamanda iç politikasında birçok kavramsallaştırma tartışmalarını barındırmaktadır. Henüz net olarak Hindistan tarafından yapılmış 'resmi' bir Hint-Pasifik tanımı bulunmasa da, Hint-Pasifik'teki Hint sözcüğünün Hint Okyanusuna işaret etmesine rağmen, Hindistan'ın algısında sözcük Hindistan'ı ifade etmektedir ki, zira yine Hindistan algısıyla, Hint Okyanusu Hindistan'ın 'doğal' etki alanıdır. Şüphesiz Hindistan, Hint-Pasifik kavramsallaştırmasına sıcak bakmaktadır. Zira bağımsızlığından bu yana sahip olduğu vizyonu ile ekonomisini iyileştirmesiyle de uygulamaya başladığı politikaları, Hint-Pasifik ile örtüşmektedir. Hint-Pasifik kavramsallaştırması; Hindistan'ın 'Doğu'ya Bakış/Doğu'ya Hareket', Çin'in 'İnci Dizisi & Tek Kuşak Tek Yol', ABD'nin 'Mihver/Yeniden Dengeleme' stratejilerinin çakışmasıdır. Bu çalışmada Hint-Pasifik kavramsallaştırması Hindistan perspektifiyle işlenecek olup; yukarıda

değinilen Hindistan, Çin ve ABD'nin stratejilerine yer verilerek, 'Hint-Pasifik' kavramsallaştırmasının mantığı analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Hint-Pasifik, Hindistan, Raj, ABD, Çin.

**KÜRESEL / BÖLGESEL SORUNLAR KAPSAMINDA ULUSLARARASI
ÖRGÜTLERİN İŞLEYİŞİNE ELEŞTİREL BİR BAKIŞ: BİRLEŞMİŞ MİLLETLER
VE SURİYE KRİZİ ÖRNEĞİ**

Murat DEMİREL / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi

Özet

Uluslararası örgütlerin, küresel/bölgesel sorunlar karşısında barış ve istikrar sağlayıcı, işbirliğini tesis edici rol oynaması planlansa da, uluslararası sistem içerisinde çoğu zaman bu işlevlerinden uzak kaldığı gözlemlenmektedir. Bu sorunsaldan yola çıkan bu çalışma, uluslararası ilişkilerin doğasında antik çağlardan beri var olan bir düzenin olduğunu, bu işleyişin de tarih içerisinde evrilmiş ve olgunlaşmış "güçler dengesi" gibi, "kurum" olarak nitelendirilebilecek, çeşitli mekanizmalar sayesinde oluştuğunu savunmaktadır. Çalışma, bu kapsamda, "kurgulanmış" uluslararası örgütlerin bu düzeni sağlamakta yetersiz kaldığını, küresel ve bölgesel krizlerde kısıtlı çözümler üretebildiğini; bunun ana nedenlerinden bir tanesinin de, uluslararası örgütlerin bahsi geçen bu kurumlar ile çatışan özellikleri olduğunu savunmaktadır. Bu argümanı, örnek olay olarak 2011 yılından itibaren küresel/bölgesel sorun olarak nitelendirilebilecek "Suriye sorunu" özelinde tartışmaya açacaktır.

Tarih boyunca var olan toplulukların birbirleri arasındaki ilişkilerinin bütünü uluslararası ilişkiler olarak tanımlanabilir. Bu karmaşık ilişkiler ağı, modern dönem öncesinde ve sonrasında farklı siyasi yapılanmalar altında devam etmiş, ulus-devlet sürecinin başlaması ile yeni bir evreye girerek "uluslararası ilişkiler" tanımlanmasını almıştır. Antik çağdan günümüze uzanan bu seyir içerisinde uluslararası ilişkiler, bir düzen halinde süreklilik arz etmiş, günümüzde küresel ve bölgesel sorunlar olarak tanımlanan çeşitli problemleri farklı derecelerde her dönemde barındırmıştır. "Uluslararası İlişkiler" in birinci Dünya Savaşı sonrasında bir disiplin olarak ortaya çıkması, devletlerin barışın hakim olması adına ortaya koyduğu uygulamalar ile birlikte gerçekleşmiştir. Disiplinin ilk tartışması olan idealizm-realizm tartışması bu ortamda canlanmış ve günümüze kadar süren kuramsal tartışmaları filizlendirmiştir. Uluslararası ilişkilerin yalnızca bir güç müsaddelesinden öte; hukuken eşit, egemen ve bağımsız devletlerin oluşturduğu, işbirliği yürütülen barışçıl bir sistem olması için devletler

girişimlerde bulunmuşlardır. Bu inisiyatiflerin önde geleni, başta Millet Cemiyeti olmak üzere kurulan uluslararası örgütler olmuştur. Günümüzde de benzer şekilde, dünyadaki barış ve güvenliğin sürdürülmesinin sorumluluğu Birleşmiş Milletler'in (BM) Güvenlik Konseyine verilmiştir. Uluslararası ilişkilerde bölgesel / küresel sorunlar ele alındığında BM ve diğer uluslararası örgütlerin barış ve istikrarı tesis edici, işbirliği sağlayıcı politikalarının bazı dönemlerde sekteye uğradığı ve bu örgütlerin işlevsiz kaldığı gözlemlenmektedir.

Diğer bir yandan, uluslararası ilişkiler kuramları arasında "İngiliz Okulu" tarafından öncelikli olarak ortaya konan, uluslararası ilişkilerdeki düzeni sağlayan ve işleyişi temin eden "kurum" adı verilen çeşitli mekanizmaların var olduğu ve sistem içerisindeki sorunlarda bu mekanizmaların yön verici olduğuna dair görüşler mevcuttur. Uluslararası ilişkilerin bir düzen içinde yüzyıllardır işlediğini kabul eden bu çalışma, düzeni değiştiren ya da sekteye uğratan değişkenlerin, günümüzde her ne kadar uluslararası örgütler eliyle düzenleneceği öngörülmüşse de, yüzyıllardır süren pratiklerin süzgecinden ortaya çıkmış bazı kurumların ana gidişata yön verdiğini savunmaktadır. Makale bu kapsamda, literatürde tartışılan kurumlardan "güçler dengesi" ni ele alacaktır. Bölgesel ve küresel sorunlarda güçler dengesi kurumunun nasıl işlediği; bu işleyişin uluslararası örgütler nezdinde bu sorunların engellenmesi, sonlandırılması ve bir daha ortaya çıkmaması adına yapılan girişimlere olan etkisi bir örnek olay ile açıklanacaktır. Bu iki sürece aynı anda odaklanan bu çalışma, 2011-2018 arası dönemde BM'nin Suriye'deki etkinliğini "güçler dengesi" nin işleyişi ile bağlantılı şekilde inceleyecektir. Bahsi geçen kurumun işleyişi ile BM politikalarının uyduğu ve çatıştığı zamanlar, bu dönemlerde ortaya çıkan sonuçlar ortaya konacaktır. Sonuç olarak, küresel/bölgesel sorunlar karşısında uluslararası örgütlerin etkinliğine, BM'nin Suriye Krizi kapsamındaki politikaları özelinde eleştirel bir bakış açısı getirmeyi hedefleyen çalışma, "Uluslararası İlişkiler" yazınındaki "kurum" tartışmasına da katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Örgütler, Birleşmiş Milletler (BM), Suriye Krizi, Güçler Dengesi, Küresel- Bölgesel Sorun.

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER GÜVENLİK KONSEYİ'NİN REFORMU SORUNSALI: İTALYAN DIŞ POLİTİKASININ BEKLENTİLERİ VE STRATEJİLERİ

Ömer ÇOLAK / Karadeniz Teknik Üniversitesi
İsmail KÖSE / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Oluşum süreci incelendiğinde, Birleşmiş Milletler (BM)'in İkinci Dünya Savaşı sırasında Mihver Devletlerine karşı kurulmuş olan ittifakın bir devamı niteliğinde olduğu görülmektedir. Milletler Cemiyeti gibi, BM de savaştan sonra galip çıkan devletlerin kurdukları bir sistemdir. Buradan hareketle, BM'yi oluşturan galip devletler, örgüt üzerinde ayrıcalıklı konumlar elde etmişlerdir. Söz konusu devletler bu konumlarını halen günümüzde de sürdürmektedirler. BM'nin en önemli organı olan Güvenlik Konseyi'nde (BMGK) daimi pozisyonlara ve veto gücüne sahip olan bu kurucu devletler, elde ettikleri ayrıcalıklar sayesinde uluslararası sistemdeki çıkarlarını koruyabilmekte ve hem bölgesel hem de küresel politikalara (politikalarına) yön verebilmektedirler. Kurulduğu dönemin şartları açısından değerlendirildiğinde, kısmen de olsa anlam kazanan, örgütün büyük güçlere ayrıcalıklar tanıyan yapısı, zamanla yeni devletlerin ortaya çıkması ve özellikle Soğuk Savaş sonrası yeni güç merkezlerinin belirmesi sonucunda eleştirilerin hedefi haline gelmiştir.

Nitekim 1945 döneminin şartlarına göre oluşturulmuş bir örgütün bugünün şartlarına uyum sağlamadığı, yapılan eleştirilerin temel noktasını teşkil etmektedir. Bu bağlamda, örgüt yapısının günümüz şartlarına uyum sağlaması amacıyla yükselen birçok ses ve öne sürülen birçok reform önerileri mevcuttur. Buna karşılık, yeniden yapılanmayı reddeden ve statükoyu korumayı amaçlayan önemli bir direnç de söz konusudur. Konsey'in yapısına yönelik bir takım değişiklik talep eden aktörlerin mevcut yapıda var olan daimi üyelik statüsünün dışında kalan aktörler olduğuna şüphe yoktur. Özellikle Almanya, Brezilya, Hindistan ve Japonya'nın oluşturduğu dördü grubun daimi üyelik kontenjanının genişletilmesi ile ilgili talepleri bu devletlerin kendi bölgesel rakiplerini de karşı bir grubun oluşturulması yönünde politikalar izlemeye teşvik etmiştir.

Almanya'ya karşı İtalya'nın, Brezilya'ya karşı Arjantin'in, Hindistan'a karşı Pakistan'ın ve Japonya'ya karşı Güney Kore'nin olası daimi üyelik

genişlemesinde daimi üyelik statüsünü elde etme olasılıkları bölgesel rakiplerine göre oldukça düşük olduğundan, bu devletlerin daimi üyelik genişlemesine karşı politikalar izlemeleri anlaşılabilir bir durumdur. Özellikle İtalya, Konsey'in reformuna yönelik en etkin politikalar ve reform önerileri geliştiren devletlerin başında gelmektedir. İtalya'nın Konsey'in reformuna yönelik gelişmeleri çok yakından takip etmesi ve olası bir reform girişiminin dışında kalmamak adına yoğun bir mesai harcaması, her şeyden önce İtalya'nın bölgesel denklemdeki öneminin azalması endişesinden ileri gelmektedir. Konsey'in mevcut geçici üyeleri ve ortaya konan reform önerilerinde öne sürülen adaylar belirli bir coğrafi dağılıma göre belirlenmektedir. Bu dağılımda İtalya'nın görece olarak kendi bölgesel rakiplerinden daha fazla kazanç elde etmek amacıyla, Konsey'in reformuna yönelik politikalarını şekillendirdiği ifade edilebilir. Hali hazırda İtalya'nın bölgesel rekabet alanında iki daimi üyenin, Fransa ve İngiltere olduğunu göz önünde bulundurursak, ulusal çıkarları açısından bu daimi üyeliklerin yanı sıra Almanya'nın da daimi üye olarak Konsey'e dâhil edilmesi, Avrupa'daki değişecek güç dengesinin İtalya'nın aleyhine şekillenmesi anlamına gelecektir.

İtalya, hem bireysel olarak hem de BM bünyesinde Uzlaşma için Birlik (UfC) çatısı altında birtakım girişimlerde bulunmuştur. Her ne kadar UfC Konsey'in genişlemesi üzerine yeni bir daimi üyelik koltuğuna karşı olsa da, UfC'nin önerilerinden önce İtalyan Hükümeti'nin daimi üyelik koltukları öngören bölgesel bir önerisi karşımıza çıkmaktadır. İtalyan hükümeti tarafından Nisan 2005'te önerilen model, mevcut bölgesel gruplamayı sürdürmekte ve devletlere özgü değil, bu bölgesel gruplara özgü veto hakkı olmayan 10 yeni daimi üyelik koltuğu tahsis etmektedir.

Konsey'in mevcut üyelik durumunu adaletsiz, dengesiz olarak tanımlayan UfC, İtalya'nın bölgesel önerisi ve G-4 teklifinin ardından, Konsey'de daimi üyelik kategorisinin genişlemesine karşı, Temmuz 2005'te Mavi ve Yeşil modelleri tartışmaya sunmuştur. Yeşil Model herhangi bir daimi üyelik koltuğu kurulmasını içermemektedir. Bunun yerine, Konsey'in temsil gücünü arttırmak için var olan geçici üyelik koltuklarına ek 10 yeni geçici üyelik koltuğu oluşturmaktadır. Mavi Model, daha uzun dönemli, üç ya da dört yıl, bir üçüncü kategori yaratmakta ve buna ek olarak mevcut iki yıllık dönemli geçici üyelik koltuklarına ek iki veya üç koltuk daha eklemeyi

öngörmektedir. İtalyan destekli önerilerin temel çerçevesi ele alındığında, İtalya daimi üyelik şansının zaten düşük olduğu varsayımdan hareketle, ulusal çıkarlarına yönelik daimi üyelik koltuklarının genişletilmesine karşı bir kampanyanın destekçisi olmaktadır. Bu çalışmada söz konusu paradigmlar eşliğinde İtalya'nın BMGK'nın reforme edilmesi gündeme geldiğinde takınacağı tutum ve İtalyan dış politikasının temel öncelikleri ile belirleyicileri ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Birleşmiş Milletler, Güvenlik Konseyi, Reform, İtalya, Uzlaşma için Birlik.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

10:45-12:15

5. Oturum / 5th Session

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Gökhan Koçer*

Türk Dış Politikası

- "Uluslararası İlişkiler ve "Akıllı Güç" Olarak Deniz Kuvveti: Türk Deniz Kuvvetleri ve Dış Politika" *Gökhan Koçer*
- "Pastor Krizi'ne Amerikan İç Politikası Bağlamında Bir Yaklaşım" *Murat Ülgül*
- "Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisinin Rolü: Bugünü ve Geleceği" *Haluk Karadağ*
- "Türk Dış Politikasının Dönüşümü: AK Parti Dönemi" *Mustafa Uluçakar*
- "Türkiye'nin Dış Yardımları: Çıkarlar mı?, İnsani Kaygılar mı?" *Rıdvan Kalaycı*

ULUSLARARASI İLİŞKİLER VE “AKILLI GÜÇ” OLARAK DENİZ KUVVETİ: TÜRK DENİZ KUVVETLERİ VE DIŞ POLİTİKA

Gökhan KOÇER / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Denizler, uluslararası ilişkiler açısından, tarihin her döneminde ve giderek artan bir öneme sahip olmuşlardır. Örneğin, bugün itibarıyla, küresel ticaretin hacim (ton) olarak % 80'i, değer (ABD doları) olarak % 70'i, petrol taşımacılığının % 60'ı ve doğalgaz taşımacılığının % 25'i deniz yoluyla yapılmaktadır. Bu durum, denizleri ve deniz güvenliğini, uluslararası ilişkilerin önemli bir gündemi haline getirmektedir.

Denizlerin uluslararası ilişkiler açısından belirleyici bir öneme sahip olduğu gerçeği, Uluslararası İlişkiler disiplinde de yer bulmuş ve disiplinindeki klasik jeopolitik teorilerden olan deniz hâkimiyet teorisi bu gerçek üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda, bir deniz ülkesinin devletinin, ülke jeopolitiği ve jeostratejisi ile mütenasip bir denizcilik gücüne sahip olması zorunluluktur.

Denizler, tarih boyunca medeniyetlerin ve güç dengelerinin merkezi oldukları gibi, ekonomik, askeri ve siyasal gücün uygulanmasında her zaman en önemli mücadele alanını da oluşturmuşlardır. Küreselleşme sürecinde, denizlerin güvenlik, ekonomi ve uluslararası ilişkiler açısından önemi daha da artmıştır. Devletler, küresel ölçekteki çıkarlarını koruyabilmek ve dış politikalarını destekleyebilmek amacıyla güçlü deniz kuvvetlerine sahip olmayı bir zorunluluk olarak görmektedirler.

Denizlerin uluslararası ilişkiler açısından belirleyici bir öneme sahip olduğu gerçeği, Uluslararası İlişkiler disiplinde de yer bulmuş ve disiplinindeki klasik jeopolitik teorilerden olan ve dünyaya hâkim olmak için, denizlere hâkim olmayı esas gören deniz hâkimiyet teorisi bu gerçek üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda, bir deniz ülkesinin devletinin, ülke jeopolitiği ve jeostratejisi ile mütenasip bir denizcilik gücüne sahip olması zorunluluktur. Nitekim uluslararası ilişkilerde önemli aktör konumundaki hemen hemen bütün devletler, aynı zamanda büyük bir deniz gücüne sahiptirler. Zira deniz gücü, ulusal gücün en önemli unsurlarından biridir. Deniz kuvvetleri, sahil güvenlik unsurları, deniz ticaret filosu, gemi inşa sanayi, balıkçılık ve toplumun denizciliğe yatkınlığını kapsayan deniz gücü, çok boyutlu ve çok hacimli bir

kavramdır. Bunların arasında deniz kuvvetleri, özellikle dış politika bağlamında özel bir yere sahiptir.

Deniz kuvvetleri, ülkeye yönelik tehditleri fiziksel ulusal sınırlardan çok daha uzak yerlerde karşılayabilmek, liman ziyaretleri vesilesiyle ülkenin tanıtımını yapmak, deniz ulaştırma yollarını dosta açık, düşmana kapalı tutmak ve ilgi alanındaki deniz yollarını kontrol altında bulundurmak, kriz bölgelerinde askeri varlık göstermek gibi işlevleri yerine getirir. Kara kuvvetleri ve hava kuvvetlerinin etki alanları, deniz kuvvetlerinininkine göre daha sınırlı ve harekâtları görece daha kısa süreli iken, çok uzak mesafelere gidebilmek ve sürekli olarak varlık gösterebilmek, ancak deniz kuvvetleri ile mümkündür. Askeri güç destekli dış politikanın ön plana çıktığı bugünün uluslararası ilişkilerinde, deniz kuvvetleri, geleneksel tehditlere karşı ülke savunmasında, devletlerarası rekabet ve güç gösterisinde, asimetrik güçlere karşı deniz güvenliğinin sağlanmasında, kriz yönetiminde, deniz alanlarındaki ekonomik çıkarların korunmasında aktif bir role sahiptir.

Deniz kuvvetleri, seyyaliyet, esneklik, uzun süreli harekât, kendi kendine yeterlilik, açık denizleri serbestçe kullanabilme gibi ayırt edici özellikleriyle, hemen her coğrafyada sürekli olarak varlık gösterebilmekte, taşıdığı diplomatik ve askerî gücün etkisini idame ettirebilmektedir. Bir devletin uzak yerlerden ekonomik yararlar edinmesi, ülkesine gelebilecek tehditleri karşılayabilmesi ya da caydırıcılık, diğer kuvvetlere göre deniz kuvvetleri tarafından çok daha etkin biçimde sağlanmaktadır. Ayrıca, deniz kuvvetleri, insani yardım, doğal afet yardımı ve sıcak çatışma ortamında muharip olmayanların tahliyesi faaliyetlerinde de etkin rol almaktadır. Deniz kuvvetleri, esas olarak, donanma diplomasisi ve gambot diplomasisi uygulamaları nedeniyle, dış politikayla en fazla ilgili kuvvettir.

Deniz kuvvetleri, güvenlik alanındaki etkileşimin arttığı, devletlerin çok uzak bölgelerdeki kriz alanlarına bile duyarlı hale geldiği, krizlerin ise çok hızlı ve sınır tanımaksızın yayılabildiği küresel ortamda çok fazla önem kazanmıştır. Bu bağlamda donanmalar, özellikle 1990'lı yılların başından itibaren bir "kriz yönetim aracı" olarak, devlet gücünün ve onun ayrılmaz bir parçası olan deniz gücünün en esnek ve en etkili güç unsurlarından biri haline gelmiştir. Uluslararası düzeyde artan rekabet ortamında deniz alanlarına erişim ve kontrol mücadelesinin barışçıl ya da çatışmacı yollarla sürdürülmesi, "deniz

çağı" olarak nitelendirilen yirmi birinci yüzyılda, uluslararası / küresel düzeni belirleyecek en temel parametreler arasında görünmektedir.

Deniz kuvveti, Türk dış politikasında da göz ardı edilemez bir öneme sahiptir. Esasen Türk Deniz Kuvvetleri, Cumhuriyet'in kuruluşundan beri, dış politikasının uygulanması ve desteklenmesinde etkin görevler yerine getirmiştir. Türk Donanması, "donanma diplomasisi" ("bayrak gösterme" ve "varlık gösterme") ile "gambot diplomasisi" işlevlerini yerine getirmek suretiyle, dış politikada başarılı bir biçimde kullanılmıştır. Soğuk Savaş sonrasında ise, donanmanın hem "sert güç", hem "yumuşak güç" ve bazen de her ikisinin sentezi biçiminde "akıllı güç" olarak kullanılması söz konusu olmuştur.

Yaklaşık sekiz bin kilometrelik kıyı şeridi bulunan, dünyanın en stratejik su yollarının kesişim noktasında yer alan ve dört denize sahip bir yarımada olan Türkiye açısından deniz gücü, çok büyük bir öneme sahiptir. Dünyadaki en eski deniz kuvvetlerinden olan Türk Deniz Kuvvetleri, Karadeniz ve Ege'de en güçlü deniz kuvveti, Akdeniz'de de görece büyük bir kuvvet olup, dünyadaki deniz kuvvetleri arasında ise önemli bir yere sahiptir. Denizlerin ve taktik ve stratejik amaçlı denizleri kullanmanın artan öneminin farkında olarak Türkiye'nin, dış politikasında kısa, orta ve uzun vadeli planlamalar yapması ve dönüşümler gerçekleştirilmesi, bütün bu çerçevede kaçınılmazdır. 2015 yılında, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'nın Türk Deniz Kuvvetleri Stratejisi'ni yayınlanması ve kamuoyuyla paylaşması da, bu durumun en önemli göstergesidir. Sonuç itibarıyla, Türk Deniz Kuvvetleri'nin Türk dış politikasında, bugüne kadar olduğu gibi, bundan sonra da ve artan bir biçimde, daha yoğun ve etkin kullanılması söz konusu olacaktır denilebilir.

Anahtar Kelimeler: Dış Politika, Deniz Kuvveti, Türk Dış Politikası, Türk Deniz Kuvvetleri, Akıllı Güç.

PASTOR KRİZİ'NE AMERİKAN İÇ POLİTİKASI BAĞLAMINDA BİR YAKLAŞIM

Murat ÜLGÜL / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Obama yönetiminin son yıllarında bozulma sinyalleri gösteren Türk-Amerikan ilişkileri, sorunlara bir çözüm getirilmeyip biriktirilmesi neticesinde Trump yönetimi altında da kötüleşmeye devam etmiş ve 2018 yaz aylarında, 15 Temmuz darbe girişiminin ardından Türkiye'de tutuklanan Amerika vatandaşı rahip Andrew Brunson'ın durumu bağlamında bir kriz haline dönüşmüştür. Amerika'da özellikle muhafazakar grupların Brunson'ın tutukluluğunu bir rehine ve şantaj girişimi olarak değerlendirmeleri, Türk hükümetinin ise Brunson'ın adli sürecine müdahaleyi içişlerine bir müdahale olarak görmesi krizin derinleşmesini sağlamıştır. İki tarafın birbirlerine karşılıklı siyasi ve ekonomik yaptırımlar uygulaması, aynı zamanda da Türk lirasına yönelik ekonomik saldırıların gerçekleşmesi neticesinde ise ikili ilişkiler tarihi olarak değerlendirildiğinde dip noktasına vurmuş, iki taraftan da stratejik ortaklığın artık sadece sözde kaldığını ima eden açıklamalar gelmeye başlamıştır.

Pastor krizi olarak da adlandırılacak olan bu olayın ardında iki ülkenin dış politika çıkarlarının son dönemde uyuşmazlık göstermesi büyük rol oynamaktadır. ABD'nin Suriye'de PKK ile organik bağları olan Kürt gruplarını desteklemesi, 15 Temmuz darbe girişiminden sorumlu olan Fethullah Gülen'in ABD tarafından Türkiye'ye iade edilmemesi, Türkiye'nin Rusya, İran ve Venezüella gibi ülkelerle ilişkilerini geliştirmesi, yine Türkiye'nin Rusya'dan S-400 füze sistemini satın almak istemesi, Türkiye'de yükselen Amerika-karşıtı söylem ve Amerika'da görülen Halkbank davası ikili ilişkilerde devlet çıkarlarını etkileyen dış politika anlaşmazlıklarının sadece bir bölümünü oluşturmaktadır. Bu bağlamda realist dış politika çıkarları bağlamında iki ülkenin stratejik ortaklığı sona erdirecek adımları atması ve bir yol ayrımına gitmesi dış politika çıkarları incelendiğinde rahatlıkla açıklanabilecektir.

Bu çalışma ikili ilişkilerde yaşanan gerilimi özellikle ABD'de yaşanan iç politika değişiklikleri yoluyla açıklama yoluna girerek resmi tamamlamayı açıklamaktadır. ABD iç politikası son dönemlerde, özellikle de Donald Trump

başkanlığında ciddi bir değişim yaşamaktadır ve bu değişimin kısa ve orta vadede Türk-Amerikan ilişkileri bağlamında ciddi sonuçları olması muhtemeldir. Bu değişikliklerin bazıları gerçekten de Türk-Amerikan ilişkilerinin yaşam damarlarına müdahale etmektedir. Örneğin, Trump döneminde Amerikan Dışışleri Bakanlığı'nın karar alma yapısında etki gücünü kaybetmesi ve Pentagon'un daha çok söz sahibi olması Amerika'nin geleneksel Orta Doğu politikasında ilke ve aksiyon değişikliklerine sebep olmaktadır. Yine Trump'ın iç politikada yaşadığı meşruiyet krizi, belirli dini-ideolojik grupların pazarlık gücünü artırmakta ve bu grupların artan baskı gücü Türk-Amerikan ilişkilerinde etkisini göstermektedir. Söz konusu iç faktörlerin Türk-Amerikan ilişkilerine etkisi ve bozulan ilişkilerdeki tahribatı minimum düzeye indirebilecek politika tercihleri bu çalışmanın başlıca konusunu oluşturacaktır.

Anahtar Kelimeler: Pastor Krizi, Amerikan Dış Politikası, Militarizm, Evanjelizm, Kurumsal Analiz.

TÜRK DIŞ POLİTİKASINDA KAMU DİPLOMASİSİNİN ROLÜ: BUGÜNÜ VE GELECEĞİ

Haluk KARADAĞ/ Başkent Üniversitesi

Özet

Kadir Has Üniversitesi tarafından yaptırılan 2018 yılı Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması sonuçları Arap Baharı sonrası Ortadoğu'nun geleceğini belirleyen ülkeler sıralamasında Türkiye'nin ABD'nin ardından ikinci sırayı aldığını göstermektedir. Bununla birlikte "daha etkili bir Türk dış politikası için hangi hususa daha fazla yer verilmelidir" sorusuna ise %10,1 oranındaki grup "kamu diplomasisi faaliyetleri" biçiminde cevap vermiştir (Kadir Has. Türkiye'de gerçekleştirilmiş olan söz konusu anket araştırması kamu diplomasisi kavramının gün geçtikçe kamuoyları tarafından daha fazla bilinir hale geldiğini göstermesi açısından önemlidir. Önemi de dış politikada mevcut sorunların çözümünde bir araç olarak kullanılma gibi bir etkiye sahip olmasından anlayabilmekteyiz. Bu nedenden dolayıdır ki Google'a İngilizce olarak girildiğinde kavram için 2,670,000 sonuca rastlanılmakta, Türkçe olarak girildiğinde ise yaklaşık 166,000 sonuca ulaşılmaktadır. Ortaya çıkan tablo dünya genelinde olduğu gibi Türkiye'de de kamu diplomasisine olan ilgiyi açık bir şekilde göstermektedir. Bu çalışmada kamu diplomasisi kavramının ne olduğu ve dış politikada nasıl uygulandığı konusuna açıklık getirilecek ve Türk dış politikasının bugünü ve yarınını nasıl etki edeceği hususu açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Diplomasisi, Yumuşak Güç, TİKA, AFAD, USAID.

TÜRK DIŞ POLİTİKASININ DÖNÜŞÜMÜ: AK PARTİ DÖNEMİ

Mustafa ULUÇAKAR/ Avrasya Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı Ak Parti Dönemi Türk Dış Politikasındaki dönemsel değişimler üzerinde etkili olan faktör ve değişkenler ile dönemsel olarak farklılaşan dış politika tercihlerinin ilke ve hedeflerini analiz etmektir. Bu politika değişikliğinin amaç ve hedeflerinin derinlemesine analizinin Türkiye'nin gelecekteki dış politika perspektiflerine ışık tutabileceği değerlendirilmektedir. Ak Parti hükümeti dönemi Türk dış politikasını üç farklı dönemde analiz etmek mümkündür. Bu farklılaşmanın, büyük ölçüde, son 15 yılda ortaya çıkan üç farklı bölgesel ve uluslararası gelişmeye bağlı olarak ortaya çıktığı söylenebilir. Bunlardan ilki, 2003 yılındaki ABD-Irak Savaşı, ikincisi, Arap Baharı gelişmeleri, üçüncüsü ise Kuzey Irak ve Suriye Krizi'dir. Ak Parti iktidarı sözü edilenlerin ilkinde, güvenlik odaklı bir yaklaşım yerine bölge ülkeleriyle maksimum entegrasyon ve işbirliğine öncelik veren yeni bir dış politika çizgisi izlemeyi tercih etmiştir. Bu dış politika tercihinin ana esaslarını; daha esnek ve bölge ülkeleriyle maksimum düzeyde işbirliği ve entegrasyon anlayışı oluşturmuştur (komşu ülkelerle sıfır sorun politikası). Türkiye'nin sıfır sorun politikası deklarasyonu beklenen sonuçları vermediği gibi, bu deklarasyon Türkiyenin Ermenistan'la yakınlaşmasını öngördüğünden Azerbaycan'ı, bu dış politika değişikliği nedeniyle Türkiye'nin bölgede etkili olmasından endişe eden Rusya'yı rahatsız etmiştir. İkinci dönemde, artan ekonomik gücünün de etkisiyle Türkiye'nin "stratejik özerklik" düzeyi yükselmiştir. Türkiye, bu yükselişe paralel biçimde Arap ülkeleri ile ilişkilerini derinleştirmeye başlamıştır. Bu dönemde; bir takım Arap ülkesi ile vize şartları kaldırılmış, bölgesel aktörlerle Yüksek Düzeyli Stratejik İşbirliği Konseyleri kurulmuş, Müslüman ülkeler arasında kültürel işbirliği imkânları artırılmıştır. Ak Parti, bu dönemde, bölgede barış yapıcı (peace-broker) roller üstlenmek suretiyle, siyasi statükonun dönüşmesine öncülük edilmesini hedeflemiştir. Arap Baharı gelişmelerinin ilk dönemlerinde de, tercihlerini statükoyu korumak yerine, ayrılıkçı güçlere destek vermek ve rejim değişikliklerini desteklemek yönünde kullanmıştır. Böylesi bir dış politika tercihi, Türkiye'nin Mısır ile

ilişkilerinin bozulmasına neden olmuş dahası, Beşar Esad rejimi ilişkilerinde açık düşmanlık düzeyine geçilmiştir. Türkiye’de ABD ve bir kısım AB ülkelerinin Irak ve Suriye’de Kürtlere açık biçimde askeri destek sağladığı yönünde kanaatler hâkim olmaya başlamıştır. Kuzey Irak ve Suriye’de yaşanan bu gelişmeler Türkiye’nin dış politika tercihlerini yeniden değişime uğratmıştır. Türkiye’nin dış politika tercihlerindeki bu dönemsel değişikliklere bağlı olarak ABD, İsrail, Rusya ve İran’a karşı tutum ve mesafesi de değişikliğe uğramıştır. Türkiye son dönemde, en güvenilir siyasi-askeri ortaklarından biri olarak kabul edilen İsrail’i dış tehdit, Rusya’yı ise yabancı ortak ülkeler arasına dâhil etmiştir. Dahası bölgeye yönelik bazı politikalarında İran ile işbirliği içerisine girmekten de geri durmamıştır. İran, Irak, Yunanistan ve Ermenistan’ın dış tehditler listesinden çıkarılması, buna karşın, İsrail’in dış tehdit olarak kabul edilmesi -başlı başına- dış politikanın esaslı bir biçimde değişmesi anlamına gelmektedir. ‘Türkiye bu dış politika değişikliklerine neden ihtiyaç duymuştur?’, ‘Türk dış politikasının dönüşümünün amaçları, ilkeleri ve hedefleri nelerdir?’ sorularına yanıtlar arayan bu çalışmanın birinci hipotezi: Türkiye’nin Rusya, ABD ve İsrail’le ilişkilerinin ciddi şekilde değişmesinin, Rusya’ya ve İran’a Orta Doğu’da daha etkin bir rol üstlenme yolunda fırsatlar sunabileceğidir. Ancak bu dönüşüm, aynı zamanda, Türkiye’nin Ortadoğu’daki etki alanının genişletmesine de uygun bir ortam yaratabilecektir. Çalışmanın ikinci hipotezi: Bu dönüşümün Türkiye için Batıyla ilişkilerini başka bir düzeye aktarma fırsatı yaratabileceğidir. Yani, Türkiye Rusya ile genellikle başta enerji projeleri olmak üzere gelişen işbirliği zemininden istifade ile Avro-Atlantik ekseninden bağımsız bir aktör gibi davranabilecek ve yeri geldiğinde ABD ve İsrail ile ilişkilerinde de bu tutumu pazarlık olarak kullanabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Dış Politikası, Ak Parti, Sıfır Sorun Politikası, Arap Baharı, Suriye ve Irak Krizleri.

TÜRKİYE’NİN DIŞ YARDIMLARI: ÇIKARLAR MI?, İNSANİ KAYGILAR MI?

Rıdvan KALAYCI/ Sakarya Üniversitesi

Özet

Bir ülkenin diğer bir ülkeyi etki altına almak için kullandığı yöntemlerin başında gelen “dış yardımlar”, ulusal çıkarlar, ticari kazanımlar ve insani gerçeklikler göz önünde bulundurularak gerçekleştirilebilmektedir. Ekonomik büyümenin sağlanması, fakirliğin azaltılması, yönetimin iyileştirilmesi, eğitim ve sağlık imkanlarının geliştirilmesi, doğal afetlerin olumsuz etkilerinin ortadan kaldırılması ve insan haklarının geliştirilmesi gibi birçok alanda dış yardımlar yapılmaktadır. Bu yardımları yıllardır etkin bir şekilde kullanan ABD¹ ve Japonya² gibi ülkelerin yanında Türkiye ancak 2000’li yıllarda dış yardımlar noktasında önemli gelişmeler kaydedebilmiştir. 1980’li yıllarda dış yardımlar alan, 1990’lı yıllarda hem yardım alıp hem de Orta Asya ülkelerine yardım eden Türkiye, 2000’li yılların başından itibaren ise AK Parti iktidarında artan ekonomik kapasitesiyle beraber dış yardımlara daha fazla pay ayırmaya başlamıştır. Bu bağlamda dış yardım alanında yeni bir ülke olan Türkiye, yakın bir zamana kadar bu yardımları Türkiye İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) aracılığı ile yapmaktaydı. Ancak günümüzde birçok sivil toplum kuruluşu afetlerin yaşandığı ülkelerin yardımına gitmekte, Türkiye de devlet olarak 1990’lı yıllardan sonra TİKA ve Kızılay, 2009 yılından sonra da oluşturmuş olduğu Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) ile felaketlerin yaşandığı ülkelerin yardımına koşmaktadır.

Türkiye, geçtiğimiz on beş yıllık süre içerisinde büyüyen ekonomisi ve bölgesel ve küresel düzlemde artan siyasi etkisine paralel olarak dünyanın çeşitli bölgelerinde birçok soruna müdahil olmaya ve çok sayıda ülkeye yardımda bulunmaya başlamıştır. Gönülleri ve fikirleri kazanmak adına yapılan bu yardımlar, Türkiye’nin siyaset, ekonomi ve aktif dış politika hedefleri doğrultusundaki dış siyaset ile uyumlu şekilde gerçekleşmektedir.

Buradan hareketle özellikle 2017 yılı itibariyle Türkiye’nin yaklaşık olarak 8 milyar dolarlık ve 2003-2017 yılları arasında toplam 36 milyar dolar civarında³ bir dış yardımda bulunması da dikkate alınarak Türkiye’yi dış yardımda bulunmaya iten sebeplerin neler olduğunu ve bu yardımların

¹ Curt Tarnoff ve Marian Leonardo Lason, “Foreign Aid: An Introduction to U.S. Programs and Policy”, *Congressional Research Service*, 20 April 2012, s, 1-38.

² Ali Balcı ve Murat Yeşiltaş, “Bir Dış Politika Aracı Olarak Dış Yardımların Kullanılması: Japonya Örneği”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt.2, Sayı. 8, Kış 2005-2006, s. 167-198.

³ “TİKA Kalkınma Yardımları Raporları”, http://www.tika.gov.tr/tr/yayin/liste/turkiye_kalkinma_yardimlari_raporlari-24; “Dış Yardımlar”, <http://kdk.gov.tr/yeni08/sayilarla/turkiyenin-dis-yardimlari/35> ve Engin Akçay, *Bir Dış Politika Enstrümanı Olarak Türk Dış Yardımları*, Ankara: Turgut Özal Üniversitesi Yayınları, 2012, kaynaklarından derlenmiştir.

Türkiye'ye ne gibi avantajlar ya da açılımlar getirdiğini ortaya koymak bu bildirin temel amacını oluşturmaktadır.

Bildirin ilk kısmında Türkiye'yi dış yardımlar noktasında büyük devletler gibi hareket etmeye zorlayan ya da iten nedenlerin ve bu yardım politikalarını etkileyen faktörlerin neler olduğu üzerinde durulacaktır. Ayrıca Türkiye'nin hangi ülkelere yardım ettiği ve yaptığı bu yardımların mahiyeti ve miktarının ne kadar olduğu da dikkatlere sunulacaktır. Sunumun ikinci ve ana kısmında Türkiye'nin yardımlarında önemli bir yer tutmaya başlayan AFAD'ın, yapılan bu yardımlar içerisindeki yeri ve etkisi ele alınacaktır.

Çalışmanın son kısmında ise Türkiye'nin herhangi bir ülkeye veya bölgeye yönelik yapmakta olduğu yardımların insani kaygılarla mı yapıldığı yoksa realist bir boyuta mı sahip olduğu tartışılacaktır. Bu bağlamda bildirideki temel varsayımımız, AK Parti iktidarında dış yardımlarını artıran Türkiye'nin, bu yardımları sadece insani kaygılarla yapmadığı, aynı zamanda realist bir beklenti doğrultusunda da gerçekleştirdiğidir. Bu iddiamızı desteklemek amacıyla Türkiye'nin Balkanlar'a, Kafkaslar'a, Orta Asya'ya, Ortadoğu ve Afrika'ya yapmış olduğu yardımlar ile bu ülkelerle olan ekonomik, siyasi ve ticari ilişkilerin gelişimi de analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Dış Yardım, Türkiye, AFAD, TİKA, Dış Politika.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

10:45-12:15

5. Oturum / 5th Session

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Erol Kalkan*

Suriye Krizi ve Göç Çalışmaları

- "2010-2015 yılları arasında İran ve Türkiye'nin Suriye Krizine Yönelik Dış Politikasının Karşılaştırılması" ***Aboubeid Ahmadi***
- "Suriye Krizi'nin Gaziantep Ekonomisine Olumlu ve Olumsuz Etkileri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz" ***Halil Yılmaz - İsmail Köse***
- "Uyum Sürecinde Göçmenlere Destek Sağlayan Derneklerin Güç (SWOT) Çözümlemesi: Türkiye Örneği" ***Mehtap Erdoğan***

2010-2015 YILLARI ARASINDA İRAN VE TÜRKİYE'NİN SURİYE KRİZİNE YÖNELİK DIŞ POLİTİKASININ KARŞILAŞTIRILMASI

Aboubeid AHMADİ / Kocaeli Üniversitesi

Özet

Arap devrimleri, 2010'un sonlarından bu yana Ortadoğu meselelerinde bir dönüm noktasıdır. Hem ekonomik hem de siyasal alanda yaygın ortaklıklara rağmen İran ve Türkiye, makroekonomik ve güvenlik stratejileri ve bunların farklı siyasi kimlik tanımları konusundaki görüş farklılıklarından dolayı Ortadoğu'daki gelişmelere bazen karşı çıkmışlardır. Bu farklılığın en önemli örneklerinden biri, Arap dünyasındaki devrimlere yaklaşımlarıdır. Suriye uzun yıllar boyunca, İran'ın Arap dünyasına girişine, İran'ın Akdeniz ve Yakın Doğu'ya olan stratejik bağlarına açılan kapı olmuştur. Bu nedenle Suriye'nin zayıflaması, Esad'ın devrilmesi, direniş eksenini zayıflatacak, İran'ın bölgesel etkisini ve bunun korunmasını azaltacaktır. Suriye'deki krizin başlangıcından beri, İran İslam Cumhuriyeti sürekli olarak Suriye politik sistemine dış politikada öncelikli bir şekilde destek vermiştir.

İran hükümeti, Suriye krizinin patlak vermesine; ülkenin Arap Baharı'ndan farklı olarak değişmesini ve Ortadoğu direniş çizgisini zayıflatmak için İsraililerin ve destekçilerinin çökmesini sebep olarak gösterdi. Tahran, Anayasa'da referandum yapılması, yeni bir parlamentonun kurulması ve kriz sırasında gözaltına alınanların serbest bırakılması gibi Beşar Esad hükümetinin bazı reformlarını memnuniyetle karşıladı. Bu reformların Şam ve muhalefet tarafından sürdürülmesini istedi. İran, Suriye'deki stratejik konumunu korumak için, statükoda bir değişiklik olmamasını istemektedir. İran, Esad'ın çöküşünü engellemek için uğraşmaktadır. Çünkü Esad'ın devrilmesi, İran için güvenlik sorunları yaratmanın yanı sıra, İran'ın gücünü azaltıp izole olarak bölgedeki Hizbullah güçleriyle ilişkilerini kesecektir. Bu durumda İran alandaki stratejik konumunu kaybedecektir.

Türkiye, Suriye krizinin başlıca bölgesel aktörlerinden birisidir. Kısa vadeli ihtiyatlı yaklaşıma rağmen, muhalefet gruplarını desteklemiş ve Suriye'deki rejimin değişimi konusunda muhalefete malî destek ve silah desteği vermiştir. Türkiye'nin Suriye'deki rejim değişikliği politikasındaki muhtemel beklentileri; Türkiye'ye önemli politik, ekonomik ve bölgesel faydalar sağlayacak olan Suriye-Akdeniz bölgesindeki jeopolitik etkisinin genişlemesi

olacaktır. Buna ek olarak, Suriye'deki rejimi değiştirmek ve Türkiye ile birleşik bir devletin ortaya çıkması, ülkenin bölgesel güç dengesindeki konumunu destekleyecektir. Türkiye, Suriye'deki çıkarlarını gözetmek ve stratejik derinliğini geliştirmek istemektedir. Suriye ile ilgili olarak Türkiye ve İran'ın dış politikasındaki en büyük fark, bu konuya bakış açılarındadır. Kesin olan, İran ile Türkiye arasında Suriye krizi konusunda derin bir uçurum vardır.

İran ile Türkiye'nin Suriye'deki siyasetleri arasındaki çelişkiye rağmen, bu iki ülkenin güvenlik ve ekonomi alanlarındaki daha geniş çıkarları ve ilişkilerinin devam etmesi, İran ve Türkiye'nin var olan ilişkilerinin zedelenmesini engelledi. Bu nedenle Suriye'deki kriz, iki ülkenin siyasi ilişkilerinde gerilimlere ve olumsuz yansımalara yol açmış olsa da, siyasi ilişkileri devam ediyor ve her iki tarafta da üst düzey siyasi yetkililer tarafından diplomatik toplantılarda ya da önemli bölgesel konularda sürekli istişareler ve ziyaretler yapılıyor.

Bu çalışmanın amacı, Suriye krizinde İran ile Türkiye'nin ortak veya farklı hedef ve çıkar noktalarını değerlendirmektir. Bu çalışmada Suriye krizi ekseninde, 2010'dan 2015'e kadar, İran ve Türkiye'nin dış politikaları, karşılaştırmalı bir şekilde incelenecektir. İki ülkenin Suriye'deki olayları algılamaları, krizi nasıl yakından inceledikleri, oluşturdukları bloklar, benimsedikleri siyasi politikaları geliştirmek için gruplar ve ülkelerle işbirliği ve iki ülkenin krizi sona erdirmek için sundukları çözümleri irdelenecektir.

Anahtar Kelimeler: İran, Türkiye, Dış Politika, Suriye Krizi, Politika Karşılaştırması.

SURİYE KRİZİ'NİN GAZİANTEP EKONOMİSİNE OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ ÜZERİNDEN KARŞILAŞTIRMALI BİR ANALİZ

Halil YILMAZ / Karadeniz Teknik Üniversitesi

İsmail KÖSE / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

2011 Mart ayından itibaren Suriye'de başlayan İç Savaş ve akabinde ortaya çıkan Suriye Krizi, Türkiye başta olmak üzere hem bölgesel hem de uluslararası alanda dünyayı etkilemiştir. Krizin üzerinden yedi yıl geçmesine rağmen Suriye'ye hala "Arap Baharı" gelmemiştir. Suriye halkı, komşu ülkeler ve bölge insanı baharı beklerken iç çatışmaların şiddetlenmesi ve çeşitli uluslararası aktörlerin de askeri, siyasi ve ekonomik desteği ile Suriye'de kendine bir aktif bir rol üstlenmesi neticesinde "Arap Baharının" bu ülkedeki yansıması tam bir insani trajediye dönüştürmüştür. Suriye Krizinin siyasi, sosyal, ekonomik gibi birçok boyutu olmak ile birlikte insani ve ekonomik boyutu ciddi önem arz etmektedir. Milyonlarca Suriyeli, ülkelerini terk ederek Türkiye, Lübnan, Ürdün gibi birçok ülkeye göç etmişlerdir. Gerek mesafe yakınlığı gerekse de komşuluk ilişkilerinden ötürü Türkiye'nin yoğun bir mülteci akınına ev sahipliği yaptığı görülmektedir. Ancak sayıları her geçen gün artan Suriyeli mültecilere her anlamda destek elini uzatan Türkiye, ciddi sorunların varlığıyla karşı karşıya kalmıştır. Ülkemize gelen Suriyeli mültecilerin hem ulusal hem de yerelde ekonomik ve toplumsal etkilerinin olduğu oldukça açıktır. Ayrıca Göç Kriziyle meydana gelen gelişmeler şehirlerin ekonomik alandaki birçok dengesini önemli ölçüde alt üst etmiştir. Uluslararası aktörlerin bu krizi çözmeye pek yanaşmamaları orta ve uzun vadede Suriye'de istikrarın yakalanamayacağını ve bölgesel bir istikrarsızlık kaynağı olmaya devam edeceğini göstermektedir. Özellikle işgücü ve istihdam alanında kendi sorunlarıyla başa çıkma gayreti içerisinde bulunan Türkiye, Suriyeli sığınmacıların ülke geneline yayılmasıyla daha büyük problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Türkiye'ye sığınan mülteci sorununda, ev sahibi ülke ile sığınmacı arasındaki ilişkileri etkileyen kilit nokta kuşkusuz ekonominin varlığıdır. Bu kapsamda Türkiye, Suriye'den gelen mültecilere milyarlarca dolar paralar harcamış ve büyük uğraşlar vermiştir. Aynı zamanda yapılan bu yardımların Türkiye'deki yoksul kesimin ikinci plana itildiği sorunlarını gündeme getirmiştir. Bu

sorunlar sadece devlet harcamalarıyla sınırlı olmayıp aynı zamanda yoğun göç talebin artmasını beraberinde getirerek şehirlerin ekonomisini oldukça sarsmıştır. Özellikle bölgedeki şehir ekonomileri için komşu ülkeler ile ticaretin geliştirilmesi ve sınır ticaretinin artırılması oldukça önem arz etmektedir. Ancak önce Irak sonra ise Suriye’de yaşanan son gelişmeler, bu ülkeler ile ticaret hacmini geliştiren bölge illerini (Gaziantep, Hatay, Urfa) olumsuz bir şekilde etkilemiştir. Yerel bağlamda krizin şehirlere olan ekonomik etkisinin boyutu incelenirken Suriye sınırımızda en çok mülteciye ev sahipliği yapan illerin başından gelen Gaziantep ön plana çıkmaktadır. Bugün, Gaziantep’te İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü biyometrik veri kayıtlarına göre 390 bin 204 Suriyeli mülteci bulunmaktadır. Gaziantep’teki Suriyeli mültecilerin sayısı, Avrupa şehirleri ile karşılaştırıldığında, orta ölçekte bir kent nüfusuna eşdeğer bir sayıya ulaşmıştır. Bu durumun en temel sebebi; Gaziantep’in sanayileşmede kazandığı ivme, hızlı gelişme profili ve sahip olduğu potansiyellerin, ülkemize sığınan Suriyeli misafirler için yaşanabilir ve cazip kılmasıdır. Ancak Geçici koruma kapsamına alınarak yaşamlarını idare ettirmeye çalışan Suriyelilerin, Türkiye iş gücü piyasası üzerindeki etkilerinin ve doğacak sonuçların neler olacağı henüz tahmin edilememektedir. Ayrıca işverenlerin aynı işi daha düşük ücretlere yapmaları nedeniyle Suriyeli mültecileri tercih ettiklerini ve bu sayede iş kaybı yaşadıkları sorunu açıklar. Bu durumun Suriye Krizi öncesi ve sonrası şehrin ekonomik yapısında önemli bir yere sahip ticari işletmeler, iş gücü piyasası, işsizlik, ücret, kayıtlı ve kayıt dışı istihdam ve kira fiyatları gibi çeşitli ekonomik kalemler üzerinde hem olumlu hem olumsuz etkileri olmuştur. Bu makalenin amacı da, Suriyeli mültecilerin Gaziantep şehir ekonomisine olumlu ve olumsuz etkilerini karşılaştırmalı verilerle analiz ederek ortaya koymak ve çözüm önerileri sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Krizi, Gaziantep Ekonomisi, Suriyeli Mülteciler, Göç, Şehir Ekonomisi.

UYUM SÜRECİNDE GÖÇMENLERE DESTEK SAĞLAYAN DERNEKLERİN GÜÇ (SWOT) ÇÖZÜMLEMESİ: TÜRKİYE ÖRNEKLEMİ

Mehtap ERDOĞAN/ Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

İnsanların belirli amaçlarını gerçekleştirmek için bir araya gelerek işbirliği yaptıkları gruplar örgüt olarak tanımlanmaktadır. Sivil toplum örgütleri de kar amacı gütmeyen örgütlerdendir ve toplumun alt sistemleri içerisinde yer almaktadır. En büyük sistem ise toplumdur. Araştırmamızın teorik çerçevesini sistem teorisi oluşturmaktadır. Toplumsal yapının pek çok alt sistemden oluştuğunu söyler. Bu alt sistemlerin hepsi birbiri ile karşılıklı bağımlılık ilişkisi içerisinde. Bu alt sistemlerin hepsi bağımsız olup kendine yeten durumda iken birbirleriyle olan ilişkilerinden dolayı toplumsal bütünü oluştururlar. Bu durumda, sistem yaklaşımına göre örgütler kendi başlarına olmayıp, sadece kendine dönük çalışmalar yaparak başarıya ulaşmayacağını ve başarının, çevresiyle uyumlu bir şekilde faaliyet gösteren örgütler tarafından gerçekleşeceğini ileri sürmektedir. Sivil toplum yapısı içerisinde yer alan dernekler de kendi içerisinde yaptıkları çalışmalar ile sadece hedef kitlesine geçici hizmet verebilir. Verilen hizmetlerin süreklilik arz etmesi ve derneğin bir örgütlü bir yapıya sahip olması hem yakın çevresi (hedef kitlesi aynı olan dernekler ve diğer dernekler) ile hem de uzak çevresi (diğer sivil toplum kuruluşları, ulusal uluslararası kurum ve kuruluşlar gibi) ile mümkündür. Sivil toplum örgütlerinin faaliyetlerinin çoğu zaman sadece uygulama kısımlarının görülmesi, diğer aşamalarının bilinmemesi sivil toplum faaliyetlerinin yeteri kadar değerlendirilememesi sorununu ortaya çıkarmaktadır. Bir STK'nın başarısını ortaya koyan şey onun hedef kitlesi ile ilgili etkili çalışmalar yapıp yapmaması ile alakalıdır. Eğer problem doğru bir şekilde ortaya konulursa kuruluşun elde edeceği çıktılar daha etkin olacaktır. Bir STK'nın etkinliklerini incelemek bütün bir kuruma sadece tek yönlü bakmak demektir. STK'nın etkinliklerine etraflıca bakmak kurumun gerçek başarısını ortaya çıkaracaktır.

Dernekler de sivil toplumun en önemli yapı taşıdır. Tarihi çok eskilere dayanan dernekler, sivil halkla devlet arasında denge kurma mekanizmasına sahiptir ve yönetişimin gerçekleşmesi için önemli bir sacayağıdır. Dernekler aynı zamanda göç yolu üzerinde bulunan Türkiye'de göçmenleri ilk

karşılaman ve göçmenlerin uyumu ile ilgili çalışmalar yürüten en önemli kuruluşlardır. Dernekleri etkileyen içsel ve dışsal faktörlerinin bilinmemesi sivil toplumun etkinliğinin yeteri kadar değerlendirilememesi sorununu ortaya çıkarmaktadır. Sivil toplumun başarısı, hedef kitlesiyle etkili çalışmalar yapması olduğu kadar iç ve dış faktörleri nasıl yönetebildiği ve karar alma mekanizmalarını bununla ne kadar entegre edebildiği ile alakalıdır.

Amaç: Türkiye’de göçmenlere çeşitli konularda destek sağlayan, göçmenlerin uyumu için çalışmalar yürüten derneklerin, iç faktörlerle oluşan güçlü (S) ve zayıf (W) yanları, dış faktörlerle oluşan fırsat (O) ve tehditlerini (T) nasıl yönettiklerini belirlemek bu çalışmanın amacıdır. **Yöntem:** Derneklerin bu iç ve dış faktörleri nasıl algıladıkları ve nasıl kullandıklarını belirlemek için stratejik planlama ögesi olan güç (SWOT) çözümlemesi tekniği kullanılacaktır. SWOT Analizi değişik araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilen içsel ve dışsal faktörlerin değerlendirilmesi sürecidir. Kuruluşun güçlü zayıf yanlarını, rakiplerini ve geçmişteki tüm faaliyetlerinin bütününe kapsayan tanımlayıcı bir analiz yöntemidir. Bu araştırma nitel yaklaşım içerisinde yer alan durum çalışması deseni ile oluşturulmuştur. Amaçlı örneklem yöntemlerinden tipik durum örnekleme ile belirlenen derneklerden elde edilen verilerle bu derneklerin hangi SWOT faktörünü nasıl kullandıkları tartışılacaktır.

Bulgular: Bu araştırma sivil toplum içerisinde yer alan göçmen derneklerinin içsel ve dışsal faktörlerinin ortaya çıkarılması açısından önemlidir. Pilot çalışma sonucu yapılan SWOT analizi sonrası 26 faktörden oluşan veri elde edilmiştir. Bu veriler derneklerin güçlü ve zayıf yönlerine, fırsat ve tehditlerine ilişkin bilgi sunmanın yanı sıra gelecekte derneklerin güçlendirilmesi için yapılacak çalışmalarda dernek yöneticilerine yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göçmenler, Dernekler, SWOT Analizi, Sivil Toplum.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

13:45-15:15

6. Oturum / 6th Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Alper Tolga Bulut*

European Studies

- "EU-Maghreb Relations Cooperation without Partnership" ***Erol Kalkan***
- Youcef Kherbache
- "Feminism in Foreign Policy: Swedish Case" ***Gökhan Ak - Pınar Akarçay***
- "Constructing EU-Turkey Relations: Influence of European Parliament"
Rahman Dağ

EU-MAGHREB RELATIONS: COOPERATION WITHOUT PARTNERSHIP

Erol KALKAN / Karadeniz Technical University
Youcef KHERBACHE / Karadeniz Technical University

Abstract

The aim of this article is to analyze the contrasting approaches employed by the European Union (EU) towards the north Mediterranean region as a whole and Algeria in particular. we seek a differential calculation of the options for the political decision-makers from the standpoint of a winner + winner, to address the advantages and to detect the obstacles in these ongoing relations between the neighboring countries on both shores of Mediterranean regional system and working to maximize the options and benefits instead of reducing them in the existing relations between the two parties. The hypothesis of the study proposes that: a) in the relation of EU-Maghreb, the behavior of the weaker part (Maghreb) is a result and a reaction to the behavior of the stronger one (the EU), b) the EU sees the Maghreb as a source of threat and danger and c) as for the Maghreb countries struggling with internal reforms, there is a need for external reforms from the stronger and closer models which is the EU.

The EU-Maghreb relations are better explained in the last couple decades in the light of a new approach, in terms of starting points and objectives. Based on a quest for sustainable development and good governance within the frame of an economic perspective for both parties, in order to maximize the benefits and alternatives for the political decision makers in the countries (Morocco, Algeria, Tunisia) that are considered to be a colonial legacy for one of the major European powers (France), it lead to the emergence of alternative strategies with new partners, while continuing to deal with the traditional ones. The evolution of recent theories studying international relations goes beyond the traditional concept that claims the state is the primary and only actor, and that its interests should always be aligned to seek the national interest by force vis-à-vis other political bodies in the event of scarcity of primary resources. To a different approach that focuses on the cooperative side in the scope of these international interactions, which is in this case the analysis of EU-Maghreb relations. It is necessary to identify the possible interpretative approaches available in our

study, through which these relations can be understood by defining the characteristics of these relations as well as their areas, in addition to the obstacles and problems that threaten them and trying to come up with solutions to them.

The shift in examining the analysis levels of international relations from a traditional level in which States dominated most international interactions, to levels of supra-national interactions or cross-governmental interaction with transnational actors, including international and regional organizations, and multinational corporations. It is necessary to rely on the regional system as a unit of analysis, considering that the geographic and neighborhood dimensions are a determining factor in the modelling of these relations. Throughout the study of the different historical stages of these Euro-Maghreb relations, by identifying the various developments and characteristics that characterized each stage, from the North-South dialogue stage to the Euro-Mediterranean cooperation stage, and finally partnership. By focusing on the geographical dimension of these relations, we find that they include political units from one geographical region (a common regional system), since geographical proximity makes the advantages of partnership greater than non-partnership.

The existence of a traditional and new explanatory approach further complicates the structure of the Mediterranean regional system because of the diversity and multiplicity of actors on the international scene, in light of State's inability to achieve security, peace and sustainable development, it has contributed to the emergence and empowerment of new actors in international relations, And international institutions, as in the case of the European Union, which have succeeded in activating cooperative relations. The gradual decline of the concept of military and ideological power in favor of economic power made thinking of the absence of a fundamental state a new theoretical orientation in the analysis of Euro-Maghreb relations.

Keywords: The Relation of EU-Maghreb, Good Governance, International and Regional Organizations, Multinational Corporations and Empowerment of New Actors.

FEMINISM IN FOREIGN POLICY: SWEDISH CASE

Pınar AKARÇAY / Uppsala University

Gökhan AK / Nişantaşı University

Abstract

The traditional/mainstream international relations (IR) study of foreign policy has primarily focused on state behavior in the international system, examining factors such as the influence of decision-makers' attitudes and beliefs, regime type, domestic political actors, civil society, norms, culture, and so forth on foreign policy. Much of this research has neglected to address women and gender in the context of studying foreign policy actors, decisions, and outcomes. Given that women are increasingly gaining access to the political process in terms of both formal government positions and informal political activism, and recognition by the international community of women's roles in peace and war, feminist IR scholars have challenged the assumptions and research focus of mainstream IR, including the study of foreign policy. Feminist IR scholars have shown that countries with greater gender equality have foreign policies that are less belligerent. Then, they problematize their researches asking how we account for foreign policies that are explicitly focused on women's empowerment and gender equality. Therewithal, the main questions motivating the research on feminism in foreign policy are as follows. Is there a gender gap between men and women in terms of foreign policy? If so, what explains the gender gap? In this sense, this research will explore that the evidence is mixed -for example, men and women often agree on foreign policy goals and objectives, but sometimes differ on what actions to take to achieve those goals, primarily whether to use force. In considering where the women are in foreign policy, scholars examine women's representation and participation in government, as gender equality is related to women's representation and participation. While an increasing number of women have entered formal politics, whether as heads of state/government, cabinet and ministerial positions, and ambassadorships, for example, women remain underrepresented. The question also arises as to whether and how women's participation and representation (descriptive and substantive representation) impact foreign policy. By this view, in 2015,

Sweden's foreign affairs minister boldly acclaimed that the state had a feminist foreign policy, with rights, representation, and resources at its core. While these criteria may be helpful for understanding the variety of issues foreign policy makers must consider to develop and implement gender equitable policy, they do not provide a specific framework for a feminist foreign policy theory. In the context of main aim of this study, we will address this lack of specificity by drawing on existing implementations of foreign policy via the Swedish case. We will also examine Swedish feminist foreign policy in the making regarding the issues such as ethics, politics and gender. Swedish case is unique in this context because launching a feminist foreign policy is a radical policy change. At the same time, this policy is embedded in the broader global efforts to promote gender equality in the international arena, which we have seen evolving over the past few decades in the aftermath of the adoption of United Nations Security Council Resolution 1325. This study will argue that the launching of a "feminist" foreign policy is distinct for two reasons. First, by adopting the "f-word" it elevates politics from a broadly consensual orientation of gender mainstreaming toward more controversial politics, and specifically toward those that explicitly seek to renegotiate and challenge power hierarchies and gendered institutions that hitherto defined global institutions and foreign and security policies. Second, it contains a normative reorientation of foreign policy that is guided by an ethically informed framework based on broad cosmopolitan norms of global justice and peace. This study will outline some preliminary answers to these questions by discussing the conceptual basis for evaluating various elements of a feminist foreign policy, arguing for an intersectional, global approach to feminist foreign policy in the context of Swedish case. We will conclude this exploratory discussion with some preliminary recommendations about how to improve such a conceptualization and assessment.

Keywords: Feminism, Foreign Policy, Feminist Foreign Policy, Representation, Participation.

**CONSTRUCTING EU-TURKEY RELATIONS:
INFLUENCE OF EUROPEAN PARLIAMENT**

Rahman DAĞ / Adiyaman University

Abstract

Constructivism as a social theory suggests that human action stems from their values, ideas and identities. Individually and socially constructed values then become ideals and major understanding of all human-related issues including state itself. That is why, constructivism has been applied into other social sciences, especially in international relations. In doing so, constructivism as an international relation theory, challenges conventional theories in terms of main actors which are determinative at foreign policies. In accordance to constructivism neither states (realism) nor economic dynamics (liberalism) can adequately explain interstate relations. For better understanding, values and ideas behind these actions should be elaborated. That leads us to delve into people's understanding, approaches, core ideal and values which make decision-makers to follow a certain path. Domestic electoral politics have also brought into prominence of influence of socially constructed values in foreign polices of states. It is because of that every political party which wants to get power via elections should, even must take the people's demands into consideration. Additionally, people consisting of ruling elites or decision makers are also members of that society which they candidates to rule. It means that they cannot be absolute free from values and ideals of that society. Thus, constructed social values are quite effective on foreign policy preferences.

Relying on constructivist theory, it can be claimed that not only states and multi-national companies but also social values and ideals should be counted among the factors influencing international relations. States and multi-national companies might act against socially constructed values and ideals since they are interest-oriented institutions. Close examination would reveal constructed components of their policy preferences but analyses of their policies are mostly taken given as if there are free from values and emphasizing institutional identity. That is why, it is better to examine non-international actor without official authority but also elected by people. Having transnational characteristic and being advisory council and not

having executive power, European Parliament perfectly suits for implementation of constructivist theory. It is a supranational body and its members are elected by the citizens of EU member states. In this way. Elected members of EU parliament directly and indirectly reflect ideas, values and beliefs of their electorates.

For cross-examination of constructivist theory, this paper will take Turkey-EU relations as case study. The reason why this case is selected is that commissions established for certain issues prepare reports on Turkey-EU relations. Member of these commissions are selected from the member of EU Parliament. In this way their personal values and ideas differs from official policy of their states towards Turkey. Given that rising leftist and rightist populism in the world, in the EU-Turkey relations the actions of members of European Parliament which construct the EU's stance towards Turkey.

Under the light of these assumptions, individual ideological stance of member of European Parliament seems to have influence on the EU-Turkey relations. By looking at commission reports on Turkey which are prepared by member of European Parliament, this paper seeks for influence of European Parliament as an international institution on EU-Turkey relations.

Keywords: Constructivism, European Parliament, Turkey, EU, International Relations, Political Ideologies.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

13:45-15:15

6. Oturum / 6th Session

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Bülent Şener*

Rusya Çalışmaları

- "Putin'in İlk Dönemindeki Realist Rus Dış Politikası ve 2000 – 2004 Arası Dönemde Bu Politikanın Rusya – ABD İlişkilerine Etkisi"
Doğuş Sönmez
- "Yabancı Savaşçılarının Rusya'nın Suriye Politikasına Etkisi" *Ünal Tüysüz*
- *Rıdvan Kalaycı*

PUTİN'İN İLK DÖNEMİNDEKİ REALİST RUS DIŞ POLİTİKASI VE 2000–2004 ARASI DÖNEMDE BU POLİTİKANIN RUS–ABD İLİŞKİLERİNE ETKİSİ**Doğuş SÖNMEZ /İstanbul Arel Üniversitesi****Özet**

Soğuk Savaş süreci ve ABD ve Rusya arasındaki süregelen rekabet, diğer uluslararası ilişkiler öğrencileri olarak yazar için de her zaman ilgi çekici olmuştur, çünkü Soğuk Savaş / Soğuk Savaş sonrası süreçler ve Rusya ile ABD arasındaki ilişkiler uluslararası alanda çok büyük değişikliklere neden olmuştur. Aralarında sürmekte olan bu rekabet boyunca, Soğuk Savaş sonrasındaki dönemin belirli bir kısmı oldukça dikkat çekici olmakla beraber bu dönemde bazı anlaşmazlıklara rağmen, Rusya ve ABD'nin birlikte hareket ettikleri ve bu dönemde ilişkilerinin Soğuk Savaş Dönemi'nden daha iyi olduğu dikkate değer bir detaydır. Bu nedenle bu dönemdeki Rusya – ABD ilişkileri araştırılmış ve ilişkilerinin neden iyi olduğu kavranmaya çalışılmıştır. 2000 – 2004 arası dönemde Rusya – ABD ilişkilerinin görece iyi seyretmesinin en önemli sebebi ortak bir düşmanın varlığıdır.

Ortak düşmanın mevcudiyetinden önce, Vladimir Putin, özellikle Rusya Başkanı olmadan hemen önceki dönem ve 11 Eylül 2001 tarihleri arasında, pragmatik, ihtiyatlı ve nüanslı politikalar izlemiştir. Bu politikalar, safını belli edecek, net yönelimleri içermemiş ve Atlantikçi ve Avrasyacı bakış açılarından oluşmuştur. Bu net olmayan ya da tarafını belli etmeyen politikaları sebebiyle insanlar Putin'in Batı yanlısı veya Batı karşıtı olup olmadığını anlayamamıştır. Bazıları politikalarından ödün vermeyen sert bir politikacı olduğunu söylese de, bazıları liberal değerlere yakın olduğunu söylemiştir.

11 Eylül 2001'de El Kaide, New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Kuzey Virginia'daki Pentagon'un bir kısmına onları yok etmek için saldırmış ve bu girişim İslami terörizm ve Batı arasında tam kapsamlı bir savaşa neden olmuştur. Bu saldırı uluslararası sistemi değiştirmemiş olsa da, uluslararası siyaseti büyük ölçüde etkilemiştir. Dünya hâlâ, devlet kavramının hâkim olduğu bir uluslararası sisteme sahiptir ve devletlerin egemen olduğu bu sistemde, bu devletleri yönetecek daha yüksek bir otorite yoktur. Ancak 11 Eylül saldırılarının ardından, uluslararası terörizm ABD için en önemli sorun haline gelmiştir. Ayrıca Rusya'daki Çeçen terörist faaliyetleri nedeniyle

uluslararası terörizm, Rusya için de önemli bir sorun haline gelmiştir. Bu nedenle 11 Eylül saldırıları sadece ABD için değil, Rusya'nın dış politikası için de dönüm noktası olmuştur.

Bu nedenle, bu makalenin araştırma soruları, "Putin'in ilk döneminde Rusya'nın realist dış politikası nasıldır ve bu dış politikanın 2000 – 2004 yılları arasında, Rusya – ABD ilişkileri üzerindeki olumlu etkileri nelerdir?" sorularıdır. Makalenin argümanı ise, Putin'in ilk dönemindeki Rusya'nın realist dış politikasının, 2000 ile 2004 yılları arasındaki Rus – ABD ilişkilerini olumlu yönde etkilediğidir. Makalenin bağımsız değişkeni Putin'in ilk dönemi sırasında Rusya'nın realist dış politikası iken, bağımlı değişkeni ise 2000 ile 2004 yılları arasındaki Rus – ABD ilişkileridir. Makalede bahsedilen en son gelişme, Irak'ın, Amerika Birleşik Devletleri tarafından işgal edilmesidir, bu nedenle Putin'in ilk döneminin, Irak'ın işgaline kadarki kısmı açıklanmıştır. İlk bölümde, Putin'in ilk dönemindeki Rus dış politikasını açıklamak amacıyla teorik arka plan olarak realizm teorisi, özellikle de onun bazı yaklaşımları kullanılmıştır. İkinci bölümde, Rusya'nın Amerikan dış politikasını anlamak ve kavramak için kısa bir tarihsel arka plan açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, ilk dönem dış politikasını daha iyi anlamak için Putin'in kariyer sürecinden kısaca bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde, özellikle Rusya'nın Dış Politika Kavramı (2000) kullanılarak, Putin'in ilk dönemindeki Rus dış politikası hakkında genel bir çerçeve oluşturulmuştur. Makalenin omurgasını oluşturan beşinci bölümde ise Putin'in realist dış politikası kapsamında Rus – Amerikan ilişkilerinin evrimi tartışılmıştır. Son bölümde, argüman doğrultusunda edinilen bulgular bir sonuçla özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rusya Federasyonu, Vladimir Putin, ABD, Dış Politika, Realizm.

YABANCI SAVAŞÇILARIN* RUSYA'NIN SURİYE POLİTİKASINA ETKİSİ

Ünal TÜYSÜZ/ Sakarya Üniversitesi
Rıdvan KALAYCI / Sakarya Üniversitesi

Özet

Suriye'de ortaya çıkan iç savaş uluslararası ilişkiler açısından yeni bir kaynayan kazan olurken, iç savaşa katılan binlerce yabancı savaşçının ortaya çıkması beraberinde bilinmez güvenlik meselelerini getirmiştir. Ev sahibi ülkeler için korkutucu olan durum, savaşçıların Suriye'deki radikal faaliyetlerinden ziyade bu savaşçıların ülkelerine dönme ihtimalidir. Müslüman ülkelerin yanı sıra dünyadaki birçok ülkeden çok sayıda genç DAEŞ'a katılırken, bu cihatçılar ülke hükümetleri için üst seviyede güvenlik kaygılarının ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Kendilerini adayın bu gençler, bölgede edindikleri tecrübeler ile sadece kendi ülkelerinde bölgesel güvenliğe değil, aynı zamanda DAEŞ ve benzer cihatçı gruplarla savaşın diğer ülkelere karşı da bir meydan okuma gerçekleştirebilecek potansiyelindedir. Bu yüzden de yabancı savaşçıların sorunu uluslararası bir güvenlik meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2011 yılında başlayan Suriye iç savaşı küresel ve bölgesel aktörlerin dâhil olduğu bir kriz haline gelmiştir. Rusya, iç savaşın başından itibaren Esad yanlısı bir siyaset izlemiş, 2015 yılında başlattığı hava harekâtlarıyla askeri olarak da Suriye krizine müdahil olmuştur. Rusya'nın iç savaşa müdahil olurken üç hedefi vardı: Esad rejiminin devam etmesini ve sorunun çözüm aşamasında siyasi olarak güçlü bir şekilde çözüm masasına oturmasını sağlamak. Suriye'de askeri varlığını sürdürmek ve yeni üsler kurarak Ortadoğu'ya sağlam bir şekilde dönüşünü sağlamak. Son olarak da güvenliği için tehdit olan Kafkasya ve eski Sovyet coğrafyası kökenli savaşçılarla mücadele ederek ileride kendine yönelik tehdit olmalarının önüne geçmek. Rusya'nın hedefleri göz önüne alındığında küresel, bölgesel ve ulusal düzeyde sebeplerin varlığından bahsedilebilir. Ulusal güvenlik meselesi olarak değerlendirildiğinde, Rusça konuşan yabancı savaşçılar Putin Rusya'sı için önemli bir tehdit olarak göze çarpmaktadır. Rusçanın yabancı savaşçılar arasında en fazla konuşulan ikinci dil olduğu göz önüne

* Rusya ve Eski Sovyet coğrafyasından olan yabancı savaşçılar inceleme konusudur.

alındığında Rusya açısından tehlikenin hangi boyutta olduğu görülmektedir. Rusya'nın Kuzey Kafkasya bölgesindeki hassas güvenlik durumu göz önüne alındığında, bu grupların ileride Suriye'den ülkelerine dönerek eylemlerini Rusya içine taşıyabilecek olmaları ihtimali Putin yönetimini oldukça tedirgin etmektedir. Bu nedenle Rusya'nın aslında bir çeşit önleyici müdahale yaklaşımı dâhilinde meseleyi kendi topraklarına taşmadan Suriye'de çözmeyi planladığı söylenebilir.

Rusya, Suriye'de yönetimin cihatçıların eline geçmesinin Rusya bünyesinde yer alan Müslümanları etkileyebileceğinden çekinmektedir. DAESH Rusça yayın yapan "Fırat Medya" gibi görüntülü kanal açması, internet siteleri kurması ve yine Rusça yayın yapan "Hayat" isimli bir dergi çıkararak propaganda çalışmaları yürüterek Rusya'da yaşayan Müslümanları etkilemeye çalışmaktadır. Tüm bunlarla yetinmeyen DAESH, Rusya'nın Kuzey Kafkasya bölgesindeki Kafkasya Emirliği'nin kendisine bağlılık yemini ettiğini ilan etmiştir. Kuzey Kafkasya'daki militanların örgüte katılmasını sağlamak açısından bu emirlik DAESH'in temel hedefi olmuştur. Bu gibi faaliyetler Rusya'nın çekincelerinin haklılığını ortaya çıkarmaktadır.

Son zamanlarda Suriye'de artan Rus eylemleri dünya çapında militan Sünnilerin nefretini artırmıştır. Rusya giderek artan bir şekilde Şii çıkarlarının öncüsü olarak algılanmaktadır. Putin, Suriye lideri Esad, Şii İran ve Lübnan Hizbullah'ı ile birlikte hareket ederek Sünni cihatçıların düşmanlarına karşı büyük bir askeri destek sağlamıştır. Moskova'nın Ortadoğu'daki Rus nüfuzunu genişletme isteği, Rusya'nın Sünniler ve çıkarlarına karşı doğrudan rekabete girmesine sebep olmuştur. Bu durum Rusya'nın hedef olarak tanımlanmasına sebep olmaktadır. Rus vatandaşı olan ve Rusça konuşan yabancı savaşların artan oranlarda varlığı Rusya açısından güvenlik problemlerini artırmaktadır.

Rusya, İslamcı militanların Kafkasya'da başlattığı eylemlerden nasibini almış ve bu saldırılara karşı geniş kapsamlı hareketler başlatmıştır. Rusya'ya yönelik saldırılar büyük ölçüde etnik-milliyetçi kaygılara odaklanmış ve Kafkasya'da şeriat yasasını yaymaya kararlı olan dini hassasiyetlere sahip çeşitli gruplar tarafından başlatılmıştır. Bu cihatçı mücadele bölgeye yayılırken sadece Rusya'nın merkezi hedef alınmamış, ayrıca Dağıstan, İnguşya ve Rusya'nın diğer güney bölgelerine doğru yayılmıştır. Ruslar, militanlara karşı Kafkasya'da İnguşya'dan Osetya'ya uzanan acımasız bir

askeri hareket yürütmüşlerdir. Rusya'nın Suriye'ye müdahalede bulunduğu için Selefi cihatçıların öfkelerini çekmeden önce de kendi topraklarında cihatçılarla mücadele içerisindeydi. Rusya'nın terörle mücadele stratejisi kısa vadede göreceli olarak etkili olurken, Rus kuvvetleri tarafından kullanılan acımasız taktikler uzun vadede, nüfusun önemli kısımlarını yabancılaştırarak ve Selefi cihatçılar tarafından istismar edilebilecek ciddi şikayetleri de ekleyerek, tersine dönebilecek politikalar. Kendi topraklarında doğrudan cihatçılarla savaştan Rusya için gelecekte DAES halifeliğinin çökmesi sonrasında Rus vatandaşı ve Rusça konuşan yabancı savaşçıların Ortadoğu'daki savaş alanından ayrılarak Rusya veya Rusya'nın komşusu olan ülkelerde varlıklarını devam ettirme ihtimali Rusya için en önemli güvenlik tehdidi olarak ortaya çıkmaktadır.

Çalışmanın temel varsayımı, Kafkasya'da cihatçılarla mücadele eden Rusya açısından Suriye'de savaşmış yabancı savaşçıların bir güvenlik problemi olduğu ve Rusya'nın Suriye iç savaşını içselleştirerek bir güvenlik meselesi olarak gördüğüdür. Cihatçı yabancı savaşçıların geri dönerek Rusya'da yaşayan Müslümanları etkilemesiyle DAES zihniyetinin bölgesine yayılmasından çekinen Rusya'nın Suriye'ye müdahalesi bir önleyici savaş olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Yabancı Savaşçılar, Suriye İç Savaşı, DAES, Güvenlik Tehdidi.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

13:45-15:15

6. Oturum / 6th Session

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Güvenlik Çalışmaları

- "Karadeniz Bölgesi'nin Güvenliğine Yönelik Tehditlerin Değişen Doğası: Asimetrik Tehditler ve Bölge Güvenliğine Etkileri" **Selim Kurt**
- "Türkiye'de Güvenlik Çalışmalarının Nitel Analizi" **Fikret Birdiqli - Y. Zakir Baskın**
- "Genişletilmiş Güvenlik" Kavramı Bağlamında Avrupa Birliği (AB) Yapısal Savunma Antlaşması ve Türkiye" **Nurgül Bekar**
- "Amerika Birleşik Devletleri ve NATO Savunma Doktrini: Türkiye'ye Biçilen Rol" **İsmail Köse**
- "Türkiye-ABD İlişkilerindeki Gerginliğin Savunma Sistemi Tedarik ve Modernizasyon Projelerine Etkisi: F-35 Projesi Örneği" **Cenk Özgen**

**KARADENİZ BÖLGESİ'NİN GÜVENLİĞİNE
YÖNELİK TEHDİTLERİN DEĞİŞEN DOĞASI:
ASİMETRİK TEHDİTLER VE BÖLGE GÜVENLİĞİNE ETKİLERİ**

Selim KURT / Giresun Üniversitesi

Özet

Karadeniz Bölgesi gerek sahip olduğu coğrafi konum gerekse bu konumun neden olduğu büyük güç rekabeti sebebiyle pek çok tehdiye maruz kalmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönemde bölge güvenliğine yönelik en önemli meydan okuma bölge devletleri arasındaki topraksal temelli çatışmalardır. Bu çatışmaların tamamı 90'lı yılların başında sıcak savaşa dönüşmüşse de, esasen çok eski bir geçmişe sahiptirler. Çatışan taraflar arasında ateşkes anlaşmaları imzalanmasına karşın, henüz savaş durumunu sona erdirecek barış anlaşmalarının imzalanamamış olması dolayısıyla "donmuş çatışmalar" olarak adlandırılan bu anlaşmazlık noktalarının hiç de "donmuş" olmadığı RF ile Gürcistan arasındaki Ağustos 2008 Savaşı'nın yanı sıra 2014 yılında Kırım dolayısıyla RF ile Ukrayna arasında yaşanan çatışma ile Nisan 2016'da Dağlık Karabağ anlaşmazlığı nedeniyle Azerbaycan ile Ermenistan arasındaki kısa süreli mücadelede açık bir şekilde görülmüştür. Donmuş Çatışmalar'ın yanı sıra özellikle 2000'li yılların başından itibaren, tüm dünyada olduğu gibi, Karadeniz bölgesinde de terör ve enerji tedariği ve iletimine yönelik risklere ilave olarak, uyuşturucu madde, silah, insan ve nükleer madde kaçakçılığı gibi tehditleri de içeren ve klasik tehditlerin aksine taraflar arasında son derece büyük güç farklılıklarının bulunduğu asimetrik tehditlerin de bölge güvenliğine yönelik yeni bir tehdit kategorisi olarak ön plana çıkmaya başladığı gözlemlenmektedir.

Bu tehditlerin bazı ortak nitelikleri bulunmaktadır. Her şeyden önce bölge içi faktörler kadar bölge dışı faktörler tarafından da tetiklenmekte olan bölgedeki asimetrik tehdit riski, Orta Doğu, Kafkaslar ve Orta Asya gibi sahalarda meydana gelen gelişmelerin bölgeye yansımaları şeklinde de tezahür etmektedirler. Bu çerçevede, özellikle 11 Eylül olaylarını takiben Amerika Birleşik Devletleri tarafından Afganistan ve Irak'a düzenlenen operasyonların yanı sıra Arap Baharı çerçevesinde tüm Orta Doğu'ya yayılan halk hareketlerinin bölge ülkelerinde yarattığı iç çatışmalar söz konusu devletlerin otoritelerini aşındırarak, hükümetlerin ülkeleri üzerindeki

kontrollerini yitirmelerine neden olmuş ve oluşan güç boşluğu yukarıda sayılan asimetrik tehditlerin Karadeniz Bölgesi'ne de sirayet etmesi için elverişli bir ortam yaratmıştır. Diğer taraftan bölgedeki donmuş çatışma mirasının söz konusu asimetrik tehditlerin ortaya çıkmasını da tetiklediği görülmekte olup, Transdinyester'den Abhazya'ya kadar, donmuş çatışma noktalarının pek çoğu, terörizme yataklık etmenin yanı sıra insan, uyuşturucu madde ve silah kaçakçılığı gibi asimetrik tehditler için güvenli bir liman da teşkil etmektedirler. Yani esasen bölgedeki çözümsüz devletler arası çatışmaların da asimetrik tehdit riskini önemli ölçüde tetiklediği söylenebilir. Söz konusu tehditler, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasını takiben Avrupa Birliği ve NATO gibi Avrupa-Atlantik yapılaraya üyelik yoluyla doğuya doğru genişleyen Batı dünyasının Karadeniz Bölgesi'ndeki varlığını meşrulaştırıcı bir gerekçe olarak kullanılmaya başlandığı da görülmektedir. Özellikle Karadeniz deniz sahasına müdahil olmak isteyen ancak Montrö Boğazlar Sözleşmesi ile getirilen sınırlamalar nedeniyle istediği gibi bu sahaya girip çıkamayan Amerika, bu sınırlamaları bertaraf etmek için Karadeniz deniz sahasındaki insan, silah, uyuşturucu ve nükleer madde kaçakçılığı gibi asimetrik tehdit riskini bahane etme yolunu seçmiştir. Ancak bu durum başta Rusya Federasyonu ve Türkiye olmak üzere bölgedeki mevcut düzenin Batı'nın bölgeye müdahil olması nedeniyle bozulmasını istemeyen devletleri endişeye sevk ederek onları bir takım önlemler almaya itmiştir. Bu çerçevede çalışmada, tüm dünyada olduğu gibi 2000'li yıllarla birlikte Karadeniz bölgesinde de artış gösteren ve bölgesel güvenliğe yönelik yeni bir tehdit kategorisi olarak ön plana çıkan asimetrik tehditlerin bölge güvenliğine yönelik etkilerinin tehditler bazında ele alınarak değerlendirilmesi ve böylelikle etkilerinin gerçekçi bir bakış açısıyla ortaya konması amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Karadeniz Bölgesi, Asimetrik Tehditler, Terörizm, Silah Kaçakçılığı, Yasadışı Göç.

TÜRKİYE'DE GÜVENLİK ÇALIŞMALARININ NİTEL ANALİZİ

Fikret BİRDİŞLİ / İnönü Üniversitesi

Y.Zakir BASKIN/ Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi

Özet

Güvenlik Çalışmaları Uluslararası İlişkiler disiplini içinde temel çalışma alanlarından biridir. Akademik yazında güvenlik çalışmalarının tarihi, savaş üzerine yazılan çalışmalarla başlatılacak olursa çok gerilere kadar uzanabilir. Fakat güncel anlamda güvenlik çalışmalarının Soğuk Savaş yılları ile başladığı düşüncesi yaygınlık kazanmıştır. Savaş çalışmalarının ardından ulusal çıkarlar, tehditler ve uluslararası sistem üzerine yapılan incelemeler güvenlik çalışmalarının genişlemesine ve derinleşmesine neden olmuş ve güvenlik çalışmaları Uluslararası İlişkiler alanında bir yekûn teşkil etmeye başlamıştır.

Güvenlik Çalışmalarının gelişmeye başlamasıyla bu alanda karşılaşılan ilk handikap alanın başlangıçta askeri uzmanlar ve istihbarat örgütlerine hasredilmesidir. Bu eşik Vietnam Savaşı'nın ardından aşılmış ve savaşın uluslararası alanda elverişli bir politika enstrümanı olup olmadığı geniş çevrelerce sorgulanmaya başlanmıştır. Bu sayede Güvenlik Çalışmalarına siviller ve akademisyenlerin ilgisi de giderek artmıştır. Güvenlik Çalışmalarının ikinci handikapı ise bu çalışmaların başlangıçta ağırlıklı olarak stratejik güvenlik odaklı yürütülmüş olmasıdır. Fakat daha sonra Frankfurt Ekolü'nün etkileri ve eleştirel çalışmalar ile Güvenlik Çalışmaları derinleşerek genişlemiştir. Böylelikle ulusal ve uluslararası güvenlik devletin askeri ve diğer yöntemler ile yürüttüğü kompleks bir yapı ve eklektik bir politika olarak yürütülmeye başlanmıştır. Akademik alanda Güvenlik Çalışmaları'nın aşmaya çalıştığı son eşik ise Batı merkezliktir. Pınar Bilgin'in "kör nokta" (blind spot) olarak adlandırdığı bu durum Batı dışı dünyanın taşıdığı yapısal sorunlar nedeniyle henüz aşılabilmiş değildir. Çünkü Güvenlik Çalışmaları içinde Batı dışındaki dünya çoğu zaman perifer ve sorunun kaynağı (nuisance power) olarak görülmektedir. Bu noktada Türkiye'de güvenlik çalışmalarının nitel ve nicel durumu bu çalışmanın temel sorunsalını oluşturmaktadır.

Türkiye'de Uluslararası İlişkiler disiplini akademiye 1990'lar gibi çok geç bir dönemde girmiştir. Buna bağlı olarak güvenlik çalışmalarının da geç ve çok

dar bir kesim tarafından yürütüldüğünü kestirmek zor değildir. Güvenlik Çalışmaları ile ilgili Türkçe eser sıkıntısı olduğu gibi alana Türkiye’den katkı sağlayan özgün çalışmalara da nadiren rastlanmaktadır. Türkiye’de yürütülen kısıtlı sayıdaki çalışmalar ise adeta güvenlik literatürünün kroniğine uygun bir seyir izleyerek stratejik çalışmalara yoğunlaşmış durumdadır. Bu duruma Türkiye’nin jeopolitik konumunun ve yüz yüze kaldığı tehditlerin önemli katkısı olduğu gibi, Türkiye’de güvenlik konusunun hala bir asayiş sorunu olduğu yönündeki primitif algıya da bağlı olduğu düşünülmektedir. Oysa ki Türkiye’de güvenliğin çok boyutlu çalışılmasına ve ampirik bulgulara dayalı bilgi üretimine büyük gereksinim vardır. Çünkü Türkiye çok boyutlu güvenlik sorunları ile yüz yüze olduğu gibi sosyopolitik açıdan dinamik bir yapıya sahip olması nedeniyle çeşitli tehditlere açık bir ülkedir. Bu nedenle Batıda yürütülen güvenlik birikiminden yararlanarak Türkiye’de Güvenlik Çalışmalarının çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi adeta bir zorunluluktur. Bu düşüncelerle Türkiye’de Güvenlik Çalışmalarının var olan durumu bu makalenin temel sorunsalını oluşturmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de akademik alanda gerçekleştirilen güvenlik çalışmalarının genel bir profilini çizmek, tartışmaya açmak ve doğru bir yol haritasına sahip olmak adına toplanan verilerin kalitatif ve kantitatif analizi yapılmıştır.

Bu çalışmada Türkiye’de güvenlik üzerine yapılan lisansüstü tezler, yazılan akademik makaleler ve güvenlik konusunda yayımlanmış olan Türkçe kitaplar taranmış ve elde edilen bulgular niteliksel olarak sınıflandırılmıştır. Erişilen kaynaklar Ulusal Tez Merkezine kayıtlı olan Yüksek Lisans ve Doktora tezleri, TR Dizin Sosyal ve Beşeri Bilimler Veri tabanında listelenen ve genel ağ erişimi olan makaleler ile güvenlik konusunda yayımlanmış olan kitaplardan oluşmaktadır. Taranan çalışmalar için zaman dilimi 1990’dan günümüze kadar olan süreç olarak belirlenmiştir. Güvenlik çalışmalarının sınıflandırılmasında daha önceki çalışmalarımızda geliştirdiğimiz realist, eleştirel ve konstrüktivist güvenlik ayrımı tipoloji olarak kullanılmıştır. Erişilen kaynakların nitel analizi için üç farklı yöntem kullanılmıştır. Bu yöntemler: Analiz düzeyleri bakımından sınıflandırma, anahtar kavramlar bakımından sınıflandırma ve lokasyon sınıflandırmasından oluşur. Analiz düzeyi açısından erişilen kaynaklar teorik ya da ampirik olmasına göre; devlet düzeyi, sistem düzeyi veya eklektik olması açısından sınıflandırılmıştır.

Anahtar kavramlar bakımından sınıflandırma yapabilmek için güvenlik çalışmaları tipolojisine göre belirlenmiş kavramlar kullanılmış ve bu kavramlar sözü edilen çalışmaların başlık ve anahtar kavramlarında taranmıştır. Lokasyon açısından yapılan sınıflandırmada ise çalışmanın yapıldığı yer dikkate alınarak güvenlik çalışmalarının yoğunlaştığı üniversite ya da araştırma kurumları saptanmaya çalışılmıştır.

Tüm bu sınıflandırma sonucu elde edilen bulgular grafik ve çizelgeler halinde düzenlenerek analiz edilmiştir. Bu çalışma sonunda elde edilen nihai sonuçta Türkiye’de gerçekleştirilen güvenlik çalışmalarının güçlü ve zayıf yönleri ile bu çalışmaların yoğunlaştığı bölgeler/üniversiteler saptanmaya çalışılmış ve alanın gelişmesine yönelik öneri ve kestirimlerde bulunulmuştur.

Anahtar Kavramlar: Güvenlik Çalışmaları, Ulusal Güvenlik, Uluslararası Güvenlik, Eleştirel Çalışmalar, Strateji.

“GENİŞLETİLMİŞ GÜVENLİK” KAVRAMI BAĞLAMINDA AVRUPA BİRLİĞİ (AB) YAPISAL SAVUNMA ANTLAŞMASI VE TÜRKİYE

Nurgül BEKAR / Kastamonu Üniversitesi

Özet

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, yeni bir savaşın yaşanmasını önlemek için Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg arasında güvenlik alanında gerçekleştirilen girişimler ciddi bir varlık gösterememiş, nihayet Batı Avrupa güvenliği ve savunması Kuzey Atlantik İttifakı(NATO)'na teslim edilmiştir. Soğuk Savaş boyunca hesaplanan ve öngörülebilir risklere karşı yürütülen güvenlik politikaları, iki kutuplu düzenin yıkılmasıyla, 1990'lardan itibaren yerini “genişletilmiş güvenlik” kavramı bağlamında yeni yapılanmalara ve işbirliklerine bırakmıştır. Ekonomik bütünleşmesini tamamlayan Avrupa Birliği, Maastricht Antlaşması ve izleyen reform antlaşmaları ile siyasi bütünleşme kapsamında ortak dış, güvenlik ve savunma politikalarında da önemli bir mesafe kaydetmiştir.

Berlin Duvarı'nın yıkılmasıyla hızlanan küreselleşmenin yarattığı değişimler sonucunda, güvenlik kavramı için yapılan bu yeni tanımlamada insan, uyuşturucu ve silah kaçakçılığı, terörizm, mülteciler ve yabancı düşmanlığı gibi konular ön plana çıkmıştır. Yeni tehditlerin ve risklerin coğrafi olarak çok geniş bir alana yayılması, Schengen rejimiyle büyük oranda sınırların kaldırıldığı AB Örgütü'nde, güvenlik ve savunma alanında ortak politikaların üretilmesine ve karşılıklı işbirliğine elverişli bir ortam hazırlamıştır. Bu çerçevede 14 Kasım 2017 tarihinde imzalanan AB Savunma Antlaşması ve Daimi Yapısal İşbirliği(PESCO) üye devletlerin müşterek savunma kabiliyetlerini geliştirmek ve bunu askeri operasyonlarla uyumlu hale getirmek üzere oluşturulmuştur. 1950 yılındaki Avrupa Savunma Topluluğu(AST) girişimlerinden sonra “güvenlik ve savunma alanında en ciddi AB adımı” olarak yorumlanan antlaşma özellikle, üye devletlerin mükerrer harcamalarının önüne geçilmesini, çatışma ve krizlerde daha hızlı müdahaleyi hedeflemektedir. Ortadoğu ve Afrika'da yaşanan sıcak çatışma ve savaşların yol açtığı mülteci akınlarının yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Donald Trump'ın Atlantik güvenlik sistemine yönelik eleştirileri dikkate alındığında AB'nin yapacağı müdahaleler uluslararası politikadaki etkinliği açısından büyük bir önem arz etmektedir.

NATO'nun ve aktif bir NATO üyesi olarak Türkiye'nin bu antlaşma karşısındaki durumu için yapılacak ayrı bir değerlendirme PESCO'nun işleyişi açısından önem taşımaktadır. 2005'ten beri AB'ye "aday ülke" statüsünde olan Türkiye, hâlihazırda tam üyelik müzakereleri fiilen durmuş olsa da gerek NATO'daki karar alma süreci gerekse mevcut krizlere müdahale etme noktasındaki coğrafi konumu nedeniyle stratejik bir aktör olma niteliğine sahiptir. Uluslararası politikada çatışma alanlarına bakıldığında, Türkiye'nin bu riskli bölgelere komşu olduğu veya bir geçiş noktası oluşturduğu görülmektedir. Dolayısıyla Türkiye AB'nin PESCO çerçevesinde yapacağı herhangi bir müdahale ve/veya girişim kapsamında göz önüne alınması gereken ve esasen işbirliğine ihtiyaç duyulabilecek çok önemli bir unsur olacaktır. Ayrıca PESCO'ya göre AB-NATO ilişkilerinin nasıl şekilleneceğinde bölgesel güç olan Türkiye'nin tutumu belirleyici etmenlerden birini teşkil edecektir.

Çalışmada güvenlik ve savunma alanındaki AB yapılanması kısaca özetlendikten sonra PESCO'nun analizi yapılacak; antlaşmanın Türkiye-AB ilişkileri açısından ne anlama geleceği, ilişkiler üzerinde nasıl bir etki yaratabileceği Türkiye'nin "AB'ye aday ülke" statüsünden ziyade, jeopolitik konumu ve NATO üyeliği göz önünde tutularak araştırılacaktır. Araştırmanın teorik çerçevesi jeopolitik teori eşliğinde çalışılacaktır. Güç unsurunu temel alan jeopolitik teoriye göre coğrafya dış politikanın belirlenmesinde ana öğelerden biridir. Devletler güvenlikleri için tercih edecekleri politikalarda öncelikle coğrafyalarına ve sahip oldukları çevresel koşullara göre hareket ederler. Bu çerçevede Avrupa Birliği'nin ve Türkiye'nin yer aldıkları coğrafi faktörler dış politika davranışlarının şekillenmesinde ve karar alma süreçlerinde önemli bir etkiye sahiptir. Genişletilmiş güvenlik kavramı kapsamında güvenliğin artık sadece askeri tehditlerden oluşmadığı savı jeopolitik konumun yol açacağı avantajlar ve dezavantajlarla birlikte değerlendirilerek PESCO karşısında Türkiye'nin durumu incelenebilecektir.

Anahtar Kelimeler: PESCO, Genişletilmiş Güvenlik, Jeopolitik, Türkiye-AB, NATO.

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ VE NATO SAVUNMA DOKTRİNİ: TÜRKİYE'YE BİÇİLEN ROL

İsmail KÖSE / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Amerika Birleşik Devletleri'nin yönlendirmesiyle 4 Nisan 1949 tarihinde BM Şartı'nın 51. maddesi çerçevesinde kurulan NATO'nun kurucu antlaşmasında tanımlanan temel görevi BM ilkleri doğrultusunda gerek askeri gerekse siyasi araçları kullanarak üyelerinin egemenlik ve bağımsızlığını korumak, insan hakları ve hukukun üstünlüğünün geçerli olacağı adil ve kalıcı bir barış ortamı sağlamaktır.¹ Bu tür bir kuvvet yapılanması ve güvenlik önceliğinde Türkiye'nin askeri kaygılarının eşit egemen bir ülke olarak NATO tarafından sağlanması olanaksızdır. Buna karşın Türkiye NATO'ya üye olmak için büyük bir isteklilik duyuyordu. Kuruluşta, Sovyetler tarafından Norveç, Yunanistan ve Türkiye ile Batı Avrupa ülkelerine yöneltilen tehditler ile Berlin ablukası ve Çekoslovakya darbesi gibi Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında yaşanan Sovyet emperyalizmi etkili olduğu söylenebilir. Bir an önce Batı Bloku ile fiziki bağlar oluşturmak isteyen Türkiye, NATO ittifakını yakından takip etmekteydi. Sovyetler, NATO'nun kendilerine karşı kurulduğunu düşünüyorlardı ve teşkilatı protesto etmişlerdir.²

Soğuk Savaş bittiğinde NATO'nun görev tanımı kısmen değişmekle birlikte kuruluştaki düşünce yapısı ve görev konsepti uygulamada kalacaktır. Soğuk Savaş sonrasında NATO, görev sahasını kurucu metinlerde egemen eşit ülke olduğu belirtilen Türkiye'nin çıkarlarını korumak için kullanmakta tereddüt edecektir. Operasyonel saha Balkanlar'a doğru genişletilerek tarih boyunca Avrupa'nın doğu güvenlik derinliği olan bu bölge rehabilite edilecektir. Bu politika kısmen Türkiye'nin de çıkarlarına hizmet edecek fakat Doğu Akdeniz'deki NATO operasyonların hiçbir şekilde Türkiye'nin güvenlik kaygılarını ve çıkarlarını dikkate almayacaktır. NATO, Akdeniz'de mülteci kaçakçılığını önlemeye yönelik tedbirleri uygulamaya koyarak mültecilerin Türkiye'de kalmasını sağlayıp, üyesi Türkiye'yi bir mülteci depo ülkesi haline getirecek politikalar üretecek, Soğuk Savaş sonrası savunma ve taarruz konseptini yine ABD ve Avrupa merkezli bir yaklaşımla kurgulayacaktır.

¹ Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı (NATO), 50. Yıldönümü El Kitabı, NATO Basın ve Enformasyon Bürosu: Brüksel, 1998. s. 23.

² ATASE II. DSK, 1948/9.030.56.

İdealist hedef söylemine rağmen NATO'nun öncelikli amacı ve buna bağlı yazılı olmayan görevi, Amerikan çıkarlarını ve Avrupa'nın güvenliğini sürdürülebilir bir politikayla korumaktır. Bu konsept halen yürürlüktedir. Nitekim Imanuel Wallerstein, ABD'nin II, Dünya Savaşı sonrasında kendi hegemonyasını oluşturabilmek için iki sütun oluşturduğunu kaydetmektedir: (1) Ekonomik hegemonya askeri güç ve kudretle yakın bağlantı içinde olduğu için NATO kuruldu (2) Kazananı olmayacak nükleer bir savaştan kaçınmak için SSCB ile sıcak çalışmaya varmayan bir soğuk savaş yürütülmüştür.³ NATO'nun 2018 yılına kadar geçen süredeki savunma ve saldırı konsepti ile öncelikleri dikkate alındığında Wallerstein'in ilk başta önyargılı ve Amerikan karşıtı gibi görünen iddiasının çok da hatalı olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Savaş sonrasında oluşan dış piyasa ve Batı Bloku ile yakınlaşma sonucunda Recep Peker Hükümeti, ekonominin liberalleşebilmesi için bir dizi karar almak zorunda kalmıştır. 7 Eylül'de (1946) uygulamaya konulan radikal kararlarla, TL Cumhuriyet tarihinde ilk defa devalüe edilmiştir. 7 Eylül kararları DP tarafından CHP'nin ekonomiyi yönetmekteki başarısızlığına işaret olunarak propagandaya dönüştürülmüştür. Bunun üzerine kararları savunan bir broşür hazırlanmıştır. Broşür, halkevleri, halkodaları ve tüm illere gönderilerek kararların isabetinin anlatılması için çalışma başlatılmıştır.⁴ Son girişimler tek parti döneminde hiçbir kararı sorgulanamayan CHP'nin kendisini hesap vermek ve politikalarını halka anlatmak zorunda hissetmesi açısından demokratikleşme anlamında önemli bir adımdır. Bu çalışmada NATO'nun Türkiye'den beklentileri ve Türkiye'ye karşı yükümlülüklerini yerine getirme kararlılığı son küresel gelişmeler ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: NATO, Türkiye, Akdeniz, ABD, Avrupa.

³ Imanuel Wallerstein, Jeopolitik ve Jeokültür, İz Yayıncılık: İstanbul, 1993. s. 17.

⁴ BCA, 18.07.1947/490100.7.39.11.

**TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİNDEKİ GERGİNLİĞİN SAVUNMA SİSTEMİ
TEDARİK VE MODERNİZASYON PROJELERİNE ETKİSİ:
F-35 PROJESİ ÖRNEĞİ**

Cenk ÖZGEN / Giresun Üniversitesi

Özet

Türkiye-ABD ilişkilerinin omurgasını savunma işbirliği faaliyetleri oluşturmaktadır. İki ülke arasında bu kapsamdaki ilişkilerin geçmişi Osmanlı İmparatorluğu'nun ABD'ye piyade tüfeği sipariş ettiği 1865 yılına kadar uzanmaktadır. Ancak savunma işbirliğinin ivme kazanması İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen süreçteki yakınlaşma, özellikle de Türkiye'nin NATO üyeliği sonrasında gerçekleşmiştir. ABD, Soğuk Savaş boyunca askeri ve teknik konularda Türkiye'nin en önemli ortağı konumunda olmuştur. Hatta bu konumunu günümüze kadar da devam ettirmiştir.

Türkiye-ABD savunma işbirliği faaliyetleri birleşik harekâtlardan eğitim programlarına kadar uzanan geniş bir yelpazeye sahiptir. Savunma sistemi tedarik ve modernizasyon projeleri ise bu yelpazenin odak noktasıdır. Oransal açıdan bakıldığında, İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen neredeyse 50 yıl boyunca ABD, Türkiye'nin savunma ihtiyaçlarının karşılanmasında ana aktör konumunda olmuştur. 1990'ların ortalarından başlamak üzere Türkiye'nin savunma sanayiinde farklı ülkelerle de işbirliğine gitmesinin ve daha da önemlisi 2000'lerin ikinci yarısından sonra yerli ve milli çözümlere öncelik vermesinin etkisiyle ABD'nin bu alandaki konumunda gerileme yaşanmıştır. Ancak yine de iki ülke arasındaki işbirliğinin yoğun şekilde devam ettiği söylenebilir. Bu bağlamda halen aralarında; Müşterek Taarruz Uçağı (MTU) ya da diğer adıyla F-35 Lightning II, Türk Genel Maksat Helikopteri, Ağır Yük Helikopteri, F-16 Yapısal İyileştirme, FGM-148 Javelin, Link-16 ve SPEWS-II projelerinin de olduğu onlarca tedarik ve modernizasyon projesi yürürlüktedir. Parasal değeri milyarlarca dolara ulaşan projelerin bir kısmı doğrudan alımı, bir kısmı ise ortak geliştirme ve üretimi öngörmektedir.

Diğer yandan son dönemde ABD'nin Suriye'nin kuzeyinde Türkiye'nin terör örgütü olarak kabul ettiği PYD/YPG ile yakın ilişkiler geliştirmesinin ikili ilişkilerde büyük bir gerginliğe yol açtığı görülmektedir. Kaldı ki bu gerginlik, 15 Temmuz darbe girişiminde ABD'nin rolüne ilişkin iddialar, Washington yönetiminin Fetullah Gülen'i iade etmemesi ve Türkiye'nin Rusya'dan uzun

menzilli S-400 Triumpf (NATO kodu: SA-21 Growler) hava ve füze savunma sistemi alım kararıyla birleşince derinleşmekte ve giderek daha çetrefilli bir hale bürünmektedir. Günümüzde iki ülke ilişkilerinde yaşanan güven sorununun savunma sistemi tedarik ve modernizasyon projelerini ne şekilde etkileyeceği kritik bir tartışma konusudur. Nitekim bu alandaki tartışmalar özellikle F-35 uçaklarının tedarikini öngören MTU Projesi üzerinde yoğunlaşmaktadır.

391.2 milyar dolarlık bedeliyle dünyanın en büyük askeri havacılık projesi olan MTU; ABD, Avustralya, Birleşik Krallık, Danimarka, Hollanda, İtalya, Kanada, Norveç ve Türkiye'nin yer aldığı dokuz ortaklı bir uluslararası konsorsiyum tarafından yürütülmektedir. Projede Lockheed Martin ana yüklenici, Northrop Grumman, BAE Systems ve Pratt & Whitney ise ana alt yükleniciler konumundadır. Ayrıca konsorsiyum üyesi ülkelerin şirketleri de belli oranlarda iş payına sahiptir ki bunlar içerisinde Türk şirketleri de vardır. F-35, radarda düşük görünürlük (stealth) özelliğe sahip 5. nesil bir savaş uçağıdır. Farklı kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanan uçağın; F-35A Konvansiyonel Kalkış ve İniş (Conventional Take Off and Landing/CTOL), F-35B Kısa Mesafeden Kalkış ve Dikey İniş (Short Take-Off and Vertical Landing/STOVL) ve F-35C Mancınık Yardımıyla Kalkış Fakat Halatla Duruş (Catapult Assisted Take-Off But Arrested Recovery/CATOBAR) olmak üzere üç modeli bulunmaktadır.

Türk Hava Kuvvetleri'nin envanterindeki F-4E/2020 ve F-16'ların hizmet ömürlerini doldurması sonrasında ortaya çıkacak yeni nesil savaş uçağı ihtiyacını göz önüne alan Türkiye, MTU Projesi'ne 1999 yılında Konsept Gösterim Safhası'nda dâhil olmuştur. 2006 yılında alımı kesinleşen ve 2014 yılında ilk siparişi verilen uçaklardan Türkiye'nin toplamda 100 adet tedarik etmesi öngörülmektedir. Türk Hava Kuvvetleri'nin envanterine girecek uçaklar F-35A modelidir. Ancak Türk Deniz Kuvvetleri'nin uçak gemisi rolünü de üstlenebilecek Çok Maksatlı Amfibi Hücum Gemisi'nin hizmete girişini göz önünde bulundurarak F-35B'lere ilgi duyduğu ve sayısı belli olmamakla beraber, söz konusu uçakların tedariki hususunda ABD nezdinde görüşmeler yapıldığı belirtilmektedir. İlk etapta F-4E/2020'lerin yerini alacak F-35A'ların öncelikli olarak bombardıman görevlerini icra etmesi beklenmektedir. Türk Hava Kuvvetleri'nin ilk F-35A üssü Malatya Erhaç'ta konuşlu 7. Ana Jet Üssü olacaktır.

Türk Hava Kuvvetleri için imal edilen 18-0001 kuyruk numaralı ilk F-35A'nın teslimatı 21 Haziran 2018 tarihinde Fort Worth'ta düzenlenen törenle gerçekleştirilmiştir. Öğretmen Pilot Eğitimi kapsamında bir süre Amerikan Hava Kuvvetleri'ne ait Luke Hava Üssü'nde konuşlandırılacak uçağın, ilk partide yer alan diğer uçaklarla birlikte 2019 yılının sonlarında Türkiye'ye getirilmesi planlanmaktadır. Öte yandan proje takvimi bu şekilde olmakla beraber F-35A'ların Türkiye'ye gelişi hususunda tartışmalar devam etmektedir. İki ülke arasındaki gerginliğin F-35A Projesi'ni olumsuz etkileyebileceği yönünde değerlendirmeler yapılmaktadır. Aralarında F-35A Projesi'nin de olduğu muhtelif projelerin askıya alınmasını, daha açık bir ifadeyle Türkiye'ye silah ambargosu konulmasını öngören yasa tasarısının ABD Senatosu'nda kabul edilmesi de bu değerlendirmelerle örtüşmektedir. Kuşkusuz proje ortağı bir ülkeye, özellikle de NATO üyesi bir ülkeye bu şekilde bir yaptırımda bulunulmasının ABD'nin hem tedarikçi hem de müttefik olarak güvenilirliğinin sorgulanmasına yol açacağı aşikârdır. Nitekim böyle bir adımın Türkiye-ABD ilişkilerinde tamiri zor yaralar açması kaçınılmazdır. Ancak doğurabileceği tüm olumsuz sonuçlarına rağmen ABD'nin F-35A'ların teslimini geciktirmesi, hatta iptal etmesi ihtimal dâhilindedir. Türk makamları, böyle bir durum karşısında misillemede bulunulacağı, dahası Türkiye'nin alternatifsiz olmadığı yönünde açıklamalar yapmıştır. Bu açıklamaların ardından alternatif çözüm noktasında yapılan tartışmalarda öne çıkan adaylar; Fransa'nın Rafale, Eurofighter Konsorsiyumu'nun Eurofighter Typhoon ve Rusya'nın Su-35 ve Su-57 uçaklarıdır. Sıralanan uçakların tamamı 4. veya 5. nesil modern sistemlerdir. Türkiye'nin bu uçaklardan tedarik etmesi de elbette düşünülebilir. Ancak burada unutulmaması gereken husus hangi ülkeden olursa olsun dışarıdan bulunacak çözümlerin son tahlilde farklı bir tedarikçiye bağımlılığı getireceğidir. Dolayısıyla en doğru hareket tarzı, çözümü özgün platformlarda aramaktır ki hâlihazırda TAI'nin ana yükleniciliğinde devam eden Milli Muharip Uçak (TF-X) Projesi'nin önemi de tam olarak burada ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, Türkiye-ABD ilişkilerindeki gerginliğin savunma sistemi tedarik ve modernizasyon projelerine etkisini F-35 Projesi örneği üzerinden ele almayı amaçlamaktadır. Çalışmanın iki bölümden oluşması planlanmaktadır. Buna göre birinci bölümde, Türkiye-ABD savunma sistemi tedarik ve

modernizasyon projelerine ilişkin bir durum tespiti yapılmaktadır. İkinci bölümde ise F-35 Projesi ve Türkiye-ABD ilişkilerindeki gerginliğin söz konusu projeye etkisi tartışılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Türkiye-ABD İlişkileri, Savunma İşbirliği, F-35, Milli Muharip Uçak, Silah Ambargosu.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

15:30-17:00

7. Oturum / 7th Session

Salon / Room: A

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Rahman Dağ*

Asian/ Eurasian Studies

- "The Perception of Turkish Foreign Policy by Russian Experts" *Olena Trubniakova - Coşkun Topal*
- "China and the Global Financial Markets: A Different Way to be Great Power in International Politics" *Müge Yüce - Ensar Ağırman*
- "Indian Strategic Thought" *Syed Sadam Hussain Shah*
- "The Rise of China and Its Regional Policies towards India" *Mehmet Tufan Yılmaz – Özgür Tüfekçi*

THE PERCEPTION OF TURKISH FOREIGN POLICY BY RUSSIAN EXPERTS

Olena TRUBNIAKOVA/ Karadeniz Teknik Üniversitesi

Coşkun TOPAL/ Karadeniz Teknik Üniversitesi

Abstract

Turkey's foreign policy is mostly studied by narrow circle of research and educational institutes. Leading expert community of Russia, in particular the Council on foreign and defense policy doesn't perceive Turkish foreign policy as an independent factor in international relations. Thus in the document prepared by the Council on foreign and defense policy – "Strategy for Russia. Russian foreign policy: the late 2010's-early 2020-ies" Turkey is mentioned only three times, regarding events of November 2015 with Russian combat aircraft and possible military contradictions with Turkey and its allies. This document neither contains any assessment about later positive shift in Russian-Turkish relations, nor suggestions regarding revision of the Russian position towards Ankara.

However, there are several research institutes involved in analysis of formation of Turkish foreign policy, such as the Institute of Oriental studies, MGIMO of the Russian Federation, RUDN and the Institute of the Middle East. The experts of these institutions often present scientific articles dedicated to understanding of events inside Turkey, and foreign policy steps of the Turkish authorities.

Thus, considering numerous articles and monographs of Russian specialists about the Turkish policy in general and relations with Russia in particular, we can distinguish following features:

- Close attention is paid to the relationship of domestic and foreign policy of Turkey. Russian experts try to comprehend the impact of domestic policy in Turkey towards it foreign policy
- Economic issues take significant place in the overall picture of the analysis of Turkish foreign policy. It is associated primarily with specific Russian interests in trade with Turkey, and particularly in the field of energy cooperation and project "Turkish stream".
- Negative attitude to transformation, both in foreign and domestic policy of Turkey after events of 2011, the so-called "Arab spring." Fears about the effects of the active Turkish intervention in the Affairs of

Arab countries that experienced revolutionary change, Russian experts have expressed long before the clash of interests after the beginning of military operation of the Russian HQs in Syria and a sharp deterioration in November 2015.

It should also be noted that, despite the equitable concerns of many Russian experts regarding the aspirations of Turkey after its intervention in the conflict in Syria and other actions in the Middle East, domestic analytical community has found it difficult to predict the steps of the Turkish authorities. Therefore, it was almost impossible to predict events in internal and foreign policy of Turkey in 2014-2015.

All experts mention rapprochement between Turkey and Russia after events of July 2016 in Turkey. At the same time all of those experts underline intermittent nature of these relations, based on mutual contradictions with Western countries and impossibility of creating of the long-term prognoses. Overall, the Russian expert community described Turkish foreign policy of the last five years as a hardly predictable. The result of this assessment was the refusal of Russian experts from the consideration of Turkey as a partner in the long-term development plans in Russia and building its foreign policy.

At the same time, the dynamics of Russian-Turkish relations during 2002-2012, either the rapprochement process that has been started after July 2016 was evaluated mostly positive. These circumstances let Russian government to continue the policy of cooperation, using the advantages of current situation.

Keywords: Russia, Turkey, Expert Community, Foreign Policy Analysis.

**CHINA AND THE GLOBAL FINANCIAL MARKETS:
A DIFFERENT WAY TO BE GREAT POWER IN INTERNATIONAL POLITICS**

**Müge YÜCE /Ataturk University
Ensar AĞIRMAN/ Ataturk University**

Abstract

From the early 1500s until the early 1800s, China's economy had been the world's largest economy. Since 1990, China has once again become one of the great economic powers of the global system. According to the World Trade Organizations, China is now the second largest economy and the largest manufacturer and exporters in the world economy. However, the implications of being an economic power at the 21st century is totally different from those of the centuries between 1500s and 1800s. For example, the implications of the economic and financial superiorities of the city states of Genoa, Venezia and the Netherlands, which were the great economic powers of the past periods, had been completely different from those of today's system. It is to say that interdependence between economics and politics is highly important more than ever, as result of the globalisation of the world economy. Therefore, China has a capacity of political influence over the world and it reflects directly on the global financial markets.

Especially after the 2008 crises, it is clearer that the centre of international finance started to shift from the Atlantic to the Pacific. China has become an exceptional Pacific country unaffected by the 2008 crisis. And it is declared the new economic giant for its huge foreign reserves, loans to the countries in every continent, foreign direct investments to critical sectors etc. Foreign exchange reserves rose to \$2.9 trillion in 2010 and now reach almost \$3.5 trillion by the end of 2017. These foreign exchange reserves and being the biggest creditor in the world, China stirred up the international debates on its great power status in the international system.

The main concern of this paper is to reveal the inter-dependence between the global financial markets and international politics. This study will analyse the current conflict between China's economic/financial policies and the basic arguments of neo-liberal theory, which advocates the idea that the interdependence between economy and politics can create a more

cooperative international order. It will be analysed through Chinese activity on global financial markets and its impact on the politics in a historical comparative way. Even though China is the new economic driver of the world, its financial markets are effectively insulated from the rest of the world. It is an unusual way for an economic power to transform into a great power. Even though China has been criticised for its unique way in international politics, it needs to be analysed in detail. In this paper, we are going to investigate the aforementioned issue from the perspective of international finance and international relations in a harmonious way. In the first chapter of the paper, financial activity of the old great powers (Genoese, Netherland, Great Britain) in the global finance will be examined. After revealing the importance of being a financial power as a precondition to being a great power, Chinese financial policies will be presented. In conclusion, the main logic behind the Chinese financial policies are tried to be analysed in a comparable way.

Keywords: China, International Politics, International Financial System, Interdependence, Great Powers.

INDIAN STRATEGIC THOUGHT

Syed Sadam Hussain SHAH /Centre for International Strategic Studies

Abstract

To understand the strategic thought requires in-depth analyses of diverse and complex number of factors such as: history, values, geography, culture, religion, demography, identity, external environment, domestic politics and past relations. Therefore, these factors are indeed vital to comprehend how India makes sense of the outside world. Besides the essay mainly discusses the Brahman, Sultans, Mughals, and British thoughts and their relevance in the modern Indian strategic thinking. Thus, it concludes that among four major strategic thoughts, the Brahman Strategic thought mainly dominates the contemporary Indian Strategic Thinking. Though, it also influences India's ambitions to retain its great power status it once enjoyed in history.

Methodology

It is rightly said that history is a methodology. With this motivation, this research includes the historical frameworks of analysis. The study will simultaneously incorporate both Quantitative and Qualitative aspects of Research Methodology. In terms Secondary sources, a detailed critical evaluation of both classical and contemporary academic literature published by established scholars in the relevant field of study at various think tanks, research departments and universities on Indian strategic thought in terms of its continued relevance would form a major part of this research work. Whereas in terms of primary sources, a detailed descriptive analysis of defence budgets, declassified policy documents, policy statements of relevant officials, reports, force structures, configuration and composition which are available in the open source, would be carried out.

Organization of Research

1. Introduction
2. Brahman India: Myth or Reality?
3. Brahman Strategic Thought
4. Sultan's Strategic Thought
5. Mughal's Strategic Thought
6. British Strategic Thought
7. India's Contemporary Strategic Thought

Introduction

To understand the present and future we need to understand the past. Nothing happens just out of blue. Strategic thought defines who we are, what we were, and what we should be. Therefore, to understand contemporary Indian strategic thought it is vital to analyse its past. The essay attempts to analyse and test the assumptions by using the deductive framework of analysis, which follows traditionalist/historical approach, and mixed methods. This approach is new, as no previous author has ever attempted to dig down deeper into the pedigrees of Brahmans, Sultans, Mughals, and British strategic thoughts. Thus, the essay concludes that among four major strategic thoughts, the Brahman strategic thought mainly dominates the contemporary Indian strategic thinking. Nevertheless, internal security, regional dominance, and the struggle for the global rule are the core drivers of India's contemporary strategic thinking.

The Brahman India: Myth or Reality?

Different value systems have always co-existed within Indian subcontinent. Mauryan, Moghul, Sultans and British managed to temporarily politically unite the Indian territories but did not manage to create a single, coherent and common cultural, ideological or social identity. However, the early history is quite interesting. There was an ice age in the north, the south and the south east escaped altogether. Prehistoric man of India belonged to the Yunnan and Burma. Though, India traces its roots back to early civilizations of mankind about 5,000 years ago; speckled towards south of Tamil Nadu, Kerala, Soan (Rawalpindi) and Beas river valley. The early Indus Civilization, sets the basis of stone age industries ever in the human history such as: blade industry, late Soan Industry A, late Soan Industry B, Late Paleolithic Industries, and Pre Soan Crude Flake Industry in organization with the manufacturing of small hand axes on flakes, pebble tools, and abbevillian acheulian hand axes.

Yet, the Indus Civilization traces its roots back to Dravidians culture. This is being said for no. of reasons. According to the Greek geographers, the oldest known Indian region ever in history of Indian civilization is Damiricia, Limyrike: Tyndis a city; which is now southern part of India (the Tamil region or the region which belonged to early Dravidians). Likewise, archaeological sources provides the evidence of similarities between the South Indian Megalithic Culture or Dravidian Cultural and Indus Civilization.

Similarly, the first ever ancient seventy six known inscriptions in history, provided by South Indian Brahmi inscriptions belongs to Dravidians that were discovered by Venkoba Roa. Likewise, twenty five more inscriptions of ancient India or early ages written on pottery were discovered at Tamil Nadu state in 1945. Moreover, KV Subramaniam Ayyar speaking at Third all India Oriental Conference held at Madras in 1924, argued that the first ever old language in Indian history had been Tamil, which is Dravidian Language. On the other hand, the onset of Vedic hymns of 'Indo-Aryans' originally were not part of India. Aryans Invaded India, fighting a bloody war, which resulted in massacre termed as the 'Last Massacre.' The last Massacre resulted in the extermination of many innocents including women, children, senior citizens and men. The Invasion had been recorded in Vedic scriptures. For example, Aryan's God Indira had been praised as 'breaker of fort' in many Vedic hymns. Thus, from the only available archaeological and Vedic sources it can be said that the Aryans were Invaders and the Dravidian and Indus Civilization owns the true Indian history and prestige. Thus, the discourse of 'Brahman India' is a myth.

Keywords: Re-emergence of India, Great Power Politics, Strategic thinking, Nuclear Weapons, Strategic Evolution.

THE RISE OF CHINA AND ITS REGIONAL POLICIES TOWARDS INDIA

Mehmet Tufan YILMAZ / Karadeniz Technical University

Özgür TÜFEKÇİ/ Karadeniz Technical University

Abstract

The relationship between China and India as two important rising powers of the post-Cold War order will shape the future of the region and the international system. In order to understand the current relations between these two powers, it is necessary to examine the historical relations between them. Even existing for thousands of years, the ancient civilizations of China and India had little political interaction due to most specifically difficulties of traveling across the Himalayas. As a result of this less interaction, these ancient civilizations coexisted in peace for a long time. Even though both share a similar heritage of colonization, the post-colonial nation state relations between the two rising powers continued to be influenced by conflicts, rivalry and distrust unlike the expectations of harmony with each other. At this stage, this work intends to analyse and evaluate the existing disputes and struggle between China and India and the path through which it has manifested in time. Furthermore, the rivalry between these two States has been bound by border, armament and expansion along their geopolitical location which has inevitably affected the relations between them. In accordance with the nature of the rivalry between China and India, the former aims to apply containment policy to prevent the rise of India by building close-woven relationships with the neighbouring states such as Nepal, Myanmar, Bangladesh, Pakistan and Sri-Lanka.

Keywords: China, India, Southeast Asia, Sino-India relations, Rivalry, Containment

16 Kasım/November - Cuma/Friday

15:30-17:00

7. Oturum / 7th Session

Salon / Room: B

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Alper Tolga Bulut*

Teorik Çalışmalar

- "Dostluk Politikası ve Egemenlik: Fark(lılığ)a Derridacı Bir Yaklaşım" ***H. Furkan Livan***
- "İki Savaş Arası Dönem: Carr'ın Yirmi Yıl Krizi'ni Anlamak" ***Sabri Aydın***
- "Uluslararası İlişkilerde Bir "Amil" Olarak Diplomatlar: Diplomasi Teorisi Alanına Yapısalcı Bir Katkı Denemesi" ***Hüseyin Sert***
- "Bir Siyasi İletişim Stili Olarak Popülizm" ***Nurhan Hacıoğlu - Alper Tolga Bulut***

**DOSTLUK POLİTİKASI VE EGEMENLİK:
FARK(LILIĞ)A DERRİDACI BİR YAKLAŞIM**

H. Furkan LİVAN/ Hacettepe Üniversitesi

Özet

Politika teorisinin temel tartışmalarından birisi olan "egemenlik" nosyonunun ele alınışı, tarihselliği içerisinde farklı veçheleri üzerinden devam etse de, geçtiğimiz yüzyılda Carl Schmitt'in "Egemenlik" ve "İstisna Hâli" teorisinden beslenen güçlü argümanların ortaya çıkmasıyla devam edegelmiştir. Bu bağlamda Derrida'nın konumlanması, kendine has bir "dekonstrüksiyon" (yapısöküm/yapıçözüm) muhtevasıyla birlikte düşünülmelidir. Derrida'nın, mevcudiyet metafiziğine ve bu metafiziği inşa eden ikili karşıtlıklar üzerinden kurulan sabitleyici yaklaşımlara karşı takındığı eleştirel tavır, egemenliğin kurulmasında ve demokrasinin tanımlanmasında başat rol oynayan "kararacı" (decisionist) ve aynılaştırıcı yaklaşımın eleştirisinde de sürmektedir.

Schmitt'e göre egemenlik "istisna hâline karar veren" ve "dost ve düşmanı" tanımlayabildir. Derrida'nın ifade ettiği gibi, Schmitt için politik dünyada "düşmansız kalmak" demek, aynı zamanda politik olanın (the political) kaybolması anlamına gelmektedir. Yani, dost ve düşman antagonizması, politik olanın ontolojik koşulu olarak sunulmaktadır. Ancak günümüzde Batı dünyasının hem politik, hem teknik anlamda küreselleşen yapısı tam da düşmansız bir düzenin varlığıyla baş başa kalmış gibidir. O halde, son yirmi, otuz senedir süregelen küresel düzen için egemenlik meselesini tekrar değerlendirmek ve politik olanı başka türlü tanımlamak ihtiyacı doğmuştur. Derrida, dost-düşman antagonizmasına bağlı egemenlik tanımını sorgulayarak; dost içindeki düşman, düşman içindeki dost, dost karşısındaki düşmanın "kamusallık" vasfının sorgulanışı, -Schmitt için oldukça önemli olan- savaş meselesinin egemenlik ve politik olan minvalinde tekrar değerlendirilmesi gibi hususların ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Zira, klasik argümanlarla günümüzün postmodern olarak ifade edebileceğimiz koşullarını değerlendirmeye çalışmak; bir diğer ifadeyle, Platon'dan bu yana süregelen Batı düşünce geleneğinin (Antik Yunan, Hıristiyan, Modern çizgini) klasik yaklaşımında yapıldığı gibi, (Antik Yunan'da Yunan-Barbar olarak yapılan ayrımın devamı olan) Batı ve Batı-dışı karşıtlığı

üzerinden kurulan bu argümanlar bizi dostluk, kardeşlik, demokrasi kavram çizgisinde oldukça problemlili bir yola sokabilmektedir. O halde, Schmittyen bir bakışla "karar"a değil, dost ve düşmanın "karar verilemezlik" vasfına odaklanmak daha yerinde olacaktır.

Meselenin "dostluk" kavramıyla ilişkisi, Aristoteles'in bu mefhumu yüklediği anlamın Derridacı yorumuna dek uzanmaktadır. Aristoteles'in "dostluk"u yerleştirdiği bağlam, toplumun birliği ve iyi durumda olmasının devamı için vazgeçilmez olduğu bir konumu işaret etmektedir. En iyi dostluk, erdemlilerin dostluğudur. Bu türden dostlar ise, "kim" oldukları için değil, sahip oldukları "nelikleri" nedeniyle en iyi dostturlar. Dolayısıyla, en iyi dostluğun kuruluşu, kişilerin kendine ait farklılıkları ve/veya özgünlükleri değil, benzerlikleri nedeniyledir. Bahsi geçen konum, aynı zamanda, "aynılık" ve "kökensel bağlılık" üzerinden tanımlanabilecek bir "-erkek-kardeşliği" (fraternité/brotherhood) de içermekte, kendisini değişmesi zor bir yerde sabitleyerek politikanın –ve demokrasinin- kurucu unsuru haline gelmektedir. Derrida'ya göre bu klasik anlamıyla dostluk, "başkası"nın hegemonik bir sevgi aracılığıyla baskı altına almaktadır. Antik Yunan'ın "polis"i için düzen anlamına gelen ve "aynılık"ta temellenen bu sabitlik, modern ulus-devletler çağında hem ulus-devlet düzleminde genelleştirilmiş bir "vatandaşlık" hem de evrensel insan hakları temelinde evrensel bir "İnsan" tanımlaması şeklini almaktadır. Toplum sözleşmesi kuramcılarının hipotetik ön-varsayımlarında, doğal olarak var olan farklılıkların bir şekilde "toplam" içinde aynılaştırılması (hakların egemene devri, doğal haklardan feragât etme veya "genel irade"de birlik olmak gibi aslında gerçekleşmemiş olayların varsayımı) ile "egemenin" meşru hükümlerliği sağlanabilmektedir. Ancak, dostluğun / kardeşliğin / yurttaşlığın hipotetik muhtevası, esasında aynı olmama durumundan dolayı, yani mevcut "farklılıkların" varlığı nedeniyle, hem ulus-devlet düzeyinde, hem de küresel düzeyde, egemenliğin krizini de yaratmaktadır.

Günümüzün egemenlik krizi, Batı metafizik geleneğinin ve bu geleneğin sonunda ulaşılan modern yaklaşımların temelci, evrenselleştirici, aynılaştırıcı yaklaşımlarından bağımsız değildir. Oysa günümüz dünyası, tekliliğin değil çoklukların, mutlakçılığın değil perspektivizmin, ikili karşıtlıkların ve kararcılığın değil, belirsizliğin ve "karar verilemezliğin" bakış açısıyla yorumlanabilmektedir. Egemenlik, saf ve bölünmez olmamakla birlikte, farklı

egemenlikler mevcuttur. Egemenliğin krizi, hem güçler arası ilişkilerle belirlenen bir açmazı hem de egemenlik mefhumunun kendi içinde ürettiği çelişkileri barındırmaktadır. Bu noktada Derrida, egemenliğin açmazını "otoimmünite" kavramıyla bağlantılı olarak ele alır. Egemenliğin sona ermesi, bir başka egemenliğin ona meydan okumasıyla ya da kendisini korumak adına inşa ettiği "bağışıklığın" kendisini hedef almaya başlamasıyla ortaya çıkar. Dolayısıyla, egemenlik meselesi Derrida için bir dost-düşman meselesi olmaktan ziyade, dostluğun muhtevastındaki farklı biçimlerle ilgilidir. Benzer biçimde, demokrasi hususu da bir tür "karar" meselesi olmaktan ziyade "karar verilemez olan"la ilgilidir ve Derrida'nın ifadesiyle hiçbir zaman mevcudiyet metafiziğinin konusunu olmaz. Demokrasi her zaman "gelmekte-olan-demokrasi"dir. Sonuç olarak bu çalışmada, bahsi geçen kavramların ilişkiselliği açıklandıktan sonra, Derrida'nın kararlılık (decisionism) hususuna fark/farklılık (difference) mefhumu üzerinden yönelttiği eleştiri takip edilerek, nihâi olarak "gelmekte-olan-demokrasi" (democracy to-come) kavramlaştırmasının ontolojik sınırları üzerinde durmak amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dostluk Politikası, Fark(lılık), Egemenlik, Gelmekte-Olan-Demokrasi, Dekonstrüksiyon.

İKİ SAVAŞ ARASI DÖNEM: CARR'IN YİRMİ YIL KRİZİ'Nİ ANLAMAK

Sabri AYDIN / Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi

Özet

Birinci Dünya Savaşı birçok sebeple bir ilk olmanın yanında bir disiplin olarak Uluslararası İlişkiler'in ortaya çıkmasını da hızlandırmıştır. Savaş sonrası yaşanmaya başlayan kuramsal tartışmalar uluslararası ilişkileri sadece askerler ya da diplomatlar tarafından yürütülen izole bir alan olmaktan çıkarmış, sıradan insanların da üzerinde düşünebildiği, okumalar yapabildiği ve en önemlisi üniversitelerde kürsülerinin kurulduğu bir bilim alanı haline getirmiştir. Bu dönemde idealistler, uluslararası işbirliğine dayanan bir takım kurumlar, usuller ve pratikler sayesinde savaş olgusunun uluslararası sistemden tamamen silinebileceğini, en azından kontrol altına alınabileceğini savunmaktaydılar. Çünkü Birinci Dünya Savaşı'nın sebep olduğu büyük yıkım ve yaratmış olduğu korku uluslararası ilişkilerde işbirliğini tesis etmenin farklı bir yolu olması gerektiği inancını doğurmuştu. İdealistlerin öngördüğü bu yeni dünya düzeni Woodrow Wilson'ın I. Dünya Savaşı sonrası yeni düzeni tesis etmek amacıyla ortaya attığı on dört maddelik planda ilk olarak kendini göstermekteydi. Ancak, bir disiplin olarak Uluslararası İlişkiler'in gelişimi açısından idealistlerin yapmış olduğu en önemli katkı, uluslararası siyaset çalışmaları yapmak amacıyla bir akademik disiplin oluşturma fikriydi. İdealistlere göre uluslararası çatışmaların en önemli sebebi uluslararası süreçler hakkındaki bilgisizlik ve dolayısıyla bu süreçlerin anlaşılmasındı. İdealistlere göre, eğer sistemin kontrolü amaçlanıyor ise uluslararası süreçlerin daha iyi anlaşılması gerekmekteydi. İnsan doğasının doğuştan kötü olduğunu savunan realist yaklaşıma karşın idealistler, insan doğasını olumsuz yönde etkileyen irrasyonel isteklerin ve zaafların aklın kullanılması ve geliştirilmesiyle kontrol edilebileceğini ve bu sayede gelişimin mümkün olabileceğini vurgulamaktaydılar. Bu kontrol etme sürecinde insan aklının ulaştığı en yüksek nokta ise bilimdi. İlk Uluslararası İlişkiler kürsüsü de 1919'da Galler-Aberystwyth'de, o dönemin idealist tutumunun da bir göstergesi olarak Woodrow Wilson adıyla kurulmuştur.

Bu yeni disiplinin amacı barışın oluşturulması ve devamlılığının sağlanmasına hizmet edecek bir bilgi birikiminin üretilmesi idi. İdealistler bilim derken bahsetmeye çalıştıkları şeyin ne olduğunu hiçbir zaman açıkça ifade etmeseler de çalışmalarını bilimsel bilgi üretimi doğrultusunda yaptıklarını iddia etmişlerdir. Wilson politikalarını sürekli eleştirmesine rağmen bu kürsüde yer alan isimlerden biri de tarihçi Edward Hallett Carr'dı. İki Savaş arası dönemi bizzat yaşayarak analiz etmiş olan Carr'ın "Yirmi Yıl Krizi: 1919-1939" isimli kitabı, kendisi uluslararası ilişkiler tabirinden çok hoşlanmasa da, ilerleyen yıllarda Uluslararası İlişkiler kuramı konusunda bir yapıt haline gelecek ve uzun yıllar ABD ve Birleşik Krallık'ta Uluslararası İlişkiler ders kitabı olarak okutulacaktır. Kitap, güncellenen baskılarıyla beraber halen Uluslararası İlişkiler kuramcılarının başucu kitabı olma özelliğini sürdürmekte, kitabı temel alan yeni eserler her geçen gün yazılmaya devam etmektedir. Carr'ın tarihsel bir durum değerlendirmesi yapmak amacıyla yazdığı ve diğer eserlerine kıyasla büyük beklentiler içinde bulunmadığı kitap, özellikle Soğuk Savaş yıllarında ABD'de büyük üne sahip olmuştur. Kitabın önemi, mevcut durumu ele alan aktüel bir tartışma ortaya koymaktan ziyade uluslararası siyasette temel eğilimlerin bir tartışması niteliğine sahip olmasıyla öne çıkmaktadır. Birçok dile çevrilen kitabın Türkçe çevirisi, Türkiye'de gerek disiplinin gelişiminin geç olması gerekse de kuramsal çalışmalara yönelimin zayıflığı sebebiyle 2010 yılına kadar yapılmamıştır. Sürekli bir değişim halinde olan uluslararası sistem içinde eser, her geçen gün eskimek yerine önemi daha da artmakta ve çağdaş Uluslararası İlişkiler kuramcıları tarafından sürekli atıflar alarak yeni değerlendirmeleri yayınlanmaktadır. Yukarıda saydığımız sebeplerle Carr'ın "Yirmi Yıl Krizi" eserinin küresel güçler arasındaki gerilimin sürekli tırmanmakta olduğu günümüzde tekrar gözden geçirilme ihtiyacı söz konusudur. Bu çalışma, bu ihtiyacı karşılamak amacıyla Carr'ın İki Savaş arası dönemi kendi bakış açısıyla değerlendirdiği ve istemeyerek de olsa Uluslararası İlişkiler kuramına yeri doldurulamayacak bir katkı yaptığı çalışmasını tekrar değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası İlişkiler Kuramı, Edward Hallett Carr, Yirmi Yıl Krizi, İki Savaş Arası Dönem, İdealizm, Realizm.

ULUSLARARASI İLİŞKİLERDE BİR “AMİL” OLARAK DİPLOMATLAR: DİPLOMASİ TEORİSİ ALANINA YAPISALCI BİR KATKI DENEMESİ

Hüseyin Sert/ Boğaziçi Üniversitesi

Özet

Uluslararası ilişkiler çalışmaları içerisinde periferide bir yer işgal eden diplomasi belki de bütün bir sosyal bilimler literatüründe en az kuramsallaştırılan alanlardan birisidir. Bu durum, Soğuk Savaş döneminin önemli figürlerinden birisi olan İsrail Eski Dışişleri Bakanı Abba Eban tarafından “diplomaside olduğu kadar teori ve uygulama arasındaki gerilimin açık olduğu çok az alan mevcuttur” sözleriyle ifade edilmiştir. (Eban, 1983: 384) Benzer şekilde, James Der Derian, 1987 tarihli bir yazısında “diplomasi[nin]...teoriye karşı dirençli” olduğunu iddia ederek diplomasinin kuramsallaştırmaya açık bir araştırma alanı olmadığını altını çizmiştir. (Der Derian, 1987: 91) Meslekleri üzerine yazarken diplomatlar da diplomasinin kuramsallaştırılması çabalarına karşı muarız bir tavır sergilemiştir. Diplomatlar sıklıkla “diplomasinin uygulamasının [aynı zamanda] diplomasinin kuramsallaştırılması” olduğu konusunda ısrarcı olmuş ve diplomasinin “kuramsallaştırma ya da kavramsallaştırma çabaları yerine [diplomasi] sanatını uygulayarak, usta çırak ilişkisi içinde öğrenildiğini” iddia etmiştir. (Murray, 2013: 25)

Diplomatik süreçlerin farklı aktörleri karşılaştıkları benzer koşullarda aynı tavırları sergilemeyebilir. Bundan dolayı da diplomatik süreçler ve bunun uygulayıcıları olan diplomatların davranışlarının öngörülebilir şekilde kavramsallaştırılması mümkün olmayacaktır. Pekala, bu doğruluk payı olan bir iddia mıdır? Azımsanmayacak ölçüde geçerli de olsa bizi bu durum diplomasinin kuramsallaştırılmasına yönelik bir ihtiyaca işaret eder. Zira diplomasi, çevresel faktörlerin de etkisiyle aktörler arasındaki etkileşimler aracılığıyla değişen ve dönüşen bir süreçtir. Bu yönüyle diplomasi “ezberler ve tekrarlar” ile değil “değişim” ile karakterize edilmiştir. (Batora & Hynek, 2014: 27) Diplomasi, tam da bundan dolayı kuramsallaştırma çabalarına muhtaç bir alandır. Bir meslek olarak diplomasi için bir kuramsal çerçeve çizmeye çalışırken üzerinde durulması gereken en önemli nokta muhtemelen diplomasinin ilişkisel (relational) doğasıdır. Böyle söylendiğinde akla ilk olarak diplomatların temsilcisi oldukları hükümetler

adına muhatabı oldukları meslektaşları ya da yabancı hükümetlerle tesis ettikleri temaslar gelecek olsa da "diplomasi mesleğinin ilişkisel karakteri" bununla sınırlı değildir. Diplomatlar bağlı buldukları kurum, hükümet ve kendi yurttaşları ile de tüm aktörlerin karşılıklı olarak birbirini dönüştürebilme beklentisi ve kapasitesinde olduğu bir ilişki içerisinde. Jönsson ve Hall "profesyonel diplomatın en az iki kişiliği deneyimlediği" ve bunların "kendi kişiliği ve kendisini istihdam eden devletin kişiliği" olduğunu iddia eder. (Jönsson & Hall, 2005: 98) Bu yazarlara göre, "şanslı diplomat bu ikisini tümüyle birleştirebilir." (Jönsson & Hall, 2005: 98) Jönsson ve Hall'un bu tahlili ilk anda şaşırtıcı gelebilir. Bir diplomat zaten herhangi bir diplomatik süreci kendisi değil temsil ettiği hükümet ve toplum adına yürütmekle mükelleftir ve bunu yaparken söz konusu olan tek kimlik temsilcisi olduğu yapıların kimliğidir. Diplomatlığı kabul etmiş bir birey temsil ettiği hükümetin kimliğini kendi kimliğiyle eş tutarak faaliyetlerini yürütür. Bu, tam olarak böyle midir? Tam olarak böyle olmadığı için James Der Derian, "diplomasi kökleri ve dönüşümleri yabancılaşma [olgusunun] zengin tarihi, kavramsal çeşitlilikleri ve teorileri olmaksızın aydınlatılamaz" demektedir. (Der Derian, 1987: 92)

Yukarıda sözü edilen noktadan hareketle diplomatik süreçler bir diplomatın "kendisiyle" "öteki" arasında kurduğu ilişkilerin bir bütünüdür. Burada "öteki" kimi zaman bir yabancı hükümet temsilcisi, kimi zaman kendi hükümeti ve kurumundaki yetkililer ve kimi zaman da temsil ettiği ülkenin yurttaşları olur. Bu aynı zamanda diplomatın meslek yaşamındaki en büyük açmazdır zira diplomat temas ettiği bütün tarafların ötekisidir. Sasson Sofer'in sözleriyle ifade edecek olursak "pek çok anlamda diplomat modern zamanlarda önemli bir rolün vücut bulmuş halidir: Öteki." (Sofer, 1997: 179) Bir "öteki" olarak diplomatın kendi "ötekileriyle" kurduğu, daimi olarak müzakerelere dayalı bir ilişki mevcuttur. Sabitler çok sınırlı, değişkenler ise çok fazladır zira diplomatın tesis ettiği bütün ilişkilerin doğası gereği taraflar muhatapları üzerinde bir etki bırakmak, bu vesileyle onların karar ve eğilimlerini değiştirmek amacındadır. Sharp'ın başarıyla ortaya koyduğu üzere "diplomatlar farklı kimliklerin bir diğeri karşısında kurulduğu, yeniden üretildiği ve temsil edildiği bir [ilişkiye] angajedir." (Sharp, 1999: 54) Bu yönüyle bakıldığında diplomatlar da sadece bağlı buldukları unsurların talimatıyla hareket eden pasif uygulayıcılar değildir. Bunun tam tersine

“diplomasi sosyal[leşme] içerisinde ortaya çıkan bir fenomendir ve dünya siyasetindeki etkilerini bu şekilde ortaya koyar.” (Sending et al., 2015: 17) Diplomasi “öteki hakkında düşünmeyi ve onu deneyimlemeyi teşvik ederek yine ‘ötekiyle’ bir iletişim kurma” yoludur. (Sofer, 1997: 184) Hiçbir diplomatik ilişki kayıtsızlık üzerine inşa edilemez. Constantinou’nun ortaya koyduğu üzere diplomasi “varlığı etkileşim ve diplomasiğin karşılıklı tanınmasına dayanan inşa edilmiş iki özne arasında gerçekleştirilen özneler arası bir süreçtir.” (Constantinou, 1994: 23) Diplomasi, birbirinin varlığını tanıyan ve karşılıklı ilişkiyi tesis etme yöntemi olarak diplomasiyi kabul etmiş özneler arasında yürütülür. Diğer bir deyişle diplomatın faaliyetlerinin temelini tanıma, yöntemini ise müzakere teşkil eder. Pekala, diplomatın muhataplarından olan taleplerinin içeriğini ne belirler?

Diplomasiye ilişkin algı, talep, karar ve uygulamaların tamamı dışsal (zamanın ruhu, siyasi görüş, mesleki deneyimler vs.) faktörlerle birer etkileşimin sonucudur. Diğer bir ifadeyle diplomatların bu metinde sözü edilen muhataplarının tümüyle olan ilişkileri birer “toplumsal inşa” sürecidir. Diplomatların kendileri dışındaki dünyayı nasıl tefsir ettikleri, hükümetlerine önerdikleri politikalar ya da mesleklerini sürdürürken gerçekleştirdikleri gündelik uygulamalar üzerinde belirleyici etkiye sahiptir. Hurd’un açık bir şekilde ifade ettiği üzere diplomasi “var olan kurallar, normlar ve alışkanlıklardan oluşan sosyal yapılar ve bu yapıların sonuçları çerçevesinde şekillenen bir etkileşim formudur.” (Hurd, 2015: 35) Dünya siyaseti de zaten “ilişkisel bir fenomendir” ve diplomatın temel görevi “bu ilişkileri işler hale getirmektir.” (Adler-Nissen, 2015: 286) Diplomatın kendi görüş, ilke ve inançları çerçevesinde dünya ve hatta ülke siyasetini nasıl yorumladığı yabancı muhataplarıyla olduğu kadar kendi hükümeti ve yurttaşlarıyla olan ilişkileri açısından da belirleyicidir.

Bu çalışmada, bir “sosyal fenomen” olarak diplomasiğin her türlü dışsal etkiden uzak, yalıtılmış bir süreç olmadığını ve dolayısıyla diplomasi mesleğinin de farklı muhatapların birbirini dönüştürdüğü karşılıklı bir etkileşim içinde yürütüldüğünü ortaya koymak amaçlanmaktadır. Herhangi bir diplomatik süreç diplomatın hem muhatabı olduğu devlet temsilcileri hem de kendi temsilcisi olduğu kurum ve hükümet yetkilileriyle kurduğu etkileşimlerin bir bütünüdür. Bu ilişkisel yapıda diplomat herhangi bir meydan okuma olmaksızın bağlı bulunduğu kurum ve hükümetlerin

kararlarının sadık bir uygulayıcısı olmaktan öte işlevler de yüklenir. Bu noktalardan hareketle, diplomatik karar alma süreçleri boyunca bir diplomatın, hükümeti, kendi kurumundan meslektaşları ve diğer kamu kurumlarının ilgili temsilcileriyle temas halinde devlet politikalarını etkileme ve kimi durumlarda değiştirme eğilimi gösterdiği iddia edilmektedir. Bu tür bir çaba ile Türkiye’de mevcut uluslararası ilişkiler teorileri tartışmalarında çok kısıtlı bir yer tutan diplomasi teorisi konusuna da mütevazı bir katkı sunmak hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Diplomatlar, diplomasi teorisi, yapısalcılık, dış politika, kimlikler

BİR SİYASİ İLETİŞİM STİLİ OLARAK POPÜLİZM

Nurhan HACIOGLU / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Alper Tolga BULUT / Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Popülizm ile ilgili yapılan çalışmaların gün geçtikçe artıyor olmasına rağmen kavramın herkes tarafından kabul gören bir tanımı hala mevcut değildir. Bu durum şüphesiz popülizmin doğasından kaynaklanmaktadır. Popülizm ortaya çıktığı yerdeki mevcut düzen eleştirisini (elit karşıtı) halka hitap aracılığıyla yapmaktadır. Bu bakımdan popülizm liberalizm, sosyalizm veya milliyetçilik gibi ideolojilerde olduğu gibi dünyanın her yerinde aynı duruma karşı gelişmiş bir kavram değildir (Canovan, 1999). Bunun yerine ortaya çıktığı yerdeki mevcut sistem ne ise ona karşı gelişir ve başka ideolojilerle birleştirilebilmektedir (Mudde, 2004).

Popülizmin bu doğası kavramın yaygın olarak üç farklı tanım etrafında şekillenmesine neden olmaktadır. Kavram; siyasi organizasyon stili, siyasi iletişim stili veya "zayıf-merkezli" (thin centered) ideoloji olarak tanımlanmaktadır. Bu üç tanım öz itibarıyla birbiriyle çelişmemekte, kavramın iki temel elementi olarak "halk" ve "elitler"i kabul etmektedir. Tanımlara farklılık katan nokta popülist parti ve liderleri popülist kılan temel nedenin ne olduğu konusunda fikir birliğinin olmaması ve popülist aktörlerin dünyanın farklı yerlerinde farklı özellikler göstermesi, dolayısıyla da tanımların bu duruma bağlı olarak farklılık içermesidir (Mudde, 2004). Bu bağlamda popülizmi zayıf-merkezli ideoloji olarak kabul edenler popülizmin "halk" ile "elitler" arasındaki düşmanlık ilişkisine odaklandığını ve ortaya çıktığı yere bağlı olarak farklı ideolojilerle birleştirilebildiğini öne sürmektedirler (Albertazzi ve McDonnel, 2008; Hawkins, 2010, 2009; Mudde, 2007, 2004; Stanley, 2008). Popülizmi siyasi organizasyon stili olarak tanımlayanlar, popülizmin karizmatik bir lider etrafında şekillenen siyasi bir organizasyon şekli olduğunu ileri sürmektedirler (Taggart, 1995).

Bu çalışmada da benimsenmiş olan üçüncü tanımına göre popülizm bir siyasi iletişim stildir. Siyasi iletişim stili olarak kabulü popülizmin diğer iki tanımdaki özelliklerini yadsımamakla birlikte popülizme ölçülebilir olma özelliği katmaktadır (Canovan, 1999; Jagers ve Walgrave, 2007; Rooduijn 2009). Bu bağlamda popülist siyasi aktörler halk, milli irade gibi kavramları

referans olarak mevcut düzen eleştirisi yapmaktadır. Bu doğrultuda popülizm siyasi aktörlerin kullandıkları dilde gizlidir. Popülist siyasi aktörler halkın çıkarlarının yozlaşmış elitler tarafından görmezden gelindiğini bu durumun da toplumun refah düzenini bozduğunu öne sürerek yerleşik kurum ve mevcut elitleri popülist söylemlerinin "öteki" kısmına yerleştirmektedirler (Albertazzi ve McDonnell, 2008).

Bu çalışmada AKP'nin popülist söylemi Jagers ve Walgrave (2007)'nin yöntemi takip edilerek seçilen diğer iki partinin söylemleriyle karşılaştırılarak ölçülmüştür. Bu ölçüm için veri olarak partilerin belirlenen dönem aralığında Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde (TBMM) yaptıkları haftalık grup toplantıları alınmıştır. Popülizmin doğası gereği ortaya çıktığı yere göre söylem geliştiriyor oluşu Jagers ve Walgrave (2007)'nin çalışmalarında popülist söylemi ölçmek için oluşturdukları kategorilere bu çalışmada yenilerinin eklenmesine yol açmıştır. Bu bağlamda popülist siyasi söylemin temel boyutu olan "halka hitap"ın ölçüldüğü "zayıf-popülizm" konseptine Türkiye'de mevcut olan partilerin, özellikle AKP ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin (MHP) halkla aralarında bağ kurmak için dini terim ve söylemleri kullandıkları göz önünde tutularak İslami popülizm kısmı eklenmiştir. Bununla beraber, Türkiye'de kullanılan popülist siyasi söyleminin boyutunun doğru olarak ölçülebilmesi için özellikle 2010 sonrası dönemde popülist söyleminin "öteki" kısmının bir parçasını oluşturan dış politika popülizmi düzen karşıtı söylemlerin ölçülmesi için oluşturulan "güçlü popülizm" (thick populizm) konseptine eklenmiştir.

Bu bağlamda bu çalışmada belirli sorulara cevap bulmak amaçlanmaktadır: AKP'nin popülist söylemi 2012-2017 arası dönemde artmış mıdır? AKP popülist söyleminde İslami terim ve söylemleri ne kadar kullanmaktadır? Düzen eleştirisini AKP belirlenen kategorilerden (devlet karşıtı, siyaset karşıtı, medya karşıtı ve dış politika popülizmi) hangisine veya hangilerine ağırlık vererek ve muhalefette olan diğer iki partiye kıyasla ne yoğunlukta yapmaktadır? Bu bağlamda AKP'nin popülist söyleminin derecesinin anlaşılması için Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve MHP kontrol grubu olarak seçilmiştir.

Bu sorulara cevap bulmak amacıyla bu çalışmada öncelikle popülizm kavramının tanımlanmasının zorluğunun nedenlerine ve yapılan tanımlara yer verilerek popülizmin neden siyasi bir iletişim stili olarak kabul edilmesi

gerektiği üzerinde durulacaktır. Bunun ardından popülizmi ölçen diğer ampirik çalışmalara örnek verilerek kullandıkları yöntem ve izledikleri yol anlatılacaktır. Daha sonra Türkiye’de AKP’nin popülizm seviyesi meclis grup konuşmaları üzerinden sayısal olarak ölçülerek kontrol grupları olarak tipik bir popülist parti örneği olan MHP ve merkez sol CHP ile karşılaştırılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Populizm, AKP, Türkiye, Siyasal İletişim, Demokrasi.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

15:30-17:00

7. Oturum / 7th Session

Salon / Room: C

Oturum Başkanı / Panel Chair: *Yaşar Sarı*

International Security / Peace and Conflict

- "Collective Identity-Conflict Relations in World Politics" *Yaşar Sarı*
- "Another Birth of Religious Terrorism?: Looking at Shiism in Nigeria"
Mohammed Hashiru – Özgür Tüfekçi
- "The Impact of Shale Revolution on Middle East Geopolitics" *Akif Bahadır Kaynak*

COLLECTIVE IDENTITY-CONFLICT RELATIONS IN WORLD POLITICS

Yaşar SARI /Abant İzzet Baysal Üniversitesi

Özet

After the end of the Cold War, numerous identity-based conflicts arise within the border of both states. It seems that the nature of conflict has changed, since the conflicts are more often waged between neighboring communities, not between neighboring states. Thus, questions of conflict when talking about nations, ethnic groups, or communities become closely related to the questions of collective identity.

Theories of intergroup relations parallel the evolution of the debate in international relations over conflict. For example, "Realistic Competition Theory" (RCT) maintains that objective conflicts of interest lead to group formation and conflict. Based on Muzafer Sherif and his colleagues' works, they found that the introduction of material competition was sufficient to divide a homogenous group of people into rival groups. Another theory, however, emphasizes on competition which could lead to group formation, but sometimes group formation identification alone was sufficient to create competition. This finding led Henri Tajfel and Joh Turner to put forward the "Social Identity Theory" of intergroup behavior. Thus, Tajfel and Turner claim that the development of intergroup identity is the product of basic self-categorization identity dynamics. Finally Vamik Volkan combines with two approaches to explain why and how ethnic-type of conflict happens and how these conflicts could be managed or controlled. Finally, these intergroup theories easily are linked with the different schools of thought in International Relations field.

Furthermore, for arguments about intergroup relations and conflict relations, questions on identity inevitably bring in the question of the level of analysis. Naturally, the first question to be asked is, "which collective identity is one talking about-communal, ethnic, national, or international?" The same question can be asked about the conflict. However, conflict seems to be more tangible concept than identity, since conflicts involves material changes on the face of the earth, such as a destruction of the environment or death. Then, the next question is, which type of collective identity matters in a conflict?

This study, therefore, aims to describe and explain relationship between collective identity and conflict drawing on different theoretical approaches in political science. This study struggles with the questions: collective identity, either on national, or civilizational, or religious, or societal level, an important variable in trying to understand current conflicts? What are the prospects for the formulation of identity-based approaches to conflict? In other words, is it, or is it possible at all, to think about collective identity and conflict simultaneously? Consequently, the other question to consider is: Why collective identity is important factor to explain crisis and change in world politics?

After the review of current debates on identity and conflict, the first part of the study focuses on how different schools of thought in political science define and explain collective identity and conflict. We also analyze linkages between collective identity and conflict as theorized by different theories of political science. The final part of this section we will focus on the evaluation of the discoveries of the linkages and insights of the theoretical approaches.

Keywords: Collective Identity, Conflict, IR Theories, World Politics, Conceptualization, Measurement Problem.

**ANOTHER BIRTH OF RELIGIOUS TERRORISM?
LOOKING AT SHIISM IN NIGERIA**

**Mohammed HASHIRU / Karadeniz Technical University
Özgür TÜFEKÇİ / Karadeniz Technical University**

Abstract

The 1979 revolution of the Islamic Republic of Iran paved a way for the new regime to influence other nations' politics through the exportation of the revolution. Shiism thus becomes the religious reference of any group or nation which embraces the values of the Islamic revolution. In Africa; especially West Africa, the activities of the emerging Shiite groups in Nigeria, Ghana and Senegal has increased. The larger Sunni states have always resisted Shiism spread. In some other places also there have been incidents of violence between some Sunni groups and the Shiites. Meanwhile in both July 2014 and December 2015 more than 300 Shiites were killed and the Shiite leader was detained by the Nigerian military in the famous Zaria Quds Day Massacre and Zaria Massacre respectively. The crackdown meted out by the Nigerian government changed the disputed factions from Shiites-Sunni to Government-Shiites. Scholars have given plethora of conceptual frameworks that explains terrorism and these include the relative deprivation theory, social identity theory and the poverty theory. To an extent where a group takes arms when they feel socio-economically deprived, poverty theory would best describe the phenomenon. However when a group or a movement takes action to seek somethings such as status, opportunities and wealth, relative deprivation explains it. Relative deprivation describes the feelings that desires which are considered legitimate expectation are being blocked. Closely related is the social identity theory which has it that the phenomenon of terrorism may be triggered by the desire to assert a group's social identity. Though the two are different in scope and background, integrating them aids in understanding the subject matter and throws more light on the discourse of identity as an essential element of constructivism in IR theories. Relying heavily on social identity theory and relative deprivation theory, this paper answers the question; will the marginalization of Shiites give birth to another religious terrorist group? I argue that the marginalization of Shiites in Nigeria plus the recent crackdown on them by

the Military deepens their vulnerability. Since Nigeria is the largest economy in Africa, I also argue that the vulnerability could make them resort to terrorism and would affect economic activities and add to the many other intractable conflicts in Africa. The diplomatic relations between Nigeria and Iran could also be marred as many Shiites look up to Iran for both spiritual and political support. Though a little is seen in direct engagements between the Nigerian Shiite leadership and the Islamic Republic, I maintain that Iran could not totally abandon the most Shiite populated country in Africa when situations get worse. Amidst many unstoppable insurgences of the Boko Haram and the bad experiences and setbacks witnessed from terror groups such as Maitasine, Darul Islam and Islamic State West Africa (ISWA), any other emerging terror group in the region would compound terrorism with more devastating consequences. Studies find that between January and June 2018 alone more than hundred lives were lost to incidents of terrorism in Africa. When situations gets worse and terrorism increases in Africa, international bodies would be kept busier helping fight terrorism besides the ongoing fight against poverty.

Keywords: Shiites, Nigeria, Terrorism, Conflict, Iran.

THE IMPACT OF SHALE REVOLUTION ON MIDDLE EAST GEOPOLITICS

Akif Bahadır KAYNAK / Altınbaş Üniversitesi

Özet

In the last decade, technological progress in fossil fuel sector enabled extraction of oil and gas resources trapped under shale formation economically. This so-called shale revolution brought with it a positive supply shock to energy markets, boosting output and bringing the market prices down. As a result of this economic transformation, market power started shifting among actors in the energy sector. OPEC, which once wielded enormous power in the oil business gradually witnesses the erosion of its influence while independent producers in North America are becoming more influential. The outcome of this structural shift is partial de-politization of fossil fuel markets as OPEC, an institution comprised of nation-states with political agendas, is losing ground while market forces are prevailing. Independent shale companies have lower fixed costs and they are able to respond to market dynamics swiftly, thus any actions taken by OPEC and bigger players in the markets are at least partially offset by countering market forces.

OPEC emerged as the leading institution regulating the oil markets after the oil embargo in 1973, snatching political power from multinational companies that dominated oil business since the beginning of the century. Despite the decline in its share throughout the years, OPEC maintained its status as a power broker between major players and its position as a regulatory institution. Thanks to this market structure, oil producing countries in the Middle East were able to keep energy prices stable and secure rents from their underground resources. While the economic power shifted from multinationals to nation-states because of resource nationalism, competition between regional powers intensified to capture market share and control the output. In the last decade of the 20th century economic rents created by underground resources fluctuated in line with political developments in the region. This does not imply that market dynamics were irrelevant during this period but political factors were dominant in oil business.

In the last decade, shale oil and gas producers of North America are increasing their market share in fossil fuel markets especially when prices

soar to secure a solid margin for independent producers. It reduces the leverage of OPEC as well as major producers like Saudi Arabia and Russia even though they still retain significant market power. Hence the incentive to engage in resource wars is diminished on the one hand, as absence of some of the producers in the market may be compensated by increasing output by shale producers. On the other hand, oversupplied energy markets are facing a lower price plateau that may drive some of the producer countries into fiscal difficulties. Economic rents are continuously pushed downward while rent seeking petro-states of Middle East are seeking for ways to finance their extravagant expenditures.

Under these circumstances, the impact of a looser grip by OPEC on energy markets and declining influence of Russia in natural gas markets seem ambivalent. Taking the assumption that all players are seeking to maximize their income and power, there are conflicting dynamics that may or may not increase the competition among nation-states. Shale oil and gas producers are, in a way, placing a price ceiling in the markets that could convince the conventional producers of the region to pursue moderate policies but they may also increase the competition for market share. Furthermore, increasing amounts of oil and liquified natural gas from North America are expected to increase the supply in the market in the coming years, so conventional producers may opt for monetizing their resources before renewables or other technologies completely drive fossil fuels out.

In this paper, I will try to analyze the impact of this fundamental economic transformation on the policy choices of political actors in the region. One cannot solely base geopolitical analysis of the Middle East on oil and gas markets but it should also be taken into account that since the beginning of the 20th century, fossil fuels have been one of the most significant factors in explaining the political developments in the region. Similarly, the analysis will bring forward the structural changes in energy markets in order to understand its impact on the geopolitics of the region. Other factors that may influence the decisions of political actors are left out of our analysis.

Keywords: OPEC, Shale Oil, Energy Security, Resource Wars, Energy Geopolitics.

16 Kasım/November - Cuma/Friday

15:30-17:00

7. Oturum / 7th Session

Salon / Room: D

Oturum Başkanı / Panel Chair: *İsmail Köse*

Küresel Ekonomi Çalışmaları

- "Gürcistan Ekonomisinin Kalkınmasına Ülke Jeopolitiğinin Sağladığı İmkânlar" *Haleddin İbrahimli*
- "Yoksulluk ve Din İlişkisi" *Sedat Polat*
- "Uluslararası Emek Göçünün Toplumsal Etkileri" *Gülşen Çetin Aydın*
- "Koordineli Piyasa Ekonomilerinde Çevresel Harcamaların Çevre Kalitesi Üzerindeki Etkileri" *Aykut Başoğlu - Umut Üzar*

GÜRCİSTAN EKONOMİSİNİN KALKINMASINA ÜLKE JEOPOLİTİĞİNİN SAĞLADIĞI İMKÂNLAR

Haleddin İBRAHİMLİ / Avrasya Üniversitesi

Özet

Bu çalışmanın amacı 'Gürcistan'ın ekonomik kalkınmasına ülkenin coğrafi konumunun etkisi var mı, varsa bu etkiler hangileridir?' sorularına detaylı ve kapsamlı cevaplar aramaktır. Gürcistan'ın jeopolitik durumu, 1991'de bağımsızlığı kazanılmasından kısa bir süre sonra eskisinden farklı bir hale gelmiştir. Güney Osetya ve Abhazya Gürcistan'dan zorla koparılmış ve bu güne kadar Rusya'nın kontrolü altında kalmıştır. Gürcistan'ın iki önemli bölge üzerinde egemenliğini kaybetmesi ülkenin jeopolitik konumunu zayıflatmıştır. Ancak buna rağmen Gürcistan halen Kafkasya'da jeopolitik önemini muhafaza etmekte, bölgenin batıya açılan kapısı ve Doğu-Batı ekseninde strateji koridor olma rolünü üstlenmektedir.

Bu çalışma, 'Gürcistan'ın jeopolitik üstünlüğünü muhafaza etmesine neden olan önemli etkenlerden biri Azerbaycan ile Ermenistan arasında yaşanan Dağlık Karabağ çatışması olduğu' hipotezi üzerine kurulmuştur. Azerbaycan'la Ermenistan arasında siyasi, iktisadi, diplomatik ilişkilerin bozulması Gürcistan'ın jeopolitik değerini artıran önemli bir etkidir. Dağlık Karabağ Çatışmasının başlamasını müteakip Hazar havzasının hidrokarbon rezervlerinin dünya pazarına aktarılmasını ihtiva eden büyük projelerin tümü Gürcistan üzerinden gerçekleşmiştir. Oysaki Karabağ çatışması ve Ermenistan'ın Azerbaycan toprakları üzerindeki hak iddiaları olmasaydı Bakü-Tiflis-Ceyhan, Bakü-Tiflis-Erzurum, Trans Anadolu (TANAP) Doğalgaz Boru Hattı, Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu projelerinden bir kısmı Türkiye-Ermenistan işbirliği ile gerçekleştirilebilirdi. Zira böylesi bir tercih proje masraflarını yarıya indirecekti. Açıkça görünmektedir ki, Azerbaycan-Ermenistan arasındaki çatışmalar, tüm projelerin yüzünü Gürcistan'a döndürmüş ve ülkenin Abhazya ve Güney Osetya'nın kaybından ortaya çıkan jeopolitik boşluklarının doldurulmasına imkân sağlamıştır. Türkiye ile Azerbaycan arasında temel koridor rolünü üstlenen Gürcistan iki kardeş ülkenin arasında kurulmuş ilişkilerden maksimum düzeyde fayda sağlamıştır. Keza Gürcistan, son 15 sene içerisinde uyguladığı gümrük ve vergi siyasetinde Türkiye-Azerbaycan arasındaki ilişkiler faktörünü ön planda

tutmuştur. Farklı bir deyişle, gümrük ve vergi düzenlemeleri Gürcistan'ın transit ülke statüsüne endekslenmiştir. Gürcistan ayrıca, Rusya ile Ermenistan arasında da transit ülke konumundadır. Lakin bu eksenden devlet bütçesine dâhil edilen gelirler Türkiye-Azerbaycan ekseninden elde edilen gelirlerden çok düşüktür. Esasen Gürcistan'ın Rusya-Ermenistan doğalgaz hattından gelen transit gelir dışında başka ciddi gelir kaynağı yoktur. Bu kaynaktan elde edilen gelir de giderek azalmaktadır. Gürcistan 2017'de Rusya'dan 100 milyon metreküp doğal gaz almıştır (2014'de bu rakam 267,7 milyon metreküp idi). Bu demektir ki, 3 yıl içinde Gürcistan'ın Rusya'dan aldığı gaz 168 milyon metreküp azalmıştır. Gürcistan 2014 yılında tükettiği 2,177 milyar metreküp doğal gazın %87,1'ni Azerbaycan'dan ithal etmiştir. 2018'de de Gürcistan'ın ithal edeceği doğal gaz 2,689 milyar metreküp olacaktır ki, hemen gazın %99,65'i Azerbaycan gazıdır. Bu Rusya'ya olan bağımlılığın tamamen ortadan kalkmasıdır. Rakamlar, Azerbaycan'dan ithal edilen gazın hacmi arttıkça Gürcistan Petrol Gaz şirketinin gelirinin de artacağını işaret etmektedir. Nitekim 2016 yıl ile karşılaştırıldığında, Gürcistan'ın gelirinin 2017'de 2,5 kat arttığı görülmektedir (220,4 milyon Gürcü GEL'i, 89,9 milyon ABD doları seviyesine ulaşmıştır).

Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı Projesi (TANAP) ile Gürcistan'ın geliri daha da artacaktır. Türkiye Gürcistan sınırında Ardahan ili Posof İlçesi'nden başlayarak Ardahan, Kars, Erzurum, Erzincan, Bayburt, Gümüşhane, Giresun, Sivas, Yozgat, Kırşehir, Kırıkkale, Ankara, Eskişehir, Bilecik, Kütahya, Bursa, Balıkesir, Çanakkale, Tekirdağ ve Edirne olmak üzere 20 ilden geçecek ve Yunanistan sınırında Edirne'nin İpsala ilçesinde son bulan TANAP, Güney Kafkasya Boru Hattı (SCP) ve Trans-Adriyatik Boru Hattı (TAP) ile birleşerek Güney Doğal Gaz Koridorunu oluşturmaktadır. Trans Hazar Doğalgaz hattının faaliyete geçmesiyle Türkmenistan gazının da Azerbaycan ve Gürcistan üzerinden Avrupa pazarlarına nakledilmesi Gürcistan'ın iktisadi kalkınması için daha geniş imkânlar sağlayacaktır.

Ayrıca, petrolden elde edilen gelir de bütçenin önde gelen kaynaklarından. British Petroleum (BP)'nin hesaplamalarına göre Gürcistan sadece Bakü-Tiflis-Ceyhan Petrol Boru Hattından her yıl 60 milyon ABD doları tutarında gelir elde etmektedir. Azerbaycan-Türkiye arasında

ilişkilerin gelişmesi bilvesile Gürcistan'ın da gelirlerinin artmasına ve iç sorunlarını gidermesine olanak sağlayabilecektir.

Anahtar kelimeler: Jeopolitik, Transit, Bütçe, Kalkınma, Hidrokarbon.

YOKSULLUK VE DİN İLİŞKİSİ

Sedat POLAT / Atatürk Üniversitesi

Özet

Toplumlar bünyesinde barındırdıkları pek çok olgu ile varlıklarını sürdürürler. Bu olguların başat olanları (kültür, siyaset, ekonomi, inanç vb.) toplumların karakterini belirler ve aynı zamanda tarihsel süreç içerisinde birbiriyle uyumlulaşarak hem varlıklarını sürdürürler hem de sistemsel tıkanma ve krizler baş gösterdiğinde birbirini tölere ederler. Bu olgulardan biri, eski çağlardan beri süregelen ve toplum ile zamana bağlı olarak değişen formlarda ortaya çıkan din olgusudur. Diğer bir olgu ise özellikle üretim ilişkilerine dayalı olarak gelişen yoksulluk olgusudur. Küreselleşme ile birlikte üretim ilişkilerinde meydana gelen değişiklik sonucu gelir dağılımındaki eşitsizlikler giderek büyümekte ve dünyanın her yerinde çeşitli biçim ve katmanlarda yoksulluğun arttığı görülmektedir. Üretimdeki devasa artışa rağmen yoksulluğun da giderek artmış olması neo-liberal politikaların başarısızlığını göstermektedir. İktisadi bilimlerin ekonomiyi toplumsallık boyutundan soyutlayıp salt rakamlarla ifade edilen bir hesap kitap işine dönüştürmesi de diğer bir neden olarak kabul edilmektedir.

Küreselleşen dünyada üretimde meydana gelen artış devasa boyutlara ulaşmıştır. Üretimdeki bu artışa rağmen yoksulluk ortadan kalkmamış, bilakis yoksulluk giderek daha da artmış ve dünyanın daha fazla uğraşması gereken bir sorun haline gelmiştir. İnsanlar arası eşitsizlikler kuşkusuz bütün toplumlarda bir şekilde yaşanmaktadır. Kapitalizmin doğayı ve insan emeğini sömüren ve rekabete dayalı bir itkiyle ilerlemesi, yoksulluğun giderek kronikleşmesine neden olmuştur. Yoksulluğun kendi iç yapısı itibarıyla toplumsal düzen için bir sorun teşkil ettiği gerçekliği karşısında, insanlar bu sorunun üstesinden gelebilmek için türlü çözümler üretmeye başlamışlar. Yoksulluğun toplumsal düzeni tehdit etmesini engelleyen en büyük tıkaçlardan birinin din olgusu olduğu düşünülmektedir. Dinin gelir dağılımındaki adaletsizlik, emek sömürsü gibi doğrudan yoksulluğun kaynağı olan etkenler üzerinde durup burada bir düzen sağlamak yerine, insanlara sürekli tevekkülü buyurması, yoksulluğun süreklileşmesindeki sacayaklarından birini oluşturmaktadır. Dinlerin yoksulluğun bir bütün olarak ortadan kaldırılması için geniş bir emir ve yasaklar manzumesine

sahip olmadığı görülmüştür. Dahası yoksulluğun da zenginlik gibi yaratıcının bir buyruğu olduğu mesaj olarak iletilmiştir. İslamiyet'teki bir lokma bir hırka düşüncesi kadar zenginlikte bir Allah vergisi olarak düşünülmektedir. Zenginin yoksula sadaka vermesi karşılığında kendisinin alacağı ödülün daha büyük olacağı da belirtilmektedir. Bu düşünce yapısı Hristiyanlık inancında da mevcuttur. Her iki semavi dinde yoksullara yardım etmenin önemli dini vecibeler olduğunu emretmişlerdir. Hatta İslamiyet yoksullara yardımı garanti altına almak için İslam dininin beş şartından birini zekât vermek olarak buyurmuştur. Brahmanizmin dayandığı sosyal zemin, geçirimsiz kast sınıflarından müteşekildir. Burada yoksulluk kastlar gibi insanların kaderi olarak belirlenmiştir.

Amaç: Bu çalışmada yoksulluk olgusunun din olgusu ile birlikte ele alınması, birinin diğerinin doğuranı biçiminde değil de, bu iki olgunun birbiriyle ilişkisinin düzeyi, kesişme noktaları ve etkileşim alanlarının incelenmesi amaçlanmıştır. **Sınırlılık:** İslamiyet, Hristiyanlık ve Brahmanizmin yoksulluk olgusu hakkındaki tutumları, belli emir ve yasaklara dayalı olarak incelenmiştir. **Yöntem:** Araştırma, konu bağlamında yapılmış bilimsel/akademik araştırmaların bulguları üzerinde gerçekleştirildi.

Yerli ve yabancı literatür taranarak sosyoloji, siyaset bilimi, teoloji ve sosyo ekonomi disiplinlerine dayalı, interdisipliner bir araştırma olarak hazırlanmıştır. **Sonuç:** Elde edilen bulgulara dayanarak açıkça görülmektedir ki, dinler yoksulluğu tamamen ortadan kaldırmak yerine, onu toplumsal yaşamın bir gerçekliği olarak kabul etmiştir. Tevekkül, şükür, kanaat etmek gibi pozitif kavramlarla yoksulluğu tölere ederek, yoksul kişilerin öbür dünyada (ahiret yaşamı) ödüllendirileceğini buyurmuştur. Modern öncesi dönemde dinlerin yoksulluk hakkındaki açıklamaları pozitif yönde iken, kapitalist üretim tarzına geçişle birlikte özellikle Hristiyanlığın hakim olduğu batı dünyasında çalışmanın ve birikimin kutsallaştırılarak adeta dini vecibeler seviyesine yükseltilmesi yoksulluğun derinleşmesine neden olmuştur. Kapitalist üretim tarzı yaşamın sadece maddi üretim alanlarını değil kültürel, sosyal, siyasal, bilimsel alanlarını da derinden etkilemiş, bunları kendi hedeflerine ulaşmak için yeniden dizayn etmiştir. Ekonomi alanındaki adaletsiz gelir dağılımı yoksulluğun başat müsebbibi iken, ekonomi bilimi olan iktisadın yoksulluğa ilişkin herhangi bir açıklamanın olmaması,

kapitalist üretim tarzının toplumsal olgular üzerindeki etkisini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Din, İslam, Hristiyanlık, Brahmanizm.

ULUSLARARASI EMEK GÖÇÜNÜN TOPLUMSAL ETKİLERİ**Gülşen Çetin AYDIN / Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi****Özet**

Uzun yıllardan bu yana görülen göç olgusunun temelinde hem ekonomik göstergelerin hem de istihdam talebinin olduğunu söylemek mümkündür. Göç eden bireylerin amacı geçimlerini sağlayabilecek bir iş alanı elde etmek ve yaşamlarını refah bir düzeyde sürdürebilmektir. Bu bağlamda göçün en büyük destekçisi çevre ülkeler arası ilişkilerin ve işbirliğinin niteliğidir. Bununla birlikte istihdam olanaklarının esnek bir hal alması ve enformelleşmesi ile birlikte bilgiye kolay ulaşılmasıdır. Dolayısıyla bu durum göçmen işgücüne olan ihtiyacı da ortaya koymaktadır. Diğer taraftan ülkelerin göçe bakışını değerlendirecek olursak özellikle, Avrupa ülkelerinde genç nüfus oranının azalması nedeniyle uluslararası emek göçüne olan yaklaşımın olumlu olarak değerlendirildiğini söylemek mümkündür. Özellikle insan kaynağına ihtiyaç duyulması uluslararası emek göçünü kabuledilebilir kılmaktadır. Dolayısıyla göçün genelde az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelere doğru bir akımı olduğunu söyleyebiliriz. Özellikle gelişmiş ülkelere daha az uzmanlık gerektiren tarım, turizm ve ev hizmetleri gibi işlerde yaşanan işgücü açığının göç eden bireyler tarafından kapatıldığını görmekteyiz.

Göçün seyri önceleri vasıfsız işçilerin ağır ve yoğun çalışma koşullarında yer bulurken daha sonraları vasıflı işgücüne doğru kaymaktadır. Bunun nedeni sanayi sektöründe çalışma alanlarının daralması ve ağırlığın hizmet sektörüne verilmesidir. Bunun yanı sıra vasıfsız işgücünün aksine spesifik alanlarda uzmanlara ihtiyaç duyulmasından dolayı da göç hareketine rastlanmaktadır. Bu bağlamda istihdam edilmek istenen kişilerin vasıflı olması beklemektedir. Öte yandan eğitilmiş ve nitelikli işgücüne istenildiği gibi bir çalışma alanının yaratılmaması gelişmiş ülkelere olan beyin göçünün yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Bireyleri beyin göçüne iten nedenler, ücret azlığı nedeniyle yaşanan maddi problemler ve ekonomide istikrarın olmamasıdır. Bunun yanı sıra bilimsel ve teknolojik ilerlemeye yeterli önemin verilmemesi sonucu mesleki problemlerin ortaya çıkmasıdır. Yeni mezun ve iyi yetişmiş işgücüne istihdam imkanlarının yaratılmamasından kaynaklanan işsizlik sorunudur. Bu sorun mesleki anlamda bireylerin kaygı duymasına da

yol açmaktadır. Bir başka neden ise, siyasi alanda yaşanan sorunlar ve ayrımcılık temelli uygulamalardır. Bu nedenlerle yapılan göçler, göç edilen ülke için birden fazla olumsuzluğu içinde barındırmaktadır. Çünkü göç veren ülke, sahip olduğu nitelikli işgücünden faydalanma şansını elinden yitirmektedir. Ancak ülkelerin bu gücü ellerinde tutabilmeleri için iktisadi yapısının buna elverişli olması gerekmektedir. Bu bağlamda emek göçünün engellenmesine yönelik sosyal politika önlemleri alınmalıdır. Elbette ki çalışma hak ve özgürlüğü kapsamında bireylerin istedikleri yerde çalışma hakkı kısıtlanamaz, ancak bu durum alınacak bazı sosyal politika önlemleri ile bertaraf edilebilir. Özellikle de mevcut vasıflı işgücünün göç etmemesi için ülkede arzulan çalışma koşullarını sağlayan ortamın oluşturulması gerekmektedir. Bu sayede göç etme arzusunda olan bireylerin ülkede kalması sağlanacak ve ülkeye olan aidiyet duygusu arttırılacaktır.

Uluslararası boyutta görülen emek göçünün temel nedenlerinden biri küresel anlamda yaşanan ekonomik eşitsizliklerdir. Bu nedenle göç kapsamında kimi ülkeler hedef ülke olurken kimi ülke de terk edilmeye mahkûm ülke olarak nitelendirilmektedir. Öte yandan göç eden bireylere yalnızca kaybedilen değerler olarak bakmamak gerekmektedir. Onların ülke vatandaşı olarak eğitim, sağlık ve diğer temel haklarından mahrum kalmayacakları bir ortamın sağlanması da büyük önem taşımaktadır. Göçün toplumsal etkileri nüfus oranı, eğitim düzeyi, işgücüne katılım oranı ve işsizlik oranında kendisini göstermektedir. Bunun yanı sıra toplumsal değerlere olan özlem de sosyolojik bir sorun olarak baş göstermektedir. Dolayısıyla çalışmada uluslararası emek göçü hareketliliği, uluslararası emek göçünün ülkelerin kalkınmasına olan avantaj ve dezavantajları, uluslararası emek göçünün toplumsal etkileri incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Göç, Toplum, Birey, Emek, Sosyal Politikalar.

KOORDİNELİ PİYASA EKONOMİLERİNDE ÇEVRESEL HARCAMALARIN ÇEVRE KALİTESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Aykut BAŞOĞLU/ Karadeniz Teknik Üniversitesi
Umut ÜZAR/ Karadeniz Teknik Üniversitesi

Özet

Gelir düzeyi yanında ekonomik ve siyasi özgürlükler, gelir dağılımında adalet, sağlık, eğitim ve çevre kalitesi gibi bir dizi faktörün de refah seviyesi üzerinde belirleyici olduğu genel olarak kabul edilmektedir. Diğer yandan literatürde çevresel koşullar ve çevre kalitesine ağırlık veren çalışmaların son yıllarda arttığı gözlemlenmektedir. Ayrıca, ekonomik karar birimleri de toplum refahının belirleyicilerinden biri olan çevre kalitesini korumak/arttırmak amacıyla çeşitli harcamalar yapmaktadırlar. Bu bağlamda çalışmanın amacı, kamu sektörünün yaptığı çevresel harcamaların çevre kalitesi üzerindeki etkisini, Avrupa'daki 9 koordineli piyasa ekonomisi için araştırmaktır. 1995-2014 dönemini kapsayan ve çevre kalitesini temsilen ekolojik açığın kullanıldığı çalışmadan elde edilen bulgulara göre değişkenler arasında eş bütünleşme ilişkisi saptanmış ve panel ARDL analizi çerçevesinde toplam kamu harcamalarının ekolojik açığı artırdığı, çevre harcamalarının ise azalttığı tespit edilmiştir. Diğer bir değişle kamu harcamalarının ölçek etkisi çevresel kaliteyi negatif, çevresel harcamalar lehinde gerçekleşecek kompozisyon etkisi ise pozitif yönde etkilemektedir. Buradan hareketle politika yapıcıların kamu harcamalarının büyüklüğünden ziyade bu harcamaların içeriğinin çevresel harcamaları ön plana çıkaracak şekilde nasıl şekilleneceğine odaklanması, çevre kalitesi üzerinden toplum refahına olumlu katkı sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Piyasa Ekonomileri, Çevresel Harcamalar, Çevre Kalitesi, Ekolojik Açık

Department of
International
Relations

Uluslararası
İlişkiler Bölümü

26
uluslararası
ilişkiler
bölümü
1993
yıl

*Siyaset Bilimi
ve Uluslararası
İlişkiler
Kongresi*

2.

2nd

*Politics and
International
Relations
Congress*

Department of
International
Relations

Uluslararası
İlişkiler Bölümü

15 -16 Kasım - November 2018

Trabzon - Türkiye - Turkey